Міністерство освіти і науки України
Київський університет імені Бориса Грінченка

Дитина

Освітня програма для дітей

від 2 до 7 років

Київ – 2020

УДК
ББК
Д

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист МОН України № р.)

Науковий керівник проекту:

В.О. Огнев'юк, ректор Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор філософських наук, професор, академік НАПН України.

Авторський колектив:

Г.В. Бєлєнька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна, К.І. Волинець, Ю.О. Волинець, Л.В. Гаращенко, Н.М. Голота, О.А. Іваненко, І.І. Карабаєва,. О.В. Коваленко, Л.В. Козак, І.В. Кондратець, С.Г. Кондратюк, О.Д. Літіченко, О.В. Лобода, М.А. Машовець, О.А. Половіна, Н. Прядко, Т.О. Пономаренко, І.Є. Товкач.

Наукове редагування:

Г.В. Бєлєнька, заступник директора з наукової роботи Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор;

Рецензенти:

С.М. Курінна, завідувач кафедри дошкільної освіти факультету дошкільної освіти та практичної психології Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, доцент;

Т.В. Мірошніченко, директор ЗДО 669 м. Києва

Експертизу здійснили:

Технічний секретар —

ISBN

ВСТУПНЕ СЛОВО

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

СКЛАД АВТОРСЬКОГО КОЛЕКТИВУ

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

Науковий керівник проєкту - В.О. Огнев'юк
Вступне слово - В.О. Огнев'юк
Пояснювальна записка – Г.В. Бєлєнька
Родини вихованців і дитячий садок: єдність мети, варіативність засобів – І.В. Кондратець

ЗМІСТ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ ВІД ДВОХ ДО СЕМИ РОКІВ

І. Інваріантна складова

ОСОБИСТІСТЬ ДИТИНИ: на що потрібно звернути увагу

Вікові особливості психічного розвитку - І.І. Карабаєва
Орієнтовний розподіл часу на процеси життєдіяльності дітей
Здоров'я та фізичний розвиток - О.Л. Богініч, Л.В. Гаращенко

ОРГАНІЗАЦІЯ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДИТИНИ

Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі - О.В. Коваленко, М.А.Машовець, К.І. Волинець.
Екопростір розвитку дитини:

Предметний світ: що навколо мене - О.Д. Літіченко.
Соціальний світ: хто поряд зі мною - Т.О. Пономаренко, О.Д. Літіченко
Природний світ: дитина у світі природи – Г.В. Бєлєнька, В.М. Вертугіна
Гра дитини – С.Г. Кондратюк
Комунікативний розвиток особистості - І.Є. Товкач
Дитина у світі мистецтва:

- Художньо-продуктивне образотворення – О.А. Половіна
- Літературне образотворення – І.В. Кондратець
- Музичний калейдоскоп – О.А. Іваненко
- Театральне образотворення – О.А. Половіна, І.В. Кондратець.

Короткі нотатки на допомогу вихователю – І.В. Кондратець, Л.В. Козак, Н. Прядко.

ІІ. Варіативна складова

Подорожуємо у світ англійської мови – О.В. Лобода
Шахи, Дитяче експериментування та винахідництво - Ю.О. Волинець
Хореографія – О.А. Іваненко.

РОДИНИ ВИХОВАНЦІВ І ДИТЯЧИЙ САДОК: ЄДНІСТЬ МЕТИ, ВАРІАТИВНІСТЬ ЗАСОБІВ.

Взаємодія з батьками – напрям діяльності закладу дошкільної освіти, який був і залишається одним із найважливіших і стратегічних. Якісне забезпечення освітнього процесу в закладі дошкільної освіти передбачає участь батьків, як вірних і розумних союзників у справі навчання, виховання і розвитку дітей. Процес самопізнання й самоствердження дитини, реалізація її творчого потенціалу в життєвій перспективі неможлива без означеного партнерства.

Враховуючи значні зміни в освіті та інституті батьківства, розмитість ціннісних орієнтацій і традицій родинного виховання; зменшення часу, який виділяється на безпосереднє спілкування дорослих з дитиною та рівень психолого-педагогічної культури батьків, визначається мета – побудова алгоритму партнерської взаємодії з родинами на засадах особистісно зорієнтованого, гуманістичного, культурологічного й аксіологічного підходів.

Взаємодія – сумісна дія кількох суб’єктів, при якій результат дії одного з них впливає на інші, що змінює їхню динаміку.

Партнерство – спільна діяльність, яка ґрунтується на рівних правах і обов'язках, спрямована на досягнення спільної мети.

Для забезпечення ефективної взаємодії кожний партнер (заклад дошкільної освіти, батьки) має чітко виконувати свої функції.

Родина:

1) дає дитині відчуття сім'ї і захисту, первинні уявлення й знання про себе, родину, оточення;
2) відіграє пріоритетну роль у формуванні в дитині базових цінностей;
3) є осередком соціалізації дитини, оскільки створює умови для формування навички самостійності (самообслуговування) й уміння брати відповідальність на себе.

Педагоги:

1) розширюють межі соціального досвіду за рахунок умов, створених у закладі дошкільної освіти, удосконалюють уміння та навички спілкування з дорослими і однолітками;
2) за рахунок фахової освіти розширюють вектори для розвитку чуттєвої та рефлексійної культури та здатності до емпатії;
3) враховуючи специфіку освітніх форм роботи в закладі дошкільної освіти, сприяють розвитку психічних процесів (мислення, мовлення, уяви, пам'яті, уваги).

Завдання педагогічного колективу закладу дошкільної освіти:

- використовуючи традиційні методи роботи з родинами, наповнити їх сучасним змістом, новими пріоритетами й неформальними підходами;
- змістити акценти на індивідуальну роботу із сім'ями, вивчати стилі сімейного виховання, проблеми окремо взятої родини; надавати кожному члену родини адресну допомогу;
- передбачити формат спілкування переважно діалогічний і полілогічний;
- мотивувати батьків на продуктивне взаємопартнерство та роль саппортерів (фанатів) у справі виховання дітей;
- здійснювати рефлексію 1) почуттів, 2) процесу й 3) результатів взаємодії з батьками.

Для реалізації завдань пропонуємо такі форми роботи.

Наочно-друковані форми взаємодії з батьками.

1) надання різноманітної інформації для членів родин (про загальні особливості певних вікових категорій дітей; загальні показники компетентності дитини певної вікової категорії в різних сферах): енциклопедично-літературний матеріал до певного тематичного блоку із дидактичними вправами і завданнями для спільного розв'язування з дітьми; психолого-педагогічні рекомендації, поради спеціалістів

(вихователя-методиста, практичного психолога, лікаря, учителя-логопеда, музичного керівника, інструктора з фізичного виховання, вихователя із зображувальної діяльності тощо); 2) забезпечення зворотного зв'язку: «Батьківські віконечка»; «Батьківське автоінтерв'ю», «Родинний меседж», «Святковий фідбек»; «**Родинний кейс»;** «Родинний часопис», «Батьківські стіннівки», «Скринька пропозицій (незручних запитань)», опитувальники та анкети; 3) організація роботи бібліотеки просвітницького психолого-педагогічного спрямування: «Родинні читання», «Буккросинг» (обмін книжками). «Кишенькова бібліотечка», «Педагогічний прес-реліз», «Педагогічні анонси (подій, літературних новинок)», «Педагогічно-літературний дайджест», інформаційні листи, флаєри.

Індивідуальні форми взаємодії з батьками охоплюють *к*онсультації й бесіди; індивідуальні листи до батьків; відвідування педагогами своїх вихованців удома, телефонний зв'язок; вступне анкетування (для «новеньких»); попередні візити батьків з дітьми до закладу дошкільної освіти. Кредо в організації індивідуальної роботи з членами родин: «Ти – не один: допоможу я, досвід батьків-колег, поради видатних педагогів і психологів».

Групові (колективні) форми взаємодії з батьками.

- створення умов для *систематичної* психолого-педагогічної просвіти (Батьківський всеобуч, Родинне віче; Школи: свідомого батьківства;

молодих батьків; батьків-порадників; родинних ініціатив та ін.; Клуби: батьківської еліти; батьків-ентузіастів, родинного читання; взаємодопомоги; родинної мудрості; бабусь і дідусів; Студії: «Родинний кінозал», «Арт-практики», «Психологічний меридіан», «Виховний волонтер»; Гуртки за інтересами тощо;

- проведення заходів, завданням яких є спільне обговорення питань виховання й розвитку дітей, вироблення загальних стратегій, обмін досвідом і міркуваннями (батьківські (не) конференції, тематичні зустрічі за «круглим столом», педагогічний брифінги; педагогічне плато, «зустріч у педагогічному мегаполісі»; педагогічні мости; філософсько-педагогічна мозаїка; **«Педагогічна навколосвітка» з питань виховання дітей;** Ділові, рольові ігри, плейбеки (ситуаційно-психологічні театри). Дебати. Дискусії. Педагогічні квести. Педагогічні аукціони («Знай, вивчай, упроваджуй!», «Перлинки досвіду»). **«Самоосвітній вернісаж»;** вечори запитань і відповідей; неформальні бесіди-знайомства у форматі «тиха розмова»; «вернісаж для молодих батьків»; родинні колоквіуми (співбесіди); зустрічі з цікавими людьми (хакатони); майстерки, тренінги, коучинги, воркшопи (робочі майстерні); Ярмарки ідей. Педагогічні турніри. Педагогічні брейн-ринги (ток-ринги). **Дефіле родинного досвіду.** Естафети батьківських здивувань. **Панорама родинної творчості. Презентаційний меседж «А я роблю**

так...». Родинний бенефіс. Педагогічні читання: рефлексійний дайджест. Педагогічна бібліотека. Виставка педагогічних новинок. Дні самоврядування; дні відкритих дверей, дні вихідного відпочинку (п'ятничні екскурсії); Ранкові й вечірні години «Із рук в руки» та ін. Рефлексійне коло. «Педагогічне чаювання».

Творчі форми взаємодії з батьками, у яких беруть участь члени родин, діти, педагоги. Умовно серед них можна виділити: 1) проекти (короткотривалі, довготривалі); 2) спільні святкові ранки й розваги дітей і дорослих; 3) пізнавально-розважальні заходи: педагогічний вояж «Так виховують у світі!», «Родинні арабески». **«Родинний дивертисмент»,** «Родинні «батли», флешмоби; 4) тематичні, благодійні акції, виставки; 5) тематичні тижні.

Творчі міні-проекти передбачають спільні дії дітей і дорослих, результатом яких стає певний творчий продукт. Наприклад: «Бібліотечка»: підбір художніх творів із певної теми; «Поетична скарбничка»: складання віршів разом із дітьми; придумування віршованої «Небилиці»; «Творча скарбничка»: створення казки (за початком або сюжетом потішки, мирилки, лічилки, віршика); «Літературна скарбничка»: придумування нової кінцівки до казки; знайомої казки з іншими героями («Салат казок»); зміни подій у знайомій казці; казки з предметами побуту («Нічні пригоди»); казки за початком («Їхав якось…», «Були собі дід і баба...», «Жили собі король з королевою», «Двоє котиків веселих…»); «Сімейний вернісаж»: малювання з

дитиною за задумом або за сюжетом художніх творів; нове життя старих фотографій; перфоменси з репродукціями відомих художників (сюжетні, портретні); «Сімейна ігротека»: придумування дидактичних (рухливих, психогімнастичних, «енергезиків») ігор; «Сімейні таланти»: виготовлення поробок; «Родове дерево»: створення сімейних альбомів, книжок, родинних газет (стінівок), макетів тощо.

Інформаційно-комунікаційні форми взаємодії з батьками забезпечують заочний (онлайн) характер спілкування: сайт, блог, Viber-група; методичний навчальний чат; вебконференція; о**нлайн-педагогічний марафон (з виконанням домашніх завдань).**

Взаємодія закладу дошкільної освіти і батьків уважатиметься результативною, якщо в наявності є суголосне розуміння вікових і психологічних особливостей, індивідуальності дитини; збалансоване виконання кожним своїх обов'язків; позитивна динаміка в розвитку дитини та розкриття творчого потенціалу.

Батьки і педагоги мають об'єднатися у виборі й дотриманні базисних цінностей, у мудрості любити і розуміти дитину, разом вчитися цієї майстерності. Осягнути істину виховання любов'ю, а не дисципліною, усвідомити поняття справжнього авторитету в житті дитини. І у відповідь прищеплювати малюкові таку ж здатність творити добро і красу тут і зараз, поважати себе та інших. Важливо при плануванні будь-якої форми взаємодії з

батьками, робити проекцію на малюка – у чому він виграє, що отримає, чим збагатиться, чи стане радісним і щасливим його життя? Рефлексувати (усвідомлювати, аналізувати, оцінювати): коефіцієнт корисної дії затрачених зусиль і отриманих результатів; власні відчуття й реакції на певні ситуації; власну здатність до емпатії (розуміння істинних причин тієї чи іншої поведінки дітей і дорослих); свою спроможність любити вихованців «двадцять чотири години на добу» (С.Ладивір) у діях і думках, показуючи батькам іншу модель ставлення до дитини й наповнення її душі добротою і красою; свою готовність міняти певні переконання відносно взаємодії з батьками, ставлячи в пріоритет інтереси Дитини…

ЗМІСТ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ ВІД ДВОХ ДО СЕМИ РОКІВ

ПЕРША МОЛОДША ГРУПА «КРИХІТКИ» (ТРЕТІЙ РІК ЖИТТЯ)

ОСОБИСТІСТЬ ДИТИНИ: *на що потрібно звернути увагу*)

Вікові особливості психічного розвитку дітей

Провідна потреба — у спілкуванні з дорослими та однолітками, у любові та повазі.
Провідна діяльність — предметно-маніпулятивна.
Провідна функція — сприймання.

Особливості віку

На третьому році життя у дитини розширюються потреби, змінюються види і форми діяльності, розвивається вольова сфера, елементи свідомості та самосвідомості, відбуваються зміни у спілкуванні з дорослими та дітьми (формується потреба спілкування з однолітками). Якщо на другому році життя одноліток сприймався як об’єкт навколишньої дійсності, то тепер дитина ставиться до нього як до рівного собі суб’єкта. У цьому віці спостерігаються протиріччя між прагненням малюка до самостійності, бажанням брати участь у

діяльності дорослих та реальними можливостями. Це протиріччя знаходить вирішення усюжетній грі, що з'являється на цьому етапі життя дитини.

Загострюється інтерес малят до мови оточуючих людей, особливо коли вона спрямована на них самих. Швидко збільшується словник. Основну частину активного словника складають іменники (до 60 %), дієслова (близько 27 %) та прикметники (10–12 %). Діти вживають багатослівні речення, а в другому півріччі вже користуються складними підрядними реченнями, майбутнім часом дієслів, прикметниками, сполучниками, прийменниками. Виникає розуміння мовлення-розповіді. Більш легко розуміє дитина ті розповіді, які пов'язані з предметами і явищами, що її оточують.

Інтенсивно розвиваються зорова, тактильна і кінестетична чутливість дитини, координуються рухи рук та очей. Завдяки цьому вона може всебічно обстежувати предмети, ознайомлюватися із їх властивостями (колір, форма, величина). Також у малят швидко розвивається фонематичний і музичний слух (розрізнення різних шумів, голосів людей, звуків і тонів музики), більш цілісного характеру набуває сприймання. Поступова координація рухів очей та рук при обстеженні предметів дає змогу здійснювати зорові орієнтувальні дії, що стають, власне, актами сприймання. До кінця третього року життя дитина вже орієнтується у найближчому просторі (кімнати, ігрового майданчика), розрізняє напрямки «догори», «вниз», «вперед», «назад», помічає зміни у розміщенні предметів. Однак обсяг та стійкість уваги дітей ще невеликі. Малята легко відволікаються на кожний новий яскравий предмет.

Відбуваються прогресивні зрушення у розвитку пам'яті, яка фіксує набутий дитиною сенсорний,

руховий, емоційний досвід. Образи об'єктів стають дедалі більш диференційованими. До кінця третього року малята впізнають не лише близьких, а й інших людей, різні предмети, знайомі пісні, казки, вірші. Їхня образна пам'ять розвинена краще за словесно-логічну, тому діти ліпше запам'ятовують емоційний матеріал, що супроводжується наочними та звуковими ілюстраціями. Процеси пам'яті мають мимовільний характер.

З'являються елементи абстрактного та словесно-логічного мислення. Виникають перші судження про оточуючих. Власна мова дитини починає регулюватись її поведінкою і набуває функції планування своїх досягнень, своєї мети. Розвивається допитливість (Що це? Чому?), формуються перші узагальнення — все це створює передумови для розуміння символів. Дитина вже вміє замінювати в грі одні предмети на інші, бачити у лініях на папері та конструкціях з будівельного матеріалу зображення реальних предметів.

Малюк оволодіває наочно-дійовим мисленням у процесі практичного і мовного спілкування з дорослими. Пізнання навколишнього світу відбувається у процесі предметної діяльності. Дітям потрібно створити розвивальне предметне середовище, яке дасть змогу активно досліджувати не лише зовнішні властивості предметів, але й їх внутрішнє улаштування. Розв'язуючи нові для себе завдання (порівняння предметів за кількісними ознаками, абстрагування кількості від інших ознак предметів, визначення кольору, форми, величини), дитина поступово навчається узагальнювати предмети, класифікувати їх за більш істотними ознаками. 2–3-річна дитина використовує три основні типи дій: розібрати на частини, сконструювати (скласти з частин ціле), заповнити й спустошити порожнину в предметі. У цьому

віці дитина може не розуміти різниці між живим і неживим та «розібрати на частини» живого метелика, комаху так само, як вона це робить з пластмасовою машинкою, пірамідкою, мотрійкою. Така поведінка не є проявом жорстокості. Різницю між живим і неживим дитина засвоює зі спостережень за ставленням дорослого до різних об'єктів. Під впливом спілкування з дорослими розвиваються почуття, що проявляються у ставленні дітей до певних осіб (прихильність, співчуття, симпатія, антипатія). З'являються почуття, пов'язані з виконанням діяльності (задоволення від досягнутого результату, радість від схвалення, засмучення від невдачі), а також негативні емоції (ревнощі, образа, страх, заздрість). Дитина від двох до трьох років проявляє свої емоції негайно, яскраво й безпосередньо. Малюк ще не здатен довільно контролювати ці прояви й не може за власним бажанням «негайно припинити плакати», як від нього іноді вимагають дорослі. До кінця третього року емоційне життя дитини практично незалежне від емоцій оточуючих людей, але регуляція її почуттів під впливом дорослого ще зберігається. Малюк досягає помітних успіхів у формуванні довільності не лише емоцій, але й дій. У процесі розвитку активного мовлення він спроможний визначити мету дій відповідним словом. На відміну від дій малят другого року життя, дії дітей третього року менш імпульсивні й більш контрольовані. Виконуючи доручення дорослих, вони привчаються робити те, «що треба», і стримують себе від того, чого «не можна робити».

До трьох років у дітей закладаються передумови переходу до продуктивних видів діяльності, зокрема: малювання, ліплення, конструювання. Починають формуватися навички різних видів музичної діяльності.

Діти охоче слухають пісні про знайомі їм образи, емоційно сприймають їх. Підвищується музично-слухова чутливість малят (роз-різнення звуків за тембром, висотою), з'являються мелодійні інтонації співу, елементарна ритмічність у рухах під музику. На цьому етапі життя діти починають свідомо оцінювати дії дорослих, вміють організувати за власною ініціативою спільну з ними ігрову та предметну діяльність. У малят з'являється почуття спільності з дорослими, яке виявляється у тому, що вони активніше використовують займенник «ми». Це суттєвий крок у психічному розвитку дітей. Наприкінці третього року життя у малят виникає принципово нова форма дитячих комунікативних дій — емоційно забарвлені ігрові дії, за допомогою яких вони не тільки виявляють своє ставлення до однолітка, але й демонструють йому свої вміння. Створюється необхідна основа для формування більш складних форм спільної сюжетно-рольової гри, що буде розвиватися на четвертому році життя.

Вкрай важливим є те, що у дітей третього року життя з'являється свідоме виявлення себе (елементи самосвідомості), свого «Я». Саме в цей період відбувається народження особистості. Маля впізнає себе у дзеркалі, на світлинах, часто вживає займенники «я», «мій», «мені», усвідомлює себе певним чином незалежним від дорослих (його бажання та інтереси можуть не збігатися з намірами оточуючих). Цей перелом свідомості виявляється у яскраво вираженому прагненні до самостійності (Я сам), бажанні бути схожим на дорослих, наслідувати їх. Дитина вимагає шанобливого ставлення до себе, часто негативно реагує на надмірну опіку з боку дорослих. Починається криза трьох років, сконцентрована навколо «Я» малюка. Її

сутність полягає у психологічному відокремленні «Я» від оточуючих дорослих, що супроводжується певними специфічними виявами — впертістю, негативізмом, протестом проти їхніх дій. Основні причини цього — невдоволеність взаєминами з дорослими, прагнення віднайти власну позицію. Спостерігається підвищена вразливість і чутливість дитини до оцінок власних досягнень з боку дорослого, з'являється гордість за ці досягнення. До кінця третього року сфера досягнень дитини поєднується із сферою ставлення до себе, що сприяє поступовому вивільненню самооцінки від оцінки дорослих. Основними сферами, в яких діти прагнуть самоствердитися, є предметна діяльність (особливо продуктивна з конкретним наочним результатом) та спілкування з дорослими й однолітками.

Організація життєдіяльності дітей третього року життя

Обов'язком вихователя, що працює з дітьми третього року життя, є постійне піклування про організацію цікавих ігор, змістовних занять та активної діяльності дітей впродовж дня. Найкращі умови для розвитку сприймання, наочно-дійового і наочно-образного мислення малят забезпечує спеціально організоване сенсорне виховання. Воно включається в усі основні види діяльності та здійснюється на спеціальних заняттях.

Визначним принципом освітньої роботи з дітьми цього віку є узгодження індивідуальних і підгрупових форм роботи. Якщо певні предметні дії чи вид діяльності дитина під керівництвом педагога вчилась виконувати індивідуально, то згодом їх потрібно включати у підгрупові заняття; якщо ж певна гра чи заняття спочатку

проводились з підгрупою дітей, повторно їх слід провести з кожною дитиною індивідуально.

Тривалість індивідуальних занять — 5 хв, підгрупових — 10 хв, фізкультурних занять — 15 хв. Заняття проводяться у формі гри щодня вранці та в другій половині дня у підгрупах (6–8 дітей). Підгрупи формуються залежно від віку дітей і стану їхнього фізичного та психічного розвитку. Заняття мають бути цікавими, приємними для маленьких вихованців, з практичними діями самих дітей, позитивною оцінкою їхніх дій з боку вихователя, загальною доброзичливою атмосферою. Крім того, щодня на прогулянці повинні проводитися рухливі ігри, спостереження за довкіллям та природою, дидактичні ігри (індивідуально або у невеликих підгрупах).

Дітей цього віку вдень вкладають спати один раз. Враховуючи те, що діти третього року життя потребують допомоги дорослих у побутових діях (одягання, роздягання, приймання їжі, вмивання тощо), ці режимні процеси слід організувати також за підгрупами.

Література для вихователів і батьків

1. Гурковська Т. Л. Супровід розвитку дітей раннього віку. К.Шк.світ, 2011. 128 с.
2. Смольникова Г. В. Особливості розвитку психічних процесів у дітей раннього віку.*Палітра* педагога, 2018. №3 (107). с. 3-6
3. Розвиваємо, навчаємо, виховуємо дитину третього року життя: методичний посібник / Л. І. Кузьмук та ін.; за ред. Т. І. Поніманської. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. – 568 с.

Орієнтовний розподіл часу на процеси життєдіяльності дітей третього року життя вдома та у закладі дошкільної освіти (у робочі дні)

Осінньо-зимовий період

Процеси	Годин
Вдома	
Підйом, ранковий туалет	6.30–7.30
У дитячому садку	
Зустріч дітей, огляд, ігри, індивідуальне спілкування, гімнастика	7.00-
Підготовка до сніданку, сніданок	7.50-
Ігри, підготовка до занять, заняття (у підгрупах та індивідуальні), самостійна діяльність (за власним вибором дітей)	*І підгрупа* *ІІ підгру* 9.
Підготовка до прогулянки, прогулянка, індивідуальні заняття, самостійна діяльність (за власним вибором дітей)	9.30–
Процеси	**Годин**
Повернення з прогулянки	11.30-
Підготовка до обіду, обід	11.40-
Підготовка до сну, сон	12.20-
Поступовий (у міру пробудження дітей) підйом, оздоровчі процедури	15.00-
Підготовка до полуденка, полуденок	15.25-
Ігри, самостійна діяльність (за власним вибором дітей), заняття індивідуальні та у підгрупах	*І підгруп* 16.20 *ІІ г* 16.05-
Підготовка до прогулянки, прогулянка	16.35-
Повернення з прогулянки, роздягання, ігри	18.00-

Підготовка до вечері, вечеря	18.10–
Ігри, бесіди вихователя з батьками, повернення дітей додому	18.40–
Вдома	
Прогулянка з батьками	19.00–
Спокійні ігри, гігієнічні процедури	19.50–
Укладання в ліжко, вечірня казка, колискова мами, нічний сон	20.20–6.

I. Весняно-літній період

Процеси	**Годин**
Вдома	
Підйом, ранковий туалет	6.30–7.30
У закладі дошкільної освіти	
Зустріч дітей, огляд, ігри, індивідуальне спілкування, гімнастика	7.00–
Підготовка до сніданку, сніданок	7.50–
Ігри, підготовка до прогулянки, вихід на прогулянку	8.35–
Прогулянка, ігри, індивідуальні заняття, самостійна діяльність дітей за власним вибором, спостереження, повітряні та сонячні процедури	9.05–
Процеси	**Годин**
Повернення з прогулянки, водні процедури	11.05
Підготовка до обіду, обід	11.30
Підготовка до сну, сон	12.10
Поступовий (у міру пробудження дітей) підйом, ігри	15.00
Підготовка до полуденка, полуденок	15.20
Ігри, підготовка до прогулянки, вихід на прогулянку	15.45

Прогулянка, ігри, індивідуальні заняття, самостійна діяльність дітей за власним вибором, спостереження	16.05–17.55
Повернення з прогулянки, ігри	17.55–18.10
Підготовка до вечері, вечеря	18.10–18.40
Ігри, бесіди вихователя з батьками, повернення дітей додому	18.40–19.00
Вдома	
Прогулянка з батьками	19.00
Спокійні ігри, гігієнічні процедури	20.00
Укладання в ліжко, вечірня казка, колискова мами, нічний сон	20.35–6.30

Примітка. Ранковий прийом слід проводити на майданчику за сприятливої погоди у холодний період року, у теплий період року — щоденно.

Орієнтовний розподіл часу на процеси життєдіяльності дітей третього року вдома (у вихідні та святкові дні)

Процеси	**Години**
Підйом, ранковий туалет, гімнастика разом із батьками	7.30–8.00
Ігри, підготовка до сніданку	8.30–9
Сніданок	
Ігри, читання, малювання, інша діяльність	9.30–10
Підготовка до прогулянки, прогулянка	10.00–1
Повернення з прогулянки, ігри, підготовка до обіду,	12.00–1

обід	

Процеси	Години
Сон	13.00–1
Підйом, оздоровчі процедури	15.00–1
Полуденок	15.30–1
Ігри, самостійні заняття	16.00–1
Підготовка до прогулянки, прогулянка	17.00–1
Повернення з прогулянки, вечеря	19.00–1
Спокійні ігри з рідними, гігієнічні процедури	19.30–2
Укладання у ліжко, вечірня казка, колискова мами, нічний сон	20.20–6.30 (7

Гранично допустиме навчальне навантаження на дітей протягом тижня

Групові форми роботи	Кількість тиж
Ознайомлення із соціумом	
Ознайомлення з природним довкіллям	
Художньо-продуктивна діяльність (музична, образотворча, театральна тощо)	
Сенсорний розвиток	
Логіко-математичний розвиток	
Розвиток мовлення і культура мовленнєвого спілкування	
Здоров’я та фізичний розвиток*	
Загальна кількість занять на тиждень	

Додаткові освітні послуги за вибором батьків	—
Максимальна кількість занять на тиждень	10
Максимально допустиме навчальне навантаження на тиждень на дитину (в астрономічних годинах)**	1,4

* Години, передбачені для фізкультурних занять, не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження на дітей.

** Максимально допустиме навчальне навантаження визначають шляхом множення загальної кількості занять на тиждень, відведених на вивчення освітніх ліній у віковій групі, на тривалість заняття залежно від віку вихованців.

ЗДОРОВ'Я ТА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ: *Оздоровчі:* спрямовувати роботу на забезпечення охорони та зміцнення здоров'я дітей. Сприяти оволодінню дітьми життєво необхідними рухами з метою природної адаптації до умов довкілля. Продовжувати формувати елементарні культурно-гігієнічні навички, привчати слідкувати за чистотою та охайністю зовнішнього вигляду, формувати культуру поведінки під час прийому їжі.

Освітні: спрямовувати роботу на забезпечення *фізичної активності:* формувати вміння зберігати стійке положення тіла, орієнтацію у просторі; розвивати активність і самостійність дітей у процесі виконання фізичних вправ; сприяти *пізнавальній активності:* пояснювати значення фізичних вправ та загартування для зміцнення власного здоров'я; сприяти *мовленнєвій активності:* збагачувати

словник назвами вправ, предметів, посібників, обладнання.

Виховні: сприяти *соціально-моральній активності:* виховувати чуйне ставлення один до одного, доброзичливі стосунки; сприяти *емоційно-ціннісній активності:* стимулювати інтерес та бажання брати участь в ігрових вправах, домагатися радісного, емоційно піднесеного настрою у дітей в процесі виконання рухових дій, запобігати психічній і фізичній перевтомі.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ

Формування культурно-гігієнічних навичок. Привчати дітей без примусу самостійно та акуратно, не поспішаючи їсти, добре пережовувати їжу; користуватися серветкою, дякувати, виходити із-за столу, тихо рухати стілець.

Вчити дітей, за необхідності, засукувати рукава під час умивання, мити руки та обличчя, не розбризкуючи воду; правильно користуватися милом, насухо витирати руки та обличчя індивідуальним рушником, в разі потреби користуватися носовичком. Привчати самостійно одягатися та роздягатися у певній послідовності, складати свої речі, знати порядок одягання та роздягання, дотримуватись акуратності в одязі,

помічати забруднення, просити дорослого усунути його, бути охайним.

Загартування. Забезпечувати щоденне перебування дітей на свіжому повітрі: у холодний період – до 4 годин, влітку – майже всю діяльність дітей організовувати на свіжому повітрі. Під час щоденних прогулянок привчати дітей переносити зміну температури.

У групових приміщеннях забезпечувати нормальний температурний режим: +20°,+21° С; вологість повітря – у межах 60%. Під час денного сну забезпечувати оптимальну температуру повітря: +16°,+18° С.

Домагатися, щоб у дітей був чистий, акуратний, з натуральних тканин полегшений одяг з короткими рукавами, який би складався з двох шарів.

Привчати дітей їсти, гратися, спати в теплу погоду при відчинених вікнах, в холодну погоду – при відчинених кватирках (фрамугах). Денний сон організовувати при доступі свіжого повітря. Ураховувати, що здорові, загартовані діти можуть одягатися і роздягатися під час підготовки до сну та підйому за поступового зниження температури повітря у спальній кімнаті з 21-20° С до 19-17 °С.

У теплу пору року проводити повітряні ванни, одяг дітей має бути полегшеним або діти можуть бути в трусах і легкому взутті (босоніж). Тривалість повітряної ванни – 5-15 хв. У жарку погоду діти можуть бути лише в трусах і легкому взутті упродовж дня.

Проводити вологе обтирання змоченою у воді рукавицею, зшитою з не дуже м'якої тканини. Обтирати тіло частинами і розтирати рушником від периферії до центру. Перед обтиранням рукавиці покласти у таз із водою, а потім визначити її температуру. Початкова температура: +35°,+36° С; кожні 3-4 дні температуру води знижувати на 1° С, довести до +22°, +24° С.

Проводити обливання ніг прохолодною водою (ноги дітей мають бути теплими) вдень після прогулянки. У холодний період року обливання проводити після денного сну, у теплу – після прогулянки. Початкова температура води для обливання ніг: +30°С; кожні 4-5 днів температуру води знижувати на 1° С, довести до +18°С. Температура повітря у приміщенні: +20°С. Проводити обливання ніг за допомогою лійки, черпака. Для однієї дитини розходиться 1/2-1/3 л води, тривалість обливання ніг – 15 с.

Проводити обливання тіла з лійки або під душем. Початкова температура води для обливання: +34°,+35° С; кожні 4-5 днів температуру води знижувати на 1° С, довести до +22°, +20°С. Висота падіння води - 40-50 см. Використання води на одну дитину – 1,5-2 л. Перебувати під струменем води 15-20 с.

Ураховувати той факт, що в групі завжди є діти, які більш чутливі до холоду чи спеки, вітру чи вологості.

Фізкультурно-оздоровча робота. Щоденно проводити ранкову гімнастику та

гімнастику після денного сну тривалістю 4-5 хвилин. Щоденно проводити заняття з фізичної культури тривалістю 15-20 хвилин: 2 рази на тиждень проводити заняття за типовою структурою (у фізкультурній залі та з 15 квітня по 15 жовтня на повітрі), 3 рази на тиждень - комплекси фізичних вправ на повітрі. Привчати дітей виконувати 3-4 загальнорозвивальні вправи, повторюваність кожної вправи – 4-5 разів, повторюваність стрибків – 8-10 разів. Упродовж дня (під час ранкового прийому, прогулянок, у вечірні години) створювати сприятливі умови для активної спільної рухової діяльності дітей під час ігрових вправ. 1 раз на місяць проводити фізкультурні розваги, побудовані на ігрових вправах, атракціонах. Залучати дітей до самостійної рухової діяльності, регулювати їх активність.

Здоров'язбережувальна діяльність. Дотримуватися розпорядку дня, послідовності проведення всіх процесів життєдіяльності дітей. Створювати умови психологічного комфорту в усіх видах і формах діяльності дітей. Запобігати травматизму під час виконання фізичних вправ. Дотримуватися санітарно-гігієнічних норм, створювати міні-екологічні осередки у групових приміщеннях та на ділянці з використанням спеціально підібраних рослин, ємностей з водою. Забезпечити місце для усамітнення дітей (власного простору). Постійно упродовж дня схвалювати дітей і посміхатися до них.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА

ВПРАВИ З ОСНОВНИХ РУХІВ

Вправи з ходьби. Ходьба зграйкою за вихователем у заданому напрямі. Ходьба по колу, взявшись за руки. Ходьба парами, тримаючись за руки. Ходьба у різних напрямах. Ходьба по доріжці (ширина 20 см.). Ходьба у колоні. Ходьба приставним кроком в сторону. Ходьба між предметами (лінії, шнури, кубики). Ходьба на носках.

Вправи з бігу. Біг зграйкою на відстань 10 м. Біг у різних напрямах невеликими групками і всією групою. Біг за предметом або з ним. Біг у колоні. Біг по колу. Біг між двома лініями. Біг у повільному темпі 30-40 с

Вправи із стрибків. Ритмічні присідання. Підстрибування на обох ногах. Стрибок угору. Стрибок на двох ногах, намагаючись просуватися вперед. Стрибок у довжину з місця (через лінію, палицю). Стрибок у глибину

Вправи у коченні,киданні,ловінні, метанні. Катання м'яча з гірки та біг за ним. Катання м'яча вихователю двома руками в положенні сидячи і стоячи. Катання м'яча один одному на відстані 1-1,5 м. Кидання м'яча один одному знизу вперед і вгору. Кидання м'яча від грудей двома руками вперед. Кидання м'яча вихователю. Ловіння м'яча від вихователя з відстані 1 м. Кидання великого м'яча двома руками через мотузку. Кидання маленького м'яча однією рукою (правою і лівою) через мотузку, натягнуту на рівні піднятої руки дитини з відстані 1-1,5м. Метання

великого м’яча двома руками знизу в горизонтальну ціль. Метання маленького м’яча чи мішечка правою і лівою рукою в горизонтальну ціль (корзину, ящик) з відстані 100-125 см. Метання м’ячів чи мішечків на дальність правою і лівою рукою. Метання маленького м’яча з відстані 1 м у вертикальну ціль на рівні очей дитини.

Вправи у повзанні, підлізанні, лазінні. Повзання на карачках у різних напрямах. Повзання на карачках до предмету (відстань 3-4 м). Повзання по доріжці між двома лініями. Підлізання під дугу, мотузку висотою 30-40 см. Перелізання через колоду, лаву. Лазіння по драбинці довільним способом. Намагання залізти на вертикальну драбину і злізти з неї зручним для себе способом

Вправи з рівноваги. Ходьба по прямій доріжці, обмеженої лінями (ширина 25-20 см, довжина 2-2,5м). Ходьба по дошці. Ходьба по похилій дошці шириною 25 см (один кінець при піднятий на 15-20 см). Влізання на табурет (25 см) і злізання з нього. Переступання через перешкоди (висота 10-15 см). Ходьба по дощечках, покладених на відстані 10 см одна від одної. Переступання із ящика в ящик (сторони розміром 50 на 50 см, висота 15 см). Переступання з обруча в обруч. Ходьба по гімнастичній лаві. Ходьба на карачках по дошці, покладеній на підлогу. Переступання через перешкоди (палиці, кубики), покладені на відстані 20 см один від одного. Повільне кружляння на місці.

ЗАГАЛЬНОРОЗВИВАЛЬНІ ВПРАВИ

Вправи для рук і плечового поясу. Піднімати руки вперед, вгору, в сторони, опускати вниз, згинати і розгинати руки перед грудьми, розводити їх в сторони, відводити назад за спину. Плескати в долоні перед собою, над головою. Розмахувати руками вперед-назад (з положення руки вниз), виконувати махи руками над головою і перед собою. Стискати і розпрямляти пальці рук.

Вправи для тулуба. Виконувати повороти вправо, вліво. Нахиляти тулуб вперед, в сторони, випрямляти тулуб. Сидячи на підлозі, згинати і розгинати ноги. Лежачи на спині, піднімати і опускати ноги та рухати одночасно руками і ногами. Стоячи на колінах, сідати на п'ятки і підніматись. В положенні лежачи, перевертатись зі спини на бік, на живіт.

Вправи для ніг. Ходити на місці. Робити кроки вперед, в сторони, назад. Присідати, тримаючись за опору. Згинати і розгинати одну ногу в коліні, стоячи на другій. Підніматися на носки, виставляти ногу вперед на п'ятку, ворушити пальцями, згинати і розгинати стопи, ритмічно присідати і випрямляти ноги.

ВПРАВИ НА РОЗВИТОК ПРОСТОРОВИХ ОРІЄНТУВАНЬ

Шикуватись у коло підгрупами і всією групою за допомогою вихователя, ставати один за одним в колону, шикуватись у пари.

ІГРОВІ ВПРАВИ ТА РУХЛИВІ ІГРИ

Ігрові вправи та ігри з ходьбою, бігом, на утримання рівноваги: «До ляльок у гості», «Дожени мене», «Дожени м'яч», «Пройди по стежці», «Пройди по місточку», «Через струмок», «Піднімай ноги вище», «Поїзд», «Хто тихіше», «Повітряна кулька», «Парами на прогулянку», «Горобчики і автомобілі», «Літаки», «Сонечко і дощик», «Жили у бабусі».

Ігрові вправи та ігри з повзанням і лазінням: «Доповзи до брязкальця», «Проповзи у ворітця», «До ведмедика в гості», «Не зачепи», «Перелізь через колоду», «Будь обережний», «Збери іграшки», «Не заступи за лінію», «Мавпочки», «Кошенята», «Собачки», «Курочка-чубарочка».

Ігрові вправи та ігри з киданням і ловінням м'яча: «Прокоти м'яч», «Скоти з гірки», «Передай м'яч», «Кинь і дожени м'яч», «Влучи у ворітця», «Збий кеглю», «Цілься точніше», «Спіймай м'яч», «Перекинь через мотузку», «Цілься в коло».

Ігрові вправи та ігри із стрибками: «Пружинки», «Дістань долоню», «Задзвони у дзвіночок», «Піймай комара (метелика)», «Мій дзвінкий веселий м'яч», «Зайчик біленький сидить», «Пташки літають», «Зістрибни у воду».

Ігрові вправи та ігри на орієнтування у просторі: «Де подзвонили?», «Знайди предмет (іграшку)», «Дзвіночок».

ПОКАЗНИКИ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ

Оздоровчий аспект: діти охайні, мають знання про гігієну тіла; намагаються самостійно одягатися і роздягатися; застібати ґудзики; складають свої речі; дотримуються основних правил поведінки за столом; із задоволенням беруть участь у загартувальних процедурах; за нагадуванням та з допомогою дорослих намагаються зберігати правильну поставу під час різних видів діяльності.

Освітній аспект: володіють природними видами рухів, що забезпечують їх переміщення у просторі; зберігають стійке положення тіла; орієнтуються у просторі; ходять і бігають, природно рухаючи руками і ногами; володіють навичками повзання, лазіння, підлізання, перелізання; виконують різні дії з м'ячем; енергійно відштовхуються обома ногами, підстрибуючи на місці та у довжину; стають у пари, один за одним, у коло (з допомогою дорослого);

Виховний аспект: діти із задоволенням виконують різні рухові дії; виявляють інтерес до спільних дій з однолітками.

Література на допомогу вихователям і батькам:

1. Бєлєнька Г.В. Здоров'я дитини – від родини / Г.В. Бєлєнька, О.Л. Богініч, М.А. Машовець. – К.: СПД Богданова А. М., 2006. – 220 с.
2. Вільчковський Е., Курок І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с.

3. Веселка здоровя: Хрестоматія для читання дітям дошкільного віку/ Упор.:Л.В.Лохвицька, Т.К.Андрущенко. Тернопіль: мандрівець, 2011. 224 с.
4. Лохвицька Л.В. Андрущенко Т.К. Виховання здорової дитини в сучасній сім'ї. Сім'я – берегиня здоров'я дитини. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 228 с.

ДИТИНА В СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

-збагачувати досвід дітей різноманітними сенсорними враженнями
-розвивати відчуття та сприймання (зорові, слухові, дотикові та ін.)
-залучати до сенсорних дидактичних ігор, різноманітних дій з предметами та іграшками
-вправляти у групуванні предметів за певними сенсорними ознаками: кольором, величиною, формою; створювати ситуації, які спонукають дитину до виділення цих ознак предметів.

	Зміст педагогічної роботи
Орієнтування в кольорах	Учити дітей розрізняти кольори: червоний, оранжевий, жовтий, зелений, синій, фіолетовий, білий, чорний; називати 4–5 кольорів. Учити групувати предмети: спочатку ті, що суттєво відрізняються за кольором (червоний — зелений, білий — синій), поступово переходячи до порівняння більш близьких кольорів (червоний — оранжевий, синій — фіолетовий). Формувати

	найпростіші прийоми встановлення подібності й відмінності кольору, спочатку в однорідних предметах, згодом — у різнорідних. Вчити розуміти слова: *колір, подібні/відмінні за кольором*. Фіксувати увагу дітей на тому, що колір є ознакою різних предметів і може використовуватися для їх позначення. Закріплювати знання дітей про сенсорні якості предметів в умовах елементарної продуктивної діяльності з використанням мозаїки (червона мозаїка — *ягідки, грибок*; жовта — *курчатко, сонечко, квітка*; зелена — *ялинка, дерево*; біла — *курочка, гусочка, будиночок*; синя — *прапорець*). *Орієнтовна тематика ігрових завдань з мозаїкою:* «Курочка з курчатами», «Будиночки з прапорцями», «Кульбаби і метелики», «Гуси з гусенятами», «Грибочки з ялинками», «Квіти і ягідки».
Орієнтування у формі та величині предметів	Вправляти дітей у розрізненні предметів різних форм: круг, куля, квадрат, кубик, цеглинка. Учити групувати предмети за істотними відмінностями (круг —

	квадрат, куля — кубик). Формувати сталий образ величини предметів незалежно від їх положення у просторі. Учити групувати предмети за двома заданими сенсорними ознаками — величиною і формою, використовуючи втулки для маленьких і великих кружечків та квадратів. Заохочувати до використання у мовленнєвому спілкуванні слів *такий* і *не такий*. Вчити розуміти слова: *подібні, однакові, відмінні* (за величиною чи формою); *великий, маленький* (за розміром). Вчити раціональним прийомам зорового обстеження форми предметів; співвідносити рухи ока та руки по контуру форми; накладати фігуру на контур іншої подібної фігури, яка є на зразку; порівнювати предмети за величиною, формою, кількістю.
Орієнтування у звуках	Вчити дітей прислуховуватись і розрізняти різні за походженням звуки як у природі, так і в побуті. Зробити їх привабливими і значущими для малюків. Формувати уявлення про те, що звуки можуть розповісти про щось важливе, як-от:

	спів пташок, шелест листя, скрипіння снігу під ногами, шум дощу, гра на дитячих музичних інструментах тощо.
Орієнтування у просторі	Учити розрізняти розміщення предметів відносно свого тіла: *вгорі* — там, де голова, *внизу* — там, де ноги; розуміти просторові відношення (*на, під, у*); напрямок руху (*до мене, від мене*).
Ознайомлення з множиною	Вчити розрізняти кількість предметів: багато, мало, один (два, три).

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ:

Виявляє інтерес до дій з предметами та іграшками, обстеження їх.

Має уявлення про колір, форму, величину предметів: розрізнять кольори (червоний, жовтий, синій, зелений, чорний, білий).

Розрізняє геометричні фігури (кубик і куля, квадрат і круг), величину предметів (великий і маленький);

Вміє виділяти у навколишньому багато предметів і один, два, три.

Виявляє інтерес щодо місця розташування предметів та іграшок (вгорі, внизу, за спиною тощо);

Орієнтується у просторових відношеннях (на, під, в, за).

Виконують перші дії щодо групування предметів за однією ознакою (за величиною, формою, кількістю);

Виявляє інтерес до світлої і темної частини доби.

Література на допомогу вихователям і батькам

1. Кривоніс М.Л. Сенсорний розвиток дошкільнят. Ранній вік. / М.Л.Кривоніс, О.Л. Дроботій. – Харків: Ранок, 2015.-192 с.
2. Наумчук Т. Універсальні дидактичні ігри для дітей від 2 до 6(7) років. Методичний посібник. / Т.Наумчук, Г.Шиманська.- Київ: Грамота, 2014.- 104 с.
3. Рібцун Ю. Вихователь й малюки конструюють залюбки. Методичний посібник. / Ю.Рібцун, О.Рібцун. – Київ: Генеза, 2017.- 192 с.
4. Увага, логіка, математика. Школа раннього розвитку.- Vivat, -2020.- 48 с. Чого не вистачає.-Харків: Ранок, 2019.

ЕКОПРОСТІР РОЗВИТКУ ДИТИНИ

ПРЕДМЕТНИЙ СВІТ: що навколо мене

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Збагачувати чуттєвий досвід дітей, розширюючи знання про речі навколо.

Вчити називати предмети побуту, якими користується дитина.

Вчити впізнавати власні речі та речі членів родини.

Викликати бажання пізнавати предмет, маніпулювати ним, використовувати у власній діяльності.

Вчити розрізняти предмети за назвами.

Ознайомлювати з властивостями речей.

Розвивати вміння об’єднувати речі за певними ознаками, знаходити схоже.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Розширювати знання дітей про дім, предмети побуту, меблі, речі, які знаходяться у квартирі (будинку). Ознайомити з житлом, яке люди будують для тварин. Вчити моделювати будинки і меблі в ході ігрової діяльності.

Ознайомити дітей з приміщеннями групи дошкільного закладу (кімната для ігор, спальня,

вбиральня, роздягальня тощо). Роз'яснити їх функціональне призначення, правила поведінки в кожній кімнаті.

Дати елементарні знання про електроприлади, що оточують дитину, їх назви, призначення (телефон, телевізор, холодильник, праска тощо). Дати знання про потенційну небезпеку, що може виникнути під час користування приладами, які живляться електрострумом. Ознайомити з правилами безпечного поводження з технікою.

Ознайомити з назвами видів транспорту, частинами машин (колеса, кабіна, кузов, двері), способами пересування (котиться, летить, плаває). Сформувати уявлення про призначення транспорту: вантажний перевозить важкі речі, пасажирський (легковий автомобіль, автобус, тролейбус) перевозить людей. Пояснити небезпеку забав біля дороги.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Виявляє інтерес до предметного світу.

Знаходить у предметному середовищі знайоме і незнайоме.

Має елементарні знання про предмети, що оточують, знає їх назви, функціональне призначення, використовує відповідно призначення.

Має елементарні уявлення про безпеку використання предметів (не пустувати з

електроприладами, не брати до рота дрібні частинки предметів тощо).

Література на допомогу вихователю і батькам:

1. Зайцева Л.І. Розкриваємо таємниці довкілля: методичний посібник. Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2012. 110 с
2. Піроженко Т. О. Розвивальні ігри та вправи для дітей третього-четвертого років життя / Т. О. Піроженко, С. О. Ладивір, І. І. Карабаєва, Т. Л. Гурковська. 2-ге вид., зі змін та доп. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 64 с.
3. Стаднік Н. В., Матушевська О. В. Формування педагогічної культури батьків дітей раннього віку / Н. В. Стаднік, О. В. Матушевська : науково-методичний посібник. – Біла Церква: КНЗ КОР «КОІПОПК», 2019. – Частина 4. – 94 с.

СОЦІАЛЬНИЙ СВІТ: хто поряд зі мною

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Розвивати інтерес до людей з найближчого оточення, формувати прагнення до спілкування, налагодження взаємодії з ними, участі у спільних справах.

Формувати первинні уявлення про правила соціально схвалюваних стосунків між людьми.

Формувати первинний досвід моральних вчинків, уміння дотримуватись елементарних соціальних правил у стосунках з дорослими та дітьми.

Сприяти розвитку співчуття, співпереживання, позитивної емоційної орієнтації на дорослих та дітей.

Формувати первинні навички самообслуговування.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Родина. Формувати уявлення про сім'ю, членів родини (маму, тата, братів, сестер, бабусю, дідуся та ін.). Сприяти запам'ятовуванню імен усіх членів родини, власного прізвища. Формувати вміння впізнавати та виокремлювати членів сім'ї як найближчих, найдорожчих людей; відгукуватися на їхні звернення, прохання, пропозиції спільної

діяльності, дотримуватися їхніх порад. Спонукати виявляти почуття любові до членів родини. Виховувати шанобливе ставлення до старших.

Людина серед людей. Формувати уміння орієнтуватися у віці людей: діти, дорослі, літні люди; в їх статі: чоловіки, жінки, хлопчики, дівчатка. Формувати уявлення про близьких та незнайомих людей; спонукати вирізняти знайомих людей з-поміж інших; із власної ініціативи чи у відповідь на звернення виявляти здатність доброзичливо спілкуватися. Формувати інтерес і прагнення брати участь у спільній діяльності з дорослими та дітьми. Знайомити з правилами поведінки у стосунках з чужими та рідними, близькими людьми. Формувати навички культурної поведінки: вітатися, прощатися, дякувати тощо.

Наш дитячий садок. Формувати уявлення про заклад дошкільної освіти: це будинок, в якому діти перебувають без батьків, спілкуються, граються разом з однолітками. Сприяти розумінню того, що вихователь, помічник вихователя дбають про дітей, слід прислухатися до їх пропозицій, звертатися зі своїми потребами, виконувати поради та прохання. Спонукати звертатися до вихователів, помічника вихователя, однолітків на ім’я. Стимулювати до проявів різних форм доброзичливого ставлення до них (поступатися, ділитися, допомагати, піклуватися тощо) у різних ситуаціях життєдіяльності. Спонукати відгукуватись на прохання про допомогу, виявляти співчуття, співпереживання, співрадість. Виховувати

негативне ставлення до соціально не схвалюваних форм поведінки. Сприяти засвоєнню елементарних правил поведінки в громадських місцях (не зважати іншими, не галасувати, не кричати, розмовляти спокійно, поводити себе стримано тощо).

Привчаємося працювати. Підтримувати прагнення допомагати дорослим. Спонукати до виконання епізодичних доручень (подати, принести, потримати). Формувати первинні навички самообслуговування (миття рук, вмивання, користування туалетом, рушником, гребінцем, серветкою, одягання, роздягання).

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ.

Виявляє інтерес, позитивне ставлення до людей з найближчого оточення.

Прагне до спілкування, налагодження взаємодії, участі у спільних справах з найближчими людьми.

Має первинні уявлення про правила соціально схвалюваних стосунків між людьми.

Має первинний досвід моральних вчинків, виявляє уміння дотримуватись елементарних соціальних правил у стосунках з дорослими та дітьми.

Виявляє співчуття, співпереживання, позитивну емоційну орієнтацію на дорослих та дітей.

Виявляє самостійність у самообслуговуванні власних елементарних потреб.

Література на допомогу вихователю і батькам.

Бурковська О. Цілісний підхід до розвитку і виховання наймолодших / О. Бурковська // Дошкільне виховання. – 2010. – № 6. – С. 10–12.

Гавриш Н. Знайоме невідоме покоління, або хто ти, малюку? / Н. Гавриш // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2018. – № 10. – С. 4–10.

Кононко О. Особистісне зростання в ранньому віці: суть та умови сприяння / О. Кононко // Дошкільне виховання. – 2006. – № 10. – С. 3–6.

Розвиваємо, навчаємо, виховуємо дитину третього року життя : методичний посібник / Кузьмук Л. І. та ін. ; за ред. Т. І. Поніманської. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. – С. 60–108.

Савчин М. В. Вікова психологія : навч.посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – 2-ге вид., доповн. – К.: Академвидав, 2011. – С. 150–157.

Смольникова Г. Особливості розвитку психічних процесів у дітей раннього віку / Г. Смольникова // Палітра педагога. – 2018. – № 3. – С. 3–6.

ПРИРОДНИЙ СВІТ: ДИТИНА У СВІТІ ПРИРОДИ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Розвивати цілісне сприйняття природи у гармонійному поєднанні пізнавальних, етичних, естетичних, практичних мотивів взаємодії з нею.

Дати знання про доступні розумінню дітей явища та об'єкти природи, представників рослинного і тваринного світу: назву, найбільш характерні особливості, правила взаємодії.

Акцентувати увагу на накопиченні сенсорних та естетичних вражень від сприйняття природи та формуванні елементарних навичок етичної взаємодії з нею, розвиток мовлення.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Природа планети Земля

Об'єкти і явища природи. Дати дітям знання про об'єкти і явища природи, доступні їхньому сприйманню: грунт, воду, вітер, опади:

Ґрунт буває різним за кольором, на дотик; у ньому ростуть рослини. Після роботи на землі треба мити руки; *пісок* — сухий, розсипається, висипається з рук і його насипають у пляшечки, пакетики, формочки; политий водою стає вологим, добре формується, важко висипається з пляшечок, не висипається з лійки. На сухому піску не залишаються

сліди ніг, рук, на ньому можна малювати паличкою; на вологому їх добре видно, а малюнки паличкою довше зберігаються; *глина* — волога, м'яка, ліпиться, сплющується; суха глина тверда, розбивається на шматочки.

Вода буває теплою, холодною, чистою, брудною; хлюпає, крапає, ллється, тече; вода необхідна всім живим істотам, використовувати її треба ощадливо;

Дощ у теплу пору року краплями падає з неба, зволожує землю, напуває рослини. Після дощу на землі утворюються калюжі;

— *сніг (лід)* — холодний; сніг падає з хмар, він білий, гарний, з нього можна ліпити; лід — прозорий, слизький;

— *вітер* буває теплий, холодний, колише дерева, рухає прапорці, вітрячки, стрічки, листя, папірці тощо;

— *сонце* яскраво світить, сліпить, дивитися на нього можна лише через кольорове, темне скло; гріє, на сонячному місці тепло, спекотно.

Дати знання про елементарні залежності між станом погоди і поведінкою тварин, людей: сонячна тепла погода — птахи весело співа- ють, діти багато граються на свіжому повітрі, літають метелики, комарі, мухи; холодна суха погода — птахів не чути, комахи ховаються; у дощо- ву погоду люди одягають гумові чобітки, плащі, беруть парасольки; ле- жить сніг — птахи шукають їжу, чекають допомоги від

людей, кішки та собаки ховаються у теплі помешкання, метелики, жуки, комарі, мухи засинають у схованках, діти катаються на санчатах, граються зі снігом.

Рослини. Привчати сприймати рослини як живих істот. Дати знання про те, що рослинам для розвитку потрібна вода, ґрунт, сонячне світ-ло, догляд людини.

Вчити помічати красу і називати рослини найближчого оточення: дерева, квіти, трави; їх яскраві стани в різні сезони: ніжну зелень навесні, різнобарв'я квітів влітку, жовте, червоне, помаранчеве листя дерев во- сени, прозорі крони дерев без листя взимку. Розказати, що ялина, сосна та інші хвойні дерева завжди зелені.

.Навчити розрізняти і називати окремі дерева (ялина, береза); квіти (мак, айстра), овочі та фрукти за кольором (червоні, жовті, зелені), розміром (великі, маленькі), поверхнею (тверді, м'які, гладенькі), смаком (солодкі, кислі, гіркі).

Тварини. Вчити розрізняти і називати свійських та диких тварин (кішка, собака, коза, кінь, корова; півень, курка, качка, гуска; ластівка, голуб, горобець, ворона, сорока; вовк, ведмідь, заєць, їжак, лисиця, жабка, мишка).

Формувати елементарні уявлення про характерні зовнішні ознаки тварин, їхні рухи, поведінку в довкіллі та під час спілкування з дітьми (в довкіллі спокійні, їдять, пересуваються, виховують

дитинчат; під час спілкування з людьми домашні тварини ластяться, граються, просять їжу, а дикі — лякаються, замовкають, припиняють їсти, захищаються тощо; не можна втручатись в їхнє життя.

Вчити правильно називати основні частини тіла тварин (голова, тулуб, лапи, хвіст), яскраві ознаки зовнішнього вигляду (роги, гребінець, крила, борода, дзьоб, вуса), рухи (ходить, стрибає, літає, клює, хлепче, пливе), дитинчат свійських тварин, які живуть біля людей (кошеня, козеня, лоша, цуценя, теля та ін.), та відрізняти від дорослої тварини за зовнішнім виглядом, поведінкою.

Дати знання про те, що тварин слід доглядати, приязно до них ставитися. Формувати елементарні уміння догляду за тваринами: піднести, потримати корм (їжу), погодувати рибку, насипати корм у годівницю, принести воду тощо.

Звертати увагу дітей на красу і грацію рухів тварин. Вчити наслідувати їх.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ:

Вміє розрізняти і називати об’єкти і явища природи, доступні для сприйняття.

Емоційно реагує на красу природи.

Відтворює окремі характерні звуки природи та рухи тварин.

Позитивно реагує на пропозицію допомогти у догляді за рослинами і тваринами.

Література на допомогу вихователю і батькам.

1. Сенсорний розвиток дошкільнят. Ранній вік / М.Л. Кривоніс, О.Л.Дроботій. Х. : Вид-во «Ранок», 2015. – 192 с.
2. Фелісіті Брукс . Моя перша книжка про природу / Фелісіті Брукс, Керолайн Янг. – К. : Вид.-во «Книголав», 2017. – 17 с.
3. Фелісіті Брукс. Мій перший словничок. Природа. – К. : В-во «Artbooks», 2020. - 32 с.
4. Л.А. Швайка. Організація спільної діяльності дітей на прогулянці. – К. : Основа, 2016. – 192 с.

ГРА ДИТИНИ

«Ігри передбачають майбутній характер, долю дитини…» К. Д. Ушинський

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ:

- створювати умови для розвитку предметних та символічних ігрових дій у дітей третього року життя;
- формувати у дитини уміння взаємодіяти, позитивно ставитися до партнера по грі;
- формувати вміння використовувати в іграх набутий життєвий досвід та будувати нескладний ігровий сюжет; під час сумісної гри з дорослим виконувати роль, формувати уявлення про взаємозалежність ролей;
- вчити дотримуватись правил гри, доводити розпочату справу до кінця.
- розвивати уміння самостійно займати себе грою, добирати іграшки для гри; вчити використовувати у грі іграшку (ляльку, зайчика, котика) як партнера, перетворюючи її на персонаж.
- формувати дбайливе ставлення до іграшок, вміння складати їх на місця.
- спонукати до спільних ігор з вихователем та іншими дітьми.
- викликати за допомогою гри позитивні емоції, бажання імпровізувати та фантазувати.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

№	Вид гри	Завдання	Оріє
	Ігрові вправи: кінозологічні, на розвиток взаємодії та партнерства	формувати уміння взаємодіяти у грі з партнером; формувати позитивне ставлення до партнера по грі та знайомити з правилами ввічливого спілкування; вчити дітей розрізнювати емоції;	«Ліх «Буд замо посм поміч по ко спить підсл боїть "Сон даху, піску доти «Впі
	Творчі ігри		
	Конструктивно-будівельні ігри	Залучати дітей до конструктивно-будівельних ігор та спонукати до спорудження нескладних будівель з будівельного матеріалу (кубики, цеглинки, бруски,блочні великі частини конструктора Lego, великий будівельний набір);використовувати споруди в інших видах ігор. Ознайомлювати дітей з елементарними будівельними прийомами (рівно класти кубики, щільно прикладати кубики один до одного тощо). Вчити будувати споруди за зразком вихователя та за власним задумом.	вежа для парка мебл кімна дива хати

	Сюжетні ігри	Вчити будувати ігровий сюжет відповідно до набутого досвіду, добирати атрибути до обраної ролі, відображати найпростіші образні дії обраного персонажа (пострибати як горобчик, пройти як лисичка тощо). Вчити відтворювати ігрові дії в нескладних сюжетах за допомогою образних іграшок (прання білизни, керування автобусом, годування ляльки тощо). Спонукати дітей до спільної гри, формувати ***вміння гратися разом***.	«Сім садок лікар «У м зоопа наро
	Ігри-драматизації	див. розділ «Дитина у світі мистецтва», під «Театральне образотворення»	
	Ігри за правилами		

	Дидактичні ігри	Розвивати в іграх сенсорні здібності дітей шляхом накопичення чуттєвого досвіду; закріплювати навички дій з предметами відповідно до їх особливостей (кольору, форми, величини тощо). Розвивати вміння групувати та порівнювати предмети за певними ознаками, складати з частин ціле. За допомогою ігор закріплювати та розширювати знання про природне та суспільне довкілля. Вчити дотримуватись правил гри, виконувати поставлене завдання, доводити розпочату справу до кінця.	Орієнтовна тема**сенсорний роз**торбинка», ««Половинки», кольором», «Втудотик», «Велике«Пірамідки», «К«Машини та гара**ознайомлення довкіллям**: «Ве«Чарівні слов гостини», «Щ«Половинки», гостей», «О«Допоможи мамі**ознайомлення довкіллям:** «Де де живе?», «Хто фрукти», «Баб«Знайди такий л**розвиток мов**кричить?», «Відп«Знайди і на голосно», «Повто
	Рухливі ігри	(див. підрозділ «Здоров’я та фізичний розвит«Особистість дитини»).	
	Народні ігри	Залучати дітей до участі в українських народних іграх, спонукати до повторення за вихователем коротеньких ігрових віршиків, закличок, забавлянок,	Орієн завда«Диб галяв«Лис

		потішок.	«Кот «Сор

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Зацікавлено ставиться до процесу гри та намагається відтворювати у ній знання та уявлення про оточуючий світ. Вміє грати на самоті, об'єднується з однолітками на основі рольової взаємодії, особистих уподобань за допомогою дорослого.

Бере участь у різних видах ігор: сюжетно-рольових, конструктивно-будівельних, дидактичних, настільно-друкованих, рухливих, театралізованих, українських народних іграх. Споруджує нескладні будівлі з будівельного матеріалу за зразком вихователя та власним задумом.

Вміє групувати та порівнювати предмети за певними ознаками, складати з частин ціле.

Знає, впізнає і називає різні види іграшок: образні — ляльки (хлопчики, дівчатка, жінки, чоловіки, бабусі, дідусі) та іграшки, що зображують тварин і птахів; сенсорно-дидактичні (геометричні фігури і втулки, мозаїка, кільця, діжки, палички, розбірні мотрійки, пірамідки тощо).

Бережно ставиться до іграшок, дотримується порядку в ігровому куточку.

Пробує взаємодіяти у грі з партнером, розрізнює емоції радості та смутку.

Відтворює ігрові дії в нескладних сюжетах за допомогою образних іграшок.

Усвідомлює необхідність дотримання правил гри, їх призначення.

У іграх-драматизаціях розігрує з дорослими сюжети казок з використанням атрибутів та елементів костюмів, повторює короткі репліки за вихователем, самостійно наслідує звуки персонажів чи явищ, відтворює мімікою настрій, переживання, особливості поведінки героїв театралізованих ігор.

Вміє побудувати просте (з кількох слів) емоційно-оцінне судження щодо персонажа, процесу гри.

Література на допомогу вихователю та батькам

1. Данилова О. О. Пальчикові ігри. – К.: Перо, 2008. – 96 с.
2. Ігрова діяльність дошкільника : молодший дошкільний вік / Піроженко Т.О. та ін. – Київ : Генеза. 2016. – 88 с. – (Серія «Настільна книжка вихователя»). – ISBN 978-966-11-0764-8.
3. Розвиваючі ігри для дитини в 3 роки. У що грати з дітьми в три роки?Режим доступу:https://teddyclub.info/3-6-rokiv/rozvitok-i-navchannya/rozvivayuchi-igri-dlya-ditini-v-3-roki-u-csho-grati-z-ditmi-v-tri-roki

КОМУНІКАТИВНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

*****Розвивати розуміння мовлення дорослих і дітей без унаочнення ситуацій спілкування.

*Розвивати активне мовлення : сприяти чіткій вимові голосних та деяких приголосних звуків української мови; збагачувати та активізувати словник дітей різними частинами мови; сприяти правильному використанню основних граматичних форм; формувати елементарні навички підтримувати розмову, стимулювати до розповідного мовлення.

*Формувати інтерес і потребу користуватися мовленням у спілкуванні з дорослими та дітьми; сприяти розумінню та засвоєнню елементарних формул мовленнєвого етикету (вітання, прощання, подяка, вибачення та ін.) у різних життєвих ситуаціях.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Розвиток розуміння мовлення дорослих і дітей. Вчити дітей *слухати і розуміти* мову дорослого, звернену до себе та інших дітей : утішки, пісеньки, нескладні вірші, казки, оповідки без показу наочності; розповіді про події, знайомі з минулого досвіду без показу наочності, а також про події, які не були в безпосередньому досвіді дітей; виконувати прості словесні доручення; слухати мовлення однолітків в спільних іграх, самостійній практичній

діяльності; розуміти враження інших людей (дорослих і дітей) залежно від життєвої ситуації. Вчити розуміти узагальнюючі слова (*посуд, меблі, одяг, взуття, їжа, іграшки, тварини, рослини, транспорт* та ін.). На основі розуміння мовлення дорослих і дітей робити самостійні висновки.

Розвиток активного мовлення дитини.

У світі звуків. *Удосконалювати* слухове сприймання звуків мови, мовленнєвий слух та дихання, артикуляційний апарат, вчити чітко вимовляти приголосні звуки української мови: [п], [п’], [б], [б’], [в], [в’] [т], [т’], [д], [д’], [к], [м], [м’], [н], [н’], [ф], [ф’], [с], [с], [ц], [ц’], [ж], [ч], [г], [ґ] (*гуси, ґава*)), продовжувати *вправляти* у звуконаслідуванні (*гав-гав, няу-няу, пі-пі, ква-ква* та ін.*)* та доборі римованих рядків *да-да-да – чиста вода* та ін.*)*; *оволодівати* різною силою голосу (тихо, голосніше, голосно). *Формувати навички* користуватися питальною інтонацією. *Вправляти* у роздільній вимові йотованих з попередніми приголосними *(м’[йа]ч, п’[йу]* та ін.).

У світі слів. *Збагачувати та активізувати словник* дітей різними частинами мови: іменниками – *назвами іграшок, предметів одягу, взуття, посуду, меблів, рослин, свійських та диких тварин та їх дитинчат* та ін.; дієсловами (*спить, прокидається, їсть, грається* та ін.); *прикметниками (назвами основних кольорів, великий-маленький, теплий-холодний* та ін.*)*, прислівниками, лексичне значення

яких пов'язане із самостійною практичною діяльністю, ігровими діями дітей, що називають емоційні стани, величини, властивості та якості, відношення між ними (просторові, часові та ін.). *Вчити називати* по імені вихователя, помічника вихователя, медичну сестру, дітей групи; вживати слова назви іграшок, предметів побуту: одягу, взуття, меблів, посуду, транспорту, тварин, рослин, погодних явищ, що означають назви істот, предметів, явищ, якості предметів, кольори, розмір, форми, свої дії у різних видах діяльності, трудові дії дорослих, наближених до дітей, емоційний стан дорослих й однолітків тощо*; виділяти і називати* частини цілого *(людей, тварин, рослин, предметів та ін.) впізнавати* і називати предмети і дії, зображені на малюнках (предметних та простих сюжетних), фото та ін. Вчити *відгадувати* прості описові загадки про тварин, предмети побуту, транспорт з допомогою дорослого; *активно вживати* образні вирази, епітети, порівняння узагальнюючі слова (*іграшки, посуд, меблі, одяг, взуття, їжа, тварини, рослини*), мовні порівняння, *виділяти і називати* частини цілого, слова ввічливості, образні вирази (*зайчик -побігайчик, лисичка - сестричка*).

У світі граматики. *Формувати* вміння *будувати речення* з 3 – 5 слів різні за складністю (прості речення з прийменниками ***в, за, під, над*** та ін., складні) та за інтонацією (розповідні, питальні, окличні); *узгоджувати* частини мови в роді, числі,

відмінку; вживати кличну форму іменників *(мамо, бабусю, тату, дідусю та ін.);* іменники зі словами *багато, мало*; слова із змінами наголосу (*к**і**т – кот**а*** та ін**.**); іменники з чергуванням голосних або приголосних в основі (*рук**а** - р**у**ц**і**, нога – н**о**з**і*** та ін.); утворювати слова з різними суфіксами: ***-очк, -ечк, -ичк, -ок, -ик, -очок, -ечок, -ищ, -ущ*** (зайч***ик***, лож***ечк**а* та ін.) та ін.

Слухаємо, розмовляємо та розповідаємо. Вчити *слухати та розуміти* запитання про те, що сприймається зараз і що бачили раніше: Хто? що? що робить? де? кого? чого? коли? Який (за розміром, кольором)? звідки? куди? чому? та відповідати на них; *відповідати* на прості запитання за змістом повідомлення. *Спонукати малят* ставити запитання дорослим і однолiткам щодо об'єктів, назв незнайомих предметів і явищ; слухати самого себе та запитання інших; давати пояснення до невеличкої сюжетної розповіді вихователя; слідкувати за ходом розповіді, на прохання вихователя брати участь у ній (називати добре знайомі слова, закінчувати просте речення); стимулювати до ігор з описом предметів, іграшок (2-3 речення) і нескладних сюжетних розповідей (за запитаннями дорослого); вчити читати з пам'яті добре знайомі невеликі пісеньки, утішки, авторські вірші з допомогою дорослого, під час ігор та розваг. Вчити переказувати нескладні добре знайомі казки за запитаннями дорослого за допомогою іграшок чи ілюстрацій з книжок, видів

театру; залучати до рядження, інсценування добре знайомих невеликих пісеньок, утішок; до проспівування пісеньок, колискових.

Спілкуємося змалку. *Формувати потребу у спілкуванні з дорослими,* використовуючи мовні та позамовні (жести, міміка, поза) засоби виразності. Підтримувати інтерес до особистості дорослих (батьків, родичів, працівників закладу дошкільної освіти та ін.), їхньої діяльності, подій життя, внутрішнього світу; виявленню ініціативи до спільної з дорослими гри та інших видів діяльності. *Формувати потребу у спілкуванні з дітьми*. Сприяти виникненню позитивної реакції на появу однолітка, незнайомої дитини (посміхатися, вітатися, дякувати та ін.); розвитку уваги й інтересу один до одного, бажання слухати іншого та демонструвати свої вміння у спільній грі з емоційно забарвленими ігровими діями. Сприяти створенню умов для орієнтування в поняттях «добре», «погано» у різних життєвих ситуаціях, прищеплювати навички культури поведінки; формувати здатність до етичних оцінок інших та самооцінки. Сприяти розумінню та засвоєнню формул мовленнєвого етикету, призначених для обслуговування життєвих ситуацій: вітання, знайомства, вибачення, подяки, прохання, привернення уваги, згоди, відмови, телефонної розмови тощо.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Слухає і розуміє мову дорослого, звернену до себе та інших дітей.

Прагне до чіткої вимова голосних та деяких приголосних звуків української мови.

Користується різними частинами мови та основними граматичними формами. Вміє будувати речення з 3 – 5 слів.

Здатна підтримати розмову на запропоновану дорослим чи дитиною тему, відповідати на запитання та сама запитувати інших;

Передавати кількома реченнями (з 3—5 слів) свої враження від побачено й почутого.

Вміє читати з пам'яті добре знайомі невеликі пісеньки, утішки, авторські вірші з допомогою дорослого,-переказувати за допомогою дорослого нескладні добре знайомі казки.

Прагне користуватися мовленням у спілкуванні з дорослими та дітьми.

Вміє вітатися, прощатися, прохати, дякувати, вибачатися та ін.

Література на допомогу вихователям і батькам

1. Гавриш Н. Казкові стежиночки. Альбом демонстраційних картин-ілюстрацій і методичні рекомендації до них / Н. Гавриш, С. Бандер, О. Стаєнна. В-во Генеза, 2017. 92 с.

2. Розвиваємо, навчаємо, виховуємо дитину третього року життя : методичний посібник / Кузьмук Л. І. та ін. ; за ред. Т. І. Поніманської. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. – С. 60–108.

3.Товкач І. Як навчити дітей співчувати: психологічні нотатки для батьків / І. Товкач // Палітра педагога. - 2019. № 5. С. 14-15.

4. Товкач І. Як розвивати мовлення наймолодших / Ірина Товкач // Палітра педагога. – 2016.- № 4. – С. 3-6.

ДИТИНА У СВІТІ МИСТЕЦТВА

ХУДОЖНЬО-ПРОДУКТИВНЕ ОБРАЗОТВОРЕННЯ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Створювати умови для забезпечення інтересу до образотворчої діяльності

Забезпечувати атмосферу емоційно-піднесеного настрою під час образотворчої діяльності.

Розвивати у дітей інтерес до різних зображувальних засобів, дослідження їхніх властивостей.

Організовувати образотворчу діяльність з пріоритетом вирішення завдань сенсорного розвитку: використання різних частин тіла (пальчики, долоньки, ступні), різних і безпечних поверхонь та матеріалів для створення образу.

Знайомити дітей з основними кольорами та похідними.

Використовувати техніки малювання, що забезпечують позитивний результат дитячих робіт: малювання пальчиками, долоньками, ніжками тощо.

Розвивати бажання діяти з пластичними матеріалами (тісто, солоне тісто).

Підтримувати прагнення створювати образи різними засобами.

Види образотворення

Малювання – «free painting»

Створювати умови для експериментування дітей із зображувальними засобами: пізнання властивостей пальчикових фарб, гуашевих фарб, фарб на основі крему тощо. Знайомити дітей з основними кольорами (жовтий, червоний, синій) та похідними – шляхом змішування фарб і виконання ігрових завдань. Використовувати різні поверхні для малювання, як вертикальні, так і горизонтальні. Малювати під музичний супровід. Використовувати техніки малювання пальчиками, долоньками, ніжками, широкими пензлями, штампування для отримання задоволення від процесу та досягнення позитивного результату.

Зміст освітньої роботи

1 квартал. «Кольорові фантазії» (дослідження властивостей фарби, робота на різних поверхнях), «Краплинки дощу» (передача ритму дощу різної інтенсивності за допомогою вмочених у фарбу пальчиків), «Фруктова феєрія» (відбитки фруктів, вмочених у фарбу).

2 квартал. «Перший сніг», «Ялинка-веселинка» (малювання долоньками), «Віхола» (малювання пальчиками обох рук коловими рухами).

3 квартал. «Квіти-долоньки», «Сонячні промінчики» (малювання пальчиками), «Цвіт яблуні» (малювання пучечками пальчиків яблуневого цвіту на намальованій дорослим гілці).

4 квартал. «Веселка» (малювання губкою і ребром долоньки), «Пейзаж з річкою» (малювання

губкою, долоньками), «Рясніє поле маками» (малювання губкою зеленого тла шляхом притискання до паперу, маки – пальчиками по вологій поверхні).

Ліплення – пластичне образотворення

Заохочувати дітей до пізнання властивостей пластичних матеріалів: тісто, солоне тісто. Формувати у дітей уявлення про пластичність матеріалів. Розвивати у дітей навички прийомів ліплення: від'єднання частинок з цілого, розплющування, вдавлювання, розкочування, прищипування.

1 квартал. «Намистинки», «Піцца», «Ґудзики».

2 квартал. «Цукеркова майстерня», «Ліниві варенички», «Прикраси на ялинку».

3 квартал. «Смішарики», «Пиріг», «Блюдечка-тарілочки».

4 квартал. «Печиво», «Помідори-огірочки», «Бубликова крамниця».

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Дитина знає основні кольори (жовтий, червоний, синій).

Використовує пальчикові, гуашеві фарби, фарби на основі крему тощо, шляхом змішування фарб отримує похідні (зелений, помаранчевий, фіолетовий, коричневий).

Малює на різних поверхнях: ватман, шпалери, розташовані на столі, на стіні, на підлозі.

Малює під музичний супровід (передає відбитками пальчиків ритм музики).

Малює пальчиками, долоньками, ніжками; використовує поролонову губку й широкі пензлі для тонування поверхні.

Має уявлення про харчове й солоне тісто як пластичні матеріали. Володіє прийомами ліплення: від'єднання частинок з цілого, розплющування, вдавлювання, розкочування, прищипування.

ЛІТЕРАТУРНЕ ОБРАЗОТВОРЕННЯ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Мотивувати до позитивної реакції на читання знайомих і нових літературних творів.

Формувати уміння відгукуватися на зміни в тональності й тембрі голосу дорослого при промовлянні літературних текстів.

Спонукати виражати своє ставлення до персонажів художніх творів і коментувати події, зображені на ілюстраціях до знайомих творів.

Створювати умови для промовляння дитиною забавлянок, примовлянок, пісеньок, колискових, віршів за дорослим, супроводжуючи відповідними рухами.

Зацікавлювати дітей книгами, мотивувати обережно з ними поводитися.

Народні родзинки для крихітки-дитинки

У взаємодії з дітьми використовувати ***забавлянки*** («Горошок», «Пальчику, пальчику», «Тосі, тосі», «Куєм, куєм ніжку», «Цить, не плач», «Ой був собі коточок») й ***пісеньки*** («Ладі-ладусі», «Гу-ту-ту», «Кую, кую чобіток», «Печу, печу хлібчик», «Два півники»).

Протягом дня, під час певних процесів життєдіяльності дитини в закладі дошкільної освіти активно послуговуватися ***примовлянками:*** обід («Гу-ту-ту! Гу-ту-ту»); миття рук й обличчя («Водичко, водичко, умий моє личко…», «Купалися ластів'ята…»); пробудження після сну («Потягусі, потягусі, на (Галю) ростусі…», «Потягушки, потягушки, на кісточки ростушки»); заохочення до праці («Ой нуте робить, себе не барить») та ін. В ігровій діяльності та під час підготовки до сну застосовувати ***колискові*** («А-а, ля-ля, ля-ля», «Баю, баю, баю», «А-а, коточку», «Баю, баю, дитино»).

Викликати бажання промовляти забавлянки, примовлянки, пісеньки, колискові за дорослим, супроводжуючи відповідними рухами.

Читати дітям українські народні ***казки*** («Дід та баба», «Казочка про коржика (літ. обробка О. Пчілки)», «Ріпка»). Для унаочнення доцільно використовувати різні види театрів (на фланелеграфі, театр картинок, ляльковий). Формувати уявлення дитини про казковий світ як особливий і фантастичний, у якому відбуваються дива, а тварини й птахи можуть розмовляти.

Письменники для дітей. Читати невеличкі ***вірші*** українських авторів з доступним для розуміння

дітей сюжетом. Тематика творів має стосуватися світу дитинства, природи, родини, предметний і соціальний світи. Особливу увагу дорослому слід звертати на виразне читання творів: зміни в тональності й тембрі, а ще – природна модуляція голосу (без сюсюкання). Спонукати дітей до відтворення поетичних творів.

Світ художнього тексту. Учити дітей прислухатися до художніх текстів. Розуміти сюжет і визначати головних героїв твору (Про що розповідається? Про кого йде мова? Що робили герої?) Спонукати повторювати текст (звуконаслідування, слова, фрази) або характерні рухи персонажів за дорослим. Викликати емоційний відгук на читання окремих епізодів у літературних текстах (виділення тональністю й тембром голосу певних сюжетних подій, характеру героїв). Створювати емоційне поле для вражень, відчуттів, реакцій малюка, орієнтацій на ту чи іншу поведінку персонажу твору, як соціально прийнятну, що залежить від емоційного ставлення дорослого.

Літературно-розвивальний простір. Інтегрувати художню літературу з різними видами діяльності: 1) ігровою (дидактичні ігри «З якої казки?», «Парні картинки»); 2) природничо-екологічною (спостереження за об'єктами природи); 3) здоров'язбережувальною (культурно-гігієнічні процедури, вправи); 4) художньо-продуктивне образотворення.

Створити умови для ознайомлення дітей з ***книгою:*** розглядати з дітьми різноманітні книги

(книжки-розкладанки, книжки-іграшки, книжки-театр, тканеві й інтерактивні книжки) та дитячі журнали в осередку «Бібліотека». Дати знання про книгу: розповідають про цікаве, мають малюнки; бувають великі й маленькі. Виховувати інтерес до книги, дбайливе ставлення до книги (обережно гортати сторінки, класти на стіл (на книжкову полицю).

Освітні результати

Дитина позитивно реагує на читання знайомих і нових літературних творів.

Відгукується на зміни в тональності й тембрі голосу дорослого при промовлянні літературних текстів.

Виражає своє ставлення до персонажів художніх творів.

Коментує події, зображені на ілюстраціях до знайомих творів.

Із задоволенням промовляє забавлянки, примовлянки, пісеньки, колискові, вірші за дорослим, супроводжуючи відповідними рухами.

Цікавиться книгами, уміє обережно з ними поводитися.

Твори для читання дітям

Поетичні твори українських письменників

Світ дитинства. Вірші: «У нашого хлоп'ятонька» О. Олеся; «Водичка», «Коник», «Таня» Г. Демченко; «Маля-немовля», «Хлюп, хлюп, водиченько», «Бублики», «Сонечка умита» Г. Бойка; «Ой чук-чуки, чуки – на! Наша доня чепурна»,

«Ладки, ладоньки, ладусі» Н. Забіли; «А ти не такий?» І. Блажкевич; «Напечу оладки» Л. Компанієць; «Для потішечки» К. Перелісної.

Світ природи. *Вірші:* «Курочки», «Жабенятко», «Я біжу, біжу по гаю» Н. Забіли; «Півник», «Ведмедик» І. Неходи; «Киця», «Качечка» О. Олеся; «Козуля» Г. Бойка; «Сонячні зайчики» С. Жупаніна; «Сніг іде» М. Познанської; «Сніг» Н. Мудрик-Мриц; «Метелик», «Дитяча пісенька» О. Пчілки; «Качечка», «Зайчик», «Гуси-гусенята», «Мурлика», «Білочка», «Козуля», «Морозець, морозець», «Дощик, дощик», «Ясне сонечко не гріє» Г. Бойка; «Зайченятко» В. Крищенка; «Киця прокидається» А. М'ястківського; «Дощик», «Курка і курчатка» К. Перелісної; «Самі складімо пісеньку» (про козу) Л. Полтави; «Прислухайтеся, хто як кричить» М. Пономаренко.

Предметний світ. *Вірші:* «Калач» Г. Демченко; «На добраніч, мої лялечки» Д. Чередниченка; «До річки» К. Перелісної; «М'ячик», «Барабан», «Спідничка», «Вишиванка», «Черевички» М. Пономаренко.

Соціальний світ. Вірші: «Галюся» К. Перелісної (родина); «Тупу, тупу, тупенята» К. Перелісної, «Гусак» О. Орача (ввічливість); «Повчання», «Ішла киця на торжок», «Чепурун» М. Пономаренко (охайність).

МУЗИЧНИЙ КАЛЕЙДОСКОП

Характеристика особливостей музичного розвитку дітей

від 2 до 3 років

Виховувати інтерес до музики, бажання слухати музичні твори й підспівувати пісні та виконувати найпростіші танцювальні рухи.

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Слухання музики

1. Розвивати елементарне естетичне сприйняття музики та емоційний відгук на неї.
2. Розвивати уміння вслуховуватися в музичні твори.
3. Заохочувати дітей до слухання музичних творів (інструментальні п'єси яскраво-образного характеру та одно куплетні пісні)
3. Формувати стійкість слухової уваги, вчити слухати музику від початку до кінця.
4. Збагачувати слуховий досвід та створювати запас музичних вражень.
5. Розвивати уміння визначати різні за характером пісні та музичні твори (весела, бадьора, сумна, спокійна), а також розуміти їх зміст.
6. Розвивати музично-сенсорні здібності - надавати знання про засоби музичної виразності (звучання регістрів, розрізнення темпу, ритму, динаміки та тембрового звучання дитячих музичних інструментів)
7. Сприяти активним проявам дітей в процесі слухання музики.
8. Стимулювати виникнення та формування в уяві дітей зорових образів від музики через показ наочності (репродукції картин, ілюстрації, картинки).

Співи

1. Викликати інтерес до співу пісень, стимулювати прагнення уважно слухати їх у виконанні педагога.
2. Залучати дітей до сприйняття пісень та її характерних особливостей.
3. Розвивати емоційний відгук на засоби музичної виразності музичного твору.
4. Розвивати уміння підспівувати окремі склади, слова та закінчення фраз пісні разом з дорослим.
5. Вчити співати самостійно нескладні пісні, що будуються на простій мелодії в діапазоні мі^{1} - соль^{1} (ля^{1}).
6.Формувати елементарні співочі уміння: протяжний та узгоджений спів, правильна дикція.
7. Формувати навичку починати та закінчувати пісню разом з музикою.
8. Формувати уміння чисто передавати звучання мелодії з пісенними фразами, що повторюються.

Музично-ритмічна діяльність.

1.Побуджувати дітей до сприйняття музики, що використовується для музично-ритмічної діяльності.
2. Розвивати емоційність та образність сприйняття музики через рухи.
3. Формувати здатність сприймати та відтворювати рухи за дорослим (плескати в долоні, тупати ногою, робити пружинку, здійснювати повороти зап'ясть рук).
4. Сприяти розвитку уміння узгоджувати рухи з музикою.
5. Вчити передавати в рухах різні образи (весело

стрибати як зайчики, плавно ходити як лисички, легко бігати як мишенята).
6. Вчити дітей починати та закінчувати рухи разом з музикою, розвивати уміння ритмічно рухатись під музику (тихо на носках, високо піднімати ноги)
7. Розвивати уміння орієнтуватися у просторі та рухатися з предметами.
8. Формувати навички змінювати рухи відповідно до характеру музики або змісту пісні, поєднувати рухи та спів (кружляння та підспівування на “ля-ля-ля”), а також виконувати одночасно рухи рук та ніг (плескання в долоні та тупання ногою).
9. Мотивувати дітей до участі в музичних іграх та розуміти їх зміст.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Слухання музики

На третьому році життя продовжується розвиток музичності дитини. У дітей спостерігається активний емоційний відгук на музику контрасну за характером, вони емоційно реагують на музичні твори, проявляючи різноманітні відчуття (радість, ніжність, заспокоєння). В цей час відбувається інтенсивний розвиток музично-сенсорних здібностей, тому діти 2-3 років можуть порівнювати звуки за висотою, тембром та динамікою. Оскільки психічні процеси у дітей цього віку мають ще

довільний характер, тому вони не спроможні дослухати музичний твір до кінця, а також с першого разу запам'ятати його назву. В цьому віці дитина здатна реагувати тільки на те, що привернуло її увагу або сподобалось, тому малят легко можна відволікти та переключити на щось інше.

У дітей в період від 2 до 3 років відбувається активний розвиток зв'язного мовлення, а також наочно-образного мислення. У дітей з'являється бажання у власному прояві в процесі різних видів музичної діяльності. Діти в цьому віці із задоволенням слухають музику, впізнають знайомі твори та висловлюють прохання їх повторити.

Співи

Оскільки в період раннього зростання діти все повторюють за дорослими, тому характерною особливістю їх музичного розвитку в цей час є наслідування, яке сприяє першим проявам в співах. Зокрема, діти 2-х річного віку проявляють перші спроби у підспівуванні дорослому, тому намагаються повторювати за ним закінчення слів або музичних фраз пісні. Таким чином, у дітей в цьому віці закладаються передумови для розвитку правильного звукоутворення.

Музично-ритмічна діяльність

В музично-ритмічній діяльності для дітей третього року життя характерна рухова активність, вони відтворюють прості ритмічні рухи та люблять грати в прості музичні ігри. В цьому віці закладаються основи формування правильних ритмічних рухів під музику. Хода стає більш

координованою, діти оволодівають простими рухами такими, як кружляння, плескання в долоні, притопи, пружинки, а також ритмічні рухи з атрибутами (хусточки, брязкальця тощо). Діти із задоволенням приймають участь у сюжетних музичних іграх, в яких потрібно передати образ тварин (зайчики, ведмежата і т.п.)

Орієнтовний музичний репертуар

Слухання музики

“Колискова” – муз. М.Чембержі;

“Колискова казочка” – муз. М.Любарського;

“Дзвони” – муз. М.Любарського;

“Годинник” – муз. С.Шевченка;

“Лисичка” – муз. С.Степаненка;

“Конячка” – муз. О.Тілічеєвої;

“Сердитий ведмідь” – муз. В.Губи;

“Слон”, “Кури та півні” - з циклу “Карнавал тварин” - муз. К.Сен - Санса;

“Кіт Васька” – муз. Г.Лобачова, сл. Н.Френзель;

“Плаче котик” – муз. М.Парцхаладзе, сл. П.Синівського;

“Лялька танцює” – муз. І.Литкова;

“Восени” – муз. С.Майкапара;

“Зима” – муз. П.Чайковського;

“Зимовий ранок” – муз. П.Чайковського;

“Весною” – муз. С.Майкапара;

“Пташки” (вступ) - муз. Г.Фріда;

“Гопачок” – укр.нар.мелодія, обр.М.Раухвергера;

“Гопак”, “Коло”, “Козачок” – укр. нар. мелодії, обр. М.Різоля.

Візуальний матеріал для сприйняття музики

“Золота осінь” - І. Шишкін;
“Лютнева лазур” - І. Грабар;
“Емоційні акварелі” - Д.Крузера;
“Зимовий ранок” – В.Юшкевич;
“Лисичка” - С. Ягодич;
“Кіт” - Р. Урбинський;
“Коні” – О.Адамов;
“Птахи” – В.Ватагін;
“Весняний ранок” - О. Борисенко;
“Зелений слон” - М.Примаченко.

Співи

Співаночки

“Ой коточок” - укр.нар.пісня;
“Печу, печу хлібчик” - укр.нар.пісня;
“Равлику, равлику” - укр.нар.пісня;
“А молі, молі” - укр.нар.пісня;
“Весняночко-паняночко” - укр.нар.пісня;
“Вигрій, вигрій сонечко” - укр.нар.пісня;
“Дощику” - укр.нар.пісня;
“Зелені огірочки” - укр.нар.пісня;
“Іди, іди дощику” - укр.нар.пісня;
“Два цуцики” - укр.нар.пісня;
“Упав, упав” - укр.нар.пісня.

Пісні

“Сонечко зійшло” – муз. і сл. К.Мамалиги;
“Ранок” – муз. Г.Гриневича, сл. С.Прокоф’євої;

“Осінь” – муз. і сл. Ю.Михайленко;

“Осінь грає на дуду” – муз. В.Костенка, сл. І.Кульської;

“Осінь” – муз. М.Ведмедері, сл. Т.Опальчук;

“Плащ для їжачка” – муз. М.Ведмедері, сл. В.Верховеня;

“Ведмедик” – муз. О.Тілічеєвої, сл. Н.Френкеля;

“Ой, хто Миколая любить?” – укр. нар. колядка;

“Ялинка” – муз. Т.Попатенко, сл. Н.Найдьонової;

“Шиєм чоботи коту” – муз. Т.Шутенко, сл. В.Болдиревої;

“Ми навчилися ходить” – муз. Л.Дичко, сл. Є.Макшанцевої;

“Мам вітають малюки” – муз. Т.Попатенко, сл. Т.Опальчук;

“Іди, іди, дощику” – укр. нар. пісня;

“Дві веселі парасолі” – муз. І.Островерхого і сл. М.Пономаренко;

“Їде поїзд по мосту” – муз. М.Ведмедері, сл. А.Крамінчука.

“Сонечко” – муз. Т.Попатенко, сл. Н.Найдьонової.

Музично-ритмічна діяльність

Вправи

“Крокуємо зі мною” – укр. нар. пісня “Диби, диби”;

“Побігайте, діти” – муз. Я.Степового;

“Веселий марш” – муз. І.Кишки;

“Рухатись і відпочивати” – муз. Я.Степового;

“Збираймося у коло” – муз. М.Степаненка;

“Пташки літають” – муз. Г.Фріда;

“Веселі рученята” – муз. О.Тилічеєвої;

“Вправа з хусточками” – муз. Я.Степового;

“Побігали - потупотіли” – муз. Л.Бетховена;

“Гоп, гоп” – укр. нар. пісня, обр. Я.Степового.

Музичні ігри

“Гопа, гопа, чуки, чуки” – муз. Ж.Колодуб, сл. народні;

“Раз, два, три, чотири” – муз. Ж.Колодуб, сл. народні;

“Купання ляльки” – муз. А.Філіпенка, сл. Є.Макшанцевої;

“Гойдалка” – муз. А.Філіпенка, сл. Є.Макшанцевої;

“Мишенята” – муз. М.Жилінського;

“Дожени зайчика” – муз. О.Тилічеєвої, сл. Ю.Островського;

“Де ж це наші ручки?” – муз. Т.Ломової, сл. І.Плакиди;

“Діти і ведмедик” – муз. Т.Шутенко, сл. І.Плакиди

“Прогулянка і дощик” – муз. М.Раухвергера і М.Міклашевської;

“Збираємо гриби” – муз. Т.Шутенко.

Танці

“Ой, без дуди, без дуди” – укр. нар. пісня – танок;

“Гуляємо й танцюємо” – муз. М.Раухвергера;

“Гопачок” – укр. нар. мелодія, обр. М.Раухвергера;

“Танок з листочками” – муз. К.Стеценка, сл. Ю.Островського;

“Зимовий танок” – муз. М.Старокадомського, сл. О.Висотської;

“Новорічна полька” – муз. Ан.Александрова;

“Таночок” – муз. С.Шевченка;

“Танок з ляльками” – укр. нар. мелодія, обр. Т.Шутенко;

“Веселий танок” – укр. нар. мелодія “Гречаники”;

“Туп – туп веселенько” – укр. нар. мелодія, обр. М.Різоля.

ГРА НА ДИТЯЧИХ МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

1. Формувати інтерес до звучання ДМІ.

2. Знайомити з тембрами звучання різних елементарних музичних інструментів (дзвіночки, барабан, дудочка, металофон тощо);

3.Залучати до елементарного музикування на ДМІ (барабан, дзвіночки).

4. Розвивати технічні та моторні уміння в грі на елементарних ДМІ).

В 2 роки дитина зацікавлено прислуховуються до звучання ДМІ, вони знайомі з багатьма інструментами ударної групи (бубен, барабан, дзвіночок, брязкальця), розрізняють їх за зовнішнім

видом та тембром звучання, а також можуть самостійно на них грати під час музичної гри.

Діти проявляють допитливість до музичних й немузичних звуків, вони вивчають можливості звучання різних предметів (ємкості з різним сипучим наповненням, дерев'яні палички, дерев'яні та металеві ложки тощо). В цьому віці у дітей поступово розширюється уявлення про музичні інструменти та можливості гри на них. Впізнають музичні інструменти та їх звучання (брязкальця, бубен).

Перелік матеріалів для музичного осередку:

• образні іграшки (зайчик, півник, курочка, пташка, собачка, котик тощо);

• іграшки-інструменти с фіксованим звуком - органчики, шарманки, дудки;

• співаючі та рухливі іграшки;

• іграшки-інструменти із звуком невизначеної висоти: брязкальця, великі та маленькі дзвіночки, бубен, барабан, молоточки;

• набір інструментів (гармошки, дудочки, гітари, фортепіано тощо);

• атрибути для музичних рухливих ігор.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Впізнає добре знайомі пісні й музичні твори та емоційно реагує на них.

Проявляє зацікавленість до нових творів.

Розрізняє висоту звуків (високий-низький).

Разом з педагогом підспівує музичні фрази;

Здатна виконувати нескладні музично-ритмічні рухи (плескання в долоні, притупування, рухи зап'ястям рук), узгоджувати рухи відповідно до характеру музики та її змін.

ТЕАТРАЛЬНЕ ОБРАЗОТВОРЕННЯ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Мотивувати дітей до емоційного відгуку на театралізоване дійство (удома, закладі дошкільної освіти, театрі).

Учити концентруватися на персонажах театральної постановки, демонстрованої дорослим

Допомагати дітям сприймати зміст вистави у виконанні вихователів, батьків, акторів.

Створити умови для формування в дітей основ глядацької та виконавської культур: започаткувати ігрові заняття в «Дитячій академії уважного глядача» та студії «Маленького актора».

Дитяча академія уважного глядача. Знайомити з різними видами театрів: на фланелеграфі, фартусі, прищіпках; настільний (іграшки, картинки, книжки-забавки), пальчиковий, тантамареска (стенд з ілюстрацією певного театралізованого сюжету з отворами для обличчя й рук). Театралізацію виконує дорослий, епізодично залучаючи дітей за їхнім бажанням.

Студія «Маленький актор». Формувати основи акторської майстерності: передавати характерними звуками «мову» персонажів;

характерними жестами ознаки персонажів (пташка полетіла, корівка з ріжками, ведмедик клишоногий, зайчик стрибає та ін.); характерною мімікою (веселий, сумний, стривожений, зляканий, здивований).

Заохочувати дітей за допомогою різних атрибутів створювати певні образи (маски, театральні костюми або речі-замінники: горловик, хустки, капелюхи, стрічки, тканини, ковдри, окуляри, мамині черевички тощо).

Проводити *нейропсихологічні вправи,* які впливають на розвиток психічних процесів: мовлення, моторика, ритміка, зорова увага. Варто звертати увагу на ті ігри, які комплексно поєднують у собі текст, дію, ритм, синхронність (пальчикові ігри, ігри з промовлянням забавлянок і примовлянок із відповідними діями).

Орієнтовна тематика творів

Для формування глядацької культури дітей:

- малі фольклорні форми: «Сорока-ворона», «Котику сіренький»,
- казки: «Дід та баба», «Ріпка», «Казочка про коржика (літ. обробка О. Пчілки)»
- *авторські казки М. Пономаренко:* «Кошеня Мурра і песик Гавчик», «Киця і миші», «Сонячні зайчики».
- *вірші:* «Курочки», «Жабенятко» Н. Забіли; «Півник», «Ведмедик» І. Неходи; «Киця», «Качечка» О. Олеся; «Козуля» Г. Бойка; «Качечка», «Зайчик», «Гуси-гусенята», «Мурлика», «Білочка», «Козуля», Г. Бойка;

«Зайченятко» В. Крищенка; «Киця прокидається» А. М'ястківського; «Курка і курчатка» К. Перелісної; «Самі складімо пісеньку» (про козу) Л. Полтави; «Прислухайтеся, хто як кричить» М. Пономаренко.

Для формування виконавської культури (із частковим залученням дітей):

Пантомімічні етюди: «Баю, баю, баю», «Кра-кра, ворона», «Сорока-ворона», «Печу, печу хлібчик», «Ой чук-чуки, чуки-чок», «Упав, упав зайчик з липки», «Ходить кізонька».

Етюди інтонаційні: «Сонечко, сонечко», «Водичко, водичко», «Іди, іди дощику».

Інсценування віршів: «Ладушки, ладусі», «Ладки, ладки», «Летів горобчик», «Зайчику, зайчику»; «Киця» О. Олеся.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Емоційно відгукується на театралізоване дійство (удома, закладі дошкільної освіти, театрі).

Концентрується на персонажах театральної постановки, демонстрованої дорослим.

Сприймає зміст вистави у виконанні вихователів, батьків, акторів.

Із задоволенням бере участь в ігрових заняттях «Дитячої академії уважного глядача» та студії «Маленького актора».

ЛІТЕРАТУРА НА ДОПОМОГУ ВИХОВАТЕЛІЯМ І БАТЬКАМ

1. Бєлєнька Г. Родинні читання: відновимо добру традицію! Дошкільне виховання. 2013. № 2. С. 17-18.
2. Сиротич Н. Різновиди театральної ляльки-рукавички. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2014. № 1. С. 56-57.
3. Сиротич Н. Театр ляльок-підколінників – новий вид лялькового театру. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2014. № 1. С. 58-62.
4. Розвиваємо, навчаємо, виховуємо дитину третього року життя: методичний посібник / Л. І. Кузьмук та ін.; за ред. Т. І. Поніманської. К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. – 568 с.

ДРУГА МОЛОДША ГРУПА «МАЛЯТА»

(ЧЕТВЕРТИЙ РІК ЖИТТЯ)

Особистість дитини: *на що звернути увагу)*

Вікові особливості психічного розвитку

Провідна потреба – в активному пізнанні оточуючого світу, спілкуванні, визнанні, самостійності.

Провідна діяльність – ігрова. Відбувається перехід від маніпулятивної гри до рольової.

Провідна функція – сприймання.

Особливості віку

Відбувається криза трьох років. Формування «системи Я». Дитина домагається нового статусу, внаслідок чого проявляє впертість і негативізм. Розвиток відбувається через спілкування. З дорослим спілкування стає позаситуативно-пізнавальним. Розвиток уяви відбувається за рахунок розвитку функції заміщення одного предмета іншим.

Дитина утримує увагу 7–8 хв.

Може виконувати такі розумові операції: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення.

При виконанні нової діяльності потребує поетапного пояснення з показом способу дії (роби, як я).

Новоутворення: почуття гідності і сорому; особисте ставлення до оточення.

З виникненням «системи Я» у психіці дитини виникають й інші новоутворення. Найзначнішим з них є самооцінка і пов'язане з нею прагнення відповідати вимогам дорослих, бути хорошим. Наявні одночасно існуючі, але протилежно спрямовані тенденції: зробити згідно з власним бажанням і відповідно до вимог дорослих. Це спричинює неминучий внутрішній конфлікт і тим самим ускладнює життя дитини. Елементи самосвідомості у дитини трьох-чотирьох років проявляються у не завжди вдалому протиставленні себе оточуючим. Тому кінець третього і частково четвертий рік життя називають «кризовим віком», якому властиві спалахи негативізму, впертості, нестійкість настрою. Інша особливість полягає в тому, що дії дітей у грі, малюванні, конструюванні

набувають навмисного характеру, що дає змогу малятам створювати конкретний образ (у малюванні, ліпленні), зводити споруди, виконувати певну роль у грі тощо.

Психологічна картина кризи трьох років

Найбільш очевидним симптомом настання кризи є виникнення негативізму в поведінці дитини. Проявляється він як негативна реакція дитини на прохання і вимоги до неї конкретної людини. Для негативізму характерно, що вся поведінка дитини йде у розріз із тим, що їй пропонують дорослі.

Негативізм змушує дитину діяти навіть всупереч своєму бажанню. Це реакція не на зміст дії, а на саму пропозицію з боку дорослих. Дитина відмовляється робити щонебудь тільки тому, що її про це попросили. Негативізм завжди звернений до дорослого. Наступним симптомом кризи є впертість у поведінці. Мотивом впертості є те, що дитина зв'язала себе первісним рішенням: «вона так сказала». По суті, дитина вимагає, щоб оточуючі ставилися до неї як до партнера.

Третій симптом – свавілля у поведінці дитини. Свавілля проявляється у прагненні звільнитися від опіки дорослого, в тенденції до самостійності. Цей момент завжди слід мати на увазі, коли чуємо знамените «Я сам!». Малюк дійсно хоче все зробити сам, і придушити цю тенденцію — означає приректи його на вічну залежність — спочатку від тата з мамою, потім від однолітків і всіх інших. Заборона самостійних дій може породити у дитини сумнів у власних силах і можливостях.

Четвертий симптом кризи — протест, бунт. Все у поведінці малюка набуває характеру протесту, наче він воює з оточуючими, знаходиться у постійному конфлікті з ними, чого раніше не було. Часті сварки з батьками стають звичними. Із цим пов'язаний і наступний симптом.

П'ятий симптом кризи — прагнення до деспотизму. У дитини з'являється бажання проявляти деспотичну владу стосовно інших. «Мама не повинна йти, вона повинна сидіти вдома» — одне з можливих висловлювань подібного роду. Дитині «повинні» дати все, що вона вимагає. Малюк вишукує тисячі способів, щоб проявити свою владу, весь час прагне повернутися до того стану, коли кожне його бажання виконувалося. У сім'ї з кількома дітьми цей симптом може бути заміщений ревнощами до молодших або старших.

Якщо резюмувати ці симптоми (для характеристики кризи трьох років), то вони постають як бунт, як протест дитини, що вимагає самостійності, і свідчать про те, що дитина переросла ті форми опіки, які склалися у ранньому віці. Всі симптоми кризи обертаються навколо центральної осі – «Я» і «навколишні люди». Які ж наслідки впливу цих симптомів на дитину?

Вони зачіпають все те, що для неї дорого та цінно, а отже, призводять до сильних і глибоких переживань. Дитина вступає у внутрішні й зовнішні конфлікти. Нерідко можна бачити й невротичні реакції: енурез, нічні страхи, неспокійний сон, утруднення в мовленні (заїкання), напади (дитина

трясеться, кидається на підлогу, стукає ногами і руками) — все це являє собою загострені риси негативізму, впертості, знецінення та протесту. Що ж призводить до такої кризи? Однією з причин є пригнічення потреби дитини діяти самостійно. Невипадково, що найбільш гостро переживають кризу діти, які живуть у стані гіперопіки з боку дорослих, або ті, хто живе в умовах авторитарного виховання, що супроводжується суворими заходами покарання. Формуванням такого центрального психологічного новоутворення особистості, як «система Я», в яку входять не лише узагальнені знання про себе, а й ставлення, завершується розвиток цього періоду життя дітей. У три роки (або трохи раніше) найулюбленішою фразою дитини стає «Я сам». Дитина намагається стати «як дорослий», але, зрозуміло, бути ним не може. Характерною ознакою кризи трьох років і є відокремлення себе від дорослого. **Стратегія поведінки дорослих у період кризи трьох років**

Надавати розумні можливості для прояву самостійності дитини. Не сварити дитину за неприємні для вас прояви її самостійності, намагатися упередити їх, спільно виправити у разі виникнення. Чітко окреслити межі свободи дитини. Не привчати малюка до легких перемог, до самовихваляння, тому що потім будь-яка поразка для нього стане трагедією.

Емоційний розвиток дитини цього віку характеризується проявами таких почуттів та емоцій, як любов до близьких, прихильність до вихователя,

доброзичливе ставлення до оточуючих, однолітків. Дитина здатна до емоційної чуйності — вона може співпереживати, втішати однолітка, допомагати йому, соромитися своїх поганих вчинків, хоча ці почуття ще дуже нестійкі. Взаємини, які дитина четвертого року життя встановлює з дорослими та іншими дітьми, вирізняються нестабільністю і залежать від ситуації.

Оскільки в молодшому дошкільному віці поведінка дитини є мимовільною, а дії і вчинки — ситуативними, наслідків їх вона не уявляє. Дитині четвертого року життя властиве відчуття безпеки, довірливо-активне ставлення до навколишнього світу. Прагнення дитини бути незалежною від дорослих та діяти як дорослий може провокувати небезпечні способи поведінки. Діти трьох-чотирьох років засвоюють деякі норми і правила поведінки, пов'язані з певними дозволами і заборонами («можна», «треба», «не можна»), можуть побачити невідповідність поведінки іншої дитини нормам і правилам. Однак при цьому вони виділяють не порушення самої норми, а порушення вимог дорослого (Ви казали, що не можна битися, а він б'ється). Характерно, що діти цього віку не намагаються вказати самій дитині, що вона чинить не за правилами, а звертаються зі скаргою до дорослого. Порушуючи правила, дитина, якщо їй не вказати на це, не відчуває ніякого збентеження. Діти переживають тільки наслідки своїх необережних дій (розбив посуд, порвав одяг), і ці переживання

пов’язані більшою мірою з очікуванням дій дорослого, які слідуватимуть за порушеннями.

У три роки дитина починає засвоювати гендерні ролі і гендерний репертуар: дівчинка-жінка, хлопчик-чоловік. Вона адекватно ідентифікує себе з представниками своєї статі, має початкові уявлення про власну гендерну приналежність, аргументує її за низкою ознак (одяг, переваги в іграх, іграшках, зачіска тощо). У цьому віці діти диференціюють інших людей за статтю, віком; розпізнають дітей, дорослих, літніх людей як у реальному житті, так і на ілюстраціях. Починають виявляти інтерес, увагу, турботу щодо дітей іншої статі.

У трирічної дитини є всі передумови для оволодіння навичками самообслуговування — самостійно їсти, вдягатися, роздягатися, вмиватися, користуватися носовою хусткою, гребінцем, рушником, відправляти свої природні потреби. До кінця четвертого року життя молодший дошкільник оволодіває елементарною культурою поведінки. Подібні навички ґрунтуються на певному рівні розвитку рухової сфери дитини, одним з основних компонентів якої є рівень розвитку моторної координації. У цей період існує висока потреба дитини в русі (її рухова активність складає не менше половини часу неспання). Дитина починає опановувати основні рухи, виявляючи при виконанні фізичних вправ прагнення до цілепокладання (швидко пробігти, далі стрибнути, точно відтворити рух тощо). Вік від трьох до чотирьох років є сприятливим періодом для початку цілеспрямованої

роботи з формування фізичних якостей (швидкості, сили, координації, гнучкості, витривалості).

Накопичується певний запас уявлень про різноманітні властивості предметів, явищ навколишньої дійсності та себе самого. У цьому віці у дитини мають бути сформовані основні сенсорні еталони. Дошкільник знайомий з основними кольорами (червоним, жовтим, синім) та тими, що утворюються при їх змішуванні (зеленим, оранжевим, фіолетовим, чорним, білим). Якщо перед дитиною викласти картки різних кольорів, то на прохання дорослого вона вибере три-чотири кольори за назвою і два-три з них самостійно назве. Малюк здатний вірно обрати форми предметів (коло, овал, квадрат, прямокутник, трикутник) за зразком, але може ще плутати овал і коло, квадрат і прямокутник. Дитині від трьох до чотирьох років відомі слова «більше», «менше», і з двох предметів (паличок, кубиків, м'ячів) вона успішно обирає більший або менший. Дітям трирічного віку не варто пропонувати на вибір за параметрами «найбільший — найменший» більше п'яти предметів. У три роки діти практично освоюють простір своєї кімнати (квартири), групової кімнати в дитячому садку, двору, де гуляють, тощо. На підставі досвіду у них складаються деякі просторові уявлення. Вони знають, що поруч зі столом стоїть стілець, на дивані лежить іграшковий ведмедик, перед будинком росте дерево, за будинком є гараж, під дерево закотився м'яч. Освоєння простору відбувається одночасно з розвитком мови: дитина вчиться користуватися

словами, які позначають просторові відносини (прийменники та прислівники).

У цьому віці дитина ще погано орієнтується в часі. Час не можна побачити, помацати, пограти з ним, але діти його відчувають, точніше, певним чином реагує організм дитини (в один час хочеться спати, в інший — снідати, гуляти). Діти помічають і відповідність певних видів діяльності людей природним змінам частин доби, пір року (Ялинка — це коли зима). Уявлення дитини четвертого року життя про явища навколишньої дійсності зумовлені, з одного боку, психологічними особливостями віку, з іншого — її безпосереднім досвідом.

Малюк знайомий з предметами найближчого оточення, їх призначенням (на стільці сидять, з чашки п'ють тощо) та призначенням деяких суспільно-побутових будівель (у магазині, супермаркеті купують іграшки, їжу, одяг, взуття); має уявлення про знайомі засоби пересування (легкову машину, вантажну машину, тролейбус, літак, велосипед), про деякі професії (лікаря, шофера, двірника), свята (Новий рік, день свого народження), властивості води, снігу, піску (сніг білий, холодний, вода тепла або холодна, лід слизький, твердий; з вологого піску можна ліпити, робити пасочки, а сухий пісок розсипається); розрізняє і називає стани погоди (холодно, тепло, дме вітер, йде дощ). На четвертому році життя малюк розрізняє за формою, забарвленням, смаком деякі фрукти і овочі, знає два-три види птахів, деяких домашніх тварин, комах, які найчастіше зустрічаються.

Ув а г а дітей четвертого року життя є мимовільною. Однак її стійкість проявляється по-різному. Зазвичай малюк може займатися протягом 10–15 хв, але цікаве заняття триває досить довго (20–25 хв), і дитина не перемикається на щось ще і не відволікається. Пам'ять дітей безпосередня, мимовільна і має яскраве емоційне забарвлення. Діти зберігають і відтворюють тільки ту інформацію, яка залишається в їхній пам'яті без будь-яких внутрішніх зусиль (легко заучуючи вподобані вірші та пісеньки, дитина з п'яти-семи спеціально запропонованих їй окремих слів зазвичай запам'ятовує не більше двох-трьох). Позитивно і негативно забарвлені сигнали і явища запам'ятовуються міцно і надовго.

Мислення є наочно-дієвим: малюк вирішує завдання шляхом безпосередньої дії з предметами (складання мотрійки, пірамідки, мисочок, конструювання за зразком). У наочно-дієвих задачах дитина вчиться співвідносити умови з метою, що необхідно для будь-якої розумової діяльності. У три роки уява тільки починає розвиватися, і насамперед це відбувається в грі. Малюк діє з предметом і при цьому уявляє на його місці інший: паличка замість ложечки, камінчик замість мила, стілець — машина для подорожей. У молодшому дошкільному віці яскраво виражене прагнення до діяльності. Дорослий для дитини — носій певної суспільної функції. Бажання дитини виконувати таку ж функцію сприяє розвитку гри. Діти опановують способи ігрової діяльності — ігрові дії з іграшками і предметами-замінниками, набувають первинних умінь рольової

поведінки. Дитина трьох-чотирьох років здатна наслідувати й охоче наслідує дії, які їй показують. Гра дитини першої половини четвертого року життя — це скоріше гра поруч, ніж разом. В іграх, що виникають з ініціативи дітей, відображаються вміння, набуті у спільних з дорослим іграх. Сюжети ігор прості, нерозгорнуті, містять одну-дві ролі. Невміння пояснити свої дії партнеру по грі, домовитися з ним призводить до конфліктів, які діти не в силах вирішити самостійно. Конфлікти найчастіше виникають з приводу іграшок. Поступово (до чотирьох років) дитина починає узгоджувати свої дії, домовлятися у процесі спільних ігор використовувати мовні форми ввічливого спілкування. У цьому віці дитина починає частіше і охочіше спілкуватися з однолітками заради участі у загальній грі або продуктивній діяльності. Для трирічної дитини характерна позиція переваги над товаришами. Вона може у спілкуванні з партнером відкрито висловити негативну оцінку (Ти не вмієш гратися). Однак дитині все ще потрібні підтримка та увага дорослого.

Оптимальним у взаєминах з дорослими є індивідуальне спілкування. Головним засобом спілкування виступає мовлення. Словник молодшого дошкільника складається в основному зі слів, що позначають предмети побуту, іграшки, близьких йому людей. Дитина опановує граматичний склад мовлення: погоджує вживання граматичних форм за кількістю, часом, активно експериментує зі словами, створюючи забавні неологізми, вміє відповідати на

прості запитання, використовуючи форму простого речення, висловлюється у двох-трьох реченнях про емоційно значимі події, починає використовувати в мовленні складні речення. У цьому віці можливі дефекти звуковимови. Дівчатка за багатьма показниками розвитку (артикуляція, словниковий запас, швидкість мовлення, розуміння прочитаного, запам'ятовування побаченого і почутого) перевершують хлопчиків. Хлопчики більш товариські в грі, віддають перевагу великим компаніям, дівчатка схильні до тихих, спокійних ігор, в яких беруть участь дві-три подруги.

У три-чотири роки в ситуації взаємодії з дорослим продовжує формуватися інтерес до книги та літературних персонажів. Коло читання дитини поповнюється новими творами, але вже відомі тексти як і раніше викликають інтерес. З допомогою дорослих дитина називає героїв, співпереживає добрим персонажам, радіє гарній кінцівці. Із задоволенням разом з дорослими розглядає ілюстрації, за допомогою навідних запитань висловлює судження про персонажів і ситуації. Співвідносить картинку і прочитаний текст. Дитина починає «читати» сама, повторюючи за дорослим або договорюючи окремі слова, фрази, запам'ятовує прості рядки, які римуються, в невеликих віршах.

Розвиток трудової діяльності більшою мірою пов'язаний з освоєнням процесуальної сторони праці (збільшенням кількості освоюваних трудових процесів, поліпшенням якості їх виконання, освоєнням правильної послідовності дій в кожному

трудовому процесі). Діти переважно освоюють самообслуговування як вид праці, але здатні за допомогою і під контролем дорослого виконувати окремі процеси господарсько-побутової праці та праці на природі. Інтерес до продуктивної діяльності нестійкий. Роботи схематичні, деталі відсутні, тож важко здогадатися, що зобразила дитина. У ліпленні діти можуть створювати зображення шляхом відщипування, відривання грудок, скочування їх між долонями й на площині та сплющуванні, в аплікації — розташовувати та наклеювати готові зображення знайомих предметів, змінюючи сюжети, складати візерунки з рослинних і геометричних форм, чергуючи їх за кольором і величиною.

Конструювання носить процесуальний характер. Дитина може конструювати за зразком лише елементарні предметні конструкції з двох-трьох частин.

Музично-мистецька діяльність дітей носить безпосередній і синкретичний характер. Сприймання музичних образів відбувається в синтезі мистецтв при організації практичної діяльності (програти сюжет, розглянути ілюстрацію). Удосконалюється слух: дитина диференціює звукові властивості предметів, освоює звукові еталони (голосно — тихо, високо — низько тощо). Дитина може здійснювати елемен-тарний музичний аналіз (помічає зміни у звучанні звуків за висотою, гучністю, різницю в ритмі), починає проявляти інтерес і вибірковість щодо різних видів музично-художньої діяльності (співу, слухання, музично-ритмічних рухів).

Література на допомогу вихователям і батькам:

1. Асєєва Н. Мені 3 роки.К : «Основа», 2016. 190 с.
2. Ігрова діяльність дошкільника: молодший дошкільний вік /Піроженко Т.О. та ін. Київ : Генеза. 2016. 88 с.
3. Кілбі Е. Розблоковане батьківство. Як виростити здорових і щасливих дітей в епоху інформаційних технологій / Елізабет Кілбі; Пер. з англ. Р. Ладохіної. Київ: Вид. група КМ-БУКС, 2019. 248 с.

Орієнтовний розподіл часу на процеси життєдіяльності дітей четвертого року життя вдома та у закладі дошкільбної освіти

(у робочі дні)

Процеси	**Го**
Вдома	
Підйом та дотримання особистої гігієни	6
У закладі дошкільної освіти	
Ранкова зустріч дітей, ігри, самостійна діяльність за вибором дітей, індивідуальне спілкування, ранкова гімнастика	7
Процеси	**Го**
Підготовка до сніданку. Сніданок	8

Ігри, організація різних видів діяльності дітей за освітніми лінями БКДО, підготовка до занять, заняття.	9.
Підготовка до прогулянки, прогулянка, індивідуальні заняття, самостійна діяльність за вибором дітей, повернення з прогулянки	10
Підготовка до обіду, обід	12
Підготовка до сну, денний сон	13
Поступовий підйом, гімнастика після сну, оздоровчі заходи	15
Полуденок, ігри, самостійна діяльність за вибором дітей, індивідуальні (спільні) заняття, гурткова робота	15
Підготовка до прогулянки, прогулянка, повернення з прогулянки,	16
Підготовка до вечері, вечеря	18
Ігри, самостійна діяільність за вибором дітей, бесіди вихователя з батьками, повернення дітей додому	18
Вдома	
Прогулянка з батьками	19
Спокійні ігри в родинному колі, дотримання особистої гігієни	20
Нічний сон	20.30

Гранично допустиме навчальне навантаження на дітей протягом тижня

Групові форми роботи	**Кількіст ти**
Ознайомлення із соціумом	

Ознайомлення з природним довкіллям	
Художньо-продуктивна діяльність (музична, образотворча, театральна тощо)	
Сенсорний розвиток	
Групові форми роботи	**Кількіст ти**
Логіко-математичний розвиток	
Розвиток мовлення і культура мовленнєвого спілкування	
Здоров’я та фізичний розвиток	
Загальна кількість занять на тиждень	
Додаткові освітні послуги за вибором батьків	
Максимальна кількість занять на тиждень	
Максимально допустиме навчальне навантаження на тиждень на дитину (в астрономічних годинах)*	

* Максимально допустиме навчальне навантаження визначають шляхом множення загальної кількості занять на тиждень, відведених на вивчення освітніх ліній у віковій групі, на тривалість заняття залежно від віку вихованців

ЗДОРОВ’Я ТА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ:

Оздоровчі:

спрямовувати роботу на формування правильної постави та профілактику плоскостопості;

залучати до загартування; запобігати психічній та фізичній перевтомі дітей;

сприяти формуванню у дітей культурно-гігієнічних навичок, культури поведінки під час їжі, слідкувати за чистотою та охайністю зовнішнього вигляду.

Освітні: спрямовувати роботу на забезпечення *фізичної активності:* сприяти оволодінню дітьми життєво необхідних рухів, формувати фізичні якості, уміння зберігати стійке положення тіла, орієнтуватися у просторі, розвивати дрібну моторику;

сприяти *пізнавальній активності*: пояснювати значення фізичних вправ, загартування для зміцнення власного здоров'я;

сприяти *мовленнєвій активності:* збагачувати словник назвами фізичних вправ, предметів, посібників, обладнання.

Виховні: сприяти *соціально-моральній активності* дітей: виховувати товариськість, доброзичливі стосунки;

сприяти *емоційно-ціннісній активності*: позитивно ставитися до рухової діяльності, отримувати насолоду від рухових дій;

виховувати сміливість, витримку, уміння підпорядковувати свої дії іншим; виховувати інтерес та бажання спільно з однолітками виконувати рухові дії.

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ

Формування культурно-гігієнічних навичок. Продовжувати формувати у дітей навички охайності під час їжі, не кришити хліб, пережовувати їжу з закритим ротом, не проливати суп. Дотримуватися основних правил поведінки за столом. Вчити користуватися виделкою, серветкою, ножем.

Залучати до посильного для дітей самообслуговування, надавати їм можливість самостійно засукувати рукава, мити руки і обличчя, правильно користуватися милом, не мочити одяг, насухо витирати обличчя і руки, вішати рушник на місце. Надавати можливість самостійно одягатися, застібати ґудзики, зав'язувати шапку, роззуватися і взуватися з деякою допомогою дорослих, прибирати одяг та іграшки на місце. Виховувати акуратність, уміння помічати та усувати самому чи за допомогою дорослих неохайність зовнішнього вигляду та одягу. Вчити своєчасно користуватися носовичком, туалетом.

Загартування. У холодний період року забезпечувати щоденне перебування дітей на повітрі до чотирьох годин, влітку організовувати постійне перебування дітей на повітрі. У групових приміщеннях забезпечувати нормальний температурний режим: +20°, +21°С; вологість повітря – у межах 60%.

Під час денного сну залишати відчиненими фрамуги чи кватирки з того боку, з якого немає вітру. Слідкувати, щоб за 20-30 хв до підйому дітей після денного сну фрамуги були зачинені (з урахуванням погодних умов). У теплу пору року фрамуги (кватирки, вікна) можна залишити відчиненими упродовж усієї тривалості сну. Під час денного сну забезпечувати оптимальну температуру повітря у межах 14-16°С.

У теплу пору року проводити повітряні ванни, одяг дітей має бути полегшеним або діти можуть бути в трусах і легкому взутті (босоніж). Тривалість повітряної ванни – 20 хв. У теплу пору року проводити повітряні ванни у русі з використанням фізичних вправ та рухливих ігор малої і середньої рухливості упродовж 5-10 хв. У жарку погоду діти можуть бути лише в трусах і легкому взутті упродовж дня.

Проводити обтирання сухим полотенцем, сухою рукавицею до легкого почервоніння шкіри упродовж 1 хв.

Проводити вологі обтирання змоченою у воді рукавицею, зшитої із не дуже м’якої тканини. Обтирати тіло частинами і тут же розтирати рушником від периферії до центру. Починати з рук, потім обтирати шию, груди, живіт, спину, ноги, після обтирання дітей тепло одягають. Перед обтиранням рукавиці покласти у таз із водою, а потім визначити її температуру. Початкова температура води для обтирання +32°С. Через кожні два-три дні

температуру води знижувати на 1°С і довести до 26-24°С. Тривалість - 1 хв.

Проводити обливання ніг з поступовим зниженням температури (ноги дітей мають бути теплими. У холодний період року обливання проводити після денного сну, у теплу – після прогулянки. Початкова температура води для обливання ніг +30°С, через 1-2 дні знижують температуру води на 1-2°С, упродовж 7-10 днів доводять температуру до 16-14°С. Температура повітря у приміщенні має бути +20°С. Проводити обливання ніг за допомогою лійки, черпака. Для однієї дитини розходиться 1/2-1/3 л води, тривалість обливання ніг – 15 с.

Проводити обливання ніг з використанням води контрастних температур (коли у дитини теплі ноги) після денного сну або в другу половину дня. Воду налити у два резервуари: в одному - температура води 37-38°С, у другому – на 3-4°С нижче. Ноги мають бути у воді до середини гомілки. Через 7 днів у другому резервуарі знижують температуру води на 1°С за тиждень і доводять до 10°С. Дитина почергово занурює ноги у резервуар з теплою водою (2-3 хв), потім – з холодною водою (5-10 с). Кількість почергових занурень – 3-4. Обливання ніг закінчувати прохолодною водою для здорових дітей, теплою водою – для ослаблених дітей.

Проводити обливання тіла під душем або з лійки перед обідом або після денного сну. Висота падіння води повинна не перебільшувати 40-50 см.

Використання води на одну дитину – 1,5-2 л. Спочатку обливати спину, потім груди і живіт, потім правий і лівий боки. Підставляти голову під струмінь води не слід. Після обливання розтерти тіло сухим рушником і швидко одягнутись. Перебувати під струменем води 15-20 с. Початкова температура води для обливання – 32-35°С, кінцева – 22°С, температура повітря – не нижче 23°С. Через кожні 3-4 дні влітку та 4-6 днів у холодну пору року температуру води знижують на 2°С.

Загартувальні процедури проводити під контролем лікаря.

Фізкультурно-оздоровча робота. Щоденно проводити ранкову гімнастику та гімнастику після денного сну тривалістю 5-6 хвилин. Щоденно проводити заняття з фізичної культури тривалістю 20-25 хвилин: 2 рази на тиждень - заняття за типовою структурою (у фізкультурній залі та з 15 квітня по 15 жовтня на повітрі), 3 рази на тиждень - комплекси фізичних вправ на повітрі. Привчати дітей виконувати 4-5 загальнорозвивальних вправ, повторюваність кожної вправи – 5-6 разів, повторюваність стрибків – 10-12 разів. У період з 15 квітня по 15 жовтня щоденно включати у зміст фізкультурних занять вправи з м’ячем, проводити рухливі ігри та ігрові вправи з м’ячем під час прогулянок. Упродовж дня (під час ранкового прийому, між заняттями, прогулянок, у вечірні години) створювати сприятливі умови для активної спільної рухової діяльності дітей під час рухливих ігор та ігрових вправ (кількість ігор 8 залежно від

пори року). Тривалість рухливої гри для дітей – 6-8 хв.

Проводити 1 раз на місяць День здоров'я. Проводити 1-2 рази на місяць фізкультурні розваги, побудовані на рухливих іграх, ігрових вправах, атракціонах, вправах спортивного характеру. Залучати дітей до самостійної рухової діяльності, регулювати їх активність. Поступово привчати дітей до правильних, більш економних форм рухів, звертати увагу на красу ритмічних виразних рухів, стимулювати до активності в рухливих іграх та ігрових вправах, виховувати інтерес до них, направляти взаємовідносини дітей у грі, привчати їх грати разом і дружно.

Здоров'язбережувальна діяльність. Дотримуватися розпорядку дня, послідовності проведення всіх процесів життєдіяльності дітей. Створювати умови психологічного комфорту в усіх видах і формах діяльності дітей. Запобігати травматизму під час виконання фізичних вправ. Дотримуватися санітарно-гігієнічних норм, створювати міні-екологічні осередки у групових приміщеннях та на ділянці з використанням спеціально підібраних рослин, ємностей з водою. Забезпечити місце для усамітнення дітей (власного простору). Забезпечувати ситуацію успіху для кожної дитини. Постійно упродовж дня схвально оцінювати різноманітні дії, вчинки дітей, посміхатися до них.

Проводити щоденно ранкову гімнастику, гімнастику після денного сну з використанням

дихальних вправ, вправ профілактичного спрямування, загальнорозвивальних вправ для напруження та розслаблення м'язів, профілактичної доріжки, хороводних ігор, ігор малої та середньої рухливості, українських народних рухливих ігор, танцювальних рухів. Урізноманітнювати зміст занять з фізичної культури дихальною гімнастикою. Залучати дітей на прогулянці до участі в іграх і фізичних вправах із використанням дихальних вправ, пальчикової гімнастики. Упродовж дня використовувати пальчикову гімнастику, самомасаж вушних раковин, гімнастику для очей.

Проводити спільно з медичним персоналом оздоровчо-профілактичні заходи: фітотерапію (вітамінний, заспокійливий чай, відвари та настої, інгаляції з фітонцидами, лікарськими рослинами, сольові, лужні інгаляції), ароматерапію (носіння «часникового» намиста, зрошення фізичної та музичної зали перед кожним заняттям ялинковою хвоєю, використання аромалампи), полоскання ротової порожнини, горла, профілактичне промивання носової порожнини.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА

ВПРАВИ З ОСНОВНИХ РУХІВ

Вправи з ходьби. Ходьба звичайна у колоні. Ходьба шеренгою з одного боку майданчика (зали) на інший. Ходьба на носках. Ходьба з високим підніманням колін. Ходьба з виконанням завдань. Ходьба «змійкою» за вихователем. Ходьба

приставним кроком уперед, назад, в сторони. Ходьба на гірку, з гірки. Ходьба врозтіч. Ходьба по слідах. Ходьба, переступаючи через лінії, шнури, кубики. Ходьба із зупинками. Ходьба зі зміною напряму, темпу.

Вправи з бігу. Біг у колоні. Біг по колу, взявшись за руки, тримаючись за мотузку. Біг у різних напрямах. Біг з однієї сторони зали (майданчика) на іншу, відстань 10-20. Біг по прямій та звивистій доріжці. Біг у чергуванні з ходьбою. Біг із зупинками. Біг зі зміною напряму. Біг з ловінням і вивертанням. Біг у швидкому темпі (відстань 10 м). Біг у повільному темпі (50-60 с).

Вправи із стрибків. Підстрибування на двох ногах (ноги разом – ноги нарізно). Стрибок угору з доторканням предмету головою. Стрибки на двох ногах, просуваючись вперед на відстані 2-3 м. Стрибок у довжину з місця (30-40 см). Стрибок у плоский обруч, що лежить на землі. Стрибок у глибину (з висоти 15-20 см). Стрибок через предмет висотою 5-10 см. Стрибки з ноги на ногу. Прямий галоп.

Вправи у коченні,киданні,ловінні, метанні. Катання м'ячів один одному з відстані 1,5-2 м в положенні сидячи, стоячи. Катання м'ячів через ворота (60-50 см.) з відстані 1-1,5 м. Кидання м'яча двома руками від грудей. Кидання м'яча двома руками із-за голови. Кидання і ловіння м'яча від вихователя з відстані 1-1,5м. Кидання м'яча вгору і намагатися його зловити. Кидання м'яча об підлогу і намагатися його ловити. Кидання великого м'яча

двома руками через мотузку. Кидання маленького м'яча через мотузку однією рукою. Метання в горизонтальну ціль двома руками знизу і від грудей з відстані 1-1,5 м. Метання у горизонтальну ціль однією рукою. Метання м'яча чи мішечка на дальність лівою і правою рукою. Метання у вертикальну ціль зверху лівою і правою рукою з відстані 1- 1,5 м

Вправи у повзанні, підлізанні, лазінні. Повзання по прямій на відстані 4-6 м. Повзання «змійкою» між розставленими предметами. Повзання на крачках по дошці, покладеній на підлогу. Підлізання під мотузку, дугу (висота 40 см). Повзання по похилій дошці, закорпіленій на другій перекладині гімнастичної стінки. Перелізання через колоду. Пролізання між ніжками стільчика, в обруч, розміщений вертикально но підлоги. Лазіння по похилій драбині. Лазіння по гімнастичній стінці приставним кроком

Вправи з рівноваги. Зупинка під час ходьби, бігу. Ходьба і біг по прямій доріжці (довжина 2,5-3 м, ширина 25-20 см). Ходьба по дошці (ширина 20 см). Ходьба по звивистій доріжці. Переступання через предмети, відстань 20-25 см. Переступання через рейки драбини, що лежить на землі. Ходьба лаві. Ходьба по цеглинках, покладених на відстані 15 см. Ходьба по шнуру. Переступання через рейки або шнури, покладені на куби (висота 20-25 см). Ходьба по похилій дошці, один кінець якої піднятий на висоті 20-30 см. Ходьба по колоді (ширина 20 см). Стоячи на місці, піднятися на носки,

постояти, зберігаючи рівновагу. Кружляння на місці в одну сторону, після зупинки і відпочинку – в іншу.

ЗАГАЛЬНОРОЗВИВАЛЬНІ ВПРАВИ

Вправи для рук і плечового поясу. Піднімати руки вгору через сторони, опускати руки по черзі (спершу одну, потім другу), обидві разом. Перекладати предмет з однієї руки в другу перед собою, за спиною, над головою. Плескати в долоні перед собою і ховати руки за спину. Піднімати руки вперед, у сторони, повертаючи їх долонями вгору, піднімати і опускати кисті, ворушити пальцями. Виконувати обертальні рухи прямими руками вперед та назад

Вправи для тулуба. Повертатися вправо, вліво, піднімаючи руки вперед. Сидячи повернутися і покласти предмет позаду себе, повернутися, взяти предмет. В упорі, сидячи, згинати ноги, складати їх калачиком, згинати, обхопивши коліна руками, піднімати по черзі ноги вгору і класти їх одну на другу (праву на ліву і навпаки). Сидячи, нахиляти тулуб вперед. Стоячи на колінах, нахиляти тулуб вперед та в сторони. Лежачи на спині, піднімати одночасно обидві ноги вгору. Лежачи на спині, рухати ногами, імітуючи їзду на велосипеді. Лежачи на животі, згинати і розгинати ноги (по одній і разом). Перевертатися із спини на живіт і навпаки. Лежачи на животі, прогинатися і піднімати плечі, розводячи руки в сторони

Вправи для ніг. Ставати навшпиньки. Виставляти ногу на носок вперед, назад, у сторону.

Робити два-три напівприсідання підряд. Присідати, піднімаючи руки вперед, спираючись руками об коліна, обхоплюючи коліна руками і пригинаючи голову. По черзі піднімати ноги, зігнуті в колінах, плескати в долоні під зігнутою в коліні ногою. Сидячи захоплювати ступнями ніг м'яч, мішечки з піском. Пересуватися по палиці, валику (діаметром 6-8 см) приставними кроками в сторони, спираючись серединою ступні

ВПРАВИ НА РОЗВИТОК ПРОСТОРОВИХ ОРІЄНТУВАНЬ

Шикування. У коло; півколо; колону; шеренгу; в пари; врозтіч невеликими групами і всією групою (з допомогою вихователя, за орієнтирами індивідуальними та загальним, самостійно). Знаходити своє місце при шикуванні.

Перешикування. Із колони в шеренгу; із колони або шеренги врозтіч; із шеренги в коло з місця; із колони в коло по ходу (за орієнтирами, імітацією, ігровими прийомами, розпорядженням).

Розмикання і змикання. Виконувати на місці з допомогою дорослого та орієнтирів.

Рівняння. Рівнятися біля орієнтиру за допомогою дорослого

Повороти. Виконувати на місці повороти праворуч, ліворуч, кругом себе переступанням за розпорядженням, орієнтиром, допомогою вихователя.

РУХЛИВІ ІГРИ ТА ІГРОВІ ВПРАВИ

Рухливі ігри та ігрові вправи на утримання рівноваги: «Біжіть до мене», «Біжіть до прапорця», «Пташка і пташенята», «Пташенята й кіт», «Трамвай», «Миші та кіт», «Не запізнюйся», «Знайди свій колір», «Діти в лісі».

Рухливі ігри та ігрові вправи з повзанням і лазінням: «Квочка і курчата» «Миші в коморі», «Кішка і кошенята», «Бджілки».

Рухливі ігри та ігрові вправи з киданням та ловінням предметів: «Влучи в коло», «Хто далі кине торбинку (м'яч)», «Прокоти м'яч у ворота», «Підкинь м'яч вище».

Рухливі ігри та ігрові вправи із стрибками: «По рівненькій доріжці», «Спіймай комара», «Жабки», «Горобчики і кіт», «Хто збере більше стрічок», «Дострибни до прапорця».

Рухливі ігри та ігрові вправи на орієнтування у просторі: «Відгадай, хто як кричить», «Знайди свій будинок», «Не наступи».

Рухливі ігри та ігрові вправи на обмеженому місці (на веранді, під навісом): «Не наступи», «Семеро синів», «Витівники», «Ми тупаємо ногами», «Тиша», «Пузир».

Ігри за столом: «Долоньки», «Накинь кільце», «Рибки», «Мишки».

Атракціони: «Силачі», «Хто більше збере іграшок», «Допоможи ляльці», «Хто швидше збере горішки», «Доповзи і подзвони», «Автоперегони».

Українські народні рухливі ігри: «Іди, іди, дощику», «Печу, печу хлібчик», «Дрібу, дрібу, дрібушечки», «Заїнька», «Квочка», «Пригоди киці».

ВПРАВИ СПОРТИВНОГО ХАРАКТЕРУ

Катання на санчатах. Кататися на санчатах з невисокої гірки. **Ігри та ігрові вправи:** «Проїдь у ворота», «Потяг», «Покатай ляльку», «Проведи санки по доріжці»

Ходьба на лижах. Надівати та знімати лижі, ставити їх на місце. Ходити на лижах ковзним кроком (без палиць)

Катання на триколісному велосипеді. Сідати на велосипед, сходити з нього. Кататися по прямій доріжці, по колу, робити повороти вправо і вліво. **Ігри та ігрові вправи:** «По вузенькій доріжці», «Хто проїде швидше», «Перевезення іграшок»

Плавання. Вправи на воді: входити самостійно у воду, ходити та бігати по воді, тримаючись за руки.

Підстрибувати (як м'ячик), плескати по воді долонями. Присідати, занурюючись у воду, і підстрибувати на обох ногах. Ходити по дну (на мілкому місці). Занурюватись у воду до рівня підборіддя, носа, очей, опускати обличчя у воду. Присівши та нахиливши голову, дути на воду, створюючи хвильки. **Ігри та ігрові вправи у воді:** «Лелеки», «Маленькі і великі ніжки», «Доженіть мене», «Сонечко і дощик», «Знайди свій будинок».

ПІШІ ПЕРЕХОДИ

Піші переходи, прогулянки за межі ЗДО. Долати у звичному для дітей темпі два переходи (по 15-20 хв. кожний). Під час прогулянок за межі ЗДО забезпечувати активне виконання основних рухів, рухливих ігор, ігрових вправ у природних умовах.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Оздоровчий аспект: за нагадуванням дорослих намагаються зберігати правильну поставу в процесі різних видів діяльності; діти намагаються бути охайними, володіють елементарними навичками особистої гігієни та самообслуговування; мають елементарні знання про гігієну тіла та предметного оточення, про основні чинники здоров'я; із задоволенням беруть участь у загартувальних процедурах.

Освітній аспект: знають назви фізичних вправ, усвідомлюють їх значення для фізичного розвитку та власного здоров'я; мають уявлення про послідовність виконання рухів, техніку їх виконання; усвідомлюють необхідність рівно тримати спину для зовнішньої краси тіла у руховій та інших видах діяльності; знають назви предметів, посібників, обладнання, способи і правила користування ними; ходять та бігають з вільними рухами рук, під час ходьби узгоджують руки рук і ніг, дотримуються напрямку, рухаються за сигналом; уміють приймати

вихідне положення для стрибка у довжину з місця, відштовхуються обома ногами, приземлюються на обидві ноги, з виносом рук уперед; володіють навичками повзання, пролізання, підлізання, лазіння, перелізання у своєму індивідуальному темпі; виконують катання, кидання, ловіння м'ячів однією та обома руками; можуть ходити по зменшеній площі опори, переступати через предмети; загальнорозвивальні вправи виконують разом із вихователем, одночасно починають і закінчують вправи за сигналом; в рухливих іграх цікавляться самим процесом виконання рухових ігрових дій, починають розуміти змагальний характер атракціонів; володіють навичками шикування та перешикування, стають у колону за вихователем, у пари, коло, врозтіч (за орієнтиром); виявляють узгодженість дій та пересувань; уміють змінювати швидкість під час бігу, починають виявляти спритність, силу, гнучкість під час виконання рухових дій; активно використовують набуті рухові уміння у самостійній руховій діяльності в природному оточенні.

Виховний аспект: мають потребу у руховій діяльності, висловлюють бажання спільно з однолітками виконувати рухові дії, позитивно ставляться до занять фізичними вправами; рухливих іграх, виявляють позитивні емоції, кмітливість, граються дружно; виявляють сміливість, витримку, наполегливість у руховій діяльності; намагаються дотримуватися норм товариських та доброзичливих

взаємин з однолітками; прагнуть допомогти одноліткам, заспокоїти; цінують доброзичливе ставлення до себе дорослих та однолітків, емоційно реагують на похвалу, радісно її сприймають.

Література на допомогу вихователям і батькам:

1. Бєлєнька Г.В. Здоров'я дитини – від родини / Г.В. Бєлєнька, О.Л. Богініч, М.А. Машовець. – К.: СПД Богданова А. М., 2006. – 220 с.
2. Вільчковський Е., Курок І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с.
3. Веселка здоров'я: Хрестоматія для читання дітям дошкільного віку/ Упор.:Л.В.Лохвицька, Т.К.Андрущенко. Тернопіль: мандрівець, 2011. 224 с.
4. Богініч О. Л., Бабачук Ю.М. Рухливі ігри та ігрові вправи з елементами спортивних ігор для дітей дошкільного віку. Тернопіль : «Мандрівець», 2014. 224 с.
5. Лущик І.В. Фізичне виховання дошкільників. Фізкультурна й оздоровча робота. Х: Видавництво «Ранок», 2007. 224 с.

ДИТИНА В СЕНСОРНО - ПІЗНАВАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Розширювати та збагачувати досвід дітей у сенсорно-пізнавальній діяльності.

У сенсорно-пізнавальній діяльності сприяти формуванню у дітей основ ціннісно-емоційного ставлення до навколишнього та критичного мислення.

Формувати інтерес до навколишнього світу та елементарної сенсорно- пізнавальної діяльності.

На основі отриманого досвіду долучати до здійснення математичних дій та операцій у різних видах діяльності.

Розширювати і збагачувати первинні орієнтації дітей у кількісних, просторових та часових відношеннях навколишньої дійсності.

	ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБ
Сенсорні еталони	Продовжувати знайомити з кольорами: черв жовтим, зеленим, синім, фіолетовим, білим розрізняти звуки, смаки та запахи навк Ознайомити з двома параметрами вел довжиною, висотою. Продовжувати ознайом предметів. Продовжувати ознайомлення з частинами порами

	Вправляти дітей у порівнянні, групуванні предметів, іграшок за кольором, величи висотою, формою, кількістю, силою звуку, ч
Формування уявлень про множину	Вправляти дітей у порівнянні контраст множин. Вправляти у використанні прийом прикладання елементів однієї множини пропускаючи жодного зліва Вправляти в об'єднанні двох груп предме кількості способом перелічування у новоут межах 3. Вправляти у розумінні запитання «Скільк Вправляти у виконанні дій, спрямованих будь-якою ознакою частини предметів у ме кількості способом перелічування предметі Вправляти у розумінні запитання «Скільки з Продовжувати вправляти в упорядкуванні д предметів за ознакою кількості: багато ябл одна лялька.
Формування уявлень про число	Вправляти у виділенні в навколишньому сер предметів (багато і мало, а також один, д розумінню виразів «багато», «м Продовжувати вправляти у вмінні чут числівники у мові (лічилочки, побутові ситу до їх вживання у мовленні в різних ситуаціях Привчати використовувати зображення цис запам'ятовування). ***Додатковий зміст педагогічної роботи:*** Вправляти в утворенні чисел 2 і 3 спо одиниці до попереднього числа. Вправляти у об'єднанні двох груп предмет кількості способом перелічування предметі

	множині в межах трьох: один м’яч, два Всього три м’ячі. Одна лялька, дві ляльки, т три ляльки. Вправляти у лічбі предметів у прямому по три.
Ознайомлення з величиною предметів	Вправляти у порівнянні однакових та рі предметів за величиною, довжи Заохочувати до використання у мовлен *маленький, довгий, короткий, високий, низьк*
Ознайомлення з формою предметів	Вправляти у розрізненні кулі, кубика, квадрата, використовуючи їх у конструюван Вправляти у порівнянні геометричних фіг схожими за формою (тарілка кругла, бло кавун схожий на кулю).
Орієнтування у просторі	Вправляти у визначенні розташування пр себе (*вгорі — там, де голова, внизу —* Вправляти у розумінні просторових відноше *за, поруч, високо, низько*). Вправляти у визначенні напрямків руху (*до* *мене (дитини); вперед, назад, вгору, вниз*).
Орієнтування у часі	Продовжувати знайомити з частинами до вечір, ніч). Вправляти у розрізненні пір рок ознаками та називанні їх. Знайомити з часовими відношеннями (*т* *спочатку — потім, учора — завтра*) без вим цих слів у

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Порівнюють контрастні за кількістю множини (один-багато, багато-мало), використовують способи прикладання і накладання елементів однієї множини на елементи другої множини (більше, менше, так само, стільки ж);

У побуті використовують лічбу предметів (один, два, три).

Уміють обстежувати предмети, називаючи їх величину, показувати жестами величину предметів.

Знають назви об'ємних (куля, куб) та площинних (круг, квадрат) геометричних фігур).

Уміють визначати особливості геометричних фігур, способом прокочування їх по столу (кулю можна прокотити, а куб – ні; круг можна прокотити, але він подає на бік, квадрат прокотити не можна);

У побуті групують предмети за формою, величиною, кількістю;

У мовленні діти вживають терміни, які визначають положення предметів у просторі (над, під, на, за, поруч, високо, низько) та напрями руху (вперед-назад, вгору-вниз);

Діти визначають частини доби на основі спостережень за природними ознаками (сонце встає з-за обрію – ранок, сонце світить яскраво над головою – день тощо).

Література на допомогу вихователям і батькам

1. Гісь О. Школа міркувань. Математика /

О.Гісь.- Світ-2016.-32 с.
2. Гісь О. Школа міркувань. Мислення / О.Гісь.- Світ-2016.-128 с.
3. Кривоніс М.Л. Сенсорний розвиток дошкільнят / М.Л.Кривоніс, О.Л. Дроботій. – Ранок, 2015.
4. Наумчук Т. Універсальні дидактичні ігри для дітей від 2 до 6(7) років. Методичний посібник. / Т.Наумчук, Г.Шиманська.- Грамота, 2014.- 104 с.
5. Радоміцька Н. Інтелектуальні ігри. Дидактичні матеріали для дітей дошкільного віку /Н.Радоміцька, О.Ляшенко, Н.Сич, Л.Гавриліна / Укл. В.Семизорова.- Шкільний світ, 2018.- 96 с.
6. Рібцун Ю. Вихователь й малюки конструюють залюбки. Методичний посібник. / Ю.Рібцун, О.Рібцун. – Генеза, 2017.- 192 с.
7. Увага, логіка, математика. Школа раннього розвитку.- Vivat, -2020.- 48 с.

ЕКОПРОСТІР РОЗВИТКУ ДИТИНИ

ПРЕДМЕТНИЙ СВІТ: що навколо мене

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Закріплювати та розширювати знання дітей про предмети побуту та домашнього вжитку, їх назви, призначення, правила використання.

Вчити розуміти, що речі складаються з частин, які мають свої назви (шафа — дверцята, полички, замочок).

Формувати уміння порівнювати і групувати предмети за певними ознаками: кольором, формою, частинами (ніжки у стільчика, ніжки у ліжка); розрізняти подібні предмети.

Учити встановлювати елементарні взаємозв'язки між ознаками предметів, предметами (у гребінця зубчики, яку виделки).

Виховувати зацікавлення предметним світом, бережливе ставлення до речей.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Розширювати знання дітей про домівку. Уточнювати знання про призначення кімнат у будинку (квартирі), предмети побуту, техніку, їхні властивості, якості. Продовжувати вчити користуватися доступними предметами відповідно до їх призначення. Формувати знання про небезпеку користування гострими й ріжучими предметами, про те, які предмети належать до цієї групи та потребують обережного поводження, якими предметами користуються діти, а якими – лише дорослі.

Ознайомлювати дітей з різновидами одягу, взуття. Вчити розуміти відмінність між дівчачим та хлоп'ячим вбранням. Знати властивості одягу

(теплий, легкий, зручний) та вміти добирати його відповідно до пори року. Формувати естетичний смак, виховувати охайність, прагнення до чистоти. Ознайомлювати з елементами національного одягу (вінок, сорочка-вишиванка, шаровари). Продовжувати ознайомлювати дітей з груповою кімнатою, звертати увагу на окремі елементи, куточки. Виховувати спостережливість. Привчати до того, що кожна річ має своє місце.

Розширювати знання дітей про техніку навколо нас. Навчити виокремлювати техніку, яка за допомогою розетки та вилки живиться електрострумом. Узагальнити знання дітей про можливість виникнення небезпеки при неправильному використанні електроприладів. Ознайомлювати дітей з механічною технікою, яка працює за допомогою людських зусиль (м'ясорубка, кавомолка). Ознайомлювати дітей з інструментами та приладами, які використовують люди різних професій (термометр, ростомір, лопата, кельма). Дати елементарні поняття про техніку, яку використовують на будівництві (екскаватор, кран, бетономішалка), комунальний транспорт, який допомагає людям робити місто охайним та зручним для життя (снігозбирач, сміттєвоз, поливальна машина). Продовжувати ознайомлювати з будовою транспорту.

Уточнити знання дітей про пасажирський та вантажний транспорт.

Учити розпізнавати транспорт за призначенням: спеціальний (пожежна машина, «швидка допомога» тощо), вантажний, легковий. Вчити дітей бути обачними та обережними на вулиці біля дороги.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Виявляє допитливість у пізнанні предметів та їх властивостей.

Знає назви предметів побуту, їх призначення, може охарактеризувати основні частини предмета (вушко чашки), властивості предмета.

Виокремлює, порівнює і групує предмети за певною ознакою (колір, форму, матеріал).

Обережно користується предметами побуту, знає які з них можуть бути небезпечними при неправильному використанні.

Література на допомогу вихователю і батькам:

1. Богуш А., Гавриш Н. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Підручник для ВНЗ. К.: Видавничий Дім "Слово", 2010. 408 с.
2. Великий віммельбух. Мій будинок. Серія «Перша кольрова книжка» К: «Крістал Бук», 2018. 14 с.

3. Товкач І.Є. Транспорт: навч. посіб. для дітей ст. дошк. віку / І.Є. Товкач. – К. : В-во «Грамота». – 2018. – 87 с.

СОЦІАЛЬНИЙ СВІТ: хто поряд зі мною

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Продовжувати розвивати інтерес до життєдіяльності людей з найближчого оточення з метою налагодження та підтримки соціальної взаємодії.

Продовжувати формувати знання про моральні правила міжособистісних стосунків у соціальному довкіллі.

Продовжувати формувати навички наслідування зразків моральної поведінки, прагнення дотримуватись засвоюваних моральних норм і правил.

Продовжувати розвивати співчуття, співпереживання, формувати основи емпатійної поведінки.

Формувати уявлення про безпеку поведінки в довкіллі.

Ознайомлювати з різними видами діяльності людей, результатами їх праці.

Викликати в дітей інтерес до трудової діяльності, брати участь у доступній трудовій діяльності дорослих.

Розширювати зміст індивідуальної праці.

Формувати навички самообслуговування.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Родина. Продовжувати формувати уявлення про сім'ю, як про людей, які проживають разом, піклуються один про одного. Формувати знання про родинні стосунки (бабуся – це мамина (татова) мама, дідусь – татусів (мамин) тато, тітка – татова (мамина) сестра, дядько – брат тата (мами). Продовжувати формувати уявлення про вік людини: всі люди колись були дітьми, а діти стануть дорослими. Спонукати дітей вживати у взаємодії імена всіх членів родини, називати власне ім'я та прізвище. Сприяти розумінню основних обов'язків та потреб членів сім'ї. Формувати усвідомлення необхідності турботи про всіх членів родини. Стимулювати прагнення діяти так, щоб не засмутити близьких, викликати в них почуття задоволення. Спонукати до виявлення почуттів любові, поваги до мами та членів родинного кола.

Наш дитячий садок. Продовжувати формувати уявлення про діяльність працівників закладу дошкільної освіти. Виховувати доброзичливе, довірливе, ставлення до вихователя, помічника вихователя, бажання спілкуватися з ними. Спонукати звертатися до них на ім'я. Продовжувати формувати доброзичливі стосунки з однолітками. Сприяти налагодженню взаємодії з дорослими та дітьми в різних видах діяльності. Формувати

прагнення й уміння враховувати інтереси інших, домовлятися, поступатися.

Діти і дорослі. Продовжувати розвивати інтерес, увагу до людей у соціальному довкіллі. Спонукати спостерігати за їх діяльністю, вчинками, поведінкою. Формувати уявлення про те, що таке «добре» й «погано»; про «полярні» якості людини: доброта – злість; щедрість – жадібність; ввічливість – грубість тощо. Спонукати розрізняти й називати ці якості в різних ситуаціях життєдіяльності, давати оцінку власним діям та діям інших людей. Формувати уміння визнавати свою провину, поступитися власними інтересами, використовувати виправдання, вибачення, пояснення. Продовжувати сприяти засвоєнню елементарних моральних правил. Формувати навички дотримання цих правил у стосунках із знайомими та незнайомими людьми, вміння бути ввічливими, проте обачними з незнайомцями. Формувати позитивну самооцінку дитини в процесі спілкування з дорослими. Продовжувати розвивати гуманні почуття, спонукати до проявів співчуття, співпереживання, співрадості.

Ввічливі малята. Знайомити з правилами культурної поведінки (в закладі дошкільної освіти, громадських місцях, у гостях тощо), ввічливого спілкування з дорослими та дітьми, умовами налагодження з ними доброзичливих стосунків. Формувати навички культурної поведінки в різних

ситуаціях життєдіяльності. Вдосконалювати форми ввічливого звертання до дорослих та однолітків.

Безпека життєдіяльності. Формувати уявлення про джерела небезпеки в довкіллі. Формувати знання правил безпечного користування предметами побуту. Формувати уявлення про безпечну поведінку в суспільстві, навички дотримання цих правил у стосунках із знайомими та незнайомими людьми. Формувати уміння бути обачними та обережними на вулиці. Формувати знання про правила дорожнього руху, безпеки поведінки поблизу проїжджої частини. Формувати навички користування пішохідним переходом, уміння розрізняти сигнали світлофора (червоний, жовтий, зелений). Сприяти розумінню їх значення для пішоходів та машин. Дати уявлення про вогонь і пожежу як результат невірного поводження з ним. Пояснити небезпеку ігор з сірниками, електроприладами, розетками.

Різних професій у світі багато. Ознайомити дітей з професіями людей, що їх оточують. Поглибити знання про роботу вихователя, музичного керівника, помічника вихователя. Розширити уявлення дітей про основний зміст роботи лікаря, медичної сестри, кухаря, водія, продавця, двірника, пожежника. Ознайомити дітей з трудовими процесами, які виконують дорослі, звернути увагу на їх послідовність та результати роботи. Виховувати

повагу до всіх професій, розуміти цінність кожної професії для інших людей.

Економічне виховання. Формувати елементарні уявлення про роботу батьків, її зміст та значення для родини. Формувати розуміння суспільної значущості праці людей та її необхідності для життєдіяльності кожного. Сприяти розумінню обмеженості купівельної спроможності батьків, необхідності помірних витрат та бережливого ставлення до речей.

Привчаємося працювати. Привчати дбати про свій зовнішній вигляд. Поглиблювати культурно-гігієнічні навички. Продовжувати формувати навички самообслуговування. Заохочувати самостійно одягатись та роздягатись. Формувати уміння дотримуватись послідовності під час одягання й роздягання, просити допомоги в дорослих. Формувати уміння помічати негаразди у власному одязі, усувати їх самостійно або за допомогою дорослих. Спонукати звертати увагу на естетичний вигляд приміщення групи. Формувати розуміння необхідності дотримання порядку в груповій кімнаті. Формувати вміння помічати безлад, допомагати усувати його, підтримувати порядок. Спонукати до зберігання різних речей, іграшок у спеціально визначених для цього місцях, за необхідності самостійно обирати потрібні предмети, іграшки для використання у різних видах діяльності, після використання складати їх на місце. Формувати

вміння допомагати вихователю готувати матеріали до різних видів діяльності (роздавати атрибути, розкладати олівці, пензлики, тощо); прибирати їх по закінченню роботи, охайно складати на місце зберігання. Залучати дітей до виконання простих доручень вихователя. Заохочувати до чергування (допомагати сервірувати столи до прийняття їжі – розкласти серветки, ложки тощо).

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ:

Виявляє інтерес, увагу до людей у соціальному довкіллі.

Вміє налагоджувати та підтримувати взаємодію з дорослими та дітьми в різних видах діяльності.

Знає елементарні моральні правила взаємодії з іншими людьми в різних ситуаціях життєдіяльності, вміє дотримуватися цих правил.

Має уявлення про сім'ю, обов'язки та потреби членів сім'ї, родинні стосунки.

Виявляє до близьких людей.

Виявляє співчуття, співпереживання, турботу, повагу, почуття любові симпатію, прихильність до знайомих та незнайомих людей.

Знає правила культурної поведінки.

Має навички культурної поведінки в різних ситуаціях життєдіяльності.

Має уявлення про безпеку поведінки на вулиці, в місцях загального користування, вміє їх дотримуватись.

Знає правила поведінки з чужими людьми, на проїжджій частині дороги, предметами побуту, вміє їх дотримуватися.

Має уявлення про різні види діяльності людей, результати їх праці.

Знає назви професій, за якими має можливість спостерігати, їхні основні трудові дії.

Виявляє інтерес до трудової діяльності, бажання брати участь у простих трудових діях дорослих.

Виявляє ініціативність та самостійність у забезпеченні власних побутових потреб.

Вміє виконувати прості доручення.

Докладає зусиль для досягнення позитивного результату праці.

Література на допомогу вихователю і батькам.

Бєлєнька Г. Самостійність формується в праці / Г. Бєлєнька // Палітра педагога. – 2014. – № 4. – С. 3–5.

Бєлєнька Г. В. Формуємо комунікативні навички в праці / Г. Бєлєнька // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2015. – №3. – С. 42–49.

Богуш А. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі : підручник / А. Богуш, Н. Гавриш. – Вид. 2-е. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2015. – 408 с.

Кириленко С. Як подружити малят / С. Кириленко, Р. Сікаленко // Дошкільне виховання. – 2016. – № 7. – С. 22–24.

Машовець М. А. Дитяча праця в сім'ї : за чи проти / М. А. Машовець // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2015. – №3. – С. 50–55.

Пономаренко Т. О. Формування доброзичливого відношення до однолітків у дітей молодшого дошкільного віку / Т. О. Пономаренко // Гуманітарний вісник «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Додаток 3 до вип. 36. – Том II (18): Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». – К.: Гнозис, 2016. – С. 117–125.

Пономаренко Т. О. Формування доброзичливості у дітей молодшого дошкільного віку / Т. О. Пономаренко // Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика: матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції, 14 квітні 2016 року, м. Луцьк: Луцький педагогічний коледж, 2016. – С. 232–236.

Соціальний розвиток дитини : старший дошкільний вік / Т. І. Поніманська, І. М. Дичківська, О. А. Козлюк, Л. І. Кузьмук. – К. : Генеза, 2013. – 88 с.

ПРИРОДНИЙ СВІТ: дитина в світі природи

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Формувативати цілісне позитивне сприйняття природи у гармонійному поєднанні пізнавальних, етичних, естетичних, практичних мотивів взаємодії з нею.

Поглиблювати знання про доступні розумінню дітей явища та об'єкти природи, характерні особливості зовнішнього вигляду, пристосування до умов життя рослин і тварин; вплив явищ природи і людини на життя і розвиток живих істот.

Акцентувати увагу на подальшому розвитку сенсорних та естетичних вражень від сприйняття природи та формуванні навичок екологічної взаємодії з нею, розвиток уяви, мислення, мови.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Природа планети Земля

Осінь. Під час безпосередніх спостережень ознайомлювати з характерними для сезону явищами природи, звертати увагу дітей на характерні зміни доступних для спостереження об'єктів природи.

Сонце. Ознайомити з характерними ознаками сонця восени: яскраве та лагідне на початку осені, наприкінці осені світить не так яскраво і майже не гріє, у деякі дні зовсім не з'являється на небі, тоді навколо похмуро, непривітно. Вчити помічати, що кількість сонячного тепла впливає на температуру повітря. Поступово осінні дні стають прохолодніші, а на кінець осені — зовсім холодними.

Вітер. Восени часто дмуть поривчасті вітри. Про таку погоду говорять: «Надворі вітряно». Бувають дні без вітру. Тоді говорять: «Погода безвітряна».

Стан неба. Під час спостережень звертати увагу дітей на те, що у перші осінні дні небо блакитне, чисте або з незначною кількістю білих хмарок. Надалі хмар стає більше, а сонце лише краєчком зазирає на землю. Бувають дні, коли все небо вкрите сірими важкими хмарами, які підганяє вітер.

Опади. На початку осені бувають грози, можна побачити блискавку. Осінні дощі холодні, бувають затяжними — впродовж кількох днів. Дощові краплі восени дуже дрібні. На кінець осені замість дощу випадає мокрий сніг.

Вода. Вода знаходиться скрізь. Тече з крана. Водою заповнені колодязі, ставки, озера, річки, моря. Восени вода падає з неба у вигляді дощу, на початку осені лягає на землю туманом, у другій половині — памороззю. На кінець осені вода замерзає в калюжах,

невеличких ставках. Замерзла вода називається льодом.

Ґрунт. Грунт по різному виглядає в різні пори року. Восени земля темніє від вологи. Мокра земля в'язка, липне до взуття. Якщо осінь не дощова, то земля стає твердою, наприкінці осені замерзає грудочками. Восени люди збирають урожай з полів і городів, перекопують землю і залишають її відпочивати до весни.

Рослини. Звертати увагу дітей на рослини (дерева, трав'янисті рослини), що ростуть на ділянці дошкільного навчального закладу, в парку, на вулиці (каштан, дуб, липа, тополя), у саду (яблуня, груша, абрикос), на городі (картопля, морква, цибуля, капуста), у кімнаті. Ознайомити з тим, що кімнатні рослини ростуть лише у приміщеннях, вони прикрашають помешкання цілий рік. Кімнатні рослини відрізняються між собою, вони бувають з великими широкими щільними листками (фікус, аспідистра та ін.) та з невеликими, контрасними за кольором (традесканція, драцена, колеус). Основні частини рослин: корінь, стовбур/стебло, гілки, листя, квіти, плоди. Частини рослин бувають різними: довгими, короткими, товстими, великими, малими; гладенькими, шорсткими; можуть мати різний колір, розмір, запах.

Восени у рослин, що ростуть на дворі, змінюється

забарвлення листя, дозрівають плоди, опадає листя. Кімнатні рослини лишаються зеленими впродовж року.

Тварини. Дати знання про особливості зовнішньої будови тварин, за якими діти можуть спостерігати, умови їх існування, спосіб живлення та пересування (звірі: кіт, собака, білка, хом'як, морська свинка; птахи: сорока, ворона, сіра галка, голуб, горобець, синиця, папуга; комахи: сонечко, муха, мурашка, метелик; акваріумні рибки).

Ознайомити зі змінами в житті тварин восени: зникли комахи, птахи відлітають у вирій, наблизились до житла людей синиці, горобці та інші птахи, що залишаються зимувати, тварини змінюють хутро на зимове (заєць, ховрашок).

Зима

Сонце. Вчити помічати, що взимку сонце світить, але не гріє; по небу «ходить» низько; з-за хмар з'являється рідко, тому надворі холодно. У другу половину зими сонце на небі з'являється частіше. Наприкінці зими бувають відлиги. Сонце піднімається вище на небосхилі, від того дні стають довшими.

Вітер. Зимові вітри холодні, сильні, поривчасті.

Стан неба. Взимку небо часто вкривають темні хмари. На кінець зими небо стає ясним і блакитним.

Опади. Взимку з хмар білими сніжинками,

пластівцями, крупинками падає сніг. У холодну погоду він сухий, скрипить під ногами, в теплу — м'який, добре ліпиться.

Вода. Взимку вода у водоймах замерзає. На калюжах, поверхнях річок і ставків утворюється лід. Лід гладенький, слизький, прозорий, твердий, холодний. На кінець зими сонце гріє дужче, і лід вдень може танути, розтає на дахах сніг, починається капіж. Уночі, коли підморозить, утворюються бурульки. Бурулька прозора, слизька, тверда, розбивається із дзвоном.

Ґрунт. Узимку земля тверда, мерзла.

Рослини. Ознайомити зі змінами, що сталися в житті рослин: дерева на подвір'ї стоять без листя, тільки сосни та ялини зелені, на горобині червоніють кетяги. Дерева і кущі чекають сонячного тепла, щоб знову зазеленіти. Кімнатні рослини зелені, вони потребують догляду.

Продовжити ознайомлення дітей з частинами рослин. Учити розпізнавати дерева за кольором стовбура: у берези — білий, у липи — темний. Одні дерева високі, стрункі (береза, тополя), інші — високі, розлогі (липа, дуб, клен).

Пояснити дітям, що в морозні дні гілки дерев легко ламаються, тому не можна стукати по стовбурах лопатками, наїжджати на рослини санчатами тощо.

Тварини. Ознайомити дітей зі змінами в житті

тварин, що сталися взимку: не видно сонечок, мурашок та інших комах; горобці, синиці, голуби, ворони активні в пошуках їжі, бо для птахів узимку найстрашніше — це голод; білочка ласує тим кормом, який запасла ще восени, хутро тварин стало густим і більш пухнастим, а у зайця змінило колір і стало білим.

Продовжувати ознайомлювати дітей із зовнішньою будовою птахів, їх звичками, порівнювати птахів за величиною (голуб, горобець). Вчити піклуватися про птахів — готувати для них корм, насипати його у годівниці.

Весна

Сонце. Вчити помічати зміни, що відбуваються в природі навесні: сонце світить яскравіше і зігріває повітря, стає тепліше. Від весняного тепла тане сніг, утворюються бурульки, калюжі, струмочки.

Ґрунт. Земля навесні розмерзається, стає вологою, поступово під впливом сонячного тепла підсихає, стає придатною для обробки.

Вітер. Весняний вітер приємний, теплий, ласкавий, приносить пахощі вологої землі, квітуючих дерев та трав.

Стан неба. Небо навесні блакитного кольору, з'являються білі купчасті хмаринки.

Опади. Весняні дощі теплі, не тривалі, напувають землю вологою. У другій половині весни бувають

грози.

Рослини. Ознайомити зі змінами, що сталися в житті рослин навесні: зеленіє трава, з кожним весняним днем збільшуються бруньки на деревах, згодом з'являються листочки, квіти. Наприкінці весни дерева квітнуть. Квітують трав'янисті рослини — кульбабки, тюльпани, півники (іриси). У житті кімнатних рослин теж відбуваються зміни: вони швидко ростуть, потребують черенкування.

Продовжувати вчити дітей розпізнавати рослини за формою, величиною листям, квітами.

Тварини. Дати знання про весняні зміни в житті тварин: з'явилися комахи (клопи-солдатики, мурашки, мухи, жуки сонечка, метелики); прилетіли шпаки, ластівки; птахи в'ють гнізда; прокинулися жаби; у тварин з'явилися малята.

Продовжувати знайомити із зовнішньою будовою тварин; учити порівнювати їх за величиною, голосом, повадками.

Літо

Сонце високо стоїть на небосхилі, яскраво світить, зігріває землю, посилає на землю багато тепла, припікає. Порятунок від спеки можна знайти у затінку. На кінець літа спека спадає, хоч сонце все ще гріє достатньо тепло.

Вітер. Літні вітри теплі, лагідні. Бувають і сильні, що здіймають довкола хмари пилу, але навіть такі

вітри не холодні.

Стан неба. Небо ясне, голубе. По ньому пропливають білі купчасті хмари. У дні, коли все небо вкрите темними хмарами, обов'язково варто чекати дощу.

Опади. Літні дощі теплі, лагідні; бувають грози з гучними громами, яскравими блискавками, градом; під час грози навкруги темно, непривітно.

Вода. Продовжувати знайомити дітей з властивостями води, з проблемами її використання (для чого людям потрібна вода) та економного витрачання (чому необхідно закривати кран). Улітку в водоймах вода тепла, в ній приємно купатись.

Ґрунт. Продовжувати ознайомлювати з властивостями ґрунту. Влітку земля пухка, крихка, вкрита різними рослинами.

Рослини. Дати дітям знання про зміни, що відбуваються у житті рослин улітку: дозрівають плоди на деревах і кущах (малина, суниця, вишні, яблука тощо); починає червоніти горобина; на гілках каштанів замість «свічок» з'явились «їжачки»; квітує липа, її духмяним запахом наповнене все довкола; квітне багато квітів.

Продовжувати ознайомлювати дітей з розмаїттям світу рослин, з умовами, в яких вони ростуть (у лісі, саду, сквері, на алеї, грядці).

Вчити помічати характерні особливості рослин, що

ростуть на клумбі, милуватися неповторною красою кожної квітки. Вчити розпізнавати овочі та фрукти за формою, кольором, смаком. Навчати дітей дослідницьких дій.

Тварини. Ознайомити зі змінами, що сталися в житті тварин з настанням літа: з'явилося багато комах; у гніздах птахів — пташенята. Співу птахів вже не чути, вони заклопотані пошуками їжі для своїх малят. Пташенят свійських птахів (курчат, каченят, гусенят) доглядають люди.

У домашніх тварин також з'явилися дитинчата (цуценята, кошенята, козенята, поросята, телята). Дорослі тварини піклуються про своїх малят. А люди піклуються і про дорослих, і про маленьких.

Формувати елементарні вміння догляду за домашніми улюбленцями: дати води, насипати міру їжі, помити мисочку. Продовжувати ознайомлювати дітей з умовами життя диких тварин (у лісі, саду, водоймі тощо). Вчити розпізнавати тварин найближчого оточення за характерними зовнішніми ознаками і правильно називати їх.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ:

Здатність помічати красу природи та емоційно реагувати на неї.

Вміння обстежувати об'єкти і явища природи за допомогою органів чуття.

Вміння розрізняти і правильно називати

об’єкти і явища природи, доступні для сприйняття.

Визначати і називати характерні ознаки природних об’єктів і явищ.

Допомагати у догляді за рослинами і тваринами, підтриманні чистоти довкілля.

Література на допомогу вихователю і батькам.

1. Ганна Бєлєнька, Олена Половіна. Дошкільнятам про світ природи. Діти четвертого року життя. – К.: Генеза, 2018.

2. Ганна Бєлєнька Кімнатні рослини в дитячому садку // Дошкільне виховання - № 1, 2017– С. 7-9.

3. Лісові друзі: Оповідання і казки. – Х: Белкар-книга, 2018.

4. Фелісіті Брукс, Керолайн Янг. Моя перша книга про природу (з наліпками). – Х.: Книголав, 2017.

ГРА ДИТИНИ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Заохочувати дітей до ігрової діяльності, відображення в іграх оточуючої дійсності;

Збагачувати ігровий досвід дітей через ознайомлення з природним та суспільним довкіллям;

Сприяти розвитку ігрових умінь кожної дитини відповідно до її інтересів та особистісних якостей;

Спонукати дітей до активної участі в різних видах ігор;

Формувати елементи ігрової культури: дотримання правил гри, вміння ввічливо просити потрібну річ, позитивно сприймати партнера по грі, гратися з іншими дітьми;

За допомогою гри забезпечувати умови для різнобічного розвитку дитини, виховувати ініціативну, творчу особистість

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

№	Вид гри	Завдання	Орієнтовна
	Ігрові вправи: кінозологічні, на розвиток взаємодії та партнерства	формувати ціннісні орієнтири щодо ввічливого спілкування; формувати уміння взаємодіяти у грі з партнером; формувати уміння синхронно поєднувати словесний супровід та фізичний рух у грі; вчити дітей розпізнавати емоції; вчити дітей отримувати	«Позіхання», виделка», «П - човен», «Т долоні та "Вухо-ніс", маму", "М'я дідусь»,"Запа позу", Сміховичок" цукерки», «С "Сонечко","Ф кальне мал рукою), «Під

		емоційне задоволення від спілкування з однолітками; привчати виконувати як головні, так і другорядні ролі; узгоджувати власну поведінку з діями інших учасників гри;	"Ні звуку", куля", "Спо дай лист "Пальчикові мудри",«Нес ведмежата», «Впізнай емо
	Творчі ігри		
	Конструктивно-будівельні ігри	Заохочувати дітей до використання в іграх різноманітного будівельного матеріалу: природного(пісок, камінці,сніг),викидного, різних видів конструкторів (тематичні Lego, блочні, болтові тощо);а також до експериментування, прояву фантазії під час будівництва. Залучати дітей до зведення спільних будівель, формувати вміння гратися разом. Вчити обігравати зведені конструкції	будиночки д. лисички, ведм автомобіля (пішохідний п двір, годівни ляльки, ігра майданчик гойдалка); матеріалів камінці): місточок.
	Ігри-драматизації	(див. підрозділ «Театральне образотворення» розділу мистецтва»).	
	Ігри за правилами		
	Дидактичні ігри	Формувати інтерес до ігор з дидактичними іграшками.	***ознайомлення із суспі*** «Знайди предмет, що місце», «Що потрібн «Чарівний промінчик», «

		Закріплювати вміння порівнювати та добирати предмети за кольором, формою, величиною; складати з частин ціле. Розширювати та уточнювати активний словник дітей, вправляти їх у правильному вживанні різних частин мови. Закріплювати та розширювати знання дітей про довкілля.	для чого?»,«Що з чого з картинки», «Чарів «Накриваємо стіл», «Гот «Знайди місце», «Навед ***ознайомлення з прир*** «Живе доміно»,«Хто дитинчата»,«Хто що їсть? «Впізнай на дотик», «П якого дерева листочок?», « «Було чи буде?», «Р «Барви осені (зими, вес «Впізнай за смаком», « (білочку)» тощо; ***логіко-математичний*** намисто», «Відшу «Геометричне доміно», « «Хто в якому будиночку багато», «Подорож кім такий самий», «Було чи маленькі», «Де захов «Знайди предмет», « тощо; ***розвиток мовлення:*** « «Впізнай за описом», « «Я почну, а ти продов звучить», «Знайди і назви», « тощо.
	Рухливі ігри	(див. підрозділ «Здоров'я та фізичний «Особистість дитини»).	
	Народні ігри	Заохочувати дітей до участі в	«Гра з хусто

		народних іграх, підтримувати позитивний емоційний настрій під час ігор. Спонукати дітей до повторення ігрових віршиків, народних лічилок, закличок, формувати вміння узгоджувати дії зі словами. Залучати дітей до застосування елементів традиційних народних ігор у різних видах самостійної діяльності.	- чубарочка» кіт», «Ко «Горобчики «Скачу, ска горобчик...», квасолька», припічку си вовк», «Бабуся та ко з-під воріт», «Квочка» тощ
	Сюжетні ігри	Розширювати ігрову тематику побутовими та суспільними сюжетами відповідно до знань та досвіду дітей. Спонукати дітей до участі у спільних з вихователем іграх, заохочувати до рольової взаємодії в сюжетах із 2–3 діючими особами та в самостійних іграх з іграшками. Заохочувати дітей до відтворення в грі подій реального життя, сюжетів мультфільмів та казок. Формувати вміння виконувати обрану роль, добирати атрибути та іграшки до неї, використовувати предмети - замінники; виконувати роль послідовно.	«Сім'я», «Ди «Лікарня», « «Водії», «Пожежники "У мага народження

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ:

Знає, впізнає і називає різні види іграшок: образних, сенсорно-дидактичних, глиняних, м'яких, дерев'яних, металевих, бережливо ставиться до іграшок.

Використовує іграшки відповідно до призначення та їх змісту.

Бере участь у різних видах ігор: сюжетно-рольових, конструктивно-будівельних, дидактичних, словесних, настільно-друкованих, рухливих зі співом і діалогом, театралізованих, народних іграх.

Взаємодіє у грі з партнером, розрізнює емоції радості, суму, здивування, злості.

У власній грі відтворює знання та моральні уявлення, задовольняє інтерес до довколишнього.

Може самостійно реалізовувати власні ігрові задуми, обирати ігри, іграшки.

Відображає в грі реальні чи уявні події з особистого життя та людей із найближчого оточення.

Прагне дотримуватись правил гри.

Виявляє інтерес і бажання до відображення широкого кола об'єктів довколишньої дійсності, використовуючи при цьому попередньо набутий досвід діяльності з різними конструкторами (зокрема LEGO), природним та штучним матеріалом;

Уміє виконувати обрану роль, добирати атрибути та іграшки до неї, використовувати предмети – замінники.

Література на допомогу вихователю та батькам

1. Данилова О. О. Пальчикові ігри. – К.: Перо, 2008. – 96 с.
2. Ігрова діяльність дошкільника : молодший дошкільний вік / Піроженко Т.О. та ін. – Київ : Генеза. 2016. – 88 с.
3. Нечипорук Н. І., Томей О. П. Розвивальні ігри для дошкільників – Х.: Видавнича група «Основа», 2007. – 192 с.
4. Наказ Міністерства освіти і науки України від 19 грудня 2017 року № 1633 / Примірний перелік ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти. Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/perelik-igrovogo-ta-navchalno-didaktichnogo-obladnannya.
5. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Режим доступу: https://vseosvita.ua/library/organizacia–igrovoi–dialnosti–ditej–doskilnogo–viku–165096.html.
6. Скарбничка ігор і віршованої мозаїки для дітей раннього та дошкільного віку: навч. метод, посібник / Упоряд. Г. І. Іванюк [та ін.]. За ред. Г. І. Іванюк. –К.: Сім кольорів, 2009. – 240 с.
7. Скарбничка ігор для розумних батьків і кмітливих дітлахів / Упоряд.Крутій

К.Л., Маковецька Н.В. – З.: ЛІПС, 2004. – 220 с.

8. Сучасна ігрова педагогіка: гра наче справжнє життя. Режим доступу: https://www.pedrada.com.ua/article/1557–suchasna–grova–pedagogka

9. Стеценко. І. Б. Логіки світу: розвиток логічного мислення дітей 4-го року життя / – К. : Редакції загальнопедагогічних газет, 2004. – 111 с.

КОМУНІКАТИВНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Розвивати уміння вільно спілкуватися рідною мовою в різних життєвих ситуаціях.

Сприяти збагаченню, якісному засвоєнню та активізації словника; формуванню граматичної правильності мовлення: правильному використанню основних граматичних форм у життєвих ситуаціях та ін.

Розвивати зв’язне (діалогічне й монологічне) мовлення: елементарні уміння брати участь у розмові на певну тему; з допомогою дорослого переказувати літературні твори, складати короткі (з 3-4 речень) описові та сюжетні розповіді.

Формувати потребу користуватися мовленням у спілкуванні з дорослими та дітьми; елементарними формулами мовленнєвого етикету (вітання, прощання, подяка, вибачення, прохання та ін.) у різних життєвих ситуаціях.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

У світі звуків. Удосконалювати *мовленнєвий слух*, сприяти розвитку зачатків фонематичного слуху; слухову увагу, мовленнєвий апарат (органи дихання, губи, язик та ін.), фонематичне сприймання: чути слова, які різняться одним звуком (***д***уб– ***з***уб, ***р***ис-***л***ис, м***у***шка - м***и***шка) з утішки, вірша та ін. *Вправляти у правильній та чіткій вимові* всіх звуків мови (приспівуванні голосних; твердій вимові приголосних перед [а], [у], [е], [и]), особливо – шиплячих та свистячих; у вимовлянні звуків [г] - [ґ] ***(Г****аля –****ґ****уля; г****уси*** *–* ***ґ****елґ****отати* та ін.*)*. Формувати вміння говорити з різною силою голосу (нормально, голосно, стишено, пошепки), виразно, передаючи інтонації запитання, повідомлення, здивування, радості, співчуття та ін.

У світі слів. *Збагачувати, уточнювати, активізувати* словник дітей різними частинами мови, за темами: «Сім'я», «Дім», «Іграшки», «Посуд», «Дитячий садок», «Людина серед людей», «Транспорт», «Тварини: свійські та дикі», «Рослини: овочі та фрукти» та ін. словами

близького та протилежного значення, образними виразами, порівняннями. Збагачувати словник узагальнюючими словами (родовими та видовими поняттями), словами, що означають якості, властивості предметів, синонімами, антонімами, спільнокореневими словами та ін.

У світі граматики. *Вправляти у вживанні* іменників у різних відмінкових формах; правильно змінювати слова, в яких відбувається чергування приголосних; іменників з прийменниками; вживати кличну форму імен та назв тварин; *узгоджувати* іменники з прикметниками, числівниками в роді, числі, відмінку; *утворювати* однину та множину іменників; часу дієслів із займенниками *ми, ви, вони;* різних форм особових займенників *я, ти, він, вона, вони (у мене, у нього, до неї, до них).* Вчити правильно вживати час дієслів, змінювати дієслова у часі; утворювати іменники та прикметники за допомогою суфіксів пестливості ***-еньк-, -есеньк.*** та ін. *Формувати* елементарні вміння будувати речення (прості й складні) із сполучниками (*і, та, й, але, а* тощо), прийменниками (*у, в, від, для, по, через, при, над, під, до, з, із* та ін.) та без.

Розмовляємо. Продовжувати *розвивати уміння слухати і розуміти* мову дорослого: адекватно відповідати на його запитання за змістом почутого; будувати нескладний діалог з дорослим і дитиною на запропоновану тему: «Знайомство»,

«Про люблену тварину (рослину)», «Наші іграшки» та ін. *Формувати* уміння ставити запитання дорослим і дітям, слухати самого себе та інших.

Розповідаємо. *Розвивати аудіативні уміння*: сприймати та розуміти розповідь дорослих про події у минулому й майбутньому часі з використанням наочності та без.

Формувати елементарні уміння переказувати зміст добре знайомих літературних творів (казок, коротких оповідань), відтворюючи послідовність подій, виразно передаючи мову персонажів; складати короткі (з 3-4 речень) описові та сюжетні розповіді про іграшки, тварин, за дидактичними картинами з допомогою запитань вихователя та спільного мовлення *(це…, таке…, має …, я люблю …*); з пам'яті *(«Як ми збирали осіннє листя», «Як ми ліпили сніговика»* та ін.*)* в дидактичних іграх.

Спілкуємося ввічливо. *Продовжувати формувати інтерес і потребу у спілкуванні з дорослими*. Сприяти виявленню ініціативи до спільної з дорослими гри та інших видів продуктивної діяльності; розумінню того, що дорослий уже не тільки піклується, а він є партнером зі спільної діяльності. *Посилювати інтерес і потребу в спілкуванні з дітьми* у спільних іграх та інших видах діяльності. Сприяти розвитку чутливості до проблем та емоційного стану дітей. Продовжувати формувати здатність до етичних оцінок інших людей та самооцінки, виходячи з конкретної ситуації. Формувати елементарні вміння

правильно, чітко пояснювати свою думку іншим людям (дорослим і дітям) й адекватно сприймати інформацію від партнера зі спілкування. Сприяти усвідомленому засвоєнню формул мовленнєвого етикету в найрізноманітніших життєвих ситуаціях: вітання, знайомства, привернення уваги, вибачення, подяки, прохання, згоди, відмови, заборони, телефонної розмови, побажання тощо.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ:

- Здатна сприймати і відтворювати усне мовлення; розрізняти і відтворювати всі звуки чітко вимовляти всі звуків української мови;
- Вміє вживати усі частини мови, узагальнюючі слова, синоніми, антоніми, спільнокореневі слова та ін.
- Будує речення (прості й складні) із сполучниками, прийменниками та без, нескладний діалог з дорослим і дитиною на запропоновану тему;
- Вміє ставити запитувати та адекватно відповідати на запитання інших;
- Переказує зміст знайомих літературних творів (казок, коротких оповідань);
- Складає короткі (з 3-4 речень) описові та сюжетні розповіді;

Здатна активно спілкуватися з дорослими й дітьми у спільних іграх та різних життєвих ситуаціях з використанням формул мовленнєвого етикету;

Вміє чітко пояснити свою думку іншим людям (дорослим і дітям) й адекватно сприймати інформацію від партнера зі спілкування

Література на допомогу вихователям і батькам

1. Богуш А. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах : підручник для студ. вищ. навч. закл. / А. Богуш, Н. Гавриш. - 2-ге вид. перероб. і допов. - Київ : Слово, 2014. - 304 с.
2. Гавриш Н. Казкові стежиночки. Альбом демонстраційних картин-ілюстрацій і методичні рекомендації до них / Н. Гавриш, С. Бандер, О. Стаєнна. В-во Генеза, 2017. 92 с.
3.Луценко І.О. Спілкуємося на рівних: Організація комунікативно – мовленнєвої діяльності дошкільнят на засадах дитиноцентризму / І.О. Луценко // Дошкільне виховання. – 2015. - № 1. – С. 5-10.
4.Товкач І. Як навчити дітей співчувати: психологічні нотатки для батьків / І. Товкач // Палітра педагога. - 2019. № 5. С. 14-15.

ДИТИНА У СВІТІ МИСТЕЦТВА

ХУДОЖНЬО-ПРОДУКТИВНЕ ОБРАЗОТВОРЕННЯ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Створювати умови для емоційно-піднесеного настрою дітей під час образотворчої діяльності, прояву емоційного відгуку на зміст мистецьких занять.

Продовжувати формувати у дітей інтерес до образотворчої діяльності.

Розвивати уяву, сенсорні відчуття.

Спонукати дітей до експериментування із зображувальними засобами, виявлення творчості, ініціативності.

Продовжувати формувати у дітей уміння використовувати різні техніки малювання.

Підтримувати бажання діяти з пластичними матеріалами (тісто, солоне тісто).

Розширювати діапазон прийомів ліплення.

Заохочувати дітей до розвитку навичок з основ аплікації (досліджувати властивості паперу, клейстеру).

Підтримувати прагнення створювати образи різними засобами.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Види образотворнення

Малювання – «free painting»

Знайомити дітей з різними техніками малювання: штампування, малювання пальчиками,

долоньками, малювання по вологому, повітряними кульками. Спонукати до отримання різних кольорів шляхом змішування фарб. Навчити використовувати білу фарбу для утворення відтінків, користуватися пензлем для домальовування окремих елементів зображення (до квітів, створених за допомогою повітряної кульки, дитина домальовує пензлем стебло). Заохочувати користуватися палітрою, кольоровими крейдочками, восковими олівцями. Продовжувати використовувати різноманітні поверхні для малювання (вертикальні, горизонтальні). Малювати стоячи, лежачи, всередині великих картонних коробок тощо. Заохочувати дітей створювати додаткові зображення, узгоджуючи з основними елементами малюнку, виконаними вихователем. Мотивувати дітей передавати штрихами, мазками, відбитками фарби ритм музики. Створювати умови для виконання індивідуальних і колективних робіт.

1 квартал. «Помідори й огірочки попросилися у бочку» (малювання з використанням овочевих штампів), «Дощить осіннє небо» (малювання пальчиками на вологому тлі), «Кружляє листя в танці» (кольорове передруковування засушеного листя, вмоченого у фарбу).

2 квартал. «Зайчиха із зайчатами» (малювання за допомогою долоньки, пальчиків, домальовування пензликом), «Новорічна ялинка завітала до нас» (малювання долоньками), «У пухнасте біле пір’я одягнулася зима» (малювання губкою).

3 квартал. «Підсніжник закликає нам весну» (малювання пальчиками, домальовування пензликом), «Ваблять жовто-синім оком красені братки» (малювання повітряними кульками), «В небі річка заблукала і дощем на землю впала» (малювання губкою, пальчиками, по вологому).

4 квартал. «Салют у вечірньому небі» (малювання губкою, втулкою від харчової плівки (або фольги) з надрізами), «Вишеньки-черешеньки червонії спілі» (малювання маленькими повітряними кульками, друкування листям, домальовування пензликом), «Персиковий компот» (малювання кулачком на шаблоні банки).

Аплікація – конструктивне образотворення

Стимулювати дітей до дослідження властивостей паперу (рвати, жмакати, розмочувати, скочувати в кульки тощо). Формувати вміння виготовляти кульки з м`якого паперу (серветок) шляхом розривання на дрібні частини й скочування; сортувати їх за розміром, кольорами, використовуючи ігрові прийоми, та наклеювати на шаблон з контуром зображення, поступово ускладнюючи завдання за рахунок багатоколірності фрагментів шаблону. Виготовляти нескладні вироби (будиночки, транспорт, листівки) способом складання аркушу паперу навпіл, оформлюючи додатковими деталями. Використовувати ватні диски як основу художнього образу. Спонукати дітей до використання паперу, клейстеру, інших матеріалів для створення бажаних образів.

1 квартал. «Риба камбала», «Фрукти», «Гриб мухомор» (серветкові кульки) «М'ячики для ляльки».

2 квартал. «Сніг-сніжок засипав поріжок» (ватні диски, серветкові кульки), «Пінгвенятко Лоло» (ватні диски), «Мерехтить ялиночка вогнями» (серветкові кульки) «Ялиночка» (паперові джгутики).

3 квартал. «Мімоза для матусі» (серветкові кульки), «Котики чудові – котики вербові» (кульки ватні), «Букет бузковий, запашний» (серветкові кульки), «Будиночок», «Автобус» (складання паперу).

4 квартал. «Мультяшні улюбленці» (ватні диски, серветкові кульки), «Тріпоче крильцями метелик», «Пухнасті клубочки – курочки сини і дочки» (ватні диски).

Ліплення – пластичне образотворення

Підтримувати у дітей бажання досліджувати натуральні пластичні матеріали (тісто, солоне тісто, глина, сніг). Розвивати сенсорні відчуття. Продовжувати створювати умови для вправляння дітей у знайомих прийомах ліплення. Знайомити з новими прийомами: скочування, сплющування, примазування, защипування, з'єднання різних частин виробу. Стимулювати дітей до використання підставок, стек. Формувати у дітей навички охайності. Підтримувати творчі ініціативи дітей під час ліплення. Створювати позитивне емоційне тло під час ліплення. Займатися ліпленням не лише в приміщенні, але й на вулиці (ліплення з піску, снігу). Розвивати впевненість дитини та надихати її на

успішну реалізацію створення образу за допомогою ліплення.

1 квартал. «Магазин іграшок для немовлят», «Сімейна пекарня», «Кондитерська».

2 квартал. «Сервіз для чаювання», «Варенички-варенички», «Прикраси на ялинку».

3 квартал. «Бурулька-льодяничка», «Цукерня для малят», «Сніжинки-крижинки».

4 квартал. «Парканчик на майданчик», «Пасочки», «Крамниця посуду».

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Знає основні кольорі та створює палітру, змішуючи фарби.

Використовує білу фарбу для отримання різних відтінків кольору.

Малює пальчиками, долоньками, руками, ніжками.

Використовує різні предмети для штампування (розрізані овочі, фрукти, листя тощо).

Тонує поверхню за допомогою губки.

Використовує для малювання папір, шпалери, великі картонні коробки тощо.

Малює на зволоженому папері.

Передає штрихами, мазками, відбитками фарби ритм музики.

Створює індивідуальні роботи.

Бере участь у колективній роботі.

Досліджує властивості паперу (рве, жмакає, розмочує тощо).

Користується клейстером, намащує поверхню.

Виготовляє кульки з м`якого паперу (серветок) шляхом розривання на дрібні частини та скочування, сортує їх за кольорами, наклеює їх на шаблон з контуром зображення.

Використовує ватні диски як основу художнього образу.

Досліджує натуральні пластичні матеріали (тісто, солоне тісто, глина, пісок, сніг).

Використовує різні прийоми ліплення: від'єднання частинок з цілого, розплющування, вдавлювання, розкочування, прищипування, скочування, сплющування, примазування, защипування, з'єднання різних частин виробу.

Користується підставкою, стеками.

Допомагає прибирати після занять.

ЛІТЕРАТУРНЕ ОБРАЗОТВОРЕННЯ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Спонукати дитину емоційно сприймати й прислухатися до інтонації голосу, слів, розповіді дорослого та висловлювати власне ставлення до літературних творів, їх персонажів.

Формувати уміння уважно слухати й розуміти зміст забавлянок, примовлянок, пісень, колискових, загадок; усвідомлювати їх доречне застосування.

Учити відтворювати тексти малих фольклорних жанрів і віршів.

Створювати умови для індивідуального й колективного розглядання ілюстрацій до творів.

Активізувати читання дорослими народних казок з метою збагачення літературного досвіду дітей.

Розвиваємо інтерес до книги й дитячих журналів, формувати навички дбайливого поводження з ними.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Народні родзинки для маленької дитинки. У взаємодії з дітьми використовувати ***забавлянки*** («Сорока-ворона», «Летів горобчик», «Іде коза рогата», «Гоп-гоп, козуню», «Куй, куй, ковалі», «Ой ковалю, ковальочку», «Їде, їде пан, пан», «Мишка, мишка, теретишка») й пісеньки («Жили у бабусі», «Качка йде», «Танцювали миші», «То горошок, то квасолька»).

Протягом дня, під час певних процесів життєдіяльності дитини в закладі дошкільної освіти активно послуговуватися ***примовлянками:*** обід («Антошку, їж потрошку, лиш не з'їж ложку»); миття рук й обличчя («Водичко, водичко, умий моє личко…», «Купалися ластів'ята…»); пробудження після сну («Годі, діточки, вам спать!»); заохочення до плескання в долоні («Тосі, тосі лапці», «Тапці, ручки, тапці»), танцю («Чуки, чуки, чуки, чок»); втішання («Упав, упав зайчик з липки»); нарікання на неохайність («Іванку, Іванку», «Яринко, Яринко»), вередливість («Не хочемо ми того», «Вередували вереднички»); примовляння на гикавку («Гикавко, гикавко, де була?») та ін.

В ігровій діяльності та під час підготовки до сну застосовувати ***колискові*** («Баю, баю, дитино», «Ой люлі, люлячки», «Прилинули гулі», «Ой котику, котику», «А ти, коте чорний», «Прийди соньку, в колисоньку», «Ходить зайчик кругом хати» та ін.).

Учити за допомогою дорослого або самостійно, виразно й усвідомлено промовляти знайомі примовлянки, забавлянки, колискові й пісеньки; мотивувати дітей використовувати їх в іграх. Розвивати поетичний слух (спонукати дітей до створення власних пісеньок). Спонукати повторювати текст (звуконаслідування, слова, фрази) або характерні рухи персонажів за дорослим. Ознайомити дітей із загадкою, формувати уявлення про неї як короткий опис якогось предмета чи явища у формі запитання, що потребує відповіді.

Читати дітям українські народні ***казки*** («Про рябеньке яєчко» (літ.обробка С. Корвін-Павловської), «Півник і двоє мишенят», «Лисичка і глечик», «Лисиця та Журавель», «Коза-Дереза», «Лисиця та рак», «Солом'яний бичок», «Рукавичка»). Для унаочнення доцільно використовувати ріні види театрів (на фланелеграфі, фартусі, прищепках, театр картинок, ляльковий, пальчиковий). Продовжувати формувати уявлення про казку як фантастичний твір, у якому можуть розмовляти тварини й птахи, відбуваються дива, закладена народна мудрість; має певну структуру й особливості: зачин, повтори, пісеньки героїв, кінцівку, образну мову. Викликати емоційний відгук стосовно поведінки героїв, висловлювати особисте ставлення до персонажів.

Спонукати відтворювати зміст добре знайомих казок за допомогою запитань дорослого та унаочнення. Залучати дітей до інсценування примовлянок і забавлянок; ігор-драматизацій за сюжетами казок.

Письменники для дітей. Читати невеличкі ***вірші*** українських авторів з доступним для розуміння дітей сюжетом: світ дитинства, світ природи, світ родини, предметний і соціальний світи. Особливу увагу дорослому варто звертати на виразне читання творів: тональність, тембр і різноманітні модуляції в голосі. Формувати вміння відчувати красу мови, емоційно реагувати на поетичні порівняння й епітети. Викликати бажання промовляти вірші за дорослим, супроводжуючи відповідними рухами. Важливо пам'ятати: заучування напам'ять організовується в індивідуальній формі.

Читати ***оповідання*** вітчизняних письменників, близькі за тематикою дітям молодшого віку. Учити розрізняти прозову й віршовану мову творів; упізнавати твір за його фрагментом, ілюстрацією; знаходити на малюнках героїв творів; пригадувати назву знайомого твору.

Світ художнього тексту. Формувати у дітей навички сприймання змісту художнього твору: слухання, розуміння, уявлення й усвідомлення. Учити розуміти й визначати сюжетну лінію, головних героїв твору (Що було на початку твору? На які частини ти міг / могла би поділити текст твору? Якими словами можеш описати персонажів?) Спонукати давати характеристику діям персонажів (добрі, шкідливі); відповідати на рефлексійні

запитання за змістом тексту: емоційно передавати своє ставлення до змісту творів: радість, здивування, сум; окреслювати власні відчуття від вчинків персонажів (Як ставишся до того, що зробив персонаж? Якби ви зустрілись із героєм/героїнею, щоби ти сказав (-ла)? Як би вчинив (-ла) ти?)

Літературно-розвивальний простір. Доцільно інтегрувати художні твори, попередньо визначивши мету їхнього використання, обравши з переліку літератури ті твори, які відповідають змісту певного виду діяльності: 1) природничої тематики (прогулянки, екскурсії в природу); 2) соціально-побутової (бесіди/ігри про професії дорослих, рідні місто й країну, транспорт тощо); 3) художньо-продуктивного й театрального образотворення; 4) ігрової діяльності.

В осередку «Бібліотека» створити умови для самостійного розглядання дитячих книжок: книжка-розкладанка, книжка-іграшка, книжка-театр, дитячої періодики для наймолодших. Увести в практику взаємодії з дітьми *«філософські години»* (бажано в один і той же час): читання великого за обсягом твору частинами. Дати можливість дітям ознайомитись із книгою (звертати увагу на сенсорні відчуття під час обстеження матеріалів, з якої зроблена книга: цупка, м'яка, шорстка, фактурна та ін. обкладинка; тендітні, тонкі, такі, що шарудять сторінки; яскраві ілюстрації, фрагментарні (частина аркушу) та сторінкові (на розворот чи сторінку); оформлення тексту). Учити обережно гортати книжку, упізнавати книжки за обкладинкою,

розглядати малюнки, відповідати на запитання за їх змістом, розрізняти дитячі й дорослі книжки.

Урізноманітнити осередок *дидактичними іграми*: «Упізнай казку», «З якої казки герой?», «Парні картинки» (ілюстрації до казок).

Твори для читання дітям

Казки: «Про рябеньке яєчко» (літ.обробка С. Корвін-Павловської), «Півник і двоє мишенят», «Котик і півник», «Лисичка і глечик», «Лисиця та Журавель», «Коза-Дереза», «Лисиця та рак», «Солом'яний бичок», «Рукавичка» та ін.

Світ дитинства. *Вірші:* «Перу, перу платтячко», «Ти не бійся, Милочко», «Я вже велика дівчинка», «Майбутній адмірал», «Ведмедики» Г. Бойка; «Прилетіли гуси…» М. Вінграновського; «Ходить сон», «Доня хоче спати» П. Воронька; «Пісенька (про ялинку)» Н. Забіли; «Вмиєм, дітки, личка!» Р. Завадовича; «Котику-воркотику, одягни сорочку» Т. Коломієць; «До садочка» К. Перелісної та ін. *Оповідання:* «Ясоччин садок» Н. Забіли; «Лялька під дощем» В. Сухомлинського та ін.

Світ природи. *Вірші:* «Де ти, білочко, живеш?» Г. Демченко; «Перші крапельки весни» Г. Бойка; «Теплий дощик-срібнопад» М. Вінграновського; «Квасоля і горох», «Наш воркотик» О. Журливої; «Курочки», «Кульбаба» Н. Забіли; «Котики вербові», «Останній листочок», «Ведмежі сни», «В гостях у білочки», «Коник гривою трясе», «Півникове горе» А. Камінчука; «Дятел» Т. Коломієць; «Мишеня лягає спати»,

«Сонечкова мама» А. Костецького; «Півник-дудар», «Котик умивається» П. Короля; «Жук» Л. Повх; «Коза», «Корівка», «Півень», «Зайчики», «Ой котику-коточку», «Коли киця любить, а коли сердиться», «Сніг іде» М. Познанської; «Ой журився їжачок» П. Ребра; «Польова мишка» К. Перелісної та ін. *Оповідання:* «Як сонце сходить», «Голубий дощик» В. Чухліба; «Як ведмідь зимує» Б. Харчука; «Кому світить сонечко» А. М'ястківського; «Золотокоса» В. Сухомлинського та ін.

Предметний світ. *Вірші:* «Моя ляля» М. Познанської; «Капці», «Вишиванка» В. Каменчука та ін.

Соціальний світ. *Вірші:* «Маленька», «Сестрички» К. Перелісної; «Мама моя мила» А. М'ястківського; «Горщик» Є. Гуцала; *(родина);* «Кіт Василь», «Вишенька» А. Камінчука, «Праля» Т. Коломієць, «Галя-праля» Ю. Шкрумеляка, «Принесем криницю» В. Лучука, «Хитрий няв» Д. Чередниченка *(праця);* «Я не поросятко» П. Ребра *(охайність)* та ін.

«Філософські години»: *укр.н. казка* «Кіт, кріт, курочка та лисиця»; *авторські казки:* «Крила матері», «Співуча пір'їнка» В. Сухомлинського; «Гусенятко» М. Вінграновського; «Весняна казочка», «Не плач, ведмедику!» Г. Бєлєнької; «Як дядько небо виправ» М. Стеблини; «Подорож Парасольки», «Подарунок на день народження», «Оля, Сонко і Сонечко», «Метелик і Оленятко», «Горнятко меду», «Ганнуся і водичка» М. Пономаренко; «Гидке каченя», «Дюймовочка» Г.Х. Андерсена та ін.

О*повідання*: «Брилик» В. Чухліба; «Сестриця-Водиця», «Чому сумують квіти восени?» «Хто з них правий?», «Як павучок хатку собі будував», «Зелене крісло або Про чари, які поряд з нами» Г. Бєлєнької та ін.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Дитина емоційно сприймає розповідь дорослого, прислухається до інтонації голосу, слів та висловлює власне ставлення до літературних творів, їх персонажів.

Спроможна уважно слухати й розуміти зміст забавлянок, примовлянок, пісеньок, колискових, загадок; усвідомлює, коли їх доречно застосовувати.

За допомогою дорослого або самостійно відтворює тексти малих фольклорних жанрів і віршів.

Прагне до індивідуального й колективного розглядання ілюстрацій до творів.

Знає зміст коротеньких народних казок, «читає» їх у книзі.

Має інтерес до книги й дитячих журналів, розуміє правила поводження з ними.

Створює в уяві образ літературного героя та може передати його особливості доступними засобами.

МУЗИЧНИЙ КАЛЕЙДОСКОП

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Сприйняття музики

1. Формувати культуру слухання музики та розширювати музичний досвід дітей.
2. Знайомити з основними музичними жанрами (пісня, танець, марш), сприяти розвитку музичної пам'яті.
3. Формувати уміння розрізняти характер музики (веселий, сумний), впізнавати знайомі пісні та п'єси, сприяти розвитку емоційного відгуку на музичні твори.
4. Розвивати уміння вслуховуватися в музику, визначати зміни в силі звучання мелодії (голосно - тихо) та розрізняти звуки за висотою в межах октави; контрастне звучання регістрів, темпів, динамічних відтінків музики.
5. Визначати кількість частин у музичному творі (одночасна або двохчасна форма).
6. Формувати уявлення про відображені в музиці почуття, настрої, явища навколишньої дійсності.
7. Спонукати до емоційного відгуку на різнохарактерну музику.
8. Стимулювати виникнення та формування в уяві дітей зорових образів від музики через показ наочності (репродукції картин, ілюстрації, картинки).

Співи

1. Розвивати уміння цілісного сприйняття пісні.
2. Розвивати музичний слух (ладо-висотний, звуко-висотний).

3. Учити дітей правильно передавати характер пісні (весело, спокійно, лагідно).
4. Сприяти розвитку співацьких навичок (чистота інтонації, правильне звукоутворення, дихання, дикція).

4. Учити дітей співати природнім голосом без напруження та правильно відтворювати мелодію в діапазоні ре^1 (мі^1) – ля^1 (сі^1)

5. Учити дітей співати в ансамблі, дотримуючись одного темпу й ритму та артикуляційно чітко промовляти слова.

6. Сприяти розвитку бажання у дитини підспівувати дорослому та співати самостійно.

7. Залучати дітей до пісенної творчості та спонукати до творчих проявів під час співу.

Музично-ритмічна діяльність.

1. Сприяти розвитку цілісності сприйняття музики.
2. Сприяти розвитку навичок відтворення в рухах ритмічного малюнку музичного твору, емоційно-виразного втілення музично-ігрових образів (зайчики стрибають, пташки літають, ведмедики ідуть тощо).
3. Учити починати та закінчувати рухи разом з музикою та узгоджувати рухи відповідно до характеру її звучання.
4. Формувати навички кружляння в парах та прямого галопу, сприяти розвитку навички якісного виконання танцювальних рухів.

5. Мотивувати до творчих проявів в музично-ритмічній діяльності.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Слухання музики. У період з 3-х до 4-х років у дітей домінує мимовільна увага, тому музичне заняття необхідно будувати так, щоб його зміст впливав на почуття та інтереси дитини. В цьому віці у дітей проявляється активний емоційний відгук у процесі застосування ігрових прийомів та під час сприйняття музичних творів. У дітей виникає доброзичливе ставлення до героїв, про яких співається в пісні, вони відчувають радість при виконанні веселого танцювального твору або заспокоєння під час прослуховування ліричної пісні. Відповідно до своїх вікових можливостей, 3-х річна дитина спроможна виокремлювати засоби музичної виразності (інтонація, динаміка, темп тощо), а також диференціювати частини музичного твору.

Співи. Голосовий апарат дитини ще не сформований у зв'язку з недорозвиненістю голосового м'язу, зв'язки тонкі та короткі. У дітей 3-х років починає формуватися співоче звучання, голос дитини ще не сильний, дихання слабке та поверхневе. Під час співів дитина даного віку спроможна підлаштовуватися під голос дорослого, протяжно та інтонаційно вірно виконувати просту пісню. Тому репертуар відрізняється доступністю тексту та мелодії в співочому діапазоні ре^{1} (мі^{1}) – ля^{1} (сі^{1}). Важливо проводити роботу над дикцією (правильна та чітка вимова слів), а також над чітким

відтворенням простого ритмічного малюнку мелодії пісні.

Музично-ритмічна діяльність. До музично-ритмічної діяльності дітей 3-х річного віку залучають за допомогою добору доступних та цікавих ритмічних вправ, музичних ігор та таночків. Їх рухи, відповідно до музики, стають більш чіткими та злагодженими. Переважна більшість дітей цього віку відчувають метричну пульсацію під час ходи та бігу, вони реагують на початок та закінчення музичного супроводу, відрізняють двочасну форму твору, а також можуть передати в рухах контрастні зміни в динаміці звучання. У музичних іграх діти можуть правильно відтворювати різноманітні характерні образи, в ритмічних вправах використовувати прості предмети (брязкальця, хусточки), а під час виконання танцю - самостійно виконувати елементарні танцювальні рухи.

Орієнтовний музичний репертуар

Слухання музики

“На прогулянку” – муз. Л.Ревуцького;

“Сумний дощик” – муз. Д.Кабелевського;

“Листопад” – муз. Т.Попатенко;

“Восени” – муз. С.Майкапара;

“Весною” – муз. С.Майкапара;

“Вальс снігових пластівців” (з балету “Лускунчик”)–муз. П.Чайковського;

“Дід Мороз” – муз. Р.Шумана;

“Проліски” – муз. В.Калініікова;

“Дощик” – муз. В.Косенка;

“Дощик накрапає” – муз. Ан.Александрова
“Марш” – муз. Н.Левін;
“Марш” – муз. Ю.Щуровського;
“Гопак” – муз. М.Лисенка;
“Полька” – муз. А.Жилінського.

Візуальний матеріал для сприйняття музики

“Прогулянка осіннім парком” - А.Ратушний-Горимисл;
“Дощик накрапає” - В. Рекуненко;
“Осінь” – І.Левітан;
“Новорічна” – М.Корті;
“Проліски” - Г.Слободянюк;
“Весна” - О.Шовкуненко;
“Танок Полька” – франц. гравюра XIX ст.
“Гопачок” – О.Кулаков.

Співи

Співаночки

“Ой рак, неборак” - укр.нар.пісня;
”Щебетушка щебетала” - укр.нар.пісня;
”Голубочка” - укр.нар.пісня;
“Гопа, гопа, чуки” - укр.нар.пісня;
“Іде, іде дід, дід” - укр.нар.пісня;
“Кукуріку півику» - укр.нар.пісня;
“Раз, два, три, чотири” - укр.нар.пісня;
“Сорока-ворона” - укр.нар.пісня;
“Фрікель, нікель” - укр.нар.пісня;
“Шуги на панові кури” - укр.нар.пісня.

Пісні

“Раз, два, три!” – муз. М.Ведмедері, сл. С. та Ю.Ходоси;

“Чечір-вечір” - муз. і сл. Н.Рубальської;

“Веселий котик” - муз. В.Марченка, сл. М.Островського;

“Дощик” – муз. В.Костенка, сл. Є.Макшанцевої;

“Осінь” – муз. Н.Вересокіної, сл. А.Єрикеєва;

“Осінь” – муз. І.Островерхого, сл. П.Воронька;

“Хмарка йшла на іменини” – муз. І.Островерхого, сл. Г.Чубая;

“Останній листочок” – муз. М.Ведмедері, сл. А.Камінчука;

“Ой, зима” – муз. М.Ведмедері, сл. М.Підгірянки;

“Сніжок” – муз. О.Зозулі, сл. К.Перелісної;

“Перший сніг” – муз.Л.Дичко, сл. В.Поліщука;

“Ялинка” – муз. Т.Шутенко, сл. М.Лисича;

“Здрастуй, свято Новий Рік!” – муз. і сл. Д.Мулика;

“Щедрий вечір” - укр.нар.пісня;

“Добрий вечір” - укр.нар.пісня;

“Гей, весна іде!” – муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної;

“Дорога матуся” - муз. і сл. Л.Давидової;

“Подарунок мамі” – муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної;

“Мам вітаємо усіх” – муз. і сл. І. та Ю.Білоконь;

“Маму вітають малюки” – муз. Т.Попатенко, сл. Л.Миронової

“От яка бабуся” – муз. О.Тілічеєвої, сл. Ю.Островського;

“Корівка” - муз. і сл. Н.Рубальської;

“Танець Кенгуру” - муз. О.Злотника, сл. О.Вратарьової;

“Засоромилися” - муз. В.Марченка, сл. П.Велешка;

“Хоче сонечко спати” - муз. і сл. О.Герасименко.

“Про ляльку” – муз. А.Філіпенка, сл. О.Пархоменка;

“На лугу” – муз. і сл. Є.Макшанцевої.

Музично-ритмічна діяльність

Вправи

“Марш” – муз. Д.Шостаковича;

“Весела хода” – муз. Г.Свиридова “Веселий марш”;

“Коники скачуть” – муз. Т.Попатенко;

“М’ячі” – муз. Т.Ломової;

“Легко бігаємо” – муз. М.Любарського;

“Пройдемо у ворітця” – муз. Е.Парлова, Т.Ломової;

“Вправи з м’ячем” – муз. Д.Шостаковича (“Вальс-жарт”)

“Кішечка” – муз. Т.Ломової;

“На конячці” – муз. О.Гречанінова;

“Хто хоче побігати?” – лит. нар. мелодія, обр. Л.Вишкарьова;

“Вправи з брязкальцями” – муз. А.Козакевич.

Музичні ігри

“Горобці та автомобіль” – муз. Г.Фріда, М.Раухвергера;

“Зайці і ведмідь ” – муз. Т. Попатенко;

“Діти і ведмідь ” – муз. і сл. В.Верховинця;

“Сонечко і дощик” – муз. М.Раухвергера;

“Гра з різнокольоровими хусточками” – укр. нар. мелодія “Ой за гаєм,

гаєм”, обр. Я.Степового;

“Гра з лялькою” – муз. Ю.Шишакова;

“Дідусь-садівник і козенята” – муз. О.Гедіке;

“Льотчики” – муз. В.Нечаєва, Т.Ломової;

“Злови в коло” – муз. Б.Гундера, сл. В.Антонової;

“Кішка і кошенята” – муз. М.Раухвергера.

Танці

“Подружилися” – муз. Т.Вількорейської;

“Веселий танок” – муз. Т.Шутенко;

“Танок зайчика” – муз. В.Барвинського (“Зайчик”);

“Туп-туп веселенько” – укр. нар. мелодія, обр. М.Різоля;

“Танок з листочками” – муз. К.Стеценка;

“Потанцюймо веселіше” – укр. нар. мелодія, обр. І.Прача;

“Танок із дзвіночками” – укр. нар. мелодія;

“Бігти до ялиночки” – муз. В.Сметани (“Полька”);

“Танок з ляльками” – укр. нар. мелодія, обр. М.Лисенка;

“Будемо танцювати” – муз. і сл. Н.Грановської, гарм. І.Кишка;

“Танець з квітами” – муз. М.Лисенка.

ГРА НА ДИТЯЧИХ МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

1. Формувати у дітей загальні поняття про музичні інструменти та їх назви.

2. Знайомити дітей із звучанням дитячих музичних інструментів: шумових (брязкальця, дзвіночки, маракаси) та ударних (бубон, ложки, ксилофон, металофон, трикутник, барабан).

3. Вчити дітей сприймати музичні твори, виконані на дитячих музичних інструментах (металофон, бубен, барабан, трикутник тощо).

4. Вчити дітей правильно тримати дитячі музичні інструменти в руках та сприяти набуттю елементарних навичок гри на них.

5. Формувати навичку в основах правильного звуковидобування на бубні, бабрабані, дзвіночках.

6. Формувати уміння точно передавати ритмічний малюнок простого музичного твору.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

У закладі дошкільної освіти окрему увагу потрібно приділяти грі на ДМІ, під час якої діти відкривають для себе світ музичних звуків та їх відношень, розрізняють красу та тембр звучання різних інструментів. Накопичується досвід музично-виконавської діяльності: діти поступово оволодівають навичками виконавства у грі на ДМІ, розрізняють та називають дитячі музичні

інструменти, проявляють активність в іграх на дослідження звуків, в елементарному музикуванні.

Орієнтовний репертуар:

“Дрібушечки” – укр. нар. примовка, обр. Я.Степового;

“Веселий дзвіночок” – муз. В.Кікти, сл. В.Татаринова;

“Гра з дзвіночком” – муз. А.Філіпенка, сл. Є.Макшанцевої;

“Бубон” – муз. М.Красева, сл. Н.Френкель;

“Гра з брязкальцями” – муз. А.Лазаренка, сл. В.Кукловської;

“Барабанщик” – муз. Г.Гриневича, сл. О.Благіної.

Самостійна музична діяльність

У віці від 3 до 4 років провідним об’єктом пізнання у дитини є звуки, в тому числі й музичні. З метою накопичення первинного музичного досвіду, саме в цьому віці дитині необхідно створення умов для активного дослідження звуків. Саме самостійне маніпулювання та гра з музичними звуками дозволить дитині в подальшому орієнтуватися в характері музики та її жанрах.

У віці 3-х років для дитини є природнім, щоб в певному ритмі організувати власну музичну діяльність, що відображається у спробах заримувати слова в ритмічному промовлянні – проспівуванні фраз, в музично-рухових імпровізаціях. Тому, особливу увагу в цьому віці необхідно приділяти розвитку метроритмічного відчуття.

Перелік матеріалів для музичного осередку:

• образні іграшки (зайчик, півник, курочка, пташка, собачка, котик тощо);

• іграшки-інструменти із звуком невизначеної висоти: брязкальця, великі та маленькі дзвіночки, бубен, барабан, молоточки;

• набір інструментів (гармошки, дудочки, гітари, фортепіано тощо);

• атрибути для дитячої танцювальної творчості (за сезонами): прапорці, султанчики, хусточки, яскраві стрічки с кільцями, брязкальця, осінні листочки, сніжинки тощо;

• ширма настільна з іграшками-рукавичками;

• музичний центр і набір з програмовим аудіозаписом;

• іграшки, що співають та рухаються;

• музично-дидактичні ігри:

-на розвиток звуковисотного слуху;

-на визначення характеру музики (настрою);

-на розвиток тембрового слуху;

-на розвиток динамічного слуху;

-на розвиток ритмічного слуху, відчуття темпу.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

- дитина слухає музику від початку до кінця, запам’ятовує та впізнає знайомі музичні твори;

- проявляє емоційний відгук на музичні твори, елементарні судження про настрій та характер музики або пісні;

- демонструє диференційованість сприйняття музики, відрізняє окремі засоби музичної виразності (темп, динаміка, регістр);

- розрізняє двочасну форму та реагує на їх зміни;

- розрізняє прості жанри (пісня, танець, марш);

- проявляє уміння співати разом з дорослим і дітьми протяжно та ритмічно пісні, одночасно починати та закінчувати виконання пісні;

- розрізняє танцювальний, пісенний і маршовий метроритми, передає їх у рухах;

- проявляє активність у музичних іграх, виконує елементарні танцювальні рухи, рухається під музику з предметами (листочки, ляльки, хусточки).

ТЕАТРАЛЬНЕ ОБРАЗОТВОРЕННЯ

Освітні завдання

Розвивати здатність емоційно відгукуватися на театралізоване дійство (удома, закладі дошкільної освіти, театрі).

Учити концентруватися на персонажах театральної постановки, сприймати зміст вистави у виконанні вихователів, батьків, акторів.

Забезпечувати умови для формування в дітей основ глядацької та виконавської культур: активно долучати до ігрових занять в «Дитячій академії вдячного глядача» та студії «Маленького актора».

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Дитяча академія вдячного глядача.

Формувати в дітей основи глядацької культури: учити створювати відповідний настрій і налаштовуватися на перегляд вистави; заохочувати до оплесків, емоційних реакцій на події театральної вистави.

Знайомити з різними видами театрів: на фланелеграфі, фартусі, прищіпках; настільний (іграшки, картинки, книжки-забавки), пальчиковий, тантамареска (стенд з ілюстрацією певного театралізованого сюжету з отворами для обличчя й рук); театральний лепбук; leg-players («ніжки, що граються»). Вистави демонструє дорослий, поступово залучаючи дітей до фрагментарного виконання ролі.

Маленький актор. Формувати виконавську культуру: «знайомство» з персонажем (вітання / прощання, представлення, візуалізація дій за допомогою характерних рухів); основи акторської майстерності (передача характерними словами, словосполученнями й простими реченнями «мови» персонажів; характерними рухами (пантоміма) дій персонажів; характерною мімікою (радісний, засмучений, стривожений, зляканий, здивований, гордий, ніжний, добрий, розсерджений). Пропонувати дітям за допомогою різних атрибутів створювати певні образи (маски, горловики, театральні костюми, хустки, капелюхи, шарфи, стрічки, відріз тканини (фатін, органза), ковдри, окуляри, віяло, перуки, аксесуар «метелик», намисто, чарівна паличка, рукавички, мамині черевички, мікрофон тощо).

Орієнтовна тематика творів

Для формування глядацької культури дітей:

- *казки:* «Про рябеньке яєчко» (літ.обробка С. Корвін-Павловської), «Півник і двоє мишенят», «Котик і півник», «Лисичка і глечик», «Лисиця та Журавель», «Коза-Дереза», «Лисиця та рак», «Солом'яний бичок», «Рукавичка».
- *авторські казки М. Пономаренко:* «Невдячна мишка», «Як Опудало горобця налякало», «Подарунок Мальви», «Хто найпотрібніший», «Пісенька для Комарихи», «На суничній галявині», «Мисочка для мами», «Зайчатко і капустина».
- *вірші:* «Перу, перу платячко» Г. Бойка; «Вмиєм, дітки, личка!» Р. Завадовича; «Котику-воркотику, одягни сорочку» Т. Коломієць.

Для формування виконавської культури дітей:

Пантомімічні етюди: «Ой, ходила чаєчка», «Дятел», «Гусак», «Кіт», «Заєць спати захотів» М. Стельмаха; «У бобра болить живіт» М. Пономаренко;

Етюди інтонаційні: «Пішла киця по водицю», «Пальчику, пальчику, де ти бував?»; «Коза» М. Познанської; «Паротяг» Л. Полтави; «Колядники» Л. Повх; «Потоваришували» В. Заєць; «Веселі бегемоти», «Ненароком» М. Пономаренко та ін.;

Інсценування літературних творів:

- *віршів:* «Ковальок, ковальок», «Коточку, де ти був?», «Лася-Парася», «Печу-печу хлібчик»; «Хвалько» І. Січовика.

- *віршів-діалогів:* «Мишко, мишко, де була», «Киця-киця, де була», «Оленка маленька» П. Воронька.

Освітні результати

Емоційно відгукується на театралізоване дійство (удома, закладі дошкільної освіти, театрі).

Уважно сприймає зміст вистави у виконанні вихователів, батьків, акторів, концентрує увагу на персонажах театральної постановки.

Із задоволенням бере участь в ігрових заняттях «Дитячої академії вдячного глядача» та студії «Маленького актора».

ЛІТЕРАТУРА НА ДОПОМОГУ ВИХОВАТЕЛЯМ І БАТЬКАМ

1. Бєлєнька Г. Родинні читання: відновимо добру традицію! Дошкільне виховання. 2013. № 2. С. 17-18.

2. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник, друге видання, перероблене та доповнене. / Г. В. Сухорукова, О. О. Дронова, Н. М. Голота, Л. А. Янцур; За заг. ред. Г. В. Сухорукової. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. – 376 с.

3. Половіна О. Мистецька освіта дошкільників: не відтворювати, а творити / Олена Половіна // Вихователь-методист дошкільного

закладу. – №1 – 2019. – С.15-22.

4. Шульга Л. М. Барвиста радість. Розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку на заняттях із малювання. 3-є вид., виправ. й доп. / Л. М. Шульга. – Методичний посібник. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2017. – 336 с.

СЕРЕДНЯ ГРУПА «ЧОМУСИКИ» (пятий рік життя)

ОСОБИСТІСТЬ ДИТИНИ: НА ЩО ЗВЕРНУТИ УВАГУ**)**

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ.

Провідна потреба — пізнавальна активність.
Провідна діяльність — сюжетно-рольова гра.
Провідна функція — наочно-образне мислення.

Мовлення дитини починає виконувати контролюючу функцію; ускладнюються вольові прояви (вміння підпорядковувати свою поведінку правилам гри); підвищується пізнавальна активність; продовжує зберігатися ситуативно-ділова форма спілкування з однолітками; виникає інтерес до іншої дитини як до свого відображення (найчастіше помічає в іншому негативні риси); відбувається рефлексія своїх вчинків через реакцію іншої дитини; ускладнюються сюжетно-рольові ігри; з'являється усвідомленість власних дій.

Новоутворення: контролююча функція мовлення, елементи твор-чої уяви в сюжетно-

рольовій грі та елементи довільності, позаситуативно-особистісна форма спілкування з дорослим.

Важливим психічним новоутворенням дітей середнього віку є вмін-ня оперувати подумки уявленнями про предмети, узагальнення властивостей цих предметів, зв'язків і відносин між предметами та подіями. Розуміння деяких залежностей між явищами та предметами породжує у дітей підвищений інтерес до устрою речей, причин спосте режуваних явищ, залежностей між подіями, відповідно інтенсивне збільшення запитань до дорослого (Як? Навіщо? Чому?). На багато запитань діти намагаються відповісти самостійно, вдаючись до свого роду дослідів, спрямованих на з'ясування невідомого. Якщо дорослий неуважний до задоволення пізнавальних запитів дошкільнят, у багатьох випадках діти проявляють риси замкнутості, негативізму, впертості, неслухняності стосовно старших.

Діти 4–5 років все ще не усвідомлюють соціальні норми та правила поведінки, однак у них вже починають складатися узагальнені уявлення про те, як треба (не треба) поводитися. Тому вони звертаються до однолітка, коли він не дотримується норм і правил, зі словами «так не чинять», «так не можна». Як правило, до 5 років діти без нагадування дорослого вітаються і прощаються, кажуть «спасибі»

і «будь ласка», не перебивають дорослого, ввічливо звертаються до нього. Крім того, вони можуть за власною ініціативою прибирати іграшки, виконувати прості трудові обов'язки, доводити справу до кінця. Проте слідування таким правилам часто буває нестійким — діти легко відволікаються на те, що їм більш цікаво, а буває, що дитина добре поводиться тільки у присутності найбільш значущих для неї людей. У цьому віці у дітей з'являються уявлення про те, як належить поводитися дівчаткам, а як — хлопчикам. Діти добре виділяють невідповідність нормам і правилам не тільки у поведінці іншого, але й у своїй власній, емоційно це переживають, що підвищує їх спроможність регулювати поведінку. Таким чином, поведінка дитини 4–5 років не настільки імпульсивна й безпосередня, як у 3–4 роки, хоча в деяких ситуаціях дитині все ще потрібне нагадування дорослого або однолітків про необхідність дотримання тих чи інших норм і правил. Для дітей цього віку характерною є поява групових традицій: хто де сидить, послідовність ігор, привітання одне одного з днем народження тощо.

Дітьми цього віку вже добре освоєний алгоритм процесів самообслуговування: вмивання, одягання, купання, прийому їжі, прибирання приміщення. Дошкільнята знають і використовують за призначенням атрибути, які супроводжують ці

процеси: мило, рушник, носовичок, серветку, столові прибори. Рівень освоєння культурно-гігієнічних навичок такий, що діти вільно переносять їх у сюжетно-рольову гру. З'являється зосередженість на своєму самопочутті, дитину починає хвилювати тема власного здоров'я.

Дитина п'ятого року життя здатна елементарно охарактеризувати своє самопочуття, привернути увагу дорослого в разі нездужання.

Діти з 4 до 5 років мають диференційоване уявлення про власну гендерну приналежність, аргументують її за низкою ознак (Я хлопчик, я ношу штанці, а не сукні, у мене коротка зачіска); виявляють прагнення до дорослішання відповідно до адекватної гендерної ролі: хлопчик — син, онук, брат, батько, чоловік; дівчинка — дочка, внучка, сестра, мати, жінка. Вони опановують окремі способи дій, що домінують у поведінці дорослих людей відповідного гендеру. Так, хлопчики намагаються виконувати завдання, що вимагають прояву силових якостей, а дівчатка реалізують себе в іграх «Дочки-матері», «Балерина» і більш схильні до «красивих» дій. До 5 років діти вже мають уявлення про особливості найбільш поширених чоловічих і жіночих професій, види відпочинку, специфіку поведінки у спілкуванні з іншими людьми, окремі жіночі та чоловічі якості, вміють розпізнавати й

оцінювати адекватно гендерній приналежності емоційні стани та вчинки дорослих людей різної статі.

З 4 до 5 років основні труднощі у поведінці та спілкуванні дитини з оточуючими, які були пов'язані з кризою 3 років (упертість, норов-ливість, конфліктність тощо), поступово відходять у минуле, й допитливий малюк активно освоює навколишній світ предметів і речей, світ людських відносин. Найкраще це вдається дітям у грі.

Діти п'ятого року життя продовжують програвати дії з предметами, але тепер зовнішня послідовність цих дій уже відповідає реальній дійсності: дитина спочатку ріже хліб і тільки потім ставить його на стіл перед ляльками (в ранньому й на самому початку дошкільного віку по-слідовність дій не мала для гри такого значення). У грі діти називають свої ролі, розуміють умовність прийнятих ролей. Відбувається поділ ігрових і реальних взаємин. У процесі гри ролі можуть змінюватися. Для дитини п'ятого року життя однолітки стають більш привабливи-ми та бажаними партнерами по грі, ніж дорослі. У загальну гру запро-шується від двох до п'яти дітей, а тривалість спільних ігор становить у середньому 15–20 хв, в окремих випадках може досягати і 40–50 хв. Діти цього віку стають більш перебірливими у взаєминах і

спілкуванні: у них є постійні партнери по іграх, хоча протягом року вони мо-жуть і помінятися кілька разів; дедалі яскравіше проявляється схильність до ігор з дітьми однієї статі. Щоправда, дитина ще не ставиться до інших однолітків як до рівноправних партнерів по грі. Поступово ускладнюються репліки персонажів, діти орієнтуються на рольові висловлювання одне одного, часто в такому спілкуванні відбувається по-дальший розвиток сюжету. При вирішенні конфліктів у грі діти дедалі частіше намагаються домовитися з партнером, пояснити свої бажання, а не наполягати на своєму.

Розвивається моторика дошкільнят. Так, у 4–5 років діти вміють пе-реступати через рейки гімнастичної драбини, горизонтально розташо-ваної на опорах (на висоті 20 см від підлоги), тримаючи руки на поясі; підкидають м'яч вгору і ловлять його двома руками (не менше 3–4 разів поспіль у зручному для дитини темпі); нанизують намистини середньої величини (або ґудзики) на товсту нитку (або тонкий шнурок з жорстким наконечником). Дитина здатна активно й усвідомлено засвоювати й розучувати рухи, їх елементи, що дає їй змогу розширювати й збагачувати репертуар вже освоєних основних рухів більш складними.

У віці від 4 до 5 років триває засвоєння дітьми загальноприйнятих сенсорних еталонів, оволодіння

способами їх використання та вдосконалення обстеження предметів. До 5 років діти, як правило, вже добре володіють уявленнями про основні кольори, орієнтуються у геометричних формах і відношеннях величин. Дитина вже може довільно спостерігати, розглядати й шукати предмети в навколишньому просторі. При обстеженні нескладних предметів дошкільник здатен дотримуватися певної послідовності: виділяти основні частини, визначати їх колір, форму та величину, а потім — додаткові частини. Сприймання в цьому віці поступово стає осмисленим, цілеспрямованим. У середньому дошкільному віці зв'язок мислення та дій зберігається, але вже не є таким безпосереднім, як раніше. У багатьох випадках не потрібно практичного маніпулювання з об'єктом, але у всіх випадках дитині не-обхідно чітко сприймати й наочно представляти цей об'єкт.

Мислення дітей 4–5 років протікає у формі наочних образів, слідуючи за сприйманням. Наприклад, діти можуть зрозуміти, що таке план кімнати. Якщо дитині запропонувати план частини групової кімнати, то вона зрозуміє, що на ньому зображено. При цьому можлива незнач-на допомога дорослого, приміром, пояснення того, як позначають вік-на та двері на плані. За допомогою схематичного

зображення групової кімнати діти можуть знайти заховану іграшку (по позначці на плані).

До 5 років увага стає все більш стійкою (якщо дитина піш-ла за м'ячем, то вже не буде відволікатися на інші цікаві предмети). Важливим показником розвитку уваги є те, що до 5 років в діяльності дитини з'являється дія за правилом — перший необхідний елемент до-вільної уваги.

Саме в цьому віці діти починають активно грати в ігри з правилами: настільні (лото, дитяче доміно) і рухливі (хованки, квач). У дошкільно-му віці інтенсивно розвивається пам'ять дитини. У 5 років дошкільник може запам'ятати вже 5–6 предметів з 10–15, зображених на пропонованих йому картинках. У віці 4–5 років переважає репродуктивна уява, що відтворює об-рази, які описуються у віршах, оповіданнях дорослого, зустрічаються в мультфільмах. Особливості образів уяви залежать від досвіду дитини й рівня розуміння нею того, що вона чує від дорослих, бачить на картинках і т.д.

У дітей часто змішується реальне і казкове, фантастичне. Уява допомагає дитині пізнавати навколишній світ, переходити від відомого до невідомого. Однак образи у дитини 4–5 років розрізнені й залежать від мінливих зовнішніх умов, оскільки ще відсутні цілеспрямовані дії уяви. Дитячі

твори ще не можна вважати проявом продуктивної уяви, оскільки вони переважно не мають ще певної мети й будуються без будь-якого попереднього задуму. Елементи ж продуктивної уяви починають лише закладатися у грі, малюванні, конструюванні.

У цьому віці відбувається розвиток ініціативності та самостійності дитини у спілкуванні з дорослими й однолітками. Діти продовжують співпрацювати з дорослими у практичних справах (спільні ігри, доручення), поряд із цим активно прагнуть інтелектуального спілкування, що проявляється в численних питаннях (Чому? Навіщо? Для чого?), прагненні отримати від дорослого нову інформацію пізна-вального характеру. Можливість встановлювати причинно-наслідкові зв'язки відображається в дитячих відповідях у формі складнопідряд-них речень. У дітей спостерігається потреба у повазі дорослих, їх похвалі, тому на зауваження дорослих дитина п'ятого року життя реагує підвищеною вразливістю.

Спілкування з однолітками як і раніше тісно переплетене з іншими видами дитячої діяльності (грою, працею, продуктивною діяльністю), проте вже відзначаються й ситуації чистого спілкування. Для підтримки співробітництва, встановлення відносин у словнику дітей з'являються слова і вирази, що відображають моральні уявлення: слова участі,

співчуття. Прагнучи привернути увагу однолітка і утримати її в процесі мовного спілкування, дитина вчиться використовувати засоби інтонаційної мовної виразності: регулювати силу голосу, інтонацію, ритм, темп мовлення залежно від ситуації спілкування. У процесі спілкування з дорослими діти використовують правила мовного етикету: слова вітання, прощання, подяки, ввічливого прохання, співпереживання і співчуття. У більшості контактів головним засобом спілкування є мовлення, в розвитку якого відбуваються значні зміни. До 5 років у більшості своїй діти починають правильно вимовляти звуки рідної мови. Триває процес творчої зміни рідного мовлення, придумування нових слів і виразів (У лисого голова босоніж; Дивись, який ползук (про черв'яка) тощо). У мовленні дітей з'являються прийоми художнього мовлення: епітети, порівняння. Особливий інтерес викликають рими, найпростіші з яких діти легко запам'ятовують, а потім складають подібні. Діти 5 років вміють узгоджувати слова в реченні й здатні до елементарного узагальнення, об'єднуючи предмети у видові категорії, називають відмінності між предметами близьких видів: куртка та пальто, сукня й сарафан, жилет і кофта. Мовлення стає більш зв'язним і послідовним. З допомогою вихователя діти можуть переказувати ко-роткі літературні твори,

розповідати по картинці, описувати іграшку, передавати своїми словами враження з особистого досвіду. Якщо близькі дорослі постійно читають дошкільнятам дитячі книжки, чи-тання може стати стійкою потребою. У цих умовах діти охоче відповідають на запитання, пов'язані з аналізом твору, дають пояснення вчин-кам героїв.

Значну роль у накопиченні читацького досвіду відіграють ілюстра-ції. У віці 4–5 років діти здатні довго розглядати книгу, розповідати по картинці про її зміст. Улюблену книгу вони легко знаходять серед ін-ших, можуть запам'ятати назву твору, автора, проте швидко забува-ють їх і підміняють добре відомими. У цьому віці діти добре сприйма-ють вимоги до поводження з книгою, гігієнічні норми при роботі з нею. У зв'язку з розвитком емоційної сфери дітей значно поглиблюються їх переживання від прочитаного. Вони прагнуть перенести книжкові ситуації в життя, наслідують героїв творів, із задоволенням грають у рольові ігри, засновані на сюжетах казок, оповідань. Діти виявляють творчу ініціативу і придумують власні сюжетні повороти. Свої пропозиції вони вносять і при інсценуванні окремих уривків прочитаних творів. Чіпка пам'ять дає змогу дитині багато чого запам'ятати, вона легко вивчає напам'ять вірші й може виразно читати їх на публіці. З нарос-танням усвідомленості та

довільності поведінки, поступовим посилен-ням ролі мовлення (дорослого і самої дитини), в управлінні поведінкою дитини стає можливим вирішення більш складних завдань у сфері безпеки. Але при цьому дорослому слід враховувати несформованість вольових процесів, залежність поведінки дитини від емоцій, домінування езопової позиції в мисленні та поведінці.

У середньому дошкільному віці активно розвиваються такі компоненти дитячої праці, як цілепокладання й контрольно-перевірочні дії на базі освоєних трудових процесів. Це значно підвищує якість самообслуговування, дає дітям змогу освоювати господарсько-побутову пра-цю й працю в природі.

У музично-художній та продуктивній діяльності діти емоційно відгукуються на художні твори, твори музичного та образотворчого мистецтва, в яких за допомогою образних засобів передані різні емоційні стани людей, тварин. Дошкільнята починають більш цілісно спри ймати сюжет музичного твору, розуміти музичні образи. Активніше проявляється інтерес до музики, різних видів музичної діяльності. Виявляється різниця в перевагах, пов’язаних з музично-художньою діяльністю, у хлопчиків і дівчаток. Діти не тільки емоційно відгукуються на звучання музичного твору,

а й захоплено говорять про нього (про характер музичних образів і розповіді, засоби музичної виразності, співвідносячи їх з життєвим досвідом). Музична пам'ять дає змогу дітям запам'ятовувати, упізнавати й навіть називати улюблені мелодії. Розвитку виконавської діяльності сприяє домінування у даному віці продуктивної мотивації (заспівати пісню, станцювати танець, зіграти на дитячому музичному інструменті, відтворити простий ритмічний малюнок). Діти роблять перші спроби творчості: створити танець, придумати музичну гру, імпровізувати нескладні ритми маршу або танцювальної мелодії.

На формування музичного смаку та інтересу до музично-художньої діяльності в цілому активно впливають установки дорослих. Важливим показником розвитку дитини-дошкільника є образотворча діяльність. До 5 років коло зображуваних дітьми предметів досить широке. У ма-люнках з'являються деталі. Задум дитячого малюнка може змінюватися по ходу зображення. Діти володіють найпростішими технічними вміннями та навичками. Вони можуть своєчасно насичувати ворс пензля фарбою, промивати пензлик після закінчення роботи, змішувати на па-літрі фарби; починають використовувати колір для прикрашання ма-люнка; можуть розгортати пластичні матеріали

круговими й прямими рухами долонь рук, з'єднувати готові частини одну з одною, прикраша-ти виліплені предмети як за допомогою стеки, так і шляхом вдавлення.

Конструювання набуває характеру продуктивної діяльності: діти замислюють майбутню конструкцію і здійснюють пошук способів її виконання. Вони можуть виготовляти вироби з паперу, природного матеріалу, починають опановувати техніку роботи з ножицями, складають композиції з готових і самостійно вирізаних простих форм. Змінюється композиція малюнків: від хаотичного розташування штрихів, мазків, форм діти переходять до фризової композиції — розташовують предмети ритмічно в ряд, повторюючи зображення по кілька разів.

Система ціннісних орієнтацій є важливою характеристикою особистості й показником її сформованості. Ступінь розвитку ціннісних орієнтацій, особливості їх становлення дозволяють говорити про рівень розвитку особистості, цілісність та стійкість якої виступає як сталість її ціннісних орієнтацій. Від розкриття особливостей процесу розвитку й специфіки впливу ціннісних орієнтацій, які складають змістову частину характеристики особистості, залежить визначення вектору шляхів їх формування, в тому числі й соціальної позиції.

Спрямованість сучасних п’ятирічних дошкільників у більшій мірі стосується задоволення особистісних потреб, значимості для дошкільника ролі сім'ї, дорослих людей. Дані говорять про те, що серед ціннісних орієнтацій сучасних п’ятирічних дошкільників основне місце займає задоволення особистісних матеріальних потреб. У дітей в цьому віці відсутнє суб’єктивне ставлення до соціальних цінностей, усвідомлене розуміння їх смислу, їх оцінка. П’ятирічні діти знаходяться в колі інтимно-особистісних відношень, орієнтуються в основному на знайомі оточуючі їх предмети та близьких дорослих людей. Вони не можуть вказати на цінності, привабливі для них в інших людях, у них не сформоване ще ставлення до дитячого колективу. Завдяки включеному спостереженню вдалося виявити своєрідний характер ставлення п’ятирічних дітей до педагога дитячого садка, та його помічника – діти прижималися до педагога, начебто шукали у нього захисту, «домовлялися» про споживання їжі: «я трошки з’їм», «дома поїла, а тут чайок поп’ю», «спати не буду, а полежу» тощо. Аналіз суджень, які п’ятирічні діти вибирають з ряду запропонованих, показав, що жодна дитина не висловлюється з розумінням загальної значимості праці дорослих, тобто, в цьому віці діти ще не розуміють смислу цінності суспільної праці. Отримані дані дозволяють

стверджувати, що у п’ятирічних дітей, по-перше, їх ставлення до особистого «Я» ще не екстраполюється на інших дітей; по-друге більшість п’ятирічних дітей не розуміють смислу освітніх установ й не можуть пояснити навіщо діти ходять до дитячого садка та школи.

Література на допомогу вихователю і батькам

1. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі : навч.-метод. посібник/Т.О.Піроженко, Л.І. Соловйова та ін. –К.: 37, 2016. –248 с.ISBN 978-966-194-247-8 https://lib.iitta.gov.ua/710118/1,
2. Компас у світі ціннісних орієнтацій дошкільника: навч. посіб. /Т.О. Піроженко, С.О. Ладивір, Л.І. Соловйова, І.І. Карабаєва, О.Ю. Хартман. Київ : Видавничий дім „Слово”, 2016. 56 с.; іл. (56/11,2 обсяг у сторінках) https://lib.iitta.gov.ua/710149/1.
3. Від 3 до 7: психологічний портрет дитини /Тамара Піроженко, Світлана Ладивір, Людмила Соловйова, Ірина Карабаєва. Упоряд. Людмила Соловйова. 61 с.

4. Карабаєва І.І., Терещенко Л.А. Розвивальне освітнє середовище ЗДО: основні компоненти, етапи формування та критерії його оцінювання / Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том 4. Психологія розвитку дошкільника. Випуск 16, 2020, с 89 – 101.

5. Основні компоненти, етапи формування та критерії оцінювання розвивального освітнього середовища ЗДО Наукові матеріали круглого столу. Міжнародна видавнича платформа «Fundamental And Applied Researches In Practice Of Leading Scientific Schools» за адресою https://fdotadotr.wordpress.com

Орієнтовний розподіл часу на процеси життєдіяльності дітей п'ятого року життя вдома та у закладі дошкільної освіти

(у робочі дні)

Процеси	Го
Вдома	
Підйом та дотримання особистої гігієни	6
У закладі дошкільної освіти	
Ранкова зустріч дітей, ігри, самостійна діяльність за вибором дітей, індивідуальне спілкування, ранкова гімнастика	7

Процеси	Го
Сніданок	8
Ігри, організація різних видів діяльності дітей за освітніми лінями БКДО	9
Прогулянка	10
Обід	12
Денний сон	13
Поступовий підйом, гімнастика після сну, оздоровчі заходи	15
Полуденок, ігри, самостійна діяльність за вибором дітей, гурткова робота	15
Прогулянка	16
Повернення з прогулянки, вечеря, ігри, бесіди вихователя з батьками	18
Повернення дітей додому	18
Вдома	
Прогулянка з батьками	19
Спокійні ігри в родинному колі, дотримання особистої гігієни	20
Нічний сон	20.30

Гранично допустиме навчальне навантаження на дітей протягом тижня

Групові форми роботи	Кількіст ти
Ознайомлення із соціумом	
Ознайомлення з природним довкіллям	

Художньо-продуктивна діяльність (музична, образотворча, театральна тощо)	
Сенсорний розвиток	
Групові форми роботи	**Кількіст ти**
Логіко-математичний розвиток	
Розвиток мовлення і культура мовленнєвого спілкування	
Здоров’я та фізичний розвиток	
Додаткові освітні послуги за вибором батьків	
Максимальна кількість занять на тиждень	
Максимально допустиме навчальне навантаження на тиждень на дитину (в астрономічних годинах)*	

* Максимально допустиме навчальне навантаження визначають шляхом множення загальної кількості занять на тиждень, відведених на вивчення освітніх ліній у віковій групі, на тривалість заняття залежно від віку вихованців.

ЗДОРОВ’Я ТА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Оздоровчі: спрямовувати роботу на підвищення опірності організму до несприятливих факторів внутрішнього і зовнішнього середовища; формування правильної постави та профілактики плоскостопості; активізувати участь дітей у

загартувальних процедурах, запобігати психічній та фізичній перевтомі дітей; продовжувати формувати у дітей культурно-гігієнічні навички, культуру поведінки під час їжі, вміння слідкувати за чистотою та охайністю зовнішнього вигляду.

Освітні: спрямовувати роботу на забезпечення *фізичної активності:* формувати міцні та пластичні навички з основних рухів, фізичні якості, розвивати функції рівноваги, координації рухів, дрібну моторику; сприяти *пізнавальній активності*: пояснювати значення фізичних вправ, загартувальних заходів, нетрадиційних методів оздоровлення для збереження здоров'я та покращення фізичного розвитку; сприяти *мовленнєвій активності:* збагачувати словник назвами вправ, предметів, обладнання, посібників, правилами їх використання; формувати уміння разом з педагогом обговорювати причини власних рухових невдач під час виконання фізичних вправ, рухливих ігор, брати участь у плануванні спільної рухової діяльності.

Виховні: у процесі виконання фізичних вправ сприяти *соціально-моральній активності* дітей: виховувати чесність, справедливість, виявляти приязне ставлення один до одного; сприяти *емоційно-ціннісній активності* дітей: виховувати

витримку, відповідальність, підтримувати інтерес до занять фізичними вправами.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ

Формування культурно-гігієнічних навичок. Удосконалювати навички культури прийняття їжі, їсти спокійно і охайно, їсти безшумно, правильно сидіти за столом, дотримуватись усіх правил поведінки за столом. Вчити користуватися виделкою, серветкою, ножем. Після прийняття їжі прополоскати рот.

Учити дітей самостійно старанно мити руки та обличчя, насухо витирати їх, стежити за чистотою своїх рук, користуватися носовою хустинкою, серветкою. Привчати правильно чистити зуби, причісуватись; під час кашлю відвертатися, прикриваючи рот. Вчити бережно ставитися до речей, якими вони користуються, підтримувати порядок у груповій кімнаті.

Загартування. Забезпечувати щоденні прогулянки тривалістю до чотирьох годин, влітку організовувати постійне перебування дітей на повітрі. У групових приміщеннях шляхом

систематичного провітрювання підтримувати температуру повітря у межах 20-19°С; вологість повітря – у межах 60%. Денний сон організовувати при доступі свіжого повітря (як у другій молодшій групі).

Продовжувати виконувати всі види загартування. У теплу пору року продовжувати проводити на майданчику повітряні ванни, одяг дітей має бути полегшеним або діти можуть бути в трусах і легкому взутті (босоніж). Тривалість повітряної ванни – 20-25 хв. У теплу пору року у захищеному від вітру місці проводити повітряні ванни у русі з використанням фізичних вправ та рухливих ігор малої і середньої рухливості упродовж 5-10 хв. У жарку погоду діти можуть бути лише в трусах і легкому взутті упродовж дня.

В осінньо-зимовий період щоденно проводити повітряні ванни (фізичні вправи) в русі після денного сну тривалістю 5-8 хв. Початкова температура повітря у груповій (чи спальній) кімнаті +18°С, через 3-4 дні знижувати температуру на 1°С, довести її до +14°С. Приймати повітряні ванни у полегшеному одязі, потім у трусах, майках, шкарпетках і тапочках.

Продовжувати проводити сухе обтирання та вологе обтирання, як і в другій молодшій групі. Починають обтирання водою +35°С, +36°С. Кожні 3-4 дні температуру води знижувати на 1°С, довести її

до +19°С, +18°С, +17°С. Тривалість 1-2 хв. Привчати дітей до самостійного вологого обтирання тіла до поясу.

Проводити обливання ніг з поступовим зниженням температури (ноги дітей мають бути теплими), як і в другій молодшій групі. Початкова температура води для обливання ніг – 28-26°, через 4-5 днів температуру води знижувати на 1°С, кінцева – 16-14°С, температура повітря – не нижче 23°С. Тривалість обливання ніг – 15-20 с.

Проводити обливання ніг з використанням води контрастних температур (коли у дитини теплі ноги) після денного сну або в другу половину дня, як і в другій молодшій групі. Умови проведення мають бути такими, як у другій молодшій групі. Кількість почергових занурень – 4-5. Тривалість часу занурення ніг у холодну воду поступово збільшувати до 15 с.

Проводити обливання тіла під душем або з лійки перед обідом або після денного сну, як і в другій молодшій групі. Тривалість обливання – 20-35 с. Початкова температура води для обливання – 30-32°С, кінцева – 20°С, температура повітря – не нижче 23°С.

Проводити багаторазове умивання упродовж дня прохолодною (холодною) водою.

Загартувальні процедури проводити під контролем лікаря.

Фізкультурно-оздоровча робота.

Щоденно проводити ранкову гімнастику та гімнастику після денного сну тривалістю 7-8 хвилин. Щоденно проводити заняття з фізичної культури тривалістю 25-30 хвилин: 2 рази на тиждень – фізкультурні заняття за типовою структурою (у фізкультурній залі та з 15 квітня по 15 жовтня на повітрі), 3 рази на тиждень - комплекси фізичних вправ на повітрі. Привчати дітей виконувати 5-6 загальнорозвивальних вправ, повторюваність кожної вправи – 6-8 разів, повторюваність стрибків – 12-16 разів. У період з 15 квітня по 15 жовтня щоденно включати у зміст фізкультурних занять вправи з м'ячем, проводити рухливі ігри та ігрові вправи з м'ячем під час прогулянок. Упродовж дня (під час ранкового прийому, між заняттями, прогулянок, у вечірні години) створювати сприятливі умови для активної спільної рухової діяльності дітей під час рухливих ігор (кількість: 8 ігор залежно від пори року). Тривалість гри для дітей – 8-10 хв.

Проводити 1 раз на місяць День здоров'я. Проводити 1-2 рази на місяць фізкультурні розваги, побудовані на рухливих іграх, ігрових вправах, атракціонах, змаганнях, вправах та

іграх спортивного характеру; 1-2 рази на рік фізкультурні свята.

Проводити на заняттях, де переважає розумова та ручна праця, фізкультурні хвилинки, між заняттями – фізкультурні паузи (динамічні перерви). Залучати дітей до самостійної рухової діяльності, регулювати їх активність. Підтримувати інтерес дітей до результатів рухових дій, правильності їх виконання, відповідності зразку. Привчати дотримуватись правил гри (основних та додаткових), діяти відповідно до поставлених рухових завдань.

Здоров'язбережувальна діяльність. Дотримуватися розпорядку процесів життєдіяльності дітей. Створювати умови психологічного комфорту в усіх самоцінних видах діяльності дітей. Дотримуватися санітарно-гігієнічних норм, створювати міні-екологічні осередки у групових приміщеннях та на ділянці з використанням спеціально підібраних рослин, ємностей з водою. Забезпечити місце для усамітнення дітей (власного простору). Забезпечувати поєднання доброзичливого ставлення з об'єктивною вимогливістю. Забезпечувати ситуацію успіху для кожної дитини, оптимальну реалізацію особистісного потенціалу дитини; надавати кожній дитині можливості почуватися щасливою. Постійно упродовж дня

робити позитивну передбачувальну оцінку, посміхатися до дітей.

Оцінювати рівень фізичної, інтелектуальної, емоційно-вольової, соціальної підготовленості дітей не лише на основі кількісних та якісних показників, а базуватися на індивідуальних можливостях кожної дитини, врахуванні зусиль, які дитина прикладає для досягнення певного результату.

Проводити щоденно ранкову гімнастику, гімнастику після сну з використанням дихальних вправ і звукової гімнастики, вправ профілактичного спрямування, елементів психогімнастики (вправи, ігри, етюди, пантоміми). Проводити щоденно перед початком занять розумового характеру та на статичних заняттях хвилинки здоров'я з використанням гімнастики для очей, дихальної гімнастики, пальчикової гімнастики. Проводити щоденно між заняттями динамічні перерви (фізкультпаузи) з використанням дихальної гімнастики, елементів, психогімнастики, масажу рук, танцювальних рухів. Залучати дітей під час прогулянки до виконання дихальної і звукової гімнастики, пальчикової гімнастики, гімнастики для очей. Упродовж дня використовувати пальчикову гімнастику (вправи, ігри, картинки), самомасаж вушних раковин, гімнастику для очей, елементи психогімнастики, музикотерапію.

Під час занять з фізичної культури активно використовувати дихальну та звукову гімнастику, елементи психогімнастики, фітболгімнастику, вправи профілактичного спрямування (вправи для формування навичок правильної постави та нормального склепіння стопи). Під час фізкультурних занять використовувати ігровий метод (рухливі ігри, ігрові вправи, ігрові прийоми).

Разом з медичним персоналом проводити оздоровчо-профілактичні заходи: фітотерапію (вітамінний, заспокійливий чай, відвари та настої, інгаляції з фітонцидами, лікарськими рослинами, сольові, лужні інгаляції), ароматерапію (носіння «часникового» намиста, зрошення фізичної та музичної зали перед кожним заняттям ялинковою хвоєю, використання аромалампи), полоскання ротової порожнини, горла, промивання носової порожнини.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА

ВПРАВИ З ОСНОВНИХ РУХІВ

Вправи з ходьби. Ходьба на носках. Ходьба дрібним і широким кроком. Ходьба з різним положенням рук. Ходьба звичайна у колоні зі зміною ведучого, темпу. Ходьба у різних напрямах. Ходьба по колу зі зміною напряму. Ходьба

приставним кроком уперед, назад, в сторони. Ходьба в чергуванні з іншими рухами (стрибками, бігом).

Вправи з бігу. Біг у колоні по-одному, парами. Біг у різних напрямах з ловінням і вивертанням. Біг «змійкою», оббігаючи поставлені в ряд предмети. Біг з прискоренням і уповільненням темпу. Біг зі зміною ведучого. Біг по вузенькій доріжці, між лініями. Біг широким кроком (дистанція 10-12 м). Біг у швидкому темпі (відстань 15-20 м). Біг у повільному темпі (1,5-2 хв). Біг у чергуванні з ходьбою (40-60 м).

Вправи із стрибків. Підстрибування вгору на місці: ноги разом, ноги нарізно, одна – вперед, друга – назад. Підстрибування на місці з поворотами направо, наліво. Підстрибування вгору на місці, повертаючись навколо себе. Підстрибування на місці – 20 разів (повторити 2-3 рази з перервою). Стрибок угору на двох ногах з 3-4 кроків. Стрибки на двох ногах з просуванням вперед на відстані 2-3 м. Стрибки в довжину з місця (50-70 см). Стрибки в довжину через 4-6 ліній. Стрибки із обруча в обруч. Стрибки у глибину з висоти 20-30 см. Стрибки послідовно через 2-3 предмети висотою 5-10 см. Стрибки на місці на правій і лівій нозі. Стрибки з ноги на ногу. Прямий галоп. Намагатися стрибати з короткою скакалкою

Вправи у коченні,киданні,ловінні, метанні. Катання м'яча, кульки один одному з відстані 1,5-2 м. Катання м'яча у ворота (ширина 50-40 см) з відстані 1,5-2 м. Катання м'яча кульки з попаданням в предмети (відстань 1,5-2 м). Катання м'яча, кульки між палицями, лініями, мотузками (довжина доріжки 2-3 м). Катання обруча у довільному напрямі. Кидання м'яча вгору і ловіння (не менше 3-4 разів підряд). Кидання м'яча об землю і ловіння його. Кидання м'яча один одному і ловіння його з відстані 1-1,5 м. Кидання м'яча двома руками від грудей через сітку або мотузку. натягнуту на висоті піднятої руки дитини (стоячи на відстані 2 м). Кидання м'яча двома руками із-за голови в положенні стоячи і сидячи. Відбивати м'яч об землю двома руками на місці. Відбивати м'яч об землю однією рукою. Метання на дальність правою і лівою (на відстані 3,5-6,5 м). Метання у горизонтальну ціль з відстані 2-2,5 м правою і лівою рукою. Метання у вертикальну ціль (висота центра мішені 1,5 м) з відстані 1,5-2 м правою і лівою рукою. Кидання м'яча об стінку і ловіння (в індивідуальних іграх)

Вправи у повзанні, підлізанні, лазінні. Повзання на карачках на відстані 6-8 м. Повзання на карачках у поєднанні з підлізанням під мотузку, дугу, палицю на висоті 40 см головою вперед і боком (правим та лівим). Підлізання під

мотузку на висоті 60 см, не торкаючись руками підлоги. Пролізання в обруч, піднятий від підлоги на 10 см. Пролізання на животі під лавою. Повзання на карачках між предметами («змійкою»). Повзати по лаві на животі, підтягуючись руками. Повзання по колоді на карачках. Лазіння по похилій драбині, тримаючись руками за перекладини або за боковини. Пролізання між перекладинами драбини, що стоїть боком на підлозі. Лазіння по гімнастичній стінці вгору і вниз, намагаючись використати перемінний крок. Лазіння з прольоту на проліт приставним кроком вправо і вліво

Вправи з рівноваги. Зупинка під час бігу, присісти або повернутися кругом і продовжити біг. Після бігу за сигналом встати на куб або лаву. Ходьба по шнуру, покладеному прямо, по колу, зигзагоподібно. Ходьба по шнуру з мішечком на голові (вага 400 г, розмір 12 на 18 см). Ходьба з мішечком на долоні по дошці (ширина 15 см), покладеній на підлогу. Ходити по ребристій дошці. Ходити по лаві, ставлячи ногу з носка, руки в сторони. Ходьба по лаві, переступаючи через кубики. Переступання через куби, рейки, покладені на висоту 40 см. Переступання через рейки драбини, при піднятої від землі на 20-25 см. Розійтися вдвох на дошці або лаві, починаючи йти з двох боків. Ходьба вгору і вниз по дошці (ширина 20-15 см), покладеній

похило. Ходьба по колоді. Ходьба по похилій колоді. Ходьба по колоді приставним правим і лівим боком. Кружляння в одну сторону та іншу сторону (руки на поясі, руки в сторони). Стояти на одній нозі, друга зігнута і піднята коліном уперед (в сторону), руки на поясі.

ЗАГАЛЬНОРОЗВИВАЛЬНІ ВПРАВИ

Вправи для рук і плечового поясу. Піднімати руки вперед, в сторони, вгору і опускати по черзі. Піднімати руки вперед-вгору, опускати, відводити назад (ривком). У положеннях руки в сторони, вперед стискувати і розтискувати кисті, обертати їх, зводити і розводити пальці. Ставити руки перед грудьми, закладати кисті за голову і розводити лікті. Робити колові рухи зігнутими в ліктях руками. Піднімати руки через сторони вгору, щільно притискуючись спиною до стіни. Піднімати палицю, обруч вгору, опускати їх за плечі

Вправи для тулуба. Повертатися в сторони, тримаючи руки на поясі, розводячи їх у сторони (плавно і ривком). Стійка «ноги разом» (нарізно), нахилятися вперед, діставати руками носки ніг, класти і піднімати з підлоги предмети. Нахилятися в сторони, тримаючи руки за головою (спиною). Прокочувати навколо себе м'яч, сидячи на підлозі й стоячи на колінах. Піднімаючи по черзі ноги,

перекладати над ногою предмет з однієї руки в другу. Трохи піднімати обидві ноги над підлогою в упорі сидячи, згинати і випрямляти, опускати їх на підлогу. Сідати і вставати з положення «ноги калачиком». В упорі, стоячи на колінах, прогинати і вигинати спину, по черзі піднімати руки. З положення сидячи лягти на спину з підтримкою, знов сісти. Лежачи на спині, виконувати різноманітні рухи. По черзі піднімати і опускати прямі ноги, одночасно згинати і розгинати їх. Перевертатися зі спини на живіт, тримаючи у витягнутих угору руках предмет. Трохи піднімати витягнуті вперед руки, плечі і голову, лежачи на животі

Вправи для ніг. Підніматися на носки і стояти. Виставляти по черзі ноги вперед на п'ятку, потім на носок, робити притупування. Виконувати підряд 4-5 напівприсідань. Присідати, тримаючи руки на поясі, відводячи руки в сторони, розводячи руки в сторони з положення вперед. Згинати ногу в коліні, випрямляти вперед, знову згинати і розгинати. Відтягувати носки, згинати ступню. Піднімати пальцями ніг мотузку; захоплювати ступнями обох ніг і перекладати з місця на місце предмети. Переступати приставним кроком у сторону, спираючись п'ятками на палицю, канат, носками – на підлогу.

ВПРАВИ НА РОЗВИТОК ПРОСТОРОВИХ ОРІЄНТУВАНЬ

Шикування. У колону, шеренгу (за зростом, без орієнтирів, за розпорядженням); коло (за орієнтиром у центрі та розпорядженням); в пари, врозтіч (за розпорядженням, зоровими орієнтирами. імітацією, ігровими прийомами)

Перешикування. Із колони в шеренгу; із колони або шеренги врозтіч; із шеренги в коло з місця; із колони в коло по ходу за орієнтирами; із колони в коло по ходу без орієнтирів; із колони по 1 в пари і навпаки на місці та в русі за розпорядженням; перешикування з колони по 1 в колону по 2, 3 за ланковими (за орієнтирами для ланкових і всіх дітей ланки, за розпорядженням)

Розмикання і змикання. У колонах на витягнуті руки вперед, в сторони, в шерензі на ширину долоні.

Рівняння. За загальним орієнтиром в колоні і шерензі; у шерензі по носках; в колоні в потилицю

Повороти. У русі повертати в кутах за орієнтирами та за розпорядженням; на місці праворуч і ліворуч за вказаним напрямом, орієнтиром, розпорядженням; на місці кругом виконувати два повороти на 90 градусів за розпорядженням

РУХЛИВІ ІГРИ ТА ІГРОВІ ВПРАВИ

Рухливі ігри та ігрові вправи з ходьбою, бігом, на утримання рівноваги: «Знайди собі пару», «Кольорові автомобілі», «Про Катрусю і цапка», «Пташки і кіт», «Іменинний пиріг», «Пастух і стадо», «Качечка», «Прапорці».

Рухливі ігри та ігрові вправи з повзанням і лазінням: «Не дзвони», «Діти і вовк», «Переліт птахів», «Кошенята і щенята», «Кролики».

Рухливі ігри та ігрові вправи з киданням та ловінням предметів: «Лови, кидай, падати не давай!», «М'яч через сітку (мотузку)», «Збий булаву», «Школа м'яча», «Кеглі».

Ігри із стрибками: «Зайці й вовк», «Лисиця в курнику», «Зайчик сірий умивається», «Жабки і журавлі», «Горобчики», «Не замочи ніг», «Подзвони в брязкальця».

Рухливі ігри та ігрові вправи на орієнтування у просторі: «Знайди, де заховано», «Знайди і промовчи», «Хто вийшов», «Відгадай за голосом», «У лісочку на горбочку».

Ігри на обмеженому місці (на веранді, під навісом): «Карлики та велетні», «Лелека», «Антена», «Бережи предмет», «Гарячий м'яч».

Ігри за столом: «Видуй кульку із чашки», «Ручний квач», «»Піймай м'ячик», «Хто вище?», «Підніми палець».

Атракціони: «Будь уважним», «Мотальщики», «Швидко візьми, швидко поклади», «Побудуй башту», «Яка пара швидше донесе повітряну кульку», «Кому дістанеться кегля?», «Хто швидше перенесе предмети».

Змагання: «Хто швидше до прапорця», «Чия ланка швидше збереться»

Українські народні рухливі ігри: «Нагодуй козака», «Мак», «У дзвона», «Сірий кіт», «Кіт і миша», «Маринка».

ВПРАВИ СПОРТИВНОГО ХАРАКТЕРУ

Катання на санчатах. Спускатися з невисокої гірки по одному, гальмувати під час спуску п'ятами. Катати на рівному місці вдвох одного. **Ігри та ігрові вправи:** «Санна плутанина», «Санний потяг», «Парне катання», «Веселі трійки», «Санне коло».

Ходьба на лижах. Ходити на лижах попеременним ковзним кроком один за одним. Виконувати поворот переступанням на місці,

вправо і вліво, кругом в обидві сторони. Підніматись на гірку ступаючим кроком, напів'ялинкою, спускатись з гірки. Самостійно брати і ставити лижі на місце; знімати і надягати їх, переносити їх, тримаючи під рукою. Проходити на лижах 800-1200 м. **Ігри:** «Ширше крок», «Ворітця», «Хто далі пройде», «Пройди і не зачепи», «Карусель у лісі».

Катання на велосипеді. Кататися на триколісному і двоколісному велосипедах по прямій, по колу; робити повороти вправо, вліво. **Ігри та ігрові вправи:** «Хто швидше», «Проїдь у ворота», «Потяг», «Хто проїде останнім».

Плавання. Ходити та бігати по дну басейна, допомагаючи гребковими рухами рук. Вистрибувати з води якомога вище. Занурюватись у воду з головою; присівши, обхопити гомілки (підборіддя на поверхні води), зробити вдих, затримуючи дихання, голову опустити у воду. Сидячи по пояс у воді, підняти руки вперед-угору, зробити вдих, затримуючи дихання, нахилитись уперед, повільно лягти на воду, плавати як медуза або морська зірка. Встати на ноги. Ковзати на грудях та на спині (за допомогою дорослого) –«торпеда». Вправи для оволодіння плаванням способом «кроль»: рухати ногами, як при плаванні кролем, в упорі сидячи, руки прямі (на бортику

басейну та у воді); те ж саме в упорі, лежачи на прямих руках.Стоячи по пояс у воді, виконувати прямими руками колові обертання вперед та назад одночасно та по черзі. **Ігри у воді:** «Чапля», «Каруселі», «Брід», «Бігом за м'ячиком», «Гойдалка», «Катання на кругах», «Покажи п'ятки»

ПІШІ ПЕРЕХОДИ

Ходити у природному для дітей темпі двома переходами (по 20-30 хв. кожний). Під час прогулянок за межі ЗДО виконувати основні рухи, загальнорозвивальні вправи, рухливі ігри, ігрові вправи у природних (незвичних) умовах, поєднувати пізнавальну та рухову активність

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Оздоровчий аспект: мають знання про основні засоби загартування, основні методи і прийоми оздоровлення, уміють самостійно виконувати найпростіші загартувальні процедури, допомагають один одному;

володіють знаннями про гігієну тіла, предметного оточення, про основні чинники здоров’я та необхідність бережливого ставлення до власного організму та здоров’я;

за нагадуванням дорослих зберігають правильну поставу у процесі різних видів діяльності;

володіють необхідними навичками особистої гігієни та самообслуговування.

Освітній аспект: знають основні назви фізичних вправ, їх значення для покращення фізичного розвитку та власного здоров'я;

знають елементи техніки виконання рухів;

знають назви фізкультурного обладнання, правила їх використання;

усвідомлюють необхідність збереження правильної постави у різних видах діяльності;

під час ходьби та бігу узгоджують рухи рук та ніг; приймають правильне вихідне положення для виконання стрибка у довжину з місця та у глибину; при виконанні стрибка у довжину з місця приземляються на обидві ноги з перекатом з п'ятки на носок, у глибину приземлюються на носки з плавним переходом на всю стопу, руки вперед – у сторони; володіють навичками у різних видах лазіння у своєму індивідуальному темпі, не пропускають щаблів гімнастичної стінки; володіють способами метання у ціль та на дальність, приймають в.п, виконують енергійний кидок у заданому напрямі, правильно ловлять і кидають м'яч кистями рук; впевнено виконують вправи з рівноваги, орієнтуються у просторі;

самостійно за показом і вказівкою вихователя виконують загальнорозвивальні вправи, дотримуються напрямку руху окремих частин тіла за допомогою орієнтирів та без них;

володіють навичками шикування в шеренгу, колону за зростом, перешикування в дві, три колони за ланковими, за орієнтирами та без них;

виявляють спритність, швидкість, гнучкість, силу під час виконання загальнорозвивальних вправ, основних рухів, у рухливих іграх цікавляться результатом своїх дій, беруть участь в іграх змагального характеру; виявляють бажання обговорювати та планувати разом з дорослими спільну рухову діяльність;

активно використовують набуті рухові уміння у самостійній руховій та інших видах діяльності, в природному оточенні.

Виховний аспект: мають потребу у руховій діяльності, виявляють інтерес до занять з фізичної культури;

активно беруть участь у рухливих іграх, вправах спортивного характеру, виявляють позитивні емоції, самовладання, уміють гратися разом, узгоджують рухові дії з рухами інших дітей, грають за правилами;

виявляють почуття товариськості, співчуття до своїх однолітків;

виявляють старанність у виконанні рухів для отримання позитивної оцінки дорослого.

Література на допомогу вихователю і батькам:

1. Бєлєнька Г.В. Здоров’я дитини – від родини / Г.В. Бєлєнька, О.Л. Богініч, М.А. Машовець. – К.: СПД Богданова А. М., 2006. – 220 с.
2. Богініч О. Л., Бабачук Ю.М. Рухливі ігри та ігрові вправи з елементами спортивних ігор для дітей дошкільного віку. Тернопіль : «Мандрівець», 2014. 224 с.
3. Богініч О. Л. Фізичне виховання дошкільників засобами гри : навч.-метод. посіб. К.: СП «ЧИП», 2001. 126 с.
4. Вільчковський Е., Курок І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с.
5. Дитячі ігри та розваги : попул. посіб. для педагогів, дітей та батьків / упоряд. І. Січовик. К. : Видавничий центр "Просвіта", 2004. 423 с.
6. Лущик І.В. Фізичне виховання дошкільників. Фізкультурна й оздоровча робота. Х: Видавництво «Ранок», 2007. 224 с.

ДИТИНА В СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

- збагачувати сенсорний досвід дітей, розвивати цілеспрямоване сприймання та самостійне обстеження предметів у різних видах діяльності з опорою на різні органи чуття;
- розвивати уміння помічати не тільки яскраво представлені в предметі (чи об'єкті) якості та властивості, але і менш помітні, приховані; встановлювати зв'язки, між властивостями предмета і його призначенням, виявляти найпростіші залежності предметів (за формою, розміром, кількістю) і простежувати зміни за одним-двома ознаками;
- поглиблювати уявлення дітей про елементарні математичні дії: лічбу, вимірювання, орієнтування у просторі та часі, що супроводжують усі перцептивні дії;
- формувати звичку користуватись сенсорними еталонами, набутими математичними уявленнями в різних видах діяльності;
- продовжувати формувати інтерес до математики

	ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ
Сенсорні еталони та розвиток сенсорної культури	Формувати уявлення про сенсорні еталони: форма, колір, розмір, звуки, запахи та про способи обстеження об'єктів та предметів довкілля. Збагачувати уявлення дітей про кольори, розвивати вміння розрізняти та називати кольори спектру: червоний, оранжевий, жовтий, зелений, синій, фіолетовий; білий, чорний, сірий. Вправляти у змішуванні білого та основних кольорів для отримання відтінку основного кольору, називати відтінок від найтемнішого до найсвітлішого. Формувати уміння розрізняти звуки та запахи у навколишньому світі, визначати смаки – солодкий, солоний, кислий, гіркий. Вправляти у розрізненні предметів за кольором, формою, величиною та її параметрами (довжина, висота, ширина, товщина). Розрізняти та називати геометричні фігури – круг, квадрат, овал, прямокутник, трикутник; розвивати вміння відновлення фігур із частин. Вправляти в упізнаванні цілого за фрагментами (хто заховався за кущем, чий хвіст виглядає з-під

	паркану, чий будиночок, тощо). Вправляти у використанні сенсорних еталонів для оцінки властивостей предметів – курчатко пухнасте, машина синя, морозиво холодне, кошик важкий. Продовжувати вправляти дітей в орієнтуванні у частинах доби (ранок, день, вечір, ніч), порах року, визначенні подій у часі — спочатку, потім, пізніше за картинками і за простими моделями. Вправляти в уміннях користуватися зображеннями дій, властивостей, придумувати нові знаки і символи. Ознайомити та формувати розуміння заміщення конкретних ознак моделями. Продовжувати вправляти у порівнянні, групуванні та упорядкуванні предметів, іграшок, картинок за кольором, формою, кількістю, силою звуку, часом тощо.
Формування уявлень про множину	Продовжувати вправляти у порівнянні груп предметів за кількістю (більше, менше, стільки ж); за просторовим розташуванням (зліва, справа, попереду, позаду); визначенні місцезнаходження

	предмету в ряду (перший, третій). Вправляти в об'єднанні двох груп предметів і визначенні кількості за допомогою перелічування усіх предметів (у межах п'яти), у вилученні частини предметів за певною ознакою із множини та визначенні кількості предметів в остачі способом перелічування (у межах п'яти). Засвоєння та використання термінів *однаково, порівну, стільки, скільки.* Формувати вміння практичного поділу цілого на частини, співвідношення величин за допомогою предметів-замісників, заповнення контуру відповідними деталями, складання цілого із частин.
Формування уявлень про число	Формувати розуміння і використання числа як показника кількості, підсумку лічби, засвоєння способів поділу на підгрупи, відтворення груп предметів за кількістю та числом, лічби і називання чисел за порядком до 5. Познайомити з кількісною характеристикою числа. Ознайомити дітей з лічбою предметів у межах п'яти. Вправляти у називанні числа у межах п'яти в прямому і зворотному порядках.

	Вправляти в утворенні числа, шляхом додавання 1 до попереднього числа, розуміння підсумкового числа при відповіді на питання «Скільки?». Вправляти у визначенні місця кожного числа в ряду чисел від 1 до 5. Формувати вміння використовувати кількісну і порядкову лічбу у власних пізнавально-дослідницьких діях та продуктивній діяльності. Сприяти засвоєнню термінів *між, перед (за)*. *Додатковий зміст педагогічної роботи:* Ознайомлювати з цифрами у межах п'яти. Вправляти у співвіднесенні цифри з числом і числа з цифрою в межах п'яти. Вправляти в упорядкуванні числових карток у межах п'яти, в обведенні контурів цифр, клітинок пальчиком, олівцем, заштриховуванні, викладанні з паличок.
Ознайомлення з величиною предметів	Продовжувати вправляти у порівнянні предметів за величиною та її параметрами: довжиною (*довгий — короткий*), висотою (*високий — низький*), товщиною (*товстий — тонкий*), шириною (*широкий —*

	вузький). Вправляти в упорядкуванні предметів та умінні позначати словами параметри упорядкованих предметів: *довгий — довший — ще довший — найдовший*. Вчити використовувати умовну міру для порівняння предметів. Сприяти розумінню відносності результату, отриманого за допомогою умовної міри: чим менша умовна міра, тим більший результат; чим більша умовна міра, тим результат менший. Ознайомити з народними умовними мірами (*крок і п'ядь*).
Ознайомлення з формою предметів	Ознайомити дітей з трикутником та чотирикутником. Вправляти у обстеженні геометричних фігур та визначенні сторін, кутів, вершин. Продовжувати вправляти у визначенні та порівнянні кількості сторін, кутів, вершин у знайомих геометричних фігурах. Вправляти у розрізненні геометричних фігур (*круг овал, квадрат, трикутник, прямокутник, чотирикутник*) зі словесним поясненням їхніх характеристик (колір, величина). Формувати вміння впізнавати об'ємні фігури за різними проєкціями (куб - квадрат, куля-круг, цеглинка (паралелепіпед) -

	прямокутник), розглядати їх з різних сторін, виконувати графічне зображення деталей фігур. Вправляти у визначенні форми реальних предметів на основі зіставлення з геометричними фігурами: тарілка круглої форми, книга чотирикутної форми, підставки трикутної форми, блокнот квадратної форми.
Орієнтування у просторі	Продовжувати формувати вміння орієнтуватися у просторі, позначаючи місцезнаходження своє, предметів та речей словами: *над, під, на, за, поруч, високо, низько*. Формувати розуміння понять *між, посередині, біля, поза*. Вправляти у визначенні напрямків: *вперед-назад, вгору-вниз, зліва направо, справа наліво.*
Орієнтування у часі	Формувати розуміння часової послідовності. Продовжувати формувати уявлення про частини доби (ранок, день, вечір, ніч), часові відношення (*тепер — пізніше, спочатку — потім, учора — завтра*), засвоювати відношення *швидше — повільніше.*

	Продовжувати вчити розрізняти пори року за їх характерними ознаками.

ЕКОПРОСТІР РОЗВИТКУ ДИТИНИ

ПРЕДМЕТНИЙ СВІТ: ЩО НАВКОЛО МЕНЕ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Поглиблювати знання дітей про предметний світ довкола.

Дати дітям знання про те, що всі речі, які знаходяться довкола, відносяться до рукотворного світу.

Ознайомити дітей з матеріалами, що використовують для виготовлення речей (дерево, пластик, гума, тканина, глина) та елементарними способами їх обробки (витесаний, пошитий, виліплений).

Продовжувати вчити дітей орієнтуватися у предметах одного виду, порівнювати предмети між собою, знаходячи спільні та відмінні якості.

Вчити дітей знаходити альтернативне застосування предметам, виходячи з їх властивостей та якостей.

Продовжувати знайомити з будовою предметів, встановлювати аналітичні зв'язки між властивостями предметів та навколишнього середовища (що станеться, якщо ложка стане паперовою).

Продовжувати вчити використовувати узагальнювальні назви предметів (іграшки, посуд, білизна).

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Ознайомлювати дітей з українським народним житлом (хата, хатина, хатинка), особливостями інтер'єру та подвір'ям.

Формувати уявлення про різні види будівель у місті (багатоповерхівка, міст, торговельний центр, школа) та селі (будинок, курник, клуня, хлів). Поглиблювати знання про предмети побуту та інтер'єру в квартирі (будинку).

Продовжувати ознайомлювати дітей з одягом та взуттям. Вчити дітей добирати одяг відповідно до місця (в гості — гарну сукню, на пляж — купальний костюм), сезону, статі.

Продовжувати ознайомлювати з приміщеннями дитячого садка, їх предметним середовищем (екскурсії на кухню, в кабінет медичної сестри).

Продовжувати ознайомлення дітей з будовою та функціональним призначенням електротехніки, транспорту, інструментів. Розширювати знання дітей

про працю людей з різними видами техніки. Дати знання про техніку, яку використовують на фабриках та заводах для виробництва продуктів харчування та побутових речей. Формувати уявлення про їх безпечне використання.

Ознайомити дітей з видами пересування, якими користувались люди в давнину (коні, воли). Уточнити знання дітей про вантажний та пасажирський транспорт, розширювати знання про інші його види, зокрема: залізничний, морський, повітряний. Поглибити знання дітей про комунальний та спеціальний транспорт, військову техніку.

Розширювати знання про традиційні предмети побуту (посуд, знаряддя праці), а також про народні обереги: рушник, віночок, сорочка-вишиванка.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Виявляє пізнавальну потребу у поглибленні знань про предметний світ.

Має елементарні уявлення про те як створюються предмети (речі), з яких частин вони складаються, які матеріали використовують для їхнього виготовлення.

Розуміє взаємозв’язок між властивостями предметів, навколишнім середовищем та діяльністю людини.

Цікавиться практично-перетворювальною діяльністю дорослих, має бажання пізнавати та відкривати властивості предметів, альтернативно застосувати у власній діяльності.

Виявляє обізнаність з правилами користування різними предметами, бережливо ставиться до своїх речей.

Література на допомогу вихователю і батькам:

1. Бєлєнька Г.В. Образна іграшка як засіб формування життєвих цінностей дитини. *Народна освіта.* 2019, (2(38)). Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NarOsv_2019_2_19
2. Зайцева Л.І. Процесуальна складова засвоєння дітьми дошкільного віку наукових знань про об'єкти довкілля. Навчально-дослідницька діяльність дітей: досвід організації, дидактичні напрацювання, особливості формування навчально-дослідних умінь: матеріали Всеукр. наук-практ. конф. Кіровоград : КПУ, 2014. С. 5–7.

СОЦІАЛЬНИЙ СВІТ: ХТО ПОРЯД ЗІ МНОЮ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Продовжувати розвивати інтерес до пізнання світу людей з метою формування відкритості до соціальної взаємодії, готовності до міжособистісних стосунків.

Сприяти розумінню дітьми морального змісту правил міжособистісних стосунків, стимулювати прагнення керуватися ними у власних вчинках.

Розвивати розуміння доцільності, краси моральних вчинків.

Стимулювати розвиток потреби налагоджувати стосунки з людьми відповідно до моральних норм, формувати основи моральної поведінки.

Формувати основи культурної поведінки, культури міжособистісних стосунків.

Стимулювати розвиток основ емоційно-ціннісного ставлення до дітей та дорослих.

Виховувати основи громадянської свідомості, патріотичних почуттів.

Продовжувати формувати знання правил про безпеку поведінки в довкіллі.

Продовжувати формувати навички безпечної поведінки в різних ситуаціях життєдіяльності.

Підтримувати прагнення дітей брати участь у різних видах трудової діяльності.

Продовжувати розвивати в дітей навички самообслуговування, господарсько-побутової праці, праці в природному довкіллі.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Родина. Продовжувати формувати уявлення про родину, що об'єднує усіх родичів батька й матері; способи підтримки родинних стосунків (спілкування, гостини, родинні свята тощо); та їх культуру. Формувати вміння виявляти стриманість у власних бажаннях (не вимагати від батьків того, чого вони не можуть дати тощо). Стимулювати бажання допомагати старшим. Спонукати спілкуватися спокійно, не втручатися в розмову дорослих. Розширювати знання про потреби й обов'язки кожного члена сім'ї, зокрема, потреби й обов'язки дитини. Виховувати повагу до рідних, ввічливість, тактовність у стосунках з ними.

Людина серед людей. Продовжувати знайомити з правилами налагодження позитивних стосунків між людьми в системах: дорослі – дорослі, дорослий – дитина, дитина-діти. Поглиблювати уявлення про «полярні» позитивні й негативні якості людей (добрий – злий, ввічливий – грубий, щедрий – жадібний, чуйний – жорстокий, чесний – брехливий тощо). Формувати вміння визначати й називати моральні якості за результатами вчинків, поведінки

дітей і дорослих, співвідносити власну поведінку з моральним еталоном. Сприяти розумінню наслідків прояву моральних і аморальних якостей людини. Стимулювати бажання наслідувати зразки моральної поведінки. Формувати досвід моральної поведінки на засадах прояву соціально схвалюваних якостей (чуйності, доброзичливості, ввічливості, щедрості, чесності, скромності, справедливості тощо) в ситуаціях повсякденної життєдіяльності. Формувати культуру міжособистісних стосунків. Сприяти проявам довіри й поваги до дорослих та дітей. Продовжувати формувати обачливе ставлення до незнайомих людей. Продовжувати знайомити з правилами культурної поведінки у громадських місцях.

Наш дитячий садок. Розширювати, поглиблювати, узагальнювати уявлення дітей про призначення, особливості діяльності закладу дошкільної освіти, його підрозділів (медичного кабінету, харчоблоку, пральні тощо). Сприяти усвідомленню суспільної значущості праці педагогічних працівників, медичного, технічного персоналу, кухарів тощо. Виховувати емоційно-ціннісне ставлення до закладу дошкільної освіти, його працівників, дітей. Формувати бережливе ставлення до його матеріальних цінностей.

Україна – рідний край. Розширювати, уточнювати, узагальнювати уявлення про рідне місто (селище). Знайомити з назвою вулиці, де живе дитина, назвою вулиці, де розташовано заклад дошкільної освіти. Виховувати почуття гордості за рідне довкілля, шанобливе ставлення до людей, які створюють, оберігають, примножують красу рідного міста. Познайомити з назвою країни – Україна, з тим, що корінним населенням країни є українці, яким властиві характерні риси саме українського народу. Формувати розуміння того, що Державною мовою країни є українська. Формувати первинні уявлення про державні символи (герб, прапор, гімн), виховувати повагу до них. Знайомити з національним одягом українців. Розвивати інтерес до історичних подій на рідній землі, почуття приналежності до українського народу, любові до Батьківщини.

Безпека життєдіяльності. Продовжувати навички безпечної поведінки в суспільстві. Закріплювати правила поводження з предметами побуту (скляними, крихкими (посуд), гострими, ріжучими (столові прибори, швейні інструменти), електроприладами. Формувати навички обережного поводження з медичними препаратами, побутовою хімією. Продовжувати ознайомлення з правилами протипожежної безпеки (повідомляти дорослих, турбуватись про молодших дітей, влаштуватися в

безпечному місці, викликати службу порятунку 112 тощо). Формувати елементарні уявлення про способи гасіння загорань (пісок, ганчірка, вода, вогнегасник). Продовжувати знайомити з професією пожежника. Продовжувати формувати знання правил дорожнього руху, уявлення про дорожні знаки: інформаційно-вказівні (зона стоянки; житлова зона; населений пункт), заборонні (в'їзд заборонено; рух заборонено; рух пішоходів заборонено; рух на велосипедах заборонено), попереджувальні (діти; дорожні роботи; дикі тварини), знаки сервісу (лікарня; автозаправка; місце відпочинку; пункт технічного обслуговування). Продовжувати знайомити з правилами поведінки в громадському транспорті, на зупинках.

Економічне виховання. Формувати елементарні явлення про виробництво певних речей, продуктів у регіоні, де проживає дитина. Формувати уявлення про ресурси, необхідні для діяльності підприємств; про діяльність людей як виробників; про людей як споживачів товарів. Формувати уявлення про процес руху продукту від виробника до покупця. Уточнювати знання про соціальні об'єкти, де можна придбати товари. Поглиблювати уявлення про гроші, їх необхідність та цінність; про значення здійснення вибору під час покупок, роль реклами. Формувати уявлення про те,чого не можна купити за гроші (любов близьких, дружбу, здоров'я тощо).

Різних професій в світі багато. Продовжувати знайомити з працею медичних працівників, уточнюючи знання про лікувальні заклади, роботу лікарів (педіатра, хірурга, стоматолога, окуліста тощо). Формувати первинні уявлення про роботу лікарів «швидкої допомоги». Поглиблювати уявлення про діяльність, трудові обов'язки представників мужніх професій (рятувальник, поліцейський, військовий, пожежник, льотчик, охоронець тощо). Формувати елементарні уявлення про професію космонавта. Розширювати уявлення про місця, знаряддями праці змістом роботи, суспільну значимість робітничих професій листоноші, будівельника, водія, машиніста, кранівника, перукаря, швачки, продавця, пекаря, кухаря. Формувати уявлення про зміст, значення праці працівників сільського господарства: фермера, комбайнера, доярки, ветеринара.

Привчаємося працювати. Продовжувати формувати уміння слідкувати за охайністю й чистотою свого одягу. Вдосконалювати вміння самостійно одягатися, роздягатися; ставити, вішати, складати одяг у призначених для цього місцях; за необхідності користуватися щітками для одягу та взуття. Формувати естетичний смак, уміння красиво й охайно одягатися, помічати красивий і охайний вигляд інших, ввічливо висловити своє захоплення.

Спонукати до самостійності. Формувати культуру праці (уміння визначати мету праці, з допомогою вихователя планувати послідовність трудових дій, обирати необхідний інвентар, доводити розпочату справу до кінця). Виховувати ініціативність, наполегливість, ощадливість, охайність, уміння спілкуватися. Формувати вміння домовлятися підчас колективної діяльності, помічати й тактовно говорити про помилки інших дітей. Розвивати естетичні почуття. Формувати навички дбайливого ставлення до предметів побуту та інтер'єру. Формувати уміння цінувати працю людей, що забезпечують красу і порядок у закладі дошкільної освіти. Продовжувати формувати розуміння необхідності дотримання порядку в групі; уміння бережливо користуватись іграшками та предметами побуту; після використання складати на певні місяці зберігання. Залучати до облаштування затишного спільного побуту. Заохочувати до оформлення разом з вихователем групової кімнати до святкових подій. Розвивати естетичний смак. Формувати уміння милуватись власними результатами праці. Формувати вміння відповідально ставитися до доручень, доводити розпочату справу до кінця, передбачати наслідки своєї діяльності, необхідності в докладанні зусиль для отримання кращого результату. Формувати навички чергування

(сервірувати стіл, роздавати атрибути для ігор, матеріали для занять тощо). Вдосконалювати навички послідовного виконання трудових дій підчас сервірування столу. Спонукати до підтримки порядку на ігровому майданчику (прибирати листя, гілочки, сніг тощо).

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Виявляє інтерес до світу людей, готовність до міжособистісних стосунків.

Розуміє моральний зміст правил налагодження й підтримки позитивних стосунків між людьми, дотримується моральних правил у взаємодії з дорослими та дітьми.

Вміє визначати й називати моральні якості за результатами вчинків, поведінки дітей і дорослих, співвідносити власну поведінку з моральними еталонами.

Розуміє наслідки прояву моральних і аморальних якостей людини, доцільність, красу моральних вчинків.

Оцінює дії, вчинки дітей та дорослих з позицій засвоєних моральних правил.

Володіє основами культурної поведінки, культурою міжособистісних стосунків.

Розуміє цінність взаємодії з дітьми та дорослими, виявляє до них симпатію, співчуття, співпереживання, прихильність, турботу.

Має знання про найближче оточення (сім'ю, вулицю, селище, місто тощо) й рідну країну (назва, державні символи, національний одяг тощо).

Виявляє інтерес до минулих і сучасних подій на рідній землі.

Виявляє почуття любові до рідного довкілля, пошани до нього.

Знає правила безпечної поведінки на вулиці, в місцях загального перебування, під час користування предметами побуту, вміє їх дотримуватися.

Розуміє користь та потенційну небезпеку вогню, необхідність дотримання правил поводження з ним, дотримується їх в різних ситуаціях життєдіяльності.

Має первинні економічні знання.

Цікавиться працею дорослих, знає назви професій, трудові дії, розуміє й цінує результати праці.

Виявляє ініціативність, самостійність у різних видах трудової діяльності.

Володіє навичками самообслуговування, господарсько-побутової праці, праці в природному довкіллі.

Докладає зусиль для досягнення позитивного результату праці.

Література на допомогу вихователю і батькам.

1. Богуш А. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі : підручник / А. Богуш, Н. Гавриш. – Вид. 2-е. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2015. – 408 с.
2. Дитина в сучасному соціопросторі: навальний посібник / Т. О. Пироженко, С. О. Ладивір, К. В. Карасьова [та ін.]; за ред. Т. О. Пироженко. – К. –Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 272 с.
3. Літіченко О. Д. *Сучасні тенденції розвитку трудового виховання дітей дошкільного віку / О. Д. Літіченко //* Молодий вчений (8.1). – 2018. – С. 76–79.
4. Становлення внутрішньої картини світу дошкільника : монографія / ред. Т. О. Пироженко. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. – 236 с.
5. Сучасні діти – відображення цінностей дорослого світу : методичні рекомендації / ред. Т. О. Пироженко. – Київ–Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 120 с.

6. Кишинська А. Щоб країна пишалася нами. Формування основ патріотизму в дошкільнят / А. Кишинська // Дошкільне виховання. – 2017. – № 8. – С. 2–6.

7. Носачова Т. Патріотизм плекається в родині / Т. Носачова, Н. Волошина // Дошкільне виховання. – 2016. – № 6. – С. 10–12.

Гавриш Н. Дозвольте увійти. Допоможемо дитині соціалізуватися в доросло-дитячому суспільстві / Н. Гавриш, О. Рейпольська // Дошкільне виховання. – 2017. – № 6. – С. 2–5.

ПРИРОДНИЙ СВІТ: ДИТИНА В СВІТІ ПРИРОДИ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

– Розвивати у дітей пізнавальний інтерес до розмаїття світу природи.

– Збагачувати уявлення про зв'язки між явищами та об'єктами природи, залежність природи від діяльності та ставлення до неї людини.

– Розширювати знання про різноманітні середовища існування рослин і тварин.

– Формувати вміння помічати красу та естетичну своєрідність природи у різні пори року, вчити насолоджуватися спогляданням.

– Залучати дітей до різних видів діяльності у природі (спостережень, ігор, праці), різних форм освоєння природно-прекрасного.

– Виховувати уважне і шанобливе ставлення до всіх виявів життя.

– Формувати початкові трудові уміння та екологічну поведінку в природі.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Природа планети Земля

Осінь. Продовжувати формувати знання про характерні сезонні явища в природі та особливості її об'єктів в осінній період. Вчити помічати красу осінніх явищ як у сонячні, так і в інші дні.

Сонце. На основі спостережень підвести дітей до розуміння того, що сонце рухається небосхилом. Восени воно опускається нижче, тож гріє менше. На початку осені вдень ще тепло, стоять сонячні дні. Чим ближче до зими, тим менше сонячних днів, погода стає похмурою, холодною і дощовою.

Вітер. Осінні вітри — холодні, непривітні, пронизливі (середина і кінець осені).

Стан неба. Вчити помічати, що осіннє небо у сонячний тихий день світло-синє, повітря прозоре. Похмурого дня небо сіре. Осінні хмари часто несуть дощі. Вони темного кольору, низько нависають над землею (дощові хмари). Хмари по небу рухає вітер.

Опади. Осінь — час дощів. Осінні дощі — холодні, затяжні. Після дощу з'являються калюжі. Осіннє повітря вологе й прохолодне. Наприкінці осені з важких темних хмар падає сніг з дощем.

Ґрунт. Восени завершуються сільськогосподарські роботи, і земля відпочиває. Її вкриває товстий шар листя. Під ними корені рослин засинають до весни.

Рослини. Розширити знання дітей про осінні зміни в рослинному світі, карнавал осінніх кольорів: яскраво-жовтий колір листя клена, беріз; яскраво-червоний осики, винограду, вишні; зелене листя бузку. Яскравість дозрілих калини і горобини. Дати знання про листопад — захисне пристосування дерев і кущів до зими. Вчити встановлювати найелементарніші зв'язки між явищами осінньої природи і змінами в житті рослин (без води рослина засихає, менше світить сонце — листя змінює свій колір, настають холоди — листя опадає).

Ознайомити дітей з кількома кімнатними рослинами, схожими на кущик (герань, бальзамін), їх ботанічними ознаками та естетичними характеристиками, способами догляду.

Гриби. Ознайомити із зовнішнім виглядом та видами грибів. Дати знання про гриби їстівні (печериці, білі, лисички) та отруйні (мухомор, бліда поганка).

Тварини. Вчити помічати осінні зміни в житті тварин: комахи заховалися в землю, під коріння, в щілинки; комахоїдні птахи відлітають у теплі краї; наблизились до людських осель птахи, що залишаються зимувати, звірі готуються до зими — накопичують жир (ведмідь, їжак), змінюють хутро на більш тепле, зайці змінюють колір хутра.

Формувати уявлення про безперечне право на

життя всіх представників тваринного світу. Вчити виокремлювати характерні ознаки та естетичні характеристики представників тваринного світу (величина; шкіряний покрив, його забарвлення; спосіб пересування і живлення; звуки, які видають, роль в природі та житті людини).

Вчити встановлювати зв'язки між явищами осінньої природи і змінами в житті тварин (засохли рослини — зникли комахи; зникли комахи — відлетіли перелітні птахи тощо). Продовжувати знайомити зі свійськими (кінь, коза, вівця) та дикими (кабан, ведмідь, вовк, лисиця) тваринами.

Ознайомити дітей з правилами поведінки в природі.

Праця в природі:

- *на ділянці дитячого садка:* збирати урожай на городі, насіння квітів у квітнику, насіння дерев (дуб, каштан); сортувати насіння, прибирати ділянку від опалого листя;
- в груповій кімнаті та вдома: мити фрукти і овочі, допомагати дорослим у приготуванні соків з м'яких фруктів чи ягід, фруктових і овочевих салатів;
- в куточку природи: поливати квіти, протирати листя декоративно-листяних рослин;

- створювати букети з сухого листя, осінніх квітів.

Зима. Продовжувати ознайомлення з характерними явищами природи та змінами об'єктів природи в зимовий період.

Сонце. Розширити знання дітей про значення сонячного тепла і світла в житті рослин, тварин, людей. Вчити помічати, що сонце взимку над землею піднімається невисоко, шлях його на небосхилі короткий, тепла дає мало, стає холодно, вся природа реагує на це.

Наприкінці зими сонечко часто пригріває, на дахах тане сніг. З води, що крапає, утворюються бурульки. Після відлиги, якщо посилюється мороз, на гілках дерев та кущів з'являється тонкий шар льоду — ожеледь, шар льоду на поверхні землі — ожеледиця. Ожеледь — красиве, але небезпечне для птахів явище — важко добувати корм з-під кори дерев, важко утримуватися на гілках. Ожеледиця — небезпечне явище для людей, бо легко посковзнутися і впасти.

Вітер. Вчити помічати, що взимку дмуть холодні вітри, вони бувають сильними, піднімають сніг із землі й переносять його в інші місця, утворюють заметілі.

Стан неба. Закріпити знання про стан неба взимку: сонячного дня небо голубе і прозоре, у

похмурий — вкрите сірими хмарами, білі купчасті хмарки зникають.

Опади. Сформувати у дітей елементарні уявлення про сніг (білий, м'який, пухнастий, холодний, під дією тепла розтає, коли мокрий — ліпиться, сухий — розсипається). За низької температури вода перетворюється на лід. Ознайомити з властивостями льоду (крихкий, прозорий, твердий, гладенький). На початку зими сніг випадає рідко. Бувають холодні тумани, ожеледиця.

Ґрунт. Сформувати у дітей елементарні уявлення про властивості ґрунту взимку: земля замерзає, стає твердою.

Рослини. Сформувати у дітей уявлення про зміни, що сталися в житті рослин: дерева і кущі відпочивають, стоять без листя, не ростуть, не квітують, але вони живі; під снігом — засохлі трав'янисті рослини, коріння рослин спочиває в землі. Рослини взимку потребують нашої охорони, бо у морозні дні гілки дерев легко ламаються.

Продовжувати ознайомлення дітей з кімнатними рослинами (геранню, бальзаміном), умовами, необхідними для їх зростання, формувати практичні та дослідницькі вміння щодо догляду за ними.

Тварини. Продовжувати ознайомлення дітей з

різноманітним світом тварин, їх зовнішньою будовою, способом життя. Сформувати уявлення про зміни, що сталися в житті тварин узимку: відлетіли шпаки, ластівки, стрижі; залишилися ворони, сороки, горобці, синиці; наблизились до наших осель снігурі. Учити дітей порівнювати тварин між собою за зовнішнім виглядом і способом життя. Виявляти подібні й відмінні ознаки тварин, що живуть у різних середовищах (в лісі, водоймах, повітряному просторі). Ознайомити з правилами підтримки птахів узимку.

Познайомити дітей із хом'ячком, морською свинкою (зовнішнім виглядом, способом життя та харчування).

Праця в природі:

- *на ділянці дитячого садка:* накопичувати сніг на квітниках та під деревами, прибирати ділянку від сухих гілочок, розчищати доріжки від снігу, слизькі доріжки посипати піском, годування птахів у годівниці;
- в груповій кімнаті та вдома: мити фрукти і овочі, допомагати дорослим у приготуванні соків з м'яких фруктів чи ягід, фруктових і овочевих салатів;
- в куточку природи: виконувати обов'язки чергових: поливати квіти, протирати листя декоративно-листяних рослин, годувати

тварин куточка природи під наглядом вихователя; пророщувати цибулю на перо, висаджуючи цибулинки у ємкості з водою,

Весна. Продовжувати вчити помічати зміни в природі.

Сонце. На початку весни сонце гріє більше, світить яскравіше, з кожним днем помітно піднімається на небосхилі. Від весняних сонячних променів все навкруги оживає.

Вітер. Вчити розрізняти характерні особливості весняних вітрів: приємний, лагідний, теплий, іноді повіває холодом.

Стан неба. Вчити помічати як з кожним весняним днем небо яснішає. На небі з'являються білі хмари, вони називаються купчастими, сірі важкі хмари зникають.

Опади. Ознайомити з розмаїттям весняних опадів: початок весни буває зі снігом, заметіллю. Весняний сніг сірий, брудний, крихкий. Пояснити дітям, чим корисна тала вода. З потеплінням земля вмивається дощами. Весняні дощі теплі, рясні, незатяжні, корисні для землі і рослин. Наприкінці весни бувають грози з блискавками.

Ґрунт. Продовжувати формувати у дітей уявлення про властивості ґрунту: навесні ґрунт розмерзається, пахне свіжістю, при нагріванні

сонцем парує. Пояснити значення ґрунту для рослин, тварин, людини та необхідність його охорони. Залучати до дослідження ґрунту, його збереження на доступних для дитячої праці ділянках (очищати від поверхневого бруду, запобігати витоптуванню).

Вода. Продовжувати формувати у дітей уявлень про воду: пояснити, для чого потрібна вода рослинам, тваринам, людині; як треба воду використовувати, берегти.

Рослини. Продовжувати ознайомлення дітей з різноманітними дикорастучими та кімнатними рослинами, умовами їх життя та особливостями догляду; формувати уявлення про частини рослин: (корінь, стебло, листя, квіти, плоди): у різних рослин вони не однакові за величиною, формою, кольором, запахом. Дати знання про те, що рослини пристосувалися до життя в різних умовах — в лісі, парку, на водоймі, в саду, на городі тощо.

Ознайомити зі змінами, що сталися в житті рослин навесні: ранньою весною розпустилися кущики верби (котики), зацвіли береза, осика, ліщина, їхні квіти зібрані у «сережки»; на деревах і кущах поступово набухають бруньки, з яких згодом з'являється листя; на відкритих сонцю місцях можна побачити підсніжники, проліски, фі- алки, гусячу цибульку, мати-й-мачуху. У другій половині весни все навколо вкривається молодою зеленню: травою,

квітами; гарно квітнуть фруктові дерева.

Познайомити з правилами поведінки з рослинами навесні: оберігати первоцвіти, дбати про чистоту зелених газонів, місця відпочинку в парках, лісі, біля водойм.

Тварини. Продовжувати ознайомлення дітей з різноманітним світом тварин як у природному середовищі, так і в домашньому оточенні (звірі, птахи, риби, комахи), з умовами їх існування; формувати уявлення про особливості зовнішньої будови тварин, спосіб їх пересування, живлення.

Навчати дітей порівнювати тварин найближчого оточення за зовнішніми ознаками, способом життя, живлення.

Вчити помічати зміни в житті тварин навесні: прокинулися комахи (метелики, жуки, мухи, мурашки, джмелі, бджоли); на водоймах кумкають жаби; повернулися перелітні птахи: шпаки, ластівки, стрижі, трясогузки; зимуючі птахи (синиці, горобці, граки, ворони, сороки) стають більш активними; заєць та білка змінили хутро на літнє; у тварин з'явилися малята.

Продовжувати вчити дітей дотримуватись правил поведінки у природі.

Праця в природі:

– *на ділянці дитячого садка:* ранньою весною накопичувати сніг на

квітниках, городі та під деревами, прибирати ділянку від сухих гілочок, підмітати доріжки;

– *на городі:* висаджувати пророщену картоплю, попередньо замочене насіння квасолі, гороху, буряка, гарбузів, соняшника;

– *у квітнику:* висаджувати цибулинки гладіолусів, лілій;

– в груповій кімнаті та вдома: мити фрукти і овочі, допомагати дорослим у приготуванні соків з м'яких фруктів чи ягід, фруктових і овочевих салатів за власним смаком;

– в куточку природи: поливати квіти, протирати листя декоративно-листяних рослин, пророщувати цибулю, висаджувати в грунт насіння салату, пророщувати картоплю для посадки, годувати тварин куточка природи під наглядом вихователя

Літо. Під час ігор, праці та безпосередніх спостережень у природі закріплювати і розширювати знання дітей про літні явища та зміну об'єктів природи у літній період.

Сонце. Продовжувати вчити помічати сезонні зміни у природі: сонце високо піднімається на небосхилі, яскраво світить; дні стають довгі та спекотні.

Вітер. Вчити розрізняти особливості вітрів: слабкий, помірний, сильний. Літній вітер теплий. Іноді влітку віють сильні вітри, що супроводжуються зливами, — буревії та суховії (сухі вітри).

Стан неба, опади. Продовжувати формування у дітей уявлень про те, що влітку небо високе, голубе, перед грозою вкривається темними хмарами. Закріпити знання дітей про літні дощі — короткочасні, теплі, зливові, після яких на небі з'являється веселка.

Ґрунт, вода. Продовжувати формувати у дітей уявлення про ґрунт і воду; властивості, користь для рослин, тварин, людини. Формувати уміння ощадливо використовувати водні ресурси.

Рослини. Ознайомити дітей зі змінами у розвитку рослин влітку: невелика кількість дерев (робінія, липа, катальпа), кущів (шипшина, малина, чорниці) та трав'янистих рослин (кульбаба, спориш, подорожник, в'юнок, кропива) улітку цвіте, а на рослинах, що відцвіли, з'явилися плоди. Продовжувати ознайомлювати дітей з частинами рослин (корінь, стебло, листя, квітки, плоди), функціями, які вони виконують у житті рослин; навчати дітей розрізняти за зовнішніми ознаками групи рослин (дерева, кущі, трав'янисті рослини). Закріпити правила охорони рослин улітку.

Гриби. Продовжувати знайомити дітей із

зовнішнім виглядом та видами грибів. Формувати у дітей знання про те, що влітку в лісах починається збір їстівних грибів (лисичок, сироїжок). Продовжувати формувати уміння дітей розрізняти їстівні та отруйні гриби за зовнішніми ознаками.

Тварини. Ознайомити дітей зі змінами в житті тварин улітку. Продовжувати ознайомлення із зовнішнім виглядом тварин (комах — мурашки, лимонниці, білана капустяного, кропив'янки, сонечка; земноводних — жаби; плазунів — ящірки, черепахи; птахів — сірої ворони, грака, голуба, горобця, синиці, шпака, стрижа; звірів — ведмедя, зайця, білки, їжака), їх поведінкою, способами пересування, властивими для них звуками. Залучати до облаштування поїлок для птахів і комах на ділянці дитячого садка.

Праця в природі:

– *на ділянці дитячого садка:* підмітати доріжки, прибирати ділянку від сміття;

– *на городі:* поливати рослини, збирати урожай ягід, зелені;

– *у квітнику:* поливати квіти;

– в груповій кімнаті та вдома: мити фрукти і овочі, допомагати дорослим у приготуванні соків з м'яких фруктів чи ягід,

фруктових і овочевих салатів за власним смаком;

– в куточку природи: поливати та обприскувати квіти, протирати листя рослин, годувати тварин куточка природи під наглядом вихователя.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

– Вміння помічати красу природи та емоційно реагувати на неї;

– вміння обстежувати об’єкти і явища природи за допомогою органів чуття

– знання назв рослин і тварин своєї місцевості;

– вміння розрізняти дерева, кущі, трав’янисті рослини;

– вміння визначати і називати характерні ознаки природних об’єктів і явищ; основні частини рослин, їх призначення, особливості будови тіла тварин, що живуть в різних умовах (у воді, на землі, в повітряному просторі);

– сформовані трудові уміння догляду за рослинами і тваринами, підтримання чистоти довкілля.

ЛІТЕРАТУРА НА ДОПОМОГУ ВИХОВАТЕЛЮ І БАТЬКАМ

1. Бєлєнька Г. Дошкільнятам про світ природи. Діти п’ятого року життя / Ганна Бєлєнька, Олена Половіна. – К.: Генеза, 2016.- 96 с.

2. Бєлєнька Г. Кімнатні рослини в дитячому садку // Дошкільне виховання - № 1, 2017– С. 7-9.

3. Березіна О. Організована навчально-пізнавальна діяльність дітей середнього дошкільного віку. Розробка занять / Олена Березіна. – Тернопіль: Мандрівець, 2018.- 360 с.

4. Система освітньої роботи з дітьми середнього дошкільного віку : в двох частинах / упоряд.: О. М. Березіна, О. Л. Цимбалюк. - Тернопіль: Мандрівець, 2018. – 480 с.

5. Скребцова М. «Казки про природу для дошкільнят» / Марія Скребцова, Олександра Лопатіна. – Х.: Основа, 2013. – 112 с.

ГРА ДИТИНИ

Гра – це іскра, яка запалює вогник допитливості В.О.Сухомлинський

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

сприяти формуванню стійких ігрових інтересів, розвивати фантазію під час гри, диференціювати ігрові інтереси хлопчиків та дівчаток;

заохочувати дітей до спільних ігор;

збагачувати та перетворювати ігрове середовище з метою заохочення дітей до вирішення ігрових завдань;

формувати уміння аналізувати поведінку партнера по грі;

учити дітей отримувати емоційне задоволення від спілкування з однолітками;

учити дітей опановувати власний емоційний стан;

учити виявляти творчість та ініціативність у процесі гри;

сприяти створенню власного задуму майбутньої гри, способів побудови ігрового образу, тематики і сюжетів індивідуальної та спільної гри.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

№	Вид гри	Завдання	Орієнтов
	Ігрові вправи: кінозологічні, на розвиток взаємодії та партнерства	Продовжувати вчити дітей розпізнавати емоції; вчити дітей за допомогою гри відновлювати власний емоційний стан; формувати уміння аналізувати поведінку партнера по грі; продовжувати формувати уміння дітей отримувати емоційне задоволення від спілкування з однолітками	"Ребро, ку "Крабики "Гачки", " сну в садо "Клумба т "Добра тв усміхайли клубочок" багаття", мишку", " "Пальчик "Знайди в увесь посу правило»
	Творчі ігри		
	Конструктивно-будівельні ігри	Заохочувати дітей до використання в іграх різноманітного будівельного матеріалу: природного (пісок, камінці,сніг), викидного, різних видів конструкторів (пласких та лінійних з болтами, трансформерів) тощо; а також до експериментування, прояву фантазії під час будівництва. Залучати дітей до зведення спільних будівель, формувати вміння гратися разом. Вчити обігравати зведені конструкції	бага буд дитя май річк авто зоо фан фер тако авто річк сні при
	Сюжетні ігри	Формувати у дітей вміння спільно	«Сім

		обирати тему гри, розподіляти ролі, погоджувати ігрові дії. Вчити організовувати гру: обирати місце та облаштовувати його відповідно до сюжету. Спонукати дітей до відображення в іграх правил культурної поведінки, до побудови гри на засадах доброзичливості та взаємодопомоги. Збагачувати зміст ігрової діяльності за рахунок розгортання нових, послідовно пов'язаних між собою сюжетів, відображення подій з реального життя, улюблених мультфільмів, літературних творів. Підтримувати прояви дитячої ініціативи та фантазування. Формувати уміння діяти узгоджено, уникати конфліктів, самостійно знаходити вихід із складних ситуацій.	«Лік допо «Во «Ль «Буд «Пер мод» «Су «Пе госп «Са
	Ігри-драматизації	(див. підрозділ «Театральне образотворення» розділу «Д мистецтва»).	
	Ігри за правилами		
	Дидактичні ігри	Створювати сприятливі умови для розвитку пізнавальної активності дітей в різних сферах життєдіяльності. Вчити використовувати в	*Орієнтовна тема Ознайомлення із о довкіллям:*«Поста «Що зайве?», «Ві скринька, «Розста «Транспорт», «Зна

		процесі ігрової діяльності набуті знання, власний життєвий досвід. За допомогою дидактичних ігор продовжувати розвивати у дітей пам'ять, увагу, мислення. Активізувати та збагачувати словниковий запас, розвивати зв'язне мовлення. Формувати уміння групувати предмети за заданими ознаками, виокремлювати спільне та відмінне, розташовувати предмети у порядку збільшення або зменшення, використовувати у мовленні числівники, орієнтуватись у часі. Закріпити за допомогою ігор знання дітей про природне та суспільне довкілля. Розвивати уміння вирішувати ігрові задачі, дотримуючись правил, доводити розпочату гру до кінця	описом»,«Впізнай працює?», «Полов буває», «Що з чог «Знайди пару», «Дл «Чарівний промінч «Добре — погано *ознайомлення з пр* «З якої гілки дітк «Впізнай на смак росте?»,«Магазин живе і чим харчує лото»,«Зоологічне «Город», «Сад», « спочатку, що пот - *логіко-математи розвиток:*«Виклад «Розрізні картинки доміно», «Драбин кого скільки?»,«Зн день», «Добери за ф продовжує», «Сус помилку», «Чарів - *розвиток мовле* «Словниковий ві «Скажи навпаки», «Спіймай слово», помились», «Хто бі відгадаємо», «Казк

	Рухливі ігри	(див. підрозділ «Здоров'я та фізичний розвиток» р дитини»).	
	Народні ігри	Формувати у дітей інтерес до українських традицій за допомогою народних ігор. Викликати у дітей бажання брати участь у народних іграх, хороводах та іграх парами; розвивати естетичні почуття; вчити створювати виразний образ. Заохочувати дітей до використання елементів традиційних народних ігор, українського фольклору у різних видах самостійної діяльності.	*Орієнтовна т завдань:*«Кач дрібушечки», «Горобейко», войтеся, огіроч «Вишні - чере «Галя по садо кіт по траві… «Тікав заєць ч зайчик-побіга Лисичка», «Віночок», «А бичка», «Діду садочку ходи «Мишка й ко
	Комп'ютерні ігри	(див. розд. «Комп'ютерна грамота»).	

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Зацікавлено ставиться до ігрової діяльності, бере участь у різних видах ігор.

Використовує іграшки відповідно до призначення та їх змісту

Використовує власний досвід для створення ігрових задумів; реалізує в них свої пізнавальні, комунікативні потреби.

Дотримується рольових способів поведінки, норм та етикету спілкування. Розпізнає емоції партнерів по грі, вчиться аналізувати їх поведінку.

Групує предмети за заданими ознаками, виокремлює спільне та відмінне, розташовує предмети у порядку збільшення або зменшення, використовує у мовленні числівники, орієнтується у часі.

Створює власні іграшкові будівлі за зразком, умовою, задумом; добирає необхідний матеріал, деталі; використовує різні способи створення будівлі та елементи оздоблення.

Виявляє творчість, імпровізацію, пропонує оригінальні ідеї для покращення гри.

Література на допомогу вихователю та батькам

1. Ігри з навчанням. Режим доступу: http://ditsad.com.ua/igry.htm
2. Народні ігри. Для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / Упоряд. Ю. Є. Бардакова– Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 96 с. –ISBN 978-966-333-510-0.
3. Павелків Р. В. Гра як провідна діяльність дітей дошкільного віку // Дитяча психологія : навч.

посіб. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. – К. : Академвидав, 2011. – 373 с.
4. Піроженко Т.О., Ладивір С.О., Карабаєва І.І., Гурковська Т.Л. Розвивальні ігри та вправи для дітей п’ятого року життя. – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 64 с.
5. Рухливі ігри для дітей середнього дошкільного віку. Режим доступу:https://krainau.com/maty-ta-dytyna/rukhlyvi-ihry-dlia-ditei-serednoho-doshkilnoho-viku.html
6. Скарбничка ігор і віршованої мозаїки для дітей раннього та дошкільного віку: навч. метод, посібник / Упоряд. Г. І. Іванюк [та ін.]. За ред. Г. І. Іванюк. –К.: Сім кольорів, 2009. – 240 с.
7. Скарбничка ігор для розумних батьків і кмітливих дітлахів / Упоряд.Крутій К.Л., Маковецька Н.В. – З.: ЛІПС, 2004. – 220 с.
8. Стеценко. І. Б. Логіки світу: розвиток логічного мислення дітей 5-го року життя / – К. : Редакції загальнопедагогічних газет, 2004. – 112 с. – ISBN 966-8200-84-5.

КОМУНІКАТИВНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

*Удосконалювати звукову культуру мовлення : розвивати фонематичний слух і дихання, мовленнєвий апарат; чітку й правильну звукову вимову; формувати інтонаційну виразність, елементарне усвідомлення мовлення.

*Сприяти збагаченню, якісному засвоєнню та активізації словника різними частинами мови, образними виразами, приказками.

*Формувати граматичну правильність мовлення : узгоджувати слова у роді, числі й відмінку; утворювати та вживати слова у різних граматичних формах, простих й складних реченнях.

*Розвивати зв'язне (діалогічне й монологічне) мовлення: елементарні уміння брати участь у діалозі на пропоновану тему, адекватно відповідати на запитання співрозмовників (дорослих і дітей); переказувати літературні твори (казки, оповідання); стимулювати до словесної творчості (складання дитиною твору в будь-якій формі висловлювання, що відповідає певним літературним нормам).

* Формувати елементарні навички спілкування як рідною для дитини так і державною мовою з

дорослими та дітьми з дотриманням правил мовленнєвого етикету в різних життєвих ситуаціях.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

У *світі звуків.* *Продовжувати роботу* над розвитком умінь слухати й чути звуки природи, довкілля, а також звуки рідної для дитини мови та державної; розрізняти ці звуки, наслідувати тощо. *Розвивати* фонематичне сприймання, мовленнєве дихання (вимовляти 3-4-складові слова на одному видиху), фонематичний слух: учити впізнавати слова близького звучання (рими) і самим добирати подібні слова; розрізняти значення слів типу *бик - бік, день - пень,* правильно вживати наголос: *ру□ки – руки□. Вправляти в умінні* передавати за допомогою інтонації різний настрій. Закріплювати вміння говорити чітко, виразно, володіти силою голосу, різним темпом мовлення. *Уточнювати, закріплювати* правильне вимовляння звуків рідної мови: (свистячих [с], [с'], [з], [з'], [ц], [ц']; шиплячих [ж], [ч], [ш]; сонорних [л], [л'] [р], [р']; *звернути увагу* на вимову звуків : [жз], [дж], [г], [к], [х], [б] *(голуб, **к**етяг),* у тому числі при збігу кількох приголосних: *згубити, хвіст, хліб;* також у сполуках типу: *скло, підставляти. Тренувати у вимовлянні* [шч] *(**щ**ука, ку**щ**).* Розвивати уміння проспівувати голосні звуки мови у мовлених дітьми словах; розпізнавати окремі звуки у заданих вихователем

словах. Домагатися правильної вимови звукосполучень у словах типу *п'ять;* звуків [г] - [ґ] *(**Г**аля -**ґ**уля),* [дз] — [дж] *(**дз**енькнути, **ґ**едзь, **дж**міль);* [з'ц'], [с'ц'], [з'с']: *на ніжці (на ні[з'ц']і), не поріжся (не порі[з'с']а)* та звуки [ц':], [с':] у дієслівних формах: *сміється (сміє[ц':]а), умиваєшся (умиває [с':]а),* слів з апострофом. *Вправляти у правильному* і по можливості швидкому промовлянні нескладних віршиків, скоромовок. Вчити *вимовляти* слова з дотримуванням норм літературної вимови.

У світі слів. *Продовжувати збагачувати, уточнювати, активізувати словник* дітей різними частинами мови відповідно до тем : «Родина», «Наш дитячий садочок», «Про ввічливість», «Гра та іграшки», «У світі професій», «Тварини», «Рослини», «Транспорт», «Музичні інструменти» та ін. *Приділяти увагу* правильному розумінню різних слів дітьми, точному вживанню їх за змістом. *Поповнювати* словниковий запас дітей словами-назвами тварин жіночого роду *(вовчиця, слониха)* та назвами малят тварин *(кошеня, каченя),* предметів із пестливими суфіксами *(дзеркальце, віконце, відерце, кошенятко, зайченятко),* людей за фахом, дією *(продавець, поштар),* за характерною ознакою *(сплюха, хвастун),* ознак *(умитий, намальований);* предметів та явищ навколишнього

світу, дій, ознак, кількості, складними словами (*листопад, електроприлад* та ін.). *Учити при порівнянні предметів* виділяти і точно позначати істотні ознаки, якості і властивості предметів; *вживати* антоніми для позначення величини, кольору *(великий - маленький, білий - чорний). Знайомити дітей* з різними значеннями багатозначних слів *(хвостик мишки та хвостик у яблука, сонечко у небі та сонечко жучок);* узагальнюючі слова *(їжа, іграшки, посуд, меблі, одяг, взуття, транспорт).Звернути увагу*, що деякі слова вимовляються однаково, але мають різне значення *(прибирати (прикрашати) ялинку і прибирати іграшки з килимочка). Збагачувати мовлення* дітей словами з близьким та протилежним значенням *(забитися - ударитись, солодкий - кислий).Продовжувати вводити в мовлення* дітей узагальнюючі слова *(дерева, кущі, квіти, трави* та ін.*)*. *Розвивати вміння* групувати предмети за характерними ознаками, властивостями *(стіл письмовий, обідній, кухонний; одяг для хлопчиків, для дівчаток, для чоловіків, для жінок).* Звернути увагу на лексичну сполучуваність слів *(відчинити двері, кватирку, розгорнути книжку, відкрити коробку, насипати борщу, супу, заплющити очі).* Пояснювати дітям, що люди спілкуються словами. Учити відповідати на запитання типу: «*Яким*

словом це називається? Які ви знаєте ще слова? Хто хоче назвати своє слово?» Формувати вміння відгадувати описові загадки про іграшки, предмети, істоти, явища.

У світі граматики. *Вправляти у вживанні* форм іменників чоловічого та середнього роду в родовому відмінку *(винограду, меду, салату, снігу, пальта). Звертати увагу* дітей на чергування звуків при змінюванні деяких слів *(муха - мусі, стіл - на столі);* на відсутність закінчень у словах-назвах маленьких істот *(лошат, курчат),* назвах предметів жіночого роду *(доріг, тополь)* у родовому відмінку множини. *Вправляти у правильному вживанні* назв посуду (*хлібниця – хлібницею, у хлібниці, цукорниця, сільниця)* закінчень *-ою, -ею, -єю (з мамою, з бабусею, під грушею, акацією), -ом, -ем, -єм (м'ячем, гаєм), -ів* у іменниках *(сусідів, звірів, братів)* й утворенні назв приміщень за їх призначенням *(спальня, вітальня),* іменників — назв людей за характерною ознакою *(добряк, весельчак),* за фахом *(садівник),* назв малят тварин, птахів *(жабеня, горобеня). Формувати вміння вживати* слова, в яких не змінюються закінчення *(пюре, какао, кіно);* слова-назви взуття у множині й однині *(чоботи - чобіт, черевики - черевик);* утворювати деякі складні форми слів іменники в родовому відмінку множини *(курча - курчат,*

теля - телят) дієслова в наказовій формі *(намалюй, заспівай, виклади);* форми дієслова *хотіти. Вправляти з звуконаслідувальних* слів утворювати дієслова *(кум - кумкати, няв - нявкати). Звертати увагу* на правильне вживання дієслів у різних особових формах із змінами звуків *(ходити - ходжу, ловити - ловлю);* на дієслова, в яких за допомогою префіксів передається значення закінченої дії *(малювати - намалювати);* у вживанні іменників з кількісними числівниками *(одна лялька, дві ляльки),* збірними *(двоє хлопців, троє зайчиків),* порядковими *(перший день, третій раз);* дієслів наказового способу з часткою *хай (нехай): хай скаже, нехай піде;* прикметників вищого й найвищого ступенів *(малий - менший - найменший; високий - вищий - найвищий; гарний - кращий (найгарніший); великий - більший; поганий - гірший);* прикметників з посиленою ознакою *(злий — злющий, хитрий — хитрющий);* прикметників із суфіксами *-ісіньк-, -есеньк-*, вправляти в утворенні прикметників із суфіксом *-ат (вухатий, головатий). Формувати вміння утворювати* прикметники від слів — назв тварин *(ведмедів, котиків),* а також від імен (*Олин, Вірин). Вправляти в узгодженні* займенників з іменниками *(наш двір, наші іграшки, моя лялька),* в узгодженні

займенника *ви* з дієсловом *(ви обійшли, ви сказали)*. *Стимулювати* дітей до вживання різних типів речень (простих, складних), будувати їх за допомогою дорослого, а пізніше самостійно; з однорідними членами *(наш котик маленький, м'якенький, веселий);* речень із сполучниками ***і, а, але,*** займенниками ***хто, що, чий, який;*** до вживання повних речень за допомогою запитань типу: «*Що ти бачив(ла) на прогулянці?»*. ***Розмовляємо.*** *Продовжувати вчити самостійно будувати відповідь* згідно запитань різного типу: питання констатації (де? що? який?), причинно-наслідкові (як? чому? навіщо?); відповідати на запитання загадок. *Спонукати до постановки запитань* різного типу (пошукові, запитання, що стимулюють до виявлення внутрішнього емоційного стану співрозмовника). *Удосконалювати навички діалогічного мовлення* з дорослими та дітьми: уважно слухати, вести діалог, дотримуючись теми розмови (конкретно відповідати на запитання, стимулювати до власних запитань, підтримувати діалог як вербальними, так і невербальними засобами: погляд, міміка, жести та ін.). *Формувати уміння* будувати діалог в уявних сюжетних ситуаціях («У транспорті», «У крамниці», «У гостях», «У театрі», «У

музеї» та ін.), народних, рухливих, дидактичних іграх.

Розповідаємо. *Продовжувати розвивати* вміння зосереджено слухати зміст тексту до переказу (короткі казка, оповідання); переказувати відомі та вперше почуті казки та оповідання (за ролями, по частинах; за ілюстраціями, з показом театру), послідовно та виразно передавати зміст, називати імена персонажів, відтворювати пряму мову, сприяти включенню в переказ дитини примовок з тексту казки, якомога точнішій передачі мовлення персонажів, стежити за послідовністю відтворення подій; *складати: невеликі* загадки-описи тварин, рослин, предметів та іграшок, за якими безпосередньо спостерігають; описові загадки про добре знайомі іграшки, предмети з пам'яті; порівняльний опис двох іграшок, картинок; описувати добре знайомі сюжетні та предметні картини; *сюжетні розповіді* за добре знайомим змістом картини, розповіді про іграшку, предмет (за запитаннями вихователя, а потім самостійно): описувати його якості і властивості (зовнішній вигляд і одяг, якщо це лялька), називати найбільш характерні ознаки; розповідати з пам'яті на запропоновану тему за структурно-синтаксичною схемою (*Це було… Одного разу… А потім… От і завершилася…*).

Підтримувати словесну творчість під впливом творів мистецтва та вражень від навколишнього життя, та яка виражається в створенні усних творів – оповідань, казок, віршів тощо.

Спілкуємося із задоволенням. *Продовжувати формувати потребу у спілкуванні з дорослими*. У стосунках із близькими дорослими виявленню упевненості, спокою; у присутності сторонніх – неспокій. Сприяти виявленню ініціативи до спільної з дорослими гри та інших видів діяльності, спілкування на рівні партнерських взаємовідносин та взаємоповаги, бажання почути один одного та ін. *Продовжувати стимулювати до усвідомлення дитиною свого місця та ролі у групі однолітків*, стимулювати до формування вибіркового ставлення до партнерів у спілкуванні. Формувати вміння відчувати настрій дорослих та однолітків під час мовленнєвого спілкування та пантоміміку (міміку обличчя, жести, рухи тіла та ін.), адекватно реагувати на них. Удосконалювати навички формул мовленнєвого етикету, призначених для найрізноманітніших ситуацій: вітання, знайомства, вибачення, подяки, прохання, привернення уваги, згоди, відмови, заборони, побажання та ін.; навички *культури спілкування* (дивитися в очі співрозмовнику, коли запитуєш, відповідаєш, розповідаєш; стояти прямо, не озиратися, не

тримати руки за спиною та ін.; привчати у розмові з дорослими, дітьми вживати слова ввічливості: *дякую, прошу, вибачте, даруйте, будь ласка* та ін.). Формувати елементарні вміння будувати не лише партнерські стосунки з дорослими й однолітками в різних видах дитячої діяльності, а також усвідомлювати свою відповідальність за них. Продовжувати формувати здатність до етичних оцінок інших людей та самооцінки, виходячи з конкретної життєвої ситуації. Формувати елементарні вміння зрозуміло, чітко пояснювати свою думку іншим людям й адекватно сприймати інформацію від партнера зі спілкування.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

- Вміє слухати й чути звуки природи, довкілля, звуки мови, інтонації мовлення, розрізняти їх, наслідувати;

-говорити чітко, виразно, володіти силою голосу, різним темпом мовлення;

-уживати різні типи речень (простих, складних), будувати їх за допомогою дорослого, а пізніше самостійно;

-вести діалог, дотримуючись теми розмови (конкретно відповідати на запитання, підтримувати діалог як вербальними, так і невербальними засобами мовлення;

-у розмові з дорослими та дітьми вживати слова ввічливості; зрозуміло, чітко пояснювати свою думку іншим людям й адекватно сприймати інформацію від партнера зі спілкування;
-переказувати добре знайомі та вперше почуті казки та оповідання
-складати невеликі загадки-описи, сюжетні розповіді про предмети, іграшки, за картинами, з пам'яті.

Література на допомогу вихователю та батькам

1.Богуш А.Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах : підручник для студ. вищ. навч. закл. / А. Богуш, Н. Гавриш. - 2-ге вид. перероб. і допов. - Київ : Слово, 2014. - 304 с.
2. Гавриш Н. Доброму всюди добре, або як допомогти дітям зростати доброзичливими / Наталя Гавриш // Вихователь-методист дошк. закл. :щоміс. спеціаліз. журн. - 2018. - № С. 29-34.
3.Луценко І.О. Спілкуємося на рівних: Організація комунікативно – мовленнєвої діяльності дошкільнят на засадах дитиноцентризму / І.О. Луценко // Дошкільне виховання. – 2015. - № 1. – С. 5-10.
4. Товкач І.Є. Працюють усі навколо нас: навч. посіб. для дітей ст. дошк. віку / І.Є. Товкач. – К. : В-во «Грамота». – 2015. – 96 с. –
5. Товкач І. Художньо-мовленнєва діяльність дітей : організаційні аспекти / І. Товкач // Палітра педагога. – 2018. - № 2. – С. 3 -7.

ДИТИНА У СВІТІ МИСТЕЦТВА

ХУДОЖНЬО-ПРОДУКТИВНЕ ОБРАЗОТВОРЕННЯ

Освітні завдання

Продовжувати створювати позитивну емоційну атмосферу на мистецьких заняттях.

Підтримувати ініціативність дітей, спонукати до висловлення пропозицій стосовно створення образів за допомогою різних матеріалів: фарб, паперу, тіста, глини тощо.

Стимулювати до багатоваріантності у створенні образу.

Забезпечувати дітей різноманітними враженнями від об’єктів довкілля та створювати умови для передачі цих вражень у різних видах образотворчої діяльності.

Розвивати спостережливість, як базову якість для розвитку творчого потенціалу дитини.

Розвивати уяву як базовий психічний процес у формуванні художньо-практичної компетентності.

Формувати у дітей позитивне ставлення до образотворчої діяльності, почуття впевненості у своїх можливостях.

Продовжувати формувати навички використання різних способів зображення (у малюванні, ліпленні, аплікації).

Розвивати у дітей навички застосування різних технік малювання й прийомів ліплення, аплікації.

Створювати умови та забезпечити проведення майстер-класу для батьків щодо безпечного формування у дітей навичок роботи з ножицями.

Створювати умови для формування охайності, навичок самообслуговування, бажання прибирати після мистецьких занять.

Стимулювати дітей передавати власні враження та емоції від образотворчої діяльності й робіт інших дітей – вербально (мовою) або невербально (жестами, мімікою).

Використовувати відповідний музичний супровід для створення дітьми образів.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Види образотворення

Малювання – «free painting»

Стимулювати дітей до використання різних технік малювання.

Мотивувати дітей користуватися пензлями, губками, мастихінами для тонування поверхні й отримання зображень.

Спонукати домальовувати деталі, зафарбовувати предмет, не виходячи за його контур.

Продовжувати експериментувати з фарбами для утворення іншого кольору.

Навчати розташовувати зображення на різних поверхнях таким чином, щоб воно мало естетичний вигляд; створювати малюнки, використовуючи різні засоби виразності (колір, форму, композицію).

Продовжувати формувати у дітей естетичний смак.

Спонукати до ініціативності.

Формувати уміння передавати не лише зовнішні ознаки, а й настрій образу.

Насичувати дітей естетичними враженнями.

Розвивати уяву, спостережливість.

1 квартал. «Підводний світ» (малювання на харчовій плівці у техніці «акваріум»), «Барви осені» (малювання губкою, пальчиками, друкування листям), «Котик Зіггі» (малювання за допомогою ватних дисків, пальчиків), «Привіт від хмаринки».

2 квартал. «Ялинковий хоровод» (штампування на склі), «Візерунки на вікні розмальовує зима» (у техніці «акваріум»), «Натюрморт з цитрусовими» (штампування та домальовування пензликом), «Червоне сонечко заходить за зимові обрії» (малювання губкою, пальчиками по вологому).

3 квартал. «Прилетіла ластівочка до вікна» (малювання на основі шаблону), «Зоопарк» (малювання звірів на основі відбитків долоньок у

різних положеннях), «Красень павич» (на основі відбитку долоньки з розчепіреними пальчиками), «Квіти для улюбленої матусі» (за допомогою повітряної кульки).

4 квартал. «Зоряна ніч» (малювання за мотивами картини Ван Гога за допомогою губки, зубної щітки), «Їжачок Колько Колючка» (малювання за мотивами твору В. Нестайка «Пригоди їжачка Колька Колючки та зайчика Косі Вуханя» на основі відбитку долоньки й кольорових відбитків виделки), «Загадки із грядки», «Морський пейзаж» (малювання по вологому за допомогою губки, відбитку ребра долоньки – образ вітрильника).

Аплікація – конструктивне образотворення

Продовжувати спонукати дітей досліджувати властивості різних матеріалів для аплікації.

Продовжувати викладати й наклеювати на шаблони паперові кульки, ускладнювати візерунки.

Створювати безпечні умови для дітей під час користування ножицями, спонукати вирізати по-прямій, по косій, по округлій формі.

Формувати навички охайного користування клеєм, пензликами для наклеювання, підставками для пензликів, серветками для промокання.

Стимулювати бажання й розвивати ініціативність дітей використовувати для аплікації готові форми з різних матеріалів (засушені рослини,

пір’я, клаптики тканин, хутра, пластику, ватні диски тощо).

Спонукати використовувати елементи техніки колажу. КАТЕГОРИЧНО забороняється використовувати на заняттях продукти харчування (крупи, макаронні вироби тощо). Натомість пропонуємо використовувати залишкові матеріали (коктейльні трубочки, гумові пружинки, ґудзики тощо).

Створювати предмети способом жмакання паперу, намагаючись надати йому певної форми.

Вчити складати папір за допомогою різноманітних комбінацій (елементи оригамі): складання квадрата по діагоналі, по прямій навпіл із поєднанням протилежних сторін і кутів.

Мотивувати дітей до самостійності у прибиранні по завершенню роботи.

Дослухатися до пропозицій дітей стосовно творчих ідей.

1 квартал. «Рясніє травами земля», «Осінній пейзаж», «Вернісаж мультфільмів».

2 квартал. «Білети на виставу», «На підвіконні кали зацвіли», «Баранчик хоче мати теплу шубку».

3 квартал. «Найкращій матусі – букет від весни», «Великоднє яєчко», «Сади цвітуть, буяє все навколо».

4 квартал. «А вже красне сонечко припекло», «Кубик Рубіка», «Хмаринки-веселинки».

Ліплення – пластичне образотворення

Продовжувати стимулювати бажання досліджувати матеріали для ліплення (тісто, солоне тісто, глина, гіпс), удосконалювати навички ліплення.

Створити умови для формування у дітей нових прийомів ліплення: загострення й заокруглення країв, вдавлювання матеріалу для ліплення у предмети різної форми для отримання відтиску, згинання країв сплющеної форми, згладжування поверхні виробу).

Стимулювати у дітей бажання створювати вироби, які можна використовувати для гри.

Удосконалювати навички роботи з харчовим тістом.

Формувати навички декорування (виготовлення дрібних деталей і прикрашання ними створеного образу).

Сприяти удосконаленню у дітей навичок роботи зі стекою (нанесення рельєфів).

Формувати відчуття форми, скульптурної композиції.

Підтримувати ініціативність дітей в обранні матеріалів для реалізації творчого задуму.

Спонукати дітей до обговорення задуму та шляхів його реалізації.

Насичувати дітей враженнями від об’єктів довкілля.

Створювати позитивне емоційне тло, заохочувати самостійність.

Розвивати уяву, спостережливість.

1 квартал. Колективні роботи «Осінь щедра дарунки несе», «Мрія грибника», «Маленькі кулінари» (робота з харчовим тістом).

2 і 3 квартал. Колективні роботи «В гостях у Казки» (виготовлення персонажів казок для настільного театру – див. розділ «Літературна скарбничка»).

4 квартал. «Рамка для фото з гіпсу», «Іграшковий сервіз» (колективна робота), «Ваза» (ліплення на основі пластикової пляшки).

Освітні результати

Знає різноманітні техніки малювання.

Користується пензлями, губками, мастихінами для тонування поверхні й отримання зображень.

Домальовує деталі, зафарбовує предмет, не виходячи за його контур.

Експериментує з фарбами для утворення іншого кольору.

Розташовує зображення на різних поверхнях таким чином, щоб воно мало естетичний вигляд.

Створює малюнки, використовуючи різні засоби виразності (колір, форму, композицію).

Проявляє ініціативність у процесі образотворення.

Передає не лише зовнішні ознаки, а й настрій образу.

Досліджує властивості різних матеріалів для аплікації.

Викладає й наклеює на шаблони паперові кульки, ускладнює візерунки.

Користується ножицями, виконує правила безпечного вирізання.

Вирізає по-прямій, по косій, по округлій формі.

Охайно користується клеєм, пензлями для наклеювання, підставками для пензлів, серветками для промокання.

Використовує для аплікації готові форми з різних матеріалів (засушені рослини, пір'я, клаптики тканин, хутра, пластику, ватні диски тощо). Використовує елементи техніки колаж.

Використовує в аплікації залишкові матеріали (коктейльні трубочки, гумові пружинки, ґудзики тощо).

Самостійно (або вмотивований дорослим) прибирає по завершенню роботи.

Досліджує матеріали для ліплення (тісто, солоне тісто, глина, гіпс).

Використовує під час ліплення раніше засвоєні прийоми й нові: загострення та заокруглення країв,

вдавлювання матеріалу для ліплення у предмети різної форми для отримання відтиску, згинання країв сплющеної форми, згладжування поверхні виробу).

Створює вироби, які можна використовувати для гри.

Працює з харчовим тістом.

Декорує (виготовляє дрібні деталі й прикрашає ними створений образ). Наносить стекою рельєфи.

Обирає матеріали для реалізації творчого задуму.

Обговорює задум і визначає шляхи його реалізації.

ЛІТЕРАТУРНЕ ОБРАЗОТВОРЕННЯ
ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Пробуджувати в дітей інтерес до літературних творів, найдоступніших для розуміння жанрів.

Спонукати слухати твори із задоволенням, за потреби звертатися до дорослого із проханням почитати.

Мотивувати до емоційної реакції на читання художніх текстів або унаочнення їх за допомогою певних видів театру.

Учити дітей розрізняти малі форми фольклору, доречно вживати їх в своєму мовленні.

Формувати уявлення про творчу працю поетів і прозаїків, упізнавати авторів і називати найулюбленіші твори.

Вправляти у відповідях на рефлексійні запитання до тексту: аналізувати поведінку персонажів, емоційно передавати своє ставлення до змісту творів, зіставляти себе із певними літературними героями.

Стимулювати бажання до виразного декламування напам'ять 3-5 забавлянок, пісень, віршів.

Створювати умови для розуміння сюжетів і обігрування народних та авторських казок.

Розвивати інтерес до книг художнього і довідково-енциклопедичного спрямування, формувати навички бережливого поводження з ними.

Заохочувати дітей до художньо-мовленнєвої творчості: за допомогою дорослого складати власні казки, загадки, вірші, ігрові діалоги, брати участь в інсценівках за змістом знайомих творів.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Народні родзинки для розумної дитинки. Знайомити дітей з художніми заза творів – описових загадок, віршованих діалогів, закличками). Спонукати повторювати текст або характерні рухи персонажів за дорослим. Викликати емоційний відгук стосовно поведінки героїв.

Читати дітям українські *казки* й казки народів світу про тварин, ознайомити з чарівними й соціально-побутовими. Продовжувати вчити уважно слухати зміст казки, упізнавати й визначати казкові елементи,

зачини, кінцівки, повтори; сприймати сюжет в єдності думки й почуття, відповідати на запитання дорослого, переказувати зміст знайомих казок, передавати характер персонажів (дотримуватися відповідних інтонації, тембру й сили голосу). Учити розуміти мораль казки, здійснювати рефлексію (аналіз і оцінку вчинків героїв, враження від сюжету). Мотивувати дітей відтворювати зміст добре знайомих казок за допомогою запитань дорослого та унаочнення (театр). Залучати дітей до інсценування ігор-діалогів та ігор-драматизацій за сюжетами казок; проявляти творчу ініціативу: придумувати продовження або закінчення казки.

Письменники для дітей. Ознайомити дітей з ***творчістю*** Т. Шевченка («Весна, «Зацвіла в долині», «Тече вода з-під явора», «Встала весна»; І. Франка («Киця», «Коваль», «На підгір'ї», «Ріпка», «Лисичка і рак»); Лесі Українки («На зеленому горбочку», «Літо краснеє минуло», «Вишеньки»), Л. Глібова («Веснянка»), Ю. Федьковича («Лис та качка»). Учити впізнавати письменників-класиків на портретах, пригадувати назви їхніх творів.

Читати невеличкі ***вірші й оповідання*** українських авторів з доступним для розуміння дітей сюжетом. Учити відчувати красу рідної природи у творах, емоційно реагувати на поетичні порівняння й епітети; розуміти зміст творів, присвячених опису

дитячого життя, взаємин із іншими, об'єктам предметного і явищам соціального світів. Учити розрізняти прозову й віршовану мову творів; упізнавати твір за його фрагментом, ілюстрацією; знаходити на малюнках героїв творів; пригадувати назву знайомого твору. Викликати бажання промовляти вірші за дорослим, супроводжуючи відповідними рухами. Стимулювати дітей до самостійного переказу казок та оповідань, чітко зберігаючи послідовність сюжету.

Світ художнього тексту. Розвивати інтерес дітей до слухання художніх текстів. Учити здійснювати елементарний аналіз художніх творів: розуміти сюжет і визначати головних героїв твору; відповідати на запитання за змістом тексту; аналізувати поведінку персонажів і емоційно передавати своє ставлення до змісту творів, свідомо оперуючи словами: добрий, чесний, щедрий, чуйний, скромний, ввічливий та злий, брехливий, жадібний, жорстокий, грубий, хвалько, лінько. Формувати у дітей рефлексійні уміння в співставленні себе із персонажами («Він любить…, а я…», «Він хоробрий, і я…», «А як би я вчинив (-ла)?», «Чим я міг/могла допомогти герою (героїні)?»; здатності згадувати схожі ситуації й пережиті емоції в своєму житті. Учити знаходити, розуміти засоби виразності (порівняння, епітети, повтори, образні художньо-

поетичні вирази, зачини, кінцівки) і спонукати до їх використання у власному мовленні.

Мотивувати дітей до активної участі у різних видах бесід за змістом художніх творів: у зв'язку із прочитаним, етичного й морально-оцінювального спрямування, за запитанням автора твору, на з'ясування розуміння жанру, засобів художньої виразності, узагальнювальні бесіди, за творчістю одного письменника та ін.

Літературно-розвивальний простір. Інтегрувати художні твори з різними видами діяльності, визначивши мету використання: 1) твори природничої тематики (бесіди/ігри, прогулянки, екскурсії в природу); 2) твори соціально-побутової тематики (бесіди/ігри про професії дорослих, рідні місто й країну, транспорт тощо); 3) твори народознавчого спрямування; 4) твори на морально-етичні теми та розважальні (гумористичні); 5) художньо-продуктивне образотворення.

Урізноманітнити осередок «Наведи лад у казках», «Що переплутав художник?», «Казкові пазли», «Чарівні казкові речі», «Скринька загадок і прислів'їв» *дидактичними іграми*: (ілюстрації до казок; ейдетичні картинки до забавлянок, прислів'їв і приказок, пісеньок, колискових).

Продовжувати практику використання *«філософські години»:* читання великого за обсягом твору

частинами (прийоми «читання із зупинками», «передбачення подій»), обговорювання, обмін враженнями.

Створити умови в осередку «Бібліотека» для самостійного розглядання дитячих книжок, книжок-розкладанок, дитячих журналів (часописів). Звертати увагу дітей на оформлення обкладинки книги: вказуються прізвище, іноді портрет, автора (хто написав авторську казку, оповідання або вірш), назва книжки, ілюстрація, що відповідає сюжету твору.

Ознайомити дітей з видами книг: художня (описує події художніми образами), довідково-енциклопедична (книги, які відповідають на запитання «Як?», «Чому?», «Звідки?», «Коли?»). Ознайомити дітей з енциклопедичною літературою: розповісти про особливості використання, структури, стилістики й мови. Спонукати до шанобливого ставлення до книги. Учити обережно гортати книжку, розглядати малюнки, відповідати на запитання за їх змістом, розрізняти дитячі й дорослі книжки, упізнавати книжки за обкладинкою. Привчати до чергування в осередку «Бібліотека».

Твори для читання дітям

Українські казки: «Лисичка-суддя», «Цап та баран», «Телятко, кабан, півник, качур, шило та вовки», «Кривенька качечка», «Лисичка-сестричка і

Вовк-панібрат», «Пан Коцький», «Чому гуси миються у воді, коли на печі, а кури порпаються в поросі», «Кіт, кріт, курочка та лисичка», «Івасик-Телесик», «Дідова дочка й бабина дочка», «Батьківські поради», «Осел, що вдавав з себе лева» та ін.

Казки народів світу: «Двоє ведмедиків» (угорська казка), «Троє поросят» (англійська казка) та ін.

Авторські казки: М. Жука «Музики», «Свинка»; «Гість» (віршована) П. Воронька; «Казочка про яблуню» А. М'ястківського; «Зайчик та ялинка», «Чому кіт умивається після сніданку?» (віршовані) І. Неходи; «Дружна сімейка» (віршована) О. Орача; «Заячий холодок» В. Чухліба; «Зайчик і зелена парасолька» М. Пономаренко; Шарля Перро «Червона шапочка», «Кіт у чоботях»; Братів Грімм «Горщик каші», «Заяць та їжак» та ін.

Небилиці: «Що буде?» О. Сенатович; «Якби» М. Сингаївського та ін.

Твори українських письменників

Світ дитинства. *Вірші:* «Дід Мороз несе мішок» П. Воронька; «Хиталочка-гойдалочка» Т. Коломієць; «Місяченько» В. Сосюри; «Оксанчин дитсадок», «Я малюю зайчика» П. Ребра; «Правда ж, мамо, я великий?» М. Познанської та ін.

Світ природи. *Вірші:* «Скаче зайчик», «Дубочки», «Сніжинки», Весняні струмочки» Г. Демченко; «Що

робить сонце уночі», «Грім», «Як ішли Неквапи зиму зимувати» М. Вінграновського; «У слона болить нога» Г. Бойка; «Муха-звір», «Друзяки», «Чому чапля стоїть на дній нозі», «Хвіст» П. Воронька; «Корова-сорока», «Засміявся наш собака» Є. Гуцала; «Їжаки» Т. Коломієць; «Ой, не жарти» Л. Повх; «Юля і зозуля», «Журився їжачок», «Соняхи» П. Ребра; «Зайчики-півпальчики» Богдана Чепурка; «Бобер» М. Стельмаха; «Білі мухи» М. Рильського; «Чому заєць косоокий» П. Ребра; «Зайчик місяця надгриз», «Котики-воркотики» А. М'ястківського; «Мамо, стало холодно» Є. Гуцала; «Гарбуз-лежебока» М. Пономаренко та ін.

Оповідання: «Волохань» М. Вінграновського; «Зайці», «Якого кольору слова» Є. Гуцала; «Чи далеко до осені» В. Чухліба, «Суниці для Наталі» В. Сухомлинського та ін.

Предметний світ: «Важке слово» П. Ребра; «Хліб чи халва?» І. Січовика; «Суконька», «Штанці», «Сандалі», «Кептарик» М. Пономаренко; «Поїзд» П. Мовчана; «Незвичайна машина» І. Січовика та ін.

Соціальний світ. Вірші: «Сестричка й братик» О. Пчілки; «Я малюю», «Бабуся спить» М. Пономаренко *(родина);* «Сонце стукає в віконце» М. Стельмаха; казка «Маленька господиня» О. Журливої; «Вересень», «Сливка», «Марічка і звичка» М. Сингаївського *(праця);* «Орися кошика

взяла» В. Сосюри *(економічне виховання);* «Великдень» А. М'ястківського *(народознавство)* та ін. *Оповідання:* «Наш рід» А. М'ястківського; «Найласкавіші руки», «Татусь – це не борода, а очі», «А хто ж вам казку розповідає, бабусю?», «Сива волосинка» В. Сухомлинського *(родина);* «Івасик та Тарасик» М. Коцюбинського; «Чому заплакав Петрик», «Скажи людині «Здрастуйте!» В. Сухомлинського, «Груші – дві й одна» Б. Комара; «Червоний кавун» В. Вовк *(людські якості).*

Література «нон-фікшн»: «Червона книжечка» Г. Копилової.

«Філософська година». *Авторські казки*: «Про Сірого Ворона та чарівні окуляри» О. Зими; «Про те, як Петро Петрович Золоте Пір'ячко з Квочкою Кукурівною та Котиком-Буркотиком мандрували» (за О. Романовою); «Велике й мале» В. Сухомлинського; «Метелик та Пушинка» А. М'ястківського; «Новини, про які не розповідають», «Найбільша таємниця літа», «Бузкове кошеня і жовтогаряча мишка», «»Диво-лижі ведмедика Пухнастика» М. Пономаренко; «Снігова королева», «Русалонька», «Квіти для маленької Іди», «Імператор і соловей», «Кресало», «Найпрекрасніша троянда світу», «Летюча скриня» Г.Х. Андерсена.

Оповідання «Добре слово», «Сиві волосинки», «Камінь» В. Сухомлинського; «Казка про хлопчика

Олесика та малу краплинку або Чому паринки летять від землі до хмаринки», «Подорожі в тумані», «Чому восени листя кольорове?», «Чепурушечки», «Помічник», «Новачок», «Чудеса від Чудакси» Г. Бєлєнької.

Освітні результати

Дитина виявляє інтерес до літературних творів, найдоступніших для розуміння жанрів, слухає їх із задоволенням, за потреби звертається до дорослого із проханням почитати.

Емоційно реагує на читання художніх текстів або унаочнення їх за допомогою певних видів театру.

Розрізняє малі форми фольклору, доречно вживає їх в своєму мовленні.

Має уявлення про творчу працю поетів і прозаїків, знає авторів і назви найулюбленіших творів.

Здатна відповідати на рефлексійні запитання до тексту: аналізувати поведінку персонажів, емоційно передавати своє ставлення до змісту творів, співставляти себе із певними літературними героями.

Може виразно продекламувати напам’ять 3-5 забавлянок, пісеньок, віршів. Розуміє сюжет народних казок, обігрує їх.

Має інтерес до книг художнього і довідково-енциклопедичного спрямування, розуміє правила поводження з нею.

Виявляє схильність до художньо-мовленнєвої творчості: за допомогою дорослого складає власні казки, загадки, вірші, ігрові діалоги, бере участь в інсценівках за змістом знайомих творів.

МУЗИЧНИЙ КАЛЕЙДОСКОП

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Слухання музики

Продовжувати розвивати інтерес до музики, бажання її слухати, викликати емоційний відгук при сприйнятті творів музичного мистецтва.

Знайомити з життям та творчістю композиторів

Виховувати культуру слухання музики.

Розвивати уявлення про музичні жанри.

Учити висловлюватися про їх жанр (марш, пісня, танець) та давати різні визначення про характер музики (весела, радісна, сумна, мрійлива).

Розширювати обсяг знань про засоби музичної виразності (регістр: високий-низький; динаміка: тихо-голосно; темп: швидко-повільно),.

Формувати уявлення про художній образ в музиці.

Вчити розрізняти та аналізувати дво- та трьохчасну форми в музичних творах.

Застосовувати зорову наочність (репродукції картин, ілюстрації, картинки) для появи в уяві дітей певних художніх образів.

2. Спів

Формувати елементарні співочі навички.

Формувати уміння співати природнім голосом, без напруження, чисто інтонувати мелодії з поступовим та стрибкоподібним розвитком в діапазоні ре^{1} - сі^{1} (до^{1}).

Побуджувати до чистоти інтонування за допомогою знайомих поспівок.

Розвивати музичний слух (ладо-висотний, звуко-висотний).

Вчити дітей виразно співати та правильно передавати різний характер пісень або його зміни (веселий, сумний, лагідний, бадьорий тощо).

Вчити дітей брати правильно дихання між короткими музичними фразами, слідкувати за чіткою вимовою слів (співати протяжно, легко, рухливо).

Формувати уміння контролювати слухом власний спів та спів однолітків, які співають поруч.

Вчити співати з інструментальним супроводом, без нього та за підтримкою дорослого.

Формувати уміння співати окремі музичні фрази, речення та прості невеликі за обсягом пісні.

Музично-ритмічна діяльність

Формувати елементарні музично-ритмічні навички та способи їх виконання (танцювальні рухи, орієнтування впросторі, сюжетно-образні рухи).

Удосконалювати навички основних рухів (біг легкий, стрибки високі, хода святкова).

Сприяти засвоєнню танцювальних елементів для створення музичних образів.

Вчити рухатись ритмічно та виразно, самостійно реагувати на зміну двох- або трьохчасної форми музики, динаміки, регістру.

Розширювати навички виразних рухів: пружинка, рух в парах та по одному, прямий галоп.

Формувати у дітей уміння робити підскоки, прості перешикування з вільного розташування в коло й навпаки, рухатись в парах по колу, ставити ногу на носок та п'ятку.

Вчити невимушено та пластично виконувати рухи під музику, тримати руки легко й ненапружено, використовуючи різні предмети (листочки, квіти, стрічки).

Вчити злагоджено та ритмічно виконувати рухи в груповому танці або музичній грі.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Слухання музики

На п'ятому році життя, завдяки музичним іграм та

співам, у дітей активно розвиваються музичний слух (ладо-висотний, звуко-висотний) та музична пам'ять (легше запам'ятовують та впізнають музичні твори). У цьому віці у дітей формується більш стійкий інтерес до сприйняття музики. Діти 4-х річного віку із задоволенням слухають музику, поступово в процесі музичних занять у них з'являються власні музичні уподобання та улюблені твори.

Діти 4-5 років мають яскравий емоційний відгук на музику, з легкістю визначають її характер (весела, радісна, спокійна, мрійлива), зміну засобів музичної виразності (регістр, темп, динаміка). Дитина цього віку здатна усвідомлювати та узагальнювати зв'язки між явищами та подіями, відображеними в музичному творі. Дитина розуміє, коли в неї запитують про те як потрібно заспівати пісню та як рухатися в спокійному або веселому танці.

Співи

Діти п'ятого року життя проявляють зацікавленість до співів, тому із задоволенням співають самостійно та разом з дорослими або однолітками. В цьому віці розширюються їх співочі можливості: голосовий діапазон розширюється до *ре¹ — си¹,* дихання стає більш організованим, у зв'язку з активним розвитком мови покращується дикція

Музично-ритмічна діяльність

У дітей 4-х річного віку розвивається ритмічність рухів та покращуються уміння в музично-ритмічній діяльності. В цьому віці рухи дітей ще не достатньо скоординовані, оскільки вони не в повній мірі володіють навичками вільного орієнтування в просторі, тому в іграх та танцях ще частково потребують допомоги дорослого. Діти розрізняють просту дво- та трьохчастну музичні форми, визначають танцювальні жанри, а також відчувають розвиток музичного образу, тому характерними рухами можуть передати виразні особливості музики.

Орієнтовний музичний репертуар

Слухання музики

“Марш” – муз. Р.Шумана;
“Марш” – муз. О.Гречанінова;
“Ранок” – муз. Е.Гріга;
“Місяць” – муз. С.Баневича;
“Уночі” – муз. М.Осокіна;
“Канарка” – муз. В.Моцарта;
“Горобець” – муз. Т.Ломової;
“У гості” (“Пішки”, “На велосипеді”, “На машині”) – муз. І.Арсеєва;
“У лісі” (“Зайчик”, “Ведмідь”, “Лисиця”, “Вовк”)– муз. Т.Ломової;
“Хвороба ляльки” (з “Дитячого альбома”) – муз. П.Чайковського;

“Нова лялька” (з “Дитячого альбома”) – муз. П.Чайковського;
“Жартівливий вальс - шарманка” – муз. Л.Грабовського;
“Дитячий вальс” – муз. П.Чайковського;
“Старовинний годинник із зозулею ”– муз. Н.Бачинської;
“Музична скринька” – (з “Альбому п’єс для дітей”) - муз. Г.Свірідова;
“Метелики” – муз. О.Тілічеєвої;
“Метелик” – муз. Е.Гріга;
“Скарга” – муз. С.Майкапара;
“Маленький жарт” – муз. В.Селіванова;
“Гопак” – укр. нар. танець;
“Сміливий вершник” – муз. Р.Шумана;
“Італійська полька” – муз. С.Рахманінова.

Візуальний матеріал для сприйняття музики

“Аю-Даг в туманний ранок” - І.Айвазовський ;
“Озеро Світязь П.З.” - Т.Степанюк;
“Місяць” - С.Ковальчук;
“Зіркова ніч” - В. Ван Гог;
“Гілка бузку і канарка” - Ф.Толстой;
“Ранок в сосновому лісі” - І.Шишкін;
“Натюрморт з годинником” - А. Переда-і-Сальгадо;
“Краплі роси” - О.Самчук;
“Метелики золотого сонця” – С.Логінова;
“Стара шарманка” – С.Кроповинський;

“Гопак” – І.Рєпін.

Співи

Співаночки

“Бім - бом” – укр. нар. пісня, обр. Я.Степового;

“Пес і кіт” – чеська нар. примовка, укр. текст Н.Ткаченко;

“Е-е, мо-мо-мо” - укр.нар.пісня;

“Єдинчики, друбинчики” - укр.нар.пісня;

“Ладки, ладоньки, ладусі” - укр.нар.пісня;

“Мишка, мишка” - укр.нар.пісня;

“Ходить котко по двору” - укр.нар.пісня;

“Чуки, чуки” - укр.нар.пісня;

“Ще сонечко не зійшло” - укр.нар.пісня;

“А вже наша грушка” - укр.нар.пісня;

“Грай жучку”- укр.нар.пісня.

Пісні

“Чарівні слова” – муз. Н.Горбенко, сл. Н.Балацької;

“Лісовичок” - муз. Б.Котюка, сл. В.Кордун;

“Ходить діду Ох” - муз. О.Герасименко, сл. М.Чумарної;

“Ухтишко” - муз. О.Злотника; сл. О.Вратарьова;

“Цвінь-цвірінь” - муз. О.Злотника; сл. М.Ямкового;

“У гості” - муз. В.Марченко, сл. П.Величка;

“Лісові грибочки” - муз. і сл. Н.Рубальської;

“Вітерець” – муз. В.Мацюка, сл. К.ерелісної;

“Пливе, пливе три листочки” - укр.нар.пісня;

“Співуча осінь” – муз. Н.Шевченко, сл. В.Паронової;

“Осінь” – муз. М.Ведмедері, Н.Краюткіної;
“Осінь” – муз. І.Кишка, Т.Волгіної;
“Золоті листочки” – муз. і сл. С.Шевченко;
“Кольоровий дощик” – муз. М.Ведмедері, сл. Л.Руденко;
“Хмаринка” - муз. В.Марченко, сл. М.Людкевича;
“Осінній дощик” - муз. Л.Давидової, сл. К.Перелісної;
“Падає сніг” – муз. В.Клина, сл. М.Познанської;
“Зимонька-зима” - муз. О.Герасименко, сл. М.Чумарної;
“Зима” – муз. Л.Дичко, сл. В.Лагоди;
“Ой хто, хто Миколая любить” - укр.нар.пісня;
“Ялинка” – муз. О.Швеця, сл. М.Лисича;
“Запросини Діда Мороза” – муз. В.Верменича, сл. М.Сингаївського;
“Новорічна привітальна” – муз. і сл. О. та В.Качан;
“Новорічний хоровод” – муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної;
“Коляда” – муз. О.Зозулі, сл. К.Перелісної;
“Ой, щедрівко” – муз. І.Островерхого, сл. В.Кленца;
“Зимо, зимо, відступись!” – муз. О.Швеця, сл. Л.Компанієць;
“Сніг розтанув під віконцем” - муз. Л.Давидової, сл. М.Лисичої;
“А вже весна” - укр.нар.пісня;

“Встала весна” – муз. І.Островерхого, сл. Т.Шевченка;
“Дзюрчать-дзвенять струмочки” - муз. Л.Давидової, сл. Л.Компанієць;
“Пісня про маму” – муз. О.Швеця, сл. М.Сингаївського;
“Пісня про матусю” – муз. і сл. Ю.Михайленко;
“Пісня про матусю” – муз. А.Олейнікової, сл. Л.Ратич;
“Матуся” - муз. Н.Рубальської, сл. С.Грицюка;
“Жіноче свято” - муз і сл. Л.Давидової;
“Промінці для бабусі” – муз. Т.Розякіна, сл. В.Полинок;
“Краплинки” – муз. і сл. Н.Май;
“Ранкова пісня” – муз. М.Дремлюги, сл. О.Бродського, укр. текст
Л.Клименко;
“Колобок” - муз. О.Герасименко, сл. М.Чумарної;
“Зелена пісенька” – муз. Є.Калюжної, сл. В.Вікторова;
“Соловейко” - муз. Л.Давидової, сл.Т.Головчак;
“Топік” - муз. І.Білика, сл. Л.Бегуна;
“Пісенька про метелика” - муз. В.Марченко, сл. В.Мироненко.

Музично-ритмічна діяльність

Вправи

“Марш” – муз. М.Раухверегера;

“Марш” – муз. І.Берковича;
“Вертушки” – укр. нар. мелодія, обр. Я.Степового;
“Горобчики” (фрагм. з опери “Рогнеда”) – муз. О.Серова;
“Веселі м’ячики” – муз. М.Сатуліної;
“Вправа з брязкальцями” – “Екосез”, муз. О.Жиліна
“Вправа з обручами” – латиш. нар. мелодія, обр. А.Донас;
“Ведмідь і діти” – муз. І.Берковича;
“Знайди свій колір” – білорус. нар. мелодія;
“Жуки” – угор. нар. мелодія, обр. Л.Вишкарьова;
“Дудочка” – муз. Т.Ломової;
“Вправи з квітами” – “Вальс”, муз. О.Жиліна.

Музичні ігри

“Городня- хороводна” – муз. Б.Можжевелова, сл. А.Пассової;
“Хто швидше займе стільчик” – естон. нар. мелодія;
“Курочки та півник” – рос. нар. мелодія, обр. Г.Фріда;
“Квач” – муз. Й.Гайдна;
“Гра з брязкальцями” – муз. Ф.Флотова;
“Гра Діда Мороза із сніжками” – (фрагм. з балету “Спляча красуня”) –
муз. П.Чайковського;
“Льотчики на аеродром” – муз. М.Раухвергера;
“Веселі музиканти” – муз. А.Філіпенка;
“Барабанщики” – “Марш” - муз. Е.Парло

“Барабанщики” – муз. Д.Кабалевського,
“Колискова” – муз. С.Левидова;
“Знайди собі пару” – муз. Т.Ломової.

Танці

“Танок з лялькaми” – укр. нар. мелодія, обр. М.Лисенка;
“Танок - запрошення” – укр. нар. мелодія;
“Новорічний хоровод” – муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної;
“Танок сніжинок” – муз. В.Моцарта;
“Танок біля ялинки” – муз. В.Курочкіна;
“Танок дівчаток та “зайчиків” – муз. А.Філіпенка;
“Веселий танок” – муз. В.Семенова;
“Танок з бубнами” – укр. нар. мелодія, обр. М.Вериківського;
“Парний танок” – муз. О.Тиличеєвої;
“Український танок” – укр. нар. мелодія, обр. Г.Левкодимова;
“Танок з вітами” – муз. І.Ареєва.

ГРА НА ДИТЯЧИХ МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

Освітні завдання

Сприяти засвоєнню прийомів гри на ДМІ.

Учити грати на знайомих музичних інструментах (металофон, ложки, барабан,

брязкальця) по одному або невеликими групами, відтворюючи ритмічний малюнок співаночок;

Спонукати злагоджено та ритмічно грати в ансамблі.

Розвивати уміння своєчасно вступати та закінчувати гру, точно виконувати метричну пульсацію та елементарні ритмічні малюнки на різних ударних інструментах.

Формувати уміння грати на металофоні прості мелодії, побудовані на одному, двох або декількох звуках;

Учити дітей свідомо реагувати на зміни в характері музичного супроводу педагога в грі на музичних інструментах (змінювати силу звуку: тихіше-голосніше; темп звучання: швидко-повільно).

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Діти проявляють інтерес до музичних інструментів, застосовують їх в своїх іграх та можуть засвоїти елементарні прийоми гри на металофоні, бубні, барабані тощо.

У цьому віці у дітей зростає зацікавленість до гри на ДМІ. Дошкільнята вже знайомі з багатьма інструментами ударної групи та володіють елементарним прийомами гри на них. Саме на п’ятому році життя починається систематичне

навчання та засвоєння навичок гри на металофоні. Крім того, діти продовжують засвоєння прийомів гри на інших інструментах (трикутник, кастаньєти, ложки). Вони можуть ритмічно музикувати, відчувають сильну долю в дво- або тридольному розмірі.

Орієнтовний репертуар:

“Гоп – гоп” – укр. нар. примовка, обр. Я.Степового;

“Іде, іде, дід, дід” – укр. нар. примовка, обр. Я.Степового;

“Сію, сію, посіваю” – укр. нар. колядка;

“Щедрик, ведрик” – укр. нар. щедрівка;

“Бім - бом” – укр. нар. пісня, обр. Я.Степового;

“Пес і кіт” – чеська нар. примовка, укр. текст Н.Ткаченко.

Самостійна музична діяльність

Дитина 4-5 років може встановити зв’язок між засобами виразності та змістом музичного образу. У дітей відбувається розвиток творчих здібностей у всіх видах музичної діяльності:

- у співах – це проявляється в елементарному звуконаслідуванні або створенні окремих мелодій різного настрою на знайомий текст;
- в музично-ритмічній діяльності - діти можуть використовувати різні комбінації

знайомих танцювальних рухів під запропоновану музику;

- створюють оригінальні ігрові та музичні образи;
- в грі на ДМІ – роблять спроби імпровізацій на інструментах.

Перелік матеріалів для музичного осередку:

• металофон;

• шумові інструменти для дитячого оркестру: маракаси, дерев'яні ложки, кубики, палички;

• набір карток «Улюблені пісні» с яскравими ілюстраціями;

• фланелеграф або магнітна дошка;

• атрибути до рухливих музичних ігор;

• атрибути до творчих імпровізацій: стрічки, кольорові хусточки, яскраві султанчики;

• ширма настільна та набір іграшок;

• музичні іграшки (звукові та шумові) для творчого музикування;

• музичний центр та набір з програмовим аудіозаписом;

• матеріали для експериментування зі звуками: камінці, дерев'яні брусочки, газетний папір, фантики тощо.

• музично-дидактичні ігри:

-на розвиток звуковисотного слуху;

-на визначення характеру музики (настрою);

-на розвиток тембрового слуху;
-на розвиток динамічного слуху;
-на розвиток ритмічного слуху, відчуття темпу.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

- уважно слухає музичні твори з початку до кінця;
- проявляє яскравий емоційний відгук на характер музики (через слова, рухи);
- упізнає пісні за мелодією;
- розрізняє звуки за висотою (в межах сексти-септіми);
- співає протяжно з чіткою дикцією;
- починає та закінчує спів разом;
- виконує основні види рухів (біг, хода, стрибки на місці); основні танцювальні рухи (пружинка, підскоки, кружляння, рухи парами по колку); рухи з предметами (іграшками, квітами, обручами тощо).

ТЕАТРАЛЬНЕ ОБРАЗОТВОРЕННЯ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Формувати в дітей емоційну культуру: емоційні реакції, почуття й відчуття, поведінкова реакція, мистецька рефлексія – усвідомлення емоційного стану, озвучення емоції, порівняння своїх емоцій з емоціями однолітків, дорослих, персонажів театрального дійства.

Продовжувати формувати глядацьку культуру (емоційний відгук, розуміння театральної атмосфери та готовність їй відповідати).

Забезпечувати умови для формування в дітей глядацької та виконавської культур: мотивувати до активност участі в мистецьких заняттях «Дитячої академії допитливого глядача» та «Акторській студії»

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Дитяча академія допитливого глядача.

Сформувати в дітей поняття «театральна атмосфера»: налаштування на відвідання театру (театральної вистави); уміння помічати характерні особливості театру (окреме приміщення, антураж, працівники театру, глядачі сцена, глядацька зала, гардероб, театральна каса, афіша); поєднувати особистісні бажання й емоційні прояви з повагою до інших людей («Іди до театру в святковому вбранні», «Акторам приємно чути оплески», «Глядацька зала – не їдальня», «Хочеш поділитись враженнями – ділись пошепки», «Хай твій сміх або переживання будуть доречними під час перегляду»).

Створити театральну майстерню (реквізит до різних видів театрів, виготовлених дітьми і дорослими: ложок, наголівників, кухликів, магнитів, на олівцях, бі-ба-бо та ін.)

Підтримувати інтерактивну взаємодію з персонажем театральної вистави. Розвивати вміння дітей слідкувати за сюжетом.

Акторська студія. Створити умови для формування акторських навичок дітей у різних видах театрів: на фланелеграфі, фартусі, прищіпках; настільний (іграшки, картинки, книжки-забавки), пальчиковий, тантамареска (атрибут для розігрування різних театральних сцен), leg-players («ніжки, що граються»).

Формувати основи акторської майстерності: представлення персонажу (за системою запитань дорослого дитина створює міні-біографію свого героя – ім'я, родина, що любить робити, з ким дружити); вправлятися в інтонуванні та передачі голосом стану персонажів (почуття, характер, емоційне забарвлення ситуації); характерних рухів (пантоміма) дій персонажів; характерною мімікою (радісний, добрий, щирий, дружелюбний, засмучений, стривожений, зляканий, здивований, гордий, ніжний, розсерджений, обурений, задоволений, розгублений, захоплений, лютий, нетерплячий).

Пропонувати дітям за допомогою різних атрибутів створювати певні образи (маски, горловики, театральні костюми, хустки, капелюхи, шарфи, стрічки, відріз тканини (фатін, органза), ковдри,

окуляри, віяло, аксесуар «метелик», намисто, чарівна паличка, рукавички, мамині черевички, мікрофон тощо).

Орієнтовна тематика творів

Для формування глядацької культури дітей:

Українські народні казки: «Лисичка-суддя», «Цап та баран», «Телятко, кабан, півник, качур, шило та вовки», «Кривенька качечка», «Лисичка-сестричка і Вовк-панібрат», «Пан Коцький», «Чому гуси миються у воді, коли на печі, а кури порпаються в поросі», «Кіт, кріт, курочка та лисичка», «Івасик-Телесик», «Дідова дочка й бабина дочка», «Батьківські поради», «Осел, що вдавав з себе лева» та ін. *Казки народів світу:* «Двоє ведмедиків» (угорська казка), «Троє поросят» (англійська казка) та ін.

Авторські казки: «Турботливий Рік», «Загубилась», «Добрі сусіди», «З моху виткнувся грибок» М. Пономаренко; «Лис та качка» Ю. Федьковича «Червона шапочка», «Кіт у чоботях» Ш. Перро; «Горщик каші» братів Грімм та ін.

Для формування виконавської культури дітей:

Авторські казки М. Пономаренко: «Жива абетка», «Дядечко Борсук і золотий Сонях», «Іменини Кози Мокрини» та ін.

Пантомімічні етюди: «Чапля» К. Перелісної; «Сіла хмара на коня» В. Лучука; «Сміливе кошеня» П. Воронька та ін.

Етюди інтонаційні: «Сніговик-питайлик» О. Сенатович; «Ящірка», Жабка» Л. Полтави; «Ковзани» К.Перелісної; «Чемний кіт» В. Верховеня та ін.;

Інсценування літературних творів:

- *віршів*: «Ялинонька» І. Неходи, «Я малюю», «Бабуся спить» М. Пономаренко, «Марічка і звичка» М. Сингаївського та ін.;
- *віршів-діалогів:* «Зайчику, зайчику, де ти бував?», «Летів горобчик», «Гойда гойдино», «Була у лісі», «Підеш до баби по сіль» та ін.;
- *казками*: «Ялинка» (віршована) О. Олеся; «Подарунок», «Капці для матусі», «Весела Квампанія», «Чіп і його друзі», «Зарядка для сина», «Котить заєць капустину», «Сніданок» М. Пономаренко та ін.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Дитина усвідомлює власні емоційні стани та реакції, почуття й відчуття на театральні вистави.

Озвучує та порівнює свої емоції з емоціями однолітків, дорослих, персонажів театрального дійства; здійснює мистецьку рефлексію

Налаштовується на відвідування театру, помічає характерні особливості театру; поєднувати

особистісні бажання й емоційні прояви з повагою до інших людей.

Здатна створювати міні-біографію героя театралізованого дійства, представляти персонаж вербальними й невербальними засобами.

Уміє використовувати різні атрибути та реквізит для створення певного образу за уявою.

Із задоволенням бере участь в мистецькій заняттях «Дитячої академії вдячного глядача» та студії «Акторській студії».

Література для вихователів і батьків

1. Кондратець І. В. Формування рефлексивних умінь у дитини дошкільного віку. Практичний психолог. Дитячий садок. 2013. № 4. С. 52–57.
2. Макарова Л. Все про театр і дитячу театралізовану діяльність. К.: Шкільний світ. 2008. 128 с.
3. Половіна О. Мистецька освіта дошкільників: не відтворювати, а творити / Вихователь-методист дошкільного закладу. 2019. №1. С.15-22
4. Половіна О. Свято: розважати чи розважатися? / Вихователь-методист дошкільного закладу. 2019. № 1. С.57-61.
5. Школа ігромайстерності: Метод. матеріал / М. Шуть. – К.: Видавничий дім «Шкільний світ»: Видавництво Л. Галіцина, 2006. – 128 с. – (Б-ка «Шкільного світу»).
6. Шульга Л. М. Барвиста радість. Розвиток творчих

здібностей у дітей дошкільного віку на заняттях із малювання. 3-є вид., виправ. й доп. / Л. М. Шульга. – Методичний посібник. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2017. – 336 с.
7. Сайт Людмили Шульги «Дивовижне поряд» https://detyart.jimdofree.com/

СТАРША ГРУПА «ФАНТАЗЕРИ-МРІЙНИКИ» (ШОСТИЙ РІК ЖИТТЯ)

ОСОБИСТІСТЬ ДИТИНИ

Вікові особливості психічного розвитку дітей
Провідна потреба — у спілкуванні, творчій активності.
Провідна діяльність — творча гра.
Провідна функція — уява.

Особливості віку

Спілкування з дорослим ситуативно-особистісне; прояв довільності всіх психічних процесів; у спілкуванні з однолітками відбувається перехід від ситуативно-ділової форми до позаситуативно-ділової; прояв творчої активності в усіх видах діяльності; розвиток фантазії; статева ідентифікація.

Новоутворення: передбачення результату діяльності, активна плануюча функція мовлення, позаситуативно-ділова форма спілкування з однолітками.

Дитина 5–6 років прагне пізнати себе й іншу людину як представника суспільства (найближчого соціуму), поступово починає усвідомлювати зв'язки та залежності у соціальній поведінці та взаєминах людей. У 5–6 років дошкільнята здійснюють позитивний моральний вибір (переважно в уявному плані). Незважаючи на те, що, як і в 4–5 років, діти в більшості випадків використовують в мовленні слова-оцінки (хороший — поганий, добрий — злий), вони значно частіше починають вживати й більш точні слова для позначення моральних понять (важливий, чесний, дбайливий тощо). У цьому віці в поведінці дошкільників відбуваються якісні зміни: формується можливість саморегуляції, тобто діти починають висувати до себе ті вимоги, які раніше висували до них дорослі. Так вони можуть, не відволікаючись на більш цікаві справи, доводити до кінця малопривабливу роботу (прибирати іграшки, наводити лад у кімнаті тощо). Це стає можливим завдяки усвідомленню дітьми загальноприйнятих норм і правил поведінки та обов'язковості їх виконання. Дитина емоційно переживає не тільки оцінку її поведінки іншими, але й турбується про відповідність власної поведінки прийнятим нормам. Проте їх дотримання (дружно грати, ділитися іграшками, контролювати агресію тощо), як правило,

в цьому віці можливе лише у взаємодії з тими, хто найбільш симпатичний, з друзями.

У віці від 5 до 6 років відбуваються зміни в уявленнях дитини про себе. Ці уявлення починають включати не тільки характеристики, якими дитина наділяє себе справжню в даний відрізок часу, але й якості, якими вона хотіла б або, навпаки, не хотіла б володіти в майбутньому, і які існують поки як образи реальних людей або казкових персонажів (Я хочу бути таким, як Людина-Павук; Я буду, як принцеса тощо). У висловлюваннях виявляються засвоєні дітьми етичні норми. У цьому віці діти значною мірою орієнтовані на однолітків, більшу частину часу проводять з ними у спільних іграх і бесідах, оцінки та думки товаришів стають суттєвими для них. Підвищується вибірковість і стійкість взаємин з ровесниками. Свої переваги діти пояснюють успішністю тієї чи іншої дитини у грі.

У 5–6 років у дитини формується система первинної гендерної ідентичності, тому після 6 років виховні впливи на формування її окремих якостей вже набагато менш ефективні. У цьому віці діти мають диференційоване уявлення про свою гендерну приналежність за істотними ознаками (жіночі і чоловічі якості, особливості прояву почуттів, емоцій, специфіка гендерної поведінки). Дошкільнята оцінюють свої вчинки відповідно до гендерної приналежності, прогнозують можливі варіанти вирішення різних ситуацій спілкування з дітьми своєї та протилежної статі, усвідомлюють необхідність і доцільність виконання правил поведінки у взаєминах

з дітьми різної статі відповідно до етикету, зауважують прояви жіночих і чоловічих якостей у поведінці оточуючих дорослих, орієнтуються на соціально схвалювані зразки жіночих і чоловічих проявів людей, літературних героїв і з задоволенням переймають ролі гідних чоловіків і жінок в ігровій, театралізованій та інших видах діяльності. При обґрунтуванні вибору однолітків протилежної статі хлопчики спираються на такі якості дівчаток, як краса, ніжність, лагідність, а дівчатка — на такі, як сила, здатність заступитися за іншого. У 5–6 років діти мають уявлення про зовнішню красу чоловіків і жінок; встановлюють зв'язки між професіями чоловіків і жінок та їх статтю.

Істотні зміни відбуваються в цьому віці у дитячій грі, зокрема, в ігровій взаємодії, у якій істотне місце починає займати спільне обговорення правил гри. Діти часто намагаються контролювати дії одне одного, тобто вказують, як повинен поводитись той чи інший персонаж. У випадках виникнення конфліктів під час гри діти пояснюють партнерам свої дії або критикують їх вчинки, посилаючись на правила. При розподілі дітьми цього віку ролей для гри можна іноді спостерігати і спроби спільного вирішення проблем (Хто буде?). Разом з тим узгодження дій, розподіл обов'язків у дітей найчастіше виникає ще по ходу самої гри. Ускладнюється ігровий простір (наприклад, у грі «Театр» виділяються сцена і гримерна). Ігрові дії стають різноманітними. Поза грою спілкування дітей стає менш ситуативним. Вони охоче розповідають

про те, що з ними сталося: де були, що бачили. Діти уважно слухають одне одного, емоційно співпереживають розповідям друзів (чи групи) або їхнім позитивним якостям (вона хороша; він не б'ється).

Більш досконалою стає велика моторика. Дитина цього віку здатна до освоєння складних рухів: може пройти по вузькій лавці і при цьому навіть переступити через невеликі перешкоди; вміє відбивати м'яч об землю однією рукою кілька разів поспіль. Вже спостерігаються відмінності в рухах хлопчиків і дівчаток (у хлопчиків — більш рвучкі, у дівчаток — м'які, плавні, врівноважені), у загальній конфігурації тіла залежно від статі дитини. Активно формується постава дітей, правильна манера триматися. За допомогою цілеспрямованої та систематичної рухової активності зміцнюються м'язи і зв'язки. Розвиваються витривалість (здатність досить тривалий час займатися фізичними вправами) і силові якості (здатність до застосування дитиною невеликих зусиль протягом досить тривалого часу).

Спритність і розвиток дрібної моторики проявляються у більш високому ступені самостійності дитини при самообслуговуванні: діти практично не потребують допомоги дорослого, коли одягаються і взуваються. Деякі з них можуть впоратися зі шнурками — просмикнути їх у черевик і зав'язати бантиком.

До 5 років діти оволодівають досить великим запасом уявлень про навколишній світ, які отримують завдяки своїй активності, прагненню

ставити запитання та експериментувати. Уявлення про основні властивості предметів ще більше розширюються й поглиблюються. Дитина цього віку вже добре знає основні кольори та має уявлення про відтінки, тобто може показати два відтінки одного кольору: світло-червоний і темно-червоний. Діти шостого року життя можуть розповісти, чим відрізняються геометричні фігури одна від одної. Для них не складає труднощів зіставити між собою за величиною велику кількість предметів, наприклад: розставити по порядку 7–10 тарілок різної величини і розкласти до них відповідну кількість ложок різного розміру. Зростає здатність дитини орієнтуватися в просторі. Якщо запропонувати дошкільнику простий план кімнати, то він зможе показати ліжечко, на якому спить. Освоєння часу все ще не зовсім на належному рівні. Відсутня точна орієнтація в порах року, днях тижня. Діти добре засвоюють назви тих днів тижня і місяців року, з якими пов'язані яскраві події. Увага дітей стає більш стійкою і довільною. Вони можуть займатися не дуже привабливою, але потрібною справою протягом 20–25 хв разом з дорослим. Дитина цього віку вже здатна діяти за правилом, яке задається дорослим (відібрати кілька фігур певної форми і кольору, знайти на малюнку зображення предметів і заштрихувати їх певним чином). Обсяг пам'яті змінюється не суттєво. Поліпшується її стійкість. При цьому для запам'ятовування діти вже можуть використовувати нескладні прийоми і засоби (підказками можуть виступати картки або малюнки).

У 5–6 років провідного значення набуває наочно-образне мислення, яке дає змогу дитині вирішувати більш складні завдання з використанням узагальнених наочних засобів (схем, креслень тощо) і уявлень про властивості різних предметів і явищ. До наочно-дієвого мислення діти вдаються в тих випадках, коли складно без практичних спроб виявити необхідні зв'язки та відносини. Наприклад, перш ніж керувати машинкою за допомогою пульта, дитина, спочатку пробуючи, встановлює зв'язок рухів машинки з маніпуляціями кнопок на пульті. При цьому спроби стають планомірними та цілеспрямованими. Завдання, в яких істотні для вирішення зв'язки можна виявити без практичних спроб, дитина нерідко розв'язує подумки. Вік 5–6 років можна охарактеризувати як вік оволодіння дитиною активною (продуктивною) уявою, яка починає набувати самостійності, відділяючись від практичної діяльності та випереджаючи її. Образи уяви значно повніше й точніше відтворюють дійсність. Дитина починає чітко розрізняти дійсне й вигадане. Дії уяви — створення і втілення задуму — починають складатися спочатку в грі. Це проявляється в тому, що передусім у грі народжується її задум і сюжет. Поступово діти набувають здатність діяти за попереднім задумом у конструюванні і малюванні. На шостому році життя дитини відбуваються важливі зміни у розвитку мовлення. Для дітей цього віку стає нормою правильна вимова звуків. Порівнюючи свою вимову з вимовою дорослих, дошкільник може виявити

власні мовні недоліки. Дитина шостого року життя вільно використовує засоби інтонаційної виразності: може читати вірші сумно, весело або урочисто, здатна регулювати гучність голосу і темп мовлення залежно від ситуації (голосно читати вірші на святі або пошепки ділитися своїми секретами тощо). Діти починають вживати слова для узагальнення, синоніми, антоніми, відтінки значень слів, багатозначні слова. Словник дітей також активно поповнюється іменниками, що позначають назви професій, соціальних установ (бібліотека, пошта, магазин, спортивний клуб); дієсловами, що позначають трудові дії людей різних професій, прикметниками, що відображають якість дій, ставлення людей до професійної діяльності. Дошкільнята можуть використовувати у мовленні складні граматичні конструкції (іменники множини у родовому відмінку), слідувати орфоепічним нормам мовлення, здатні до звукового аналізу простих слів, що складаються з трьох звуків. Діти вчаться самостійно будувати ігрові та ділові діалоги, освоюючи правила мовленнєвого етикету, користуватися прямою й непрямою мовою, в описовому й оповідальному монологах здатні передати стан героя, його настрій, ставлення до події, використовуючи епітети, порівняння. Коло читання дитини 5–6 років поповнюється творами різноманітної тематики, в тому числі пов’язаними з проблемами сім’ї, взаєминами з дорослими, однолітками, з історією країни.

Старший дошкільник здатний утримувати в пам'яті великий обсяг інформації, йому доступне читання з продовженням. Діти долучаються до літературного контексту, в який включається ще й автор, історія створення твору. Практика аналізу текстів, робота з ілюстраціями сприяють поглибленню читацького досвіду, формуванню читацьких симпатій.

Підвищуються можливості безпеки життєдіяльності дитини 5–6 років. Це пов'язано із зростанням усвідомленості й довільності поведінки, подоланням езопової позиції (дитина вже здатна стати на позицію іншого).

Розвивається прогностична функція мислення, що дає змогу дитині бачити перспективу подій, передбачити близькі та віддалені наслідки як власних дій і вчинків, так дій і вчинків інших людей.

У старшому дошкільному віці (5–6 років) активно розвиваються планування і самооцінювання трудової діяльності (за умови сформованості всіх інших компонентів дитячої праці). Освоєні раніше види дитячої праці виконуються якісно, швидко, усвідомлено. Стає можливим освоєння дітьми різних видів ручної праці. У процесі сприймання художніх творів, творів музичного та образотворчого мистецтва діти здатні обирати те, що їм більше подобається (твір, персонаж, образ), обґрунтовуючи вибір за допомогою елементів естетичної оцінки. Вони емоційно відгукуються на ті твори мистецтва, в яких передано зрозумілі їм почуття і стосунки, різні емоційні стани людей, тварин, боротьба добра зі

злом. У старшому дошкільному віці відбувається істотне збагачення музичної ерудиції дітей: формуються початкові уявлення про види і жанри музики, встановлюються зв'язки між художнім образом і засобами виразності, які використовують композитори, формулюються естетичні оцінки і судження, обґрунтовуються музичні вподобання, проявляється деяка естетична вибірковість. При слуханні музики діти виявляють більшу зосередженість і уважність, удосконалюється якість музичної діяльності, творчі прояви стають більш усвідомленими й спрямованими (образ, засоби виразності продумуються та свідомо добираються дітьми). У продуктивній діяльності діти також можуть зобразити задумане (задум веде за собою зображення). Розвиток дрібної моторики впливає на вдосконалення техніки художньої творчості. Дошкільнята можуть проводити вузькі та широкі лінії фарбою, малювати кільця, дуги, робити потрійний мазок з однієї точки, змішувати фарбу на па літрі для отримання світлих, темних і нових відтінків, розбілювати основний тон для отримання більш світлого відтінку, накладати одну фарбу на іншу. Вони у змозі ліпити з цілого шматка глини, моделюючи форму кінчиками пальців, згладжувати місця з'єднання, відтягувати деталі пальцями від основної форми, прикрашати свої роботи за допомогою стеки, розписувати їх. Удосконалюються і розвиваються практичні навички роботи з ножицями: діти можуть вирізати кола з квадратів, овали з прямокутників, перетворювати одні

геометричні фігури на інші: квадрат — на кілька трикутників, прямокутник — на смужки, квадрати — на маленькі прямокутники; створювати з нарізаних фігур зображення різних предметів або декоративні композиції.

Діти конструюють за умовами, заданими дорослими, але вже готові і до самостійного творчого конструювання з різних матеріалів. У них формуються узагальнені способи дій та узагальнені уявлення про об'єкти, які вони конструюють.

В старшому дошкільному віці відбувається якісний стрибок в ціннісних орієнтаціях дитини як в системі взаємовідносин, відносин до членів своєї родини, до загального діла, так і в різних видах діяльності, оцінці явищ дійсності. Відбувається не просто нарощування тих компонентів ціннісних орієнтацій, які склалися в п'ятирічному віці, а принципові зміни ціннісних орієнтацій у всіх сферах стосунків дитини, яка активно пристосовується до норм суспільства й яка на новому рівні оцінює суспільно значимі діла та поведінку. На рубежі 5 – 6 років виділяються особистісні цінності, відбувається їх емоційне засвоєння, яке закріплюється в діяльності та яке поступово знаходить адекватно мотивоване вираження. Показовим є факт, що якісна різниця ціннісних орієнтацій дітей (їх компонентів) чітко прослідковується на рубежі цих вікових періодів, що знаходить вираз у відношенні дітей до інших людей, до різних видів діяльності, в розумінні сутності соціальних, моральних цінностей. В старшому дошкільному віці реалізується подвійний процес

(обидві сторони якого обумовлені), з одного боку відбувається узагальнення різних конкретних значимих змістів в трьох формах діяльності: особистісних стосунках, свідомості й пізнанні. З іншого боку, конкретно по відношенню до цих узагальнених форм зовнішнього змісту виділяється усвідомлення свого «Я», що не спостерігається у дітей середнього дошкільного віку.

Попри усі індивідуально-варіативні особливості процесу становлення ціннісних орієнтацій в шість років цей процес є найбільш динамічним. Між 5 та 6 роками відбувається значне нарощування важливих компонентів ціннісних орієнтацій та їх адекватно мотивоване вираження. У віковому діапазоні від середнього до старшого дошкільного віку змінюються змістовно ціннісні орієнтації в наповненні складових її компонентів в бік більшої диференційованості (компонентів стає більше), повноти (перехід від зовнішніх характеристик до поведінкових проявів, особистісним особливостям і смисловим категоріям), усвідомленості (зростає вагомість та значимість усвідомлюваних компонентів) та стійкість (зростає кількість постійних ознак та якостей, за допомогою яких описуються ціннісні орієнтації дошкільників).

Література на допомогу батькам та вихователям

1.Сформованість етичних інстанцій як чинник соціалізації дітей старшого дошкільного віку. Соціалізація особистості в умовах системних змін: теоретичні та прикладні проблеми: тези XV

Міжнародної науково-практичної конференції (20 березня2020 року, м.Київ) / За наук. ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки, О.І. Власової, Н.М.Дембицької, О.В. Лавренко. О.В. Креденцер – Київ: Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України, 2020.135с. с 71-74.
2. Індивідуалізація виховання дошкільника:навч.посіб./С.О.Ладивір, Т.О.Піроженко, О.О.Вовчик-Блакитна та ін.- К.:Наук.думка,2007.-200с.
3.Даніел Сігел, Тіна Брайсон Досить істерик (комплексний підхід до гармонійного виховання дитини) К.: Наш формат, 2018.- 264 с.
4.Кочерга О.В. Психофізіологія творчості дітей / К.: Шкільний світ, 2011. — 128 с. — (Бібліотека "Шкільного світу"). — ISBN 978-966-451-000-1.

Орієнтовний розподіл часу на процеси життєдіяльності дітей шостого року життя вдома та у закладі дошкільної освіти

(у робочі дні)

Процеси	**Го**
Удома	
Підйом та дотримання особистої гігієни	6
У закладі дошкільної освіти	
Ранкова зустріч дітей, ігри, самостійна діяльність за вибором дітей, індивідуальне спілкування, ранкова гімнастика	7
Процеси	**Го**
Сніданок	8.30

Ігри, організація різних видів діяльності за освітніми лініями БКДО	9 (9
Прогулянка	10.
Обід	12
Денний сон	13
Поступовий підйом, гімнастика після сну, оздоровчі заходи	15
Полуденок, ігри, самостійна діяльність за вибором дітей, гурткова робота	15
Прогулянка	16
Повернення з прогулянки, вечеря, ігри, бесіда вихователя з батьками	18
Повернення дітей додому.	18
Удома	
Прогулянка з батьками	19
Спокійні ігри в родинному колі, дотримання особистої гігієни	20
Нічний сон	20.45

*Примітка У холодний період року ранковий підйом проводиться на майданчику за сприятливої погоди, у теплий період року - щоденно.

Гранично допустиме навчальне навантаження на дітей протягом тижня

Групові форми роботи	**Кількіст ти**
Ознайомлення із соціумом	

Ознайомлення з природним довкіллям	
Художньо-продуктивна діяльність (музична, образотворча, театральна тощо)	
Сенсорний розвиток	
Групові форми роботи	**Кількіст ти**
Логіко-математичний розвиток	
Розвиток мовлення і культура мовленнєвого спілкування	
Здоров’я та фізичний розвиток	
Загальна кількість занять на тиждень	
Додаткові освітні послуги за вибором батьків	
Максимальна кількість занять на тиждень	
Максимально допустиме навчальне навантаження на тиждень на дитину (в астрономічних годинах)*	

ЗДОРОВ’Я ТА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ: *Оздоровчі:* спрямовувати роботу на збереження здоров’я дітей, покращення фізичного розвитку, підвищення опірності організму до несприятливих факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, формування правильної постави та профілактики плоскостопості, сприяти активній участі у загартуванні, сприяти запобіганню психічної та фізичної перевтоми дітей; продовжувати формувати у дітей культурно-гігієнічні навички та культуру

поведінки під час прийняття їжі, уміння слідкувати за чистотою та охайністю зовнішнього вигляду.

Освітні: спрямовувати роботу на забезпечення *рухової активності:* формувати рухові уміння та навички з ходьби, бігу, стрибків, метання, лазіння, рівноваги; формувати фізичні якості (швидкість, спритність, силу, окомір, гнучкість), розвивати функції рівноваги, координацію рухів, уміння доцільно використовувати набутий позитивний руховий досвід у самостійній руховій діяльності; сприяти *пізнавальній активності*: забезпечувати усвідомлення дітьми значення рухової діяльності, загартувальних заходів, засобів оздоровлення для збереження власного здоров'я та покращення фізичного розвитку, удосконалення функціональних можливостей організму; сприяти *мовленнєвій активності:* збагачувати словник дітей фізкультурною і просторовою термінологією, уміння висловлювати власну точку зору, описувати ситуацію, вміння домовлятися про спільну рухову діяльність, планувати її, обговорювати правила рухливих ігор, особливості виконання фізичних вправ.

Виховні: у процесі виконання фізичних вправ сприяти *соціально-моральній активності* дітей: виховувати чесність, справедливість, розвивати бережливе ставлення до інших, відповідно до життєвих ситуацій формувати співчуття та уміння радіти успіхам інших; сприяти *емоційно-ціннісній активності* дітей: виховувати витримку, організованість, наполегливість, формувати інтерес

та позитивне ставлення до активної рухової діяльності, бажання досягати певних успіхів, долати перешкоди, особисті труднощі, отримувати м'язову насолоду від рухової діяльності.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ

Формування культурно-гігієнічних навичок. Продовжувати вчити дітей правильно користуватись виделкою, ножем, серветкою, дотримуватися всіх правил поведінки за столом, їсти спокійно та охайно. Привчати сідати за стіл в охайному вигляді. Під час приймання їжі дотримуватися правильної постави.

Продовжувати вчити акуратно складати одяг, іграшки, бережно ставитись до речей, якими користуються. Розвивати самоконтроль при виконанні правил і навичок особистої гігієни. Кілька разів на день залучати дітей до елементарної самоперевірки: чи вірно одягнене пальто, зав'язані черевички, зачесане волосся (перед заняттям, після сну, прогулянки). Привчати дітей помічати недогляди у своїх товаришів (на одязі), і в разі потреби допомогти їм виправити. Продовжувати вчити самостійно без нагадування мити руки перед їдою і після всякого забруднення. Привчати дітей чистити одяг і взуття.

Формувати навички культури харчування: ретельно пережовувати їжу, правильно користуватися столовими приборами, серветкою, полоскати рот

після їди. Вчити правильно поводити себе за столом: сидіти прямо, не класти лікті на стіл.

Загартування. Забезпечити щоденне достатнє (4 години) перебування дітей на свіжому повітрі та відповідність їхнього одягу умовам погоди. Влітку організовувати постійне перебування дітей на повітрі. У групових приміщеннях шляхом систематичного провітрювання підтримувати температуру повітря у межах 20-19°С; вологість повітря – у межах 60%. Загартовувати дітей прохолодним повітрям під час ранкової гімнастики, гімнастики після денного сну, занять з фізичної культури. Під час проведення цих форм роботи температура повітря має поступово знижуватись з 23-24°С до 14-15°С (на 1°С кожного тижня). Денний сон організовувати при доступі свіжого повітря (як у попередніх групах).

Продовжувати виконувати всі види загартування.

У теплу пору року продовжувати проводити на майданчику повітряні ванни, одяг дітей має бути полегшеним або діти можуть бути в трусах і легкому взутті (босоніж). Тривалість повітряної ванни – 25-30 хв. У теплу пору року у захищеному від вітру місці проводити повітряні ванни у русі з використанням фізичних вправ та рухливих ігор малої і середньої рухливості упродовж 10 хв. У жарку погоду діти можуть бути лише в трусах і легкому взутті упродовж дня.

В осінньо-зимовий період щоденно проводити повітряні ванни (фізичні вправи) в русі після денного сну тривалістю 8-10 хв. Початкова температура

повітря у груповій (чи спальній) кімнаті +18°С, через 3-4 дні знижувати температуру на 1°С, довести її до +14°С. Приймати повітряні ванни у полегшеному одязі, потім у трусах, майках, шкарпетках і тапочках. Через 2 тижні діти можуть бути тільки в трусах і тапочках (або босоніж).

Продовжувати проводити сухе обтирання та вологе обтирання, як і в попередніх групах. Тривалість до 2 хв. Починають обтирання водою +35°С, +36°С. Кожні 3-4 дні температуру води знижувати на 1°С, довести її до +17°С. Тривалість 1-2 хв. Умови проведення мають бути такими, як у попередніх групах. Привчати дітей до самостійного вологого обтирання тіла. Залучати дітей до підготовки та проведення водних процедур.

Проводити обливання ніг з поступовим зниженням температури (ноги дітей мають бути теплими), як і в попередніх групах. Початкова температура води для обливання ніг – 28-26°, через 4-5 днів температуру води знижувати на 1°С, кінцева – 16-14°С, температура повітря – не нижче 22°С.Тривалість обливання ніг – 20 с. Умови проведення мають бути такими, як у попередніх групах.

Проводити обливання ніг з використанням води контрастних температур (ноги дітей мають бути теплими) після денного сну або в другу половину дня. Умови проведення мають бути такими, як у попередніх групах. Кількість почергових занурень – 5-6. Тривалість часу занурення ніг у холодну воду поступово збільшувати до 20 с.

Проводити обливання тіла під душем або з лійки перед обідом або після денного сну, як і в попередніх групах. Тривалість обливання під душем – 40-50 с. Початкова температура води для обливання – 30-32°, кінцева – 18-20°С, температура повітря – не нижче 22°С.

Проводити багаторазове умивання упродовж дня прохолодною (холодною) водою. Полоскати рот прохолодною (холодною) водою після кожного прийому їжі.

Загартувальні процедури проводити під контролем лікаря.

Фізкультурно-оздоровча робота.

Виховувати у дітей звичку до щоденного виконання ранкової гімнастики та гімнастики після денного сну (тривалість 8-10 хв). Щоденно проводити заняття з фізичної культури тривалістю 30-35 хвилин: 2 рази на тиждень - заняття за типовою структурою (у фізкультурній залі та з 15 квітня по 15 жовтня на повітрі), 3 рази на тиждень - комплекси фізичних вправ на повітрі та піший перехід. Привчати дітей виконувати 6-7 загальнорозвивальних вправ, повторюваність кожної вправи – 8-10 разів, повторюваність стрибків – 16-20 разів. У період з 15 квітня по 15 жовтня щоденно включати у зміст фізкультурних занять вправи з м’ячем, проводити рухливі ігри та ігрові вправи з м’ячем під час прогулянок. Упродовж дня (під час ранкового прийому, між заняттями, під час прогулянок, у вечірні години) створювати сприятливі умови для активної спільної рухової діяльності дітей під час

рухливих ігор (кількість: 8 ігор залежно від пори року). Тривалість гри для дітей – 10-15 хв. Під час проведення занять з фізичної культури на повітрі використовувати 5 пробіжок.
Проводити 1 раз на місяць день здоров'я. Проводити 2 рази на місяць фізкультурні розваги, побудовані на рухливих іграх, ігрових вправах, атракціонах, змаганнях, естафетах, вправах та іграх спортивного характеру; 2 рази на рік фізкультурні свята.
Проводити під час занять із різних розділів програми, що потребують зосередження уваги і тривалого перебування в одноманітній позі, фізкультурні хвилинки. Організовувати між статичними заняттями фізкультурні паузи, динамічні перерви.
Формувати звичку виконувати правила рухливої гри, діяти відповідно до рухових завдань, ролі.
Підтримувати бажання дітей виявляти рухову активність у різних видах самостійної діяльності, брати участь у рухливих іграх, спортивних іграх і вправах, виконувати рухові дії за власним бажанням, залучати до планування варіантів виконання рухових завдань на прогулянці, під час пішого переходу. Надавати більшої самостійності в рухливих іграх, заохочувати самостійно організовувати знайомі ігри, розподіляти ролі, продумувати й ускладнювати правила.
Здоров'язбережувальна діяльність.
Організовувати процеси життєдіяльності дітей відповідно до правил охорони її життя і здоров'я; зробити життєдіяльність дітей оптимально активною, насиченою різноманітними видами діяльності,

цікавою і корисною. Створювати середовище, в якому дитині приємно й безпечно знаходитися, що забезпечує комфортні умови для формування здоров'я та є оптимальним для її зростання; забезпечувати оптимальні можливості реалізації власного потенціалу кожної дитини; виявляти гнучку орієнтацію до дій та досягнень дитини; перетворювати усі сфери спілкування відповідно до інтересів виховання дитини; сприяти прагненню дитини самоствердитися у тому, що найкраще виходить (самореалізація). Виявляти увагу до потреб та інтересів кожної дитини, встановлювати довірливі стосунки.

Дотримуватися санітарно-гігієнічних норм, створювати міні-екологічні осередки у групових приміщеннях та на ділянці. Забезпечити куточок усамітнення дітей (власного простору). Забезпечувати ситуацію успіху для кожної дитини, оптимальну реалізацію особистісного потенціалу дитини; надавати кожній дитині можливості почуватися щасливою. Постійно упродовж дня робити позитивну передбачувальну оцінку, посміхатися до дітей.

Проводити щоденно ранкову гімнастику та гімнастику після сну з використанням дихальних вправ та звукової гімнастики, елементів психогімнастики, оздоровчого бігу, точкового масажу після ранкової гімнастики; гімнастику після сну з використанням дихальних вправ, профілактичних вправ для постави і стопи, різних видів масажу та самомасажу.

Проводити щоденно перед початком занять розумового характеру та на статичних заняттях здоров'язбережувальні фізкультхвилинки, хвилинки здоров'я у вигляді гімнастики для очей, дихальної та звукової гімнастики, пальчикової гімнастики, точкового масажу, танцювальних рухів.

Проводити щоденно між заняттями фізкультпаузи у вигляді гімнастики для очей, пальчикової гімнастики, дихальної гімнастики, мімічної гімнастики, масажу рук, точкового масажу.

Залучати дітей на прогулянці до використання дихальної і звукової гімнастики, пальчикової гімнастики, гімнастики для очей, мімічної гімнастики, точкового масажу, елементів психогімнастики.

Під час занять з фізичної культури активно використовувати дихальну та звукову гімнастику, елементи психогімнастики, фітболгімнастику, вправи профілактичного спрямування (вправи для формування навичок правильної постави та нормального склепіння стопи). Під час фізкультурних занять широко використовувати ігровий метод (рухливі ігри, ігрові вправи, ігрові прийоми).

Спільно з медичними працівниками проводити оздоровчо-профілактичні заходи: фітотерапію (вітамінний, заспокійливий чай, відвари та настої, інгаляції з фітонцидами, лікарськими рослинами, сольові, лужні інгаляції), ароматерапію (носіння «часникового» намиста, зрошення фізичної та музичної зали перед кожним заняттям олією

(евкаліпту, хвої), використання аромалампи), полоскання ротової порожнини, горла, профілактичне промивання носової порожнини.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА

ВПРАВИ З ОСНОВНИХ РУХІВ

Вправи з ходьби. Ходьба на носках. Ходьба перекатом з п'ятки на носок. Ходьба широким кроком. Ходьба в напівприсіді. Ходьба у повному присіді. Ходьба зі зміною положення рук – вперед, вгору, з оплесками. Ходьба в колоні з перешикуванням у пари. Ходьба «змійкою». Ходьба в чергуванні з іншими рухами. Ходьба із заплющеними очима 3-4 м. Тривала ходьба у повільному темпі 35-40 хв

Вправи з бігу. Біг на носках (10-20 с), повторювати 2-3 рази в чергуванні зі звичайним бігом чи ходьбою. Біг широким і дрібним кроком. Біг з високим підніманням колін (10-20 с), повторювати 2-3 рази в чергуванні зі звичайним бігом чи ходьбою. Біг із виконанням завдань. Біг у чергуванні з іншими рухами. Біг у швидкому темпі на 10 м (повторити 3-4 рази). Біг на швидкість на відстані 20-30 м. Біг човниковий (3 рази по 10 м). Біг у чергуванні з ходьбою на 2-3 відрізках шляху, по 60-100 м у кожному. Біг у середньому темпі по пересічній місцевості на відстані 150-200 м. Біг повільний (1,5-2 хв).

Вправи зі стрибків. Підстрибування на місці на двох ногах: одна нога вперед, друга – назад; ноги

схресно-ноги нарізно; підскоки з ноги на ногу, з поворотом кругом. Підстрибування на місці з оплесками перед собою, над головою, за спиною, ставити руки в сторони, на пояс, до плечей. Стрибки по вузенькій доріжці на двох ногах з просуванням вперед на відстані 3-4 м. Стрибки на двох ногах боком (правим і лівим), стрибки вперед-назад. Стрибки почергово на одній і на другій нозі. Стрибати на одній нозі, просуваючись вперед прямо, по колу. Стрибки (біг стрибками) послідовно через 5-6 предметів висотою 15-20 см, відштовхуючись однією ногою. Стрибок у довжину з місця (60-80 см). Стрибки із обруча в обруч. Стрибок на підвищення висотою 20 см з місця, з декількох кроків. Стрибок у глибину з висоти 30 см у визначене місце. Боковий галоп. Стрибки через довгу скакалку на двох ногах, з ноги на ногу, стоячи до неї обличчям і боком. Стрибки через довгу скакалку з невеликого розбігу. Стрибки через довгу скакалку. Стрибати через коротку скакалку на двох ногах, на одній нозі, з просуванням вперед. Стрибок у висоту з розбігу (висота 20-40 см). Стрибок у довжину з розбігу (на відстані не менше 100 см).

Вправи у коченні, киданні, ловінні, метанні. Катання м'яча з попаданням у предмети (кеглі), катання «змійкою» між предмети. Кидання м'яча вгору і ловіння його двома руками (не менше 10 разів підряд). Кидання м'яча вгору і ловіння його однією рукою (не менше 4-6 разів підряд). Кидання м'яча один одному з оплеском. Кидання м'яча один одному і ловіння його із положення сидячи. Кидання

м’яча один одному і ловіння його з поворотом кругом. Кидання м’яча один одному і ловіння його з відскоком від землі. Кидання м’яча один одному і ловіння його в русі. Відбивати м’яч об землю двома руками на місці (не менше 10 разів підряд). Відбивати м’яч об землю двома руками, просуваючись вперед кроком у прямому напрямі на відстані 5-6 м. Відбивати м’яч об землю однією рукою (правою і лівою), просуваючись вперед. Відбивати м’яч об стінку з оплеском, поворотом, відскоком від землі. Метання у горизонтальну ціль (центр якої на висоті 2 м від землі) правою і лівою рукою. Метання у горизонтальну ціль знизу правою і лівою рукою з відстані 3-4 м. Метання на дальність предметів різної ваги (м’ячі, мішечки, шишки, прутики) правою і лівою рукою. Закидання м’яча у баскетбольне кільце. Кидання двома руками набивного м’яча (вага до 1 кг) від грудей та із-за голови.

Вправи у повзанні, підлізанні, пролізанні, перелізанні, лазінні. Повзання на карачках, штовхаючи головою м’яч на відстані 6-8 м. Повзання на карачках «змійкою» між предметами, під дугами, між перекладинами поставленої на бік драбини. Повзання по лаві з опорою на передпліччя і коліна. Повзання по лаві, стоячи на колінах, опираючись на пальці ніг, підтягуючись руками. Повзання по лаві на животі, підтягуючись руками. Повзання на карачках у поєднанні з перелітанням через лаву чи з повзанням під лавою. Пролізання в обру зверху вниз, знизу вгору, головою вперед, боком (лівим і правим).

Лазіння по похилій драбині. Лазіння по гімнастичній стінці перемінним кроком. Лазіння по гімнастичній стінці у поєднанні зі спуском по похилій дошці. Лазіння по гімнастичній стінці, піднімаючись вгору по діагоналі з прольоту на проліт. Перелізання через верх драбинки, забору, через дерево. Лазіння по мотузяній драбині. Намагатися лазити по канату.

Вправи з рівноваги. Ходьба по дошці, лаві на носках. Ходити по шнуру, приставляючи п'ятку однієї ноги до носка іншої. Ходьба по лаві приставним кроком лівим і правим боком. Ходити по лаві, переступаючи набивні м'ячі або куби (висота 25 см). Ходити по лаві з мішечком на голові, руки в сторони або за спиною. Ходити по лаві з нахилами, розкладаючи або збираючи кубики, мішечки з піском. Ходити по лаві, прокочуючи м'яч двома руками перед собою. Ходити по лаві, посередині присісти, торкнутися руками лави, випрямитися і йти далі. Ходити по лаві з поворотом кругом. Вбігати по похилій дошці (верхній кінець піднятий на висоті 35-40 см) і збігати з неї. Ходьба по горизонтальній і похилій колоді. Повзання по лаві на карачках. Стоячи на підлозі на одній нозі, друга пряма, піднята вперед, в сторону або назад («ластівка»). Стоячи на підлозі на одній нозі, друга зігнута, піднята вгору, на коліні мішечок із піском. Стоячи на лаві, піднятися на носки і опуститися на всю стопу. Стоячи на лаві на одній нозі (рахувати до 3-5), чергувати праву і ліву ногу. Ходьба по вузькій рейці лави з підтримкою. Кружляти парами, тримаючись за руки (5-10 с).

ЗАГАЛЬНОРОЗВИВАЛЬНІ ВПРАВИ

Вправи для рук і плечового пояса. Приймати різні вихідні положення: руки перед грудьми, руки до плечей (лікті опущені, лікті в сторони). З першого положення розводити руки в сторони, випрямляти вперед, розгинаючи в ліктях; з другого – піднімати руки вгору, розводити в сторони, долонями вгору. З положення руки за голову розводити руки в сторони, піднімати вгору. Піднімати руки вперед-вгору зі зчепленими в замок пальцями (кисті повертати всередину тильною стороною). Піднімати обидві руки вгору-назад по черзі й одночасно. Піднімати і опускати кисті, стискувати і розтискувати пальці.

Вправи для ніг. Стати до стіни без плінтуса, притиснутися до неї потилицею, плечима, спиною, сідницями і п'ятками, піднімати руки вгору і опускати їх униз. Притиснувшись спиною до гімнастичної драбини, взятися руками за рейку (на рівні стегон), по черзі піднімати зігнуті й прямі ноги. Стоячи обличчям до гімнастичної драбини на відстані витягнутих рук, узятися руками за рейку на рівні пояса, нахилитися прогинаючись.Повертатися, розводячи руки в сторони (з положення перед грудьми), за голову. Нахилятися вперед, намагаючись торкнутися підлоги долонями, піднімати за спиною зчеплені руки. Тримаючи руки вгорі, нахилятися в сторони.

Прийняти упор присівши; з упору присівши переходити в упор присівши на одній нозі, відводячи другу ногу в сторону. Стоячи на колінах, сідати на підлогу праворуч від колін. Лежати на спині, рухати ногами; підтягати голову, ноги до грудей – групуватися. Лежачи на животі, упиратися руками, випрямляти їх, трохи піднімаючи голову і плечі. Підтягатися на руках просуваючись по гімнастичній лаві.

Вправи для тулуба. Переступати на місці, не відриваючи від опори носки ніг. Присідати кілька разів підряд, з кожним разом нижче; піднімати пряму ногу вперед махом. Робити випад уперед, у сторону, тримаючи руки на поясі, виконуючи руками рухи вперед, у сторону, вгору. Захоплюючи предмети пальцями ніг, трохи піднімати і, опускаючи, перекладати або пересувати їх з місця на місце. Просуватися приставними кроками в сторону на п'ятках, спираючись носками ніг об палицю, канат.

ВПРАВИ НА РОЗВИТОК ПРОСТОРОВИХ ОРІЄНТУВАНЬ

Шикування. У колону, шеренгу (за зростом, без орієнтирів); у коло, півколо; декілька кіл (за орієнтиром та за розпорядженням), в пари, врозтіч (без орієнтирів, за командою).

Перешикування. Із колони по одному в пари на місці та в русі, в коло із колони по 2, із колони по 2 в 2 кола, із колони по 2 в 2 кола в русі, в колону по 2,

3, 4 заходом двійками, трійками, четвірками через центр зали, із колони по 1 в колону по 2 способом зведення і розведення в пари, із колони по 3, 4 в 3, 4 кола з місця.

Розмикання і змикання. Розмикатися на витягнуті руки назад на місці і в русі у колоні, на витягнуті руки праворуч у шерензі за командою.

Рівняння. У шерензі по носках, у колоні в потилицю за командою.

Повороти. Праворуч, ліворуч, кругом, в півоберта виконувати переступанням або стрибком; повороти в русі в кутах залу на носку тієї ноги, яка далі від центру.

РУХЛИВІ ІГРИ ТА ІГРОВІ ВПРАВИ

Рухливі ігри та ігрові вправи з ходьбою, бігом, на утримання рівноваги: Птахи і зозуля», «Гуси-лебеді», «Ми – веселі діти», «Чия ланка швидше збереться?», «Зроби фігуру», «Каруселі», «Хто перший?», «Мишоловка», «Квач», «Карасі й щука», «Хитра лисиця», «Шпаки».

Рухливі ігри та ігрові вправи з повзанням і лазінням: «Ведмідь і бджоли», «Хто швидше до прапорця?», «Курочка і горошинки».

Рухливі ігри та ігрові вправи з киданням та ловінням предметів: «Мисливці і зайці», «Цілься краще», «Серсо», «Підкинь і злови», «Не давай м'яч», «Кільцекид».

Рухливі ігри та ігрові вправи зі стрибками: «Вудочка», «Хто краще стрибне?», «Чижик у

клітці», «Не боюсь!», «Снігурі і кіт», «Не лишайся на підлозі».

Рухливі ігри та ігрові вправи на орієнтування у просторі: «Піжмурки», «Горюдуб», «Відгадай, чий голосок», «Заборонений рух», «Бережи предмет», «Чий вінок кращий?».

Ігри на обмеженому місці (на веранді, під навісом): «Усім встати», «Пінгвіни», «Хрюкай, поросятко», «Літає – не літає», «Фігури», «Черепашки», «Вудочка».

Ігри за столом: «Не впусти монетку», «Веселі читачі», «Підніми брусочок», «Силачі», «Піаніно», «Закоти кульку у ворота», «Ти уважний?».

Атракціони: «Перенеси м'ячі», «Дракончики», «Хто більше збере м'ячів», «Хто перший схопить мотузку», «Збери шишки», «Хто швидше перенесе тенісні м'ячики», «Бій півнів».

Естафети та змагання: «Струмок», «Передай м'яч», «Садіння картоплі», «М'яч назустріч», «Вершники», «Постав кеглю», «Вантаження кавунів».

Українські народні рухливі ігри: «Веребей», «Яструб і курчата», «Вуж», «Гречка», «Бездомна лисиця», «Панас», «Рибалки й рибки».

Доріжка перешкод. Виконувати послідовно такі вправи: біг, підлізання під дугу, пролізання в обруч, ходьба по колоді (лаві), стрибок у глибину, бігом повернутись на місце старту.

ІГРИ СПОРТИВНОГО ХАРАКТЕРУ

Бадмінтон. Учити правильно тримати ракетку відбивати волан ракеткою, спрямовуючи його в

протилежну сторону. Грати один з одним (з вихователем), рухаючись по майданчику.

Ігри та ігрові вправи: «Не впусти», «Відбий волан», «Попади у ціль», «З руки в руку», «Воланом у коло», «Волан назустріч волану».

Городки. Кидати биту збоку, набирати правильного вихідного положення. Знати кілька фігур (3-4). Уміти вибивати городки з кону (6 м) і напівкону (3 м).

Ігри та ігрові вправи: «Хто далі кине?», «Збий кеглю».

Баскетбол. Передавати м'яч один одному обом руками від грудей, однією рукою від плеча. Ловити м'яч, який летить на різній висоті. Вести м'яч правою та лівою рукою з відскоком від землі (підлоги). Кидати м'яч у кошик обома руками від грудей, знизу, зверху грати за спрощеними правилами.

Ігри та ігрові вправи: «У кого менше м’ячів», «Кого назвали, той ловить м’яч», «М’яч ведучому», «М’яч у повітрі», «Попади м’ячем у кільце».

Футбол. Виконувати удари по м'ячу з місця та з розбігу. Вести м'яч правою та лівою ногою. Зупиняти м'яч, який котиться, підошвою або внутрішньою стороною стопи, відбивати його у зворотному напрямі. Ударяти м'ячем об стінку кілька разів підряд. Передавати м'яч ногою один одному в парах (відстань 3-5 м). Влучати м'ячем у предмети (булава), забивати м'яч у ворота. Грати за спрощеними правилами.

Ігрові вправи: «Влучи у ворота», «Влучи у кеглю», «Проведи м'яч», «М'яч у стінку», «Точний пас», «Гол у ворота».

Хокей. Прокочувати шайбу (маленький м'яч) ключкою один одному в парах. Прокочувати шайбу (м'яч) ключкою в заданому напрямі; забивати її у ворота. Вести м'яч (шайбу) ключкою, не відриваючи її від м'яча, прямо і «змійкою». Грати за спрощеними правилами.

Ігрові вправи: «Забий шайбу у ворота», «Збий городок», «Естафета з шайбою (м'ячем)».

ВПРАВИ СПОРТИВНОГО ХАРАКТЕРУ

Катання на санках. Кататися з гірки по одному, по двоє.

Ігри та ігрові вправи: «Встигни першим», «Гонки санок», «Два на два», «Хоровод із санками», «На санки!», «Швидкі запряжки».

Ходьба на лижах. Ходити поперемінним ковзним кроком з палицями. Виконувати повороти на місці переставлянням лиж навколо п'яток вліво і вправо, а також у русі. Підніматись на гірку ступаючим кроком драбинкою, спускатися зі схилу в середній стійці (тримаючи зігнутими ноги в колінах) без палиць. Самостійно брати, ставити лижі на місце, знімати і надівати їх, переносити під рукою.

Ходьба на лижах у повільному темпі на відстань до 1,2-1,5 км.

Ігри: «Дожени», «Гонки на одній лижі», «Швидко вгору», «На лижах з гірки», «Підніми», «Естафети на лижах».

Катання на велосипеді. Кататися на двоколісному велосипеді по прямій, виконувати повороти вправо, вліво. Кататись на самокаті, відштовхуючись правою або лівою ногою.

Ігри та ігрові вправи: «Хто швидше», «Естафетні гонки», «Проїдь по прямій», «Дістань предмет».

Плавання. Ходити та бігати по дну басейну грудьми та спиною вперед, допомагаючи гребковими рухами рук. Вистрибувати з води, відштовхуючись долонями, якомога вище та падати у воду. Занурюватися з головою у воду, затримуючи дихання, відкриваючи очі, збирати предмети, які знаходяться на дні басейну.

Чергувати повний вдих з інтенсивним видихом у воду (8—10 разів). Виконувати видих у воду під час ковзання на грудях. Виконувати вправи: «Поплавець», «Медуза».

Вправи для оволодіння плаванням способом «кролем».

Плавати зручним способом.

Ігри у воді: «Фонтан», «Море хвилюється», «Поїзд у тунелі», «Каруселі», «Рибалки», «Хоровод», «Сом у сітці».

ПІШІ ПЕРЕХОДИ (ДИТЯЧИЙ ТУРИЗМ)

Піші переходи, прогулянки за межі ЗДО. Ходити у природному для дітей темпі в два переходи

(по 30-35 хв кожний). Під час прогулянок за межі ДНЗ виконувати основні рухи, загальнорозвивальні вправи, рухливі ігри, ігрові вправи у природних (незвичних) умовах, поєднувати пізнавальну та рухову активність, збагачувати словник дітей поняттями: турист, піший похід, компас, привал, збір.

Освітні результати

Оздоровчий аспект: володіють навичками особистої гігієни та самообслуговування, слідкують за чистотою та охайністю зовнішнього вигляду;

мають певні знання про засоби загартування, нетрадиційні методи і прийоми оздоровлення;

із задоволенням беруть участь в оздоровчих процедурах;

за нагадуванням дорослих та самостійно зберігають правильну поставу в процесі різних видів діяльності.

Освітній аспект: знають слова-предмети, слова-визначення та словосполучення, слова-дії на фізкультурну тематику, володіють фізкультурною і просторовою термінологією;

володіють технікою та особливостями виконання різних видів фізичних вправ, уміють доцільно добирати спосіб виконання рухових дій залежно від умов предметного та навколишнього середовища;

мають знання про необхідність збереження правильної постави у різних видах діяльності для покращення фізичного розвитку та власного здоров’я;

ходять та бігають легко, ритмічно; під час стрибків у довжину з місця та у глибину приймають правильне в.п. – «Старт плавця», під час стрибків у довжину з місця м'яко приземлюються на напівзігнуті обидві ноги з переходом з п'ятки на всю стопу; у глибину приземлюються на носки з плавним перекатом на всю стопу; під час стрибків у довжину з розбігу приземлюються на обидві ноги з переходом з п'ятки на всю стопу; у висоту з розбігу м'яко приземлюються на напівзігнуті ноги, на носки з переходом на всю стопу; руки вперед – у сторони; володіють способами метання, під час замаху вагу тіла переносять на опірну ногу, виконують різноманітні дії з м'ячем; володіють різними видами та способами лазіння, узгоджують рухи рук і ніг, правильно охоплюють пальцями щаблі драбини, лаву; упевнено виконують ходьбу на обмеженій площі, зберігають правильну поставу; виконують загальнорозвивальні вправи відповідно до зразка, пояснення та за вказівкою;

володіють навичками шикування, рівняння, поворотів, перешикування трійками за орієнтирами та за командою;

в рухливих іграх виконують складні рухи, з використанням предметів, залюбки приймають участь у естафетах, переживають за команду, прикладають зусилля для внесення власного вкладу у перемогу;

уміють виконувати і виконують із задоволенням підготовчі вправи до ігор та вправ спортивного характеру.

Виховний аспект: в рухливих іграх, ігрових вправах, іграх та вправах спортивного характеру виявляють активність, організованість, наполегливість, ініціативність, уміють самостійно організовувати ігри та вправи;
проявляють творчу ініціативу у створенні емоційних рухових образів, нових рухових дій, фізичних вправ, володіють елементами пантоміми, уміють рухами, жестами та мімікою відобразити емоційний стан, імітувати рухи різних людей, об'єктів та явищ природного середовища;
виявляють витримку, чесність, позитивні емоції, уміють переборювати негативний психічний стан під час виконання фізичних вправ;
прикладають вольові зусилля, наполегливість у подоланні труднощів у руховій діяльності та досягненні хороших результатів;
виявляють вправність у виконанні рухів для отримання позитивної оцінки дорослого та однолітків;
уміють доцільно використовувати фізичні вправи в самостійній руховій діяльності;
намагаються якісно виконувати фізичні вправи, звертають увагу на красу і ритмічність рухів.

Література на допомогу вихователям і батькам:

7. Бєлєнька Г.В. Здоров'я дитини – від родини / Г.В. Бєлєнька, О.Л. Богініч, М.А. Машовець. – К.: СПД Богданова А. М., 2006. – 220 с.

8. Богініч О. Л., Бабачук Ю.М. Рухливі ігри та ігрові вправи з елементами спортивних ігор для дітей дошкільного віку. Тернопіль : «Мандрівець», 2014. 224 с.
9. Богініч О. Л. Фізичне виховання дошкільників засобами гри : навч.-метод. посіб. К.: СП «ЧИП», 2001. 126 с.
10. Вільчковський Е., Курок І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с.
11. Вільчковський Е. С. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2008. 128 с.
12. Дитячі ігри та розваги : попул. посіб. для педагогів, дітей та батьків / упоряд. І. Січовик. К. : Видавничий центр "Просвіта", 2004. 423 с.
13. Лущик І.В. Фізичне виховання дошкільників. Фізкультурна й оздоровча робота. Х: Видавництво «Ранок», 2007. 224 с.
14. Фізичне виховання, основи здоров’я та безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / О. Л. Богініч, Н. В. Левінець, Л. В. Лохвицька, Л. А. Сварковська. – К.: Генеза, 2013. – 127 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДИТИНИ

ДИТИНА В СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ

Освітні завдання

Виховувати інтерес до виконання сенсорно-математичних вправ та завдань.

Збагачувати уявлення про сенсорні еталони та досвід їх використання.

Вчити застосовувати домірні прийоми виявлення відношень і закономірностей між предметами та явищами у повсякденному житті.

Розвивати пізнавальні інтереси, основи критичного мислення

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Сенсорні сходинки до математики. Сенсорні еталони. Поглиблювати уявлення про сенсорні еталони: колір, форму, величину. Продовжувати вчити порівнювати предмети за різними параметрами, розрізняти властивості та якості предметів на основі знань про сенсорні еталони. Вправляти у класифікації та серіації предметів, геометричних фігур за кількісними і якісними ознаками (двома: колір і форма; трьома: колір, форма, величина), в упорядкуванні об’єктів у напрямку зростання чи зменшення (спадання) певної ознаки (колір, висота, ширина, товщина, довжина, загальна величина, форма, кількість, сила звуку, час).

Закріпювати вміння визначати розташування предметів і об’єктів у просторі відносно себе і означеного предмета (близько, далеко, ліворуч, праворуч, всередині, під, над, біля, зверху, знизу, назад, вперед). Вчити орієнтуватися на площині аркуша паперу, книги.

Вправляти у визначенні та встановленні часової послідовності подій, використанні слів — означень часових проявів (вчора, сьогодні, завтра, раніше, пізніше, зараз, спочатку, тепер, давно, скоро, на світанку, в сутінках, опівдні, опівночі, надвечір’я, доба, тиждень, місяць, рік). Вчити визначати порядок та послідовність пір року, днів тижня, частин доби, встановлювати причинно-часові залежності ритмічних природних явищ. Продовжувати формувати уміння визначати тривалість секунди, хвилини, вправляти у діях на швидкість. Формувати розуміння цінності часу.

Формування уявлень про множину. Вправляти в об’єднанні двох груп предметів та вилученні означеної групи предметів, визначенні кількості за допомогою перелічування усіх предметів (у межах десяти). Сприяти засвоєнню понять: однаково, порівну, стільки, скільки, усі, деякі, кожний, будь-який, перший,останній та використовувати їх у мовленні. Вчити об’єднувати і вилучати частини з множини за певною ознакою (у межах десяти).

Формування уявлень про число. Продовжувати ознайомлювати з цифрами натурального ряду чисел (5-9) та 0, називати числа від 1 до 10. Вчити рахувати предмети у межах десяти (розміщення предметів хаотичне, лінійне, по колу). Продовжувати

ознайомлювати із загальними властивостями чисел натурального ряду: не тільки дане, а будь-яке число можна утворити додаванням одиниці до попереднього; будь-яке число більше, ніж кожне з попередніх, і менше кожного з наступних. Вправляти у порядковій та кількісній лічбі, лічбі в прямому і зворотному порядку. Знайомити зі складом числа у межах десяти шляхом розкладання предметних множин на дві частини. Ознайомити з українськими грошима: монетами та купюрами у різних ігрових ситуаціях.

Додавання та віднімання. Використовуючи сюжети найпростіших казок, різні життєві ситуації, стимулювати дітей до самостійного складання задач (задачі-драматизації, задачі-ілюстрації, за практичними діями, за малюнками, на знаходження суми і остачі) та прикладів на додавання і віднімання. Вправляти у вирішенні задач і прикладів на додавання та віднімання в межах десяти за допомогою цифрових карток. Формувати вміння складати та розв'язувати задачі за допомогою малюнків та практичних дій з фішками. Вправляти дітей у складанні та розв'язуванні різних типів арифметичних задач з використанням моделей монет та паперових гривень, змістом яких є придбання та продаж товарів.

Ознайомити із знаками «+» (плюс), «-» (мінус), «=» (дорівнює), « ≠» (не дорівнює). Вчити читати приклади. В ігровій формі вправляти у використанні прийомів додавання та віднімання по одному.

Ознайомлення з величиною предметів. Закріплювати вміння порівнювати предмети за висотою, шириною, товщиною, довжиною, загальною величиною.

Вчити вимірювати об’єм рідких та сипких речовин за допомогою використання еталонних та інших способів вимірювання (умовна мірка).Стимулювати дітей до пошуку зручних для них способів вимірювання, порівняння результатів вимірювання різними мірками, висловлювання обґрунтованих суджень.

Продовжувати вчити будувати упорядковані послідовні ряди: найширша — вужча — ще вужча — найвужча. Вправляти у доречному використанні в мові слів-термінів, що означають різні параметри величини: найбільший — менший — ще менший — найменший тощо.

Ознайомлення з формою предметів. Познайомити з новими геометричними фігурами: ромб, п'ятикутник. Вчити розпізнавати геометричні фігури, їх властивості та особливості, усвідомлювати відповідність форм предметів певним геометричним фігурам. Вправляти у класифікації та серіації геометричних фігур. Вчити видозмінювати геометричні фігури шляхом поділу на частини та складанням із частин. Вчити розуміти залежності між частинами і цілим, цілим та окремими частинами.

Орієнтування у просторі. Вчити розміщувати предмети на таблиці прямокутної форми із зображенням двох-трьох рядків і стовпчиків. Визначати розміщення предметів за двома координатами — назвою рядка і стовпчика, а також відносно іншого предмета. Продовжувати вчити орієнтуватися на площині столу, аркуші паперу, в зошиті, книзі: визначати проміжні напрямки (верхній правий кут, нижній лівий тощо), використовувати у мові терміни на позначення різних

напрямків і просторових відношень між предметами. Вчити користуватися схемами, планами як моделями просторового розташування.

Орієнтування у часі. Продовжувати формувати уявлення про тиждень, послідовність днів тижня. Вчити називати поточний день тижня, попередній і наступний з опорою на порядкові числівники (Сьогодні четвертий день тижня — четвер).

Учити розрізняти пори року, їх послідовність, тривалість. Вправляти у називанні поточного місяця, попереднього і наступного, розумінні сезонних змін — рання-пізня весна, рання-пізня осінь,середина літа, зима. Навчити розрізняти та користуватися різними видами календарів та годинників. Формувати і розвивати у дітей відчуття часу при виконанні різних завдань, доручень, побутових процесів.

РЕЗУЛЬТАТИ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Виявляє інтерес до сенсорно-математичних вправ та завдань

Знає найпростіші математичні понятт, усвідомлює та запам»ятовує їх.

Знаходить власний спосіб вирішення завдань.

Застосовує домірні прийоми виявлення відношень і закономірностей між предметами та явищами у повсякденному житті.

Розуміє та використовує в своїй діяльності сенсорші еталони, знає їх назву (колір, форма, величина) та слова, що їх характеризують.

Отримує задоволення від пізнання нового,

самостійного вирішення складного завдання.

Література на допомогу вихователям і батькам

1. Брежнева О.Г. Математичний розвиток дошкільників: теорія і технологія : монографія. Мелітополь. Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні , 2018. 481 с.
2. Зайцева Л. І. Методика організації індивідуальної роботи в процесі формування у дітей дошкільного віку елементарної математичної компетентності : навч.-метод. посіб. Бердянськ : Ткачук О. В., 2015. 240 с.
3. СТЕПАНОВА!!!
4. Формування математичної компетентності дітей шостого року життя [Текст] : навч.-метод. посіб. Бердянськ : Ткачук О. В. [вид.], 2016.195 с.
5. Ясентюк С. Блоки Дьєнеша для логіко-математичного розвитку дітей// Вихователь-методист дошкільного закладу. 2019. №3. С.59 - 63.

КОНСТРУЮВАННЯ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

• Продовжувати розкривати конструктивні можливості різних матеріалів.

• Вчити дітей створювати власні конструкції з урахуванням умов їхнього використання.

•Формувати вміння визначати форму конструкції та її деталей за схожістю зі знайомими об'ємними та площинними геометричними фігурами, визначати відносну величину частин.

• Сприяти формуванню у дітей просторового орієнтування і розвитку на цій основі конструктивної творчості.

•Залучати до виконання колективних конструкцій, об'єднаних одним змістом, правильно розміщувати окремі об'єкти один відносно одного з урахуванням загального задуму.

•Вчити конструювати за темою, за власним задумом.

•Виховувати раціональне та економне ставлення до речей та матеріалів.

• Виховувати позитивне ставлення до колективної роботи.

•

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Конструювання з будівельного матеріалу. Вчити використовувати у конструюванні об'ємні (куб, призму, циліндр, конус) та площинні (квадрат, трикутник, прямокутник, круг) геометричні фігури. Вчити дітей самостійно аналізувати об'єкт, визначати в ньому основні частини і деталі, їх складові, з'ясовувати призначення кожної з них. Вчити враховувати просторові ознаки конструкцій, формувати уміння співвідносити розміри окремих їх частин з розмірами предметів, що зумовлюють

призначення конструкції. Вчити на основі аналізу зразка знаходити окремі конструктивні рішення. Формувати у дітей вміння перетворювати зразок відповідно до заданих умов (створювати задуми конструкції відповідно до конкретних умов, аналізувати ці умови і на основі аналізу будувати й контролювати власну практичну діяльність). Вчити дітей створювати задум конструкції з урахуванням кількох умов, виражених вербально та предметно. Вчити конструювати за моделлю. Формувати вміння самостійно добирати будівельний матеріал відповідно до задуму. Вчити дітей споруджувати різні будівлі, об'єднані спільним змістом. Вчити планувати спільну діяльність, колективно створювати задуми побудов і реалізувати їх. Сприяти формуванню у дітей просторового орієнтування і розвитку на цій основі конструктивної творчості.

Орієнтовна тематика завдань: мости через річку (співвіднесення довжини моста із шириною річки); одно- та багатоповерхові будинки з різною кількістю під'їздів, різноманітними балконами; колективні роботи: житловий масив, місто, місто біля річки; різні види суден, авто- мобілів, гаражів на різну кількість машин.

Конструювання з деталей конструкторів. Продовжувати знайомити дітей з різними видами конструкторів: "LEGO", "LEGO DUPLO", "LEGO

DACTA", «Тектон», «Квадро». Вчити закріплювати деталі за допомогою шипів, штифтів, гайок, гвинтів. Вчити конструювати різні моделі за малюнком, умовами, власним задумом, розширювати тематику конструкцій.

Конструювання з паперу і картону. Розвивати інтерес до самостійного вивчення особливостей паперу і картону. Продовжувати вчити дітей враховувати властивості паперу і картону під час створення іграшок. Вчити передавати характерні особливості форми, розміру, пропорцій виробів, співвідношення їхніх частин. Виховувати уміння виконувати роботу в певній послідовності. Формувати вміння планувати діяльність з урахуванням спільної для всіх мети. Вчити дітей створювати власні конструкції з урахуванням умов їхнього використання; перетворювати запропоновані зразки відповідно до заданих умов. Вчити дітей аналізувати створені ними вироби і на цій основі формувати уявлення про багатофункціональність використаних способів конструювання. Вчити поєднувати в одній конструкції площинні та об'ємні елементи. Заохочувати створювати різні варіанти одних і тих самих образів з метою формування у дітей вміння самостійно використовувати засвоєні способи конструювання для створення нових, складніших конструкцій.

Вчити виготовляти з картону та напівкартону деталі об’ємних виробів: конуси (високий та низький), циліндри; видозмінювати геометричні основи, доповнюючи їх додатковими деталями. Вчити виготовляти об’ємні іграшки з основної викрійки складанням, надрізанням та склеюванням квадрата, поділеного на шістнадцять рівних частин. Продовжувати вчити дітей створенню основ для виготовлення виробів у техніці оригамі.

Орієнтовна тематика завдань: «Медуза» (з низького конусу), «Шапочка для ляльки» (з низького та високого конусів); «Цукерка» (з циліндрів), «Хлопавка», «Метелик», «Гриб», «Миша», «Білочка», «Зайчик», «Ведмедик», «Лялька», «Паровоз» (з конусів та циліндрів); коробочки, кубики, будиночки, транспорт, іграшкові меблі (стілець, стіл, ліжко) з паперової (картонної) викрійки; конструювання базо- вих заготовок оригамі (трикутник, піраміда, квадрат) та доповнення їх додатковими деталями для створення образів: «Рибка скалярія», «Сова», «Пінгвін», «Метелик», «Синичка», «Скляночка», «Лілія», «Тюльпан», «Букет квітів», «Цуценя», «Котик».

Конструювання з природного матеріалу. Розвивати уміння передавати красу природи в художніх образах. Підтримувати інтерес до вивчення особливостей різних видів природного матеріалу.

Вчити дітей бачити у формах природного матеріалу схожість з предметами оточуючого світу, знаходити способи художнього втілення образів. Вчити застосовувати різні способи з'єднання частин виробу. Вчити добирати додаткові деталі для підкреслення образної характеристики предмета. Формувати у дітей вміння створювати образи з урахуванням загального сюжету, що деталізує і збагачує образ, та специфіки природного матеріалу. Спонукати дітей до виготовлення кількох варіантів одного образу (заміна деталей чи природного матеріалу). Вчити дітей використовувати різні способи з'єднання частин виробу, дотримуючись техніки безпеки. Формувати у дітей уміння враховувати при створенні виробів форму природного матеріалу, колір та фактуру.

Орієнтовна тематика завдань: «Будиночок», «Колобок» (з декоративних гарбузів), «Миша», «Пташка», «Казковий птах», «Жабка», «Віслючок», «Герої улюблених мультфільмів»; сюжетні композиції: «Сім'я їжачків», «Птахи», «Рибки».

Конструювання з викидних матеріалів. Навчати застосовувати конструкції та предмети, які були у вжитку і втратили своє побутове призначення, для створення нових предметів. Розвивати уміння оцінювати естетичні характеристики предметів. Заохочувати дітей до створення конструкцій за

власним задумом, враховуючи специфіку викидних матеріалів. Формувати уміння поєднувати готові форми без їхньої зміни, добираючи необхідні деталі. Вчити комбінувати різні матеріали, змінювати готові форми. Вчити дітей самостійно обирати матеріал для роботи й обґрунтовувати раціональність вибору з урахуванням особливостей та можливостей заміни матеріалу, способів виготовлення виробів та деталей оформлення.

Орієнтовна тематика завдань: іграшкові меблі (диван, шафи, ліжко, телевізор з підставкою, стіл, стілець, крісло); транспорт; фігурки людей та тварин; сюжетні композиції: «Будинок і меблі для ляльки», «Міський транспорт», «Домашні тварини», «Лісові звірята», «Зоопарк», «Ферма».

Освітні результати:

- Знає конструктивні можливості різних матеріалів.
- Вміє створювати власні конструкції з урахуванням умов їх використання.
- Здатна до конструктивної творчості.

Література на допомогу вихователям і батькам

1. Близнюк Л.А. Паперова казка. Посібник. – 2017. www.slideshare.net ›
2. Сухар В.Л. Конструювання в ДНЗ. Старший вік. – Х: Ранок, 2016. Електронне видання.

3. Народні перлини для маленької дитини /упоряд.О.Яловська.-Тернопіль:Мандрівець, 2013.- 408 с.

ЕКО-ПРОСТІР РОЗВИТКУ ДИТИНИ

ПРЕДМЕТНИЙ СВІТ: що навколо мене

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Поглиблювати знання дітей про предметний світ, привертати увагу до значення краси та привабливості предмета, доцільність розташування красивих речей у приміщеннях.

Продовжувати вчити дітей називати суттєві ознаки й особливості предметів, розуміти взаємозв'язок між їх властивостями, будовою та матеріалом, з якого вони вироблені.

Виховувати естетичний смак, охайність, відчуття необхідності порядку та чистоти.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Поглиблювати знання дітей про особливості будівництва українського національного житла, його зовнішнє та внутрішнє оздоблення. Розширити знання про предмети народного побуту, особливості їх виготовлення. Учити помічати красу міської архітектури, доцільність споруд, структурних елементів будинків. Дати дітям знання про будівлі соціального призначення (поліклініка, пошта тощо).

Спонукати їх самостійно моделювати споруди навколишнього світу.

Продовжувати вчити дітей орієнтуватися у приміщеннях та на ділянці дитячого садка. Виховувати бережливе ставлення до речей загального користування.

Розширювати знання дітей про національний одяг та взуття різних регіонів України, інших країн світу. Уточнити уявлення дітей про призначення одягу та доцільність його використання в різних ситуаціях.

Поширити знання дітей про будову та призначення побутових приладів. Закріпити правила безпечного поводження з технікою.

Поглиблювати уявлення дітей про будову та особливості транспорту, його різновиди. Поповнити знання дітей про космічну техніку.

Знайомити їх з давніми фантазіями людей про такі фантастичні засоби пересування, як: чоботи-скороходи, летючий корабель, ступа, килим-літак, що відображені у казках та переказах.

Освітні результати

Усвідомлює, що довколишній предметний світ – рукотворний, створений за допомогою праці людини та природніх ресурсів.

Має елементарні знання про виробництво різних предметів ужитку, технічних приладів та знарядь, засобів пересування та зв’язку, засобів гігієни, оперує їх назвами.

Виявляє знання про суттєві ознаки й особливості предметів, розуміє взаємозв’язок між їх

властивостями, будовою та матеріалом, з якого вони вироблені.

Помічає красу в побуті, виявляє розуміння естетики рукотворного світу.

Виявляє інтерес до творчого використання власних набутих знань і вмінь, має пізнавальну потребу до пошуку можливих способів використання предметів.

Дотримується правил безпечної поведінки з предметами побуту.

Розуміє цінність предметів, бережливо ставиться до чужих та особистих речей.

Література на допомогу вихователю і батькам:

3. Зайцева Л.І. Формування практичного досвіду під час розв'язання дослідницьких завдань у дітей старшого дошкільного віку. Педагогічний вісник. 2015. № (36). С. 83–86.

4. Зайцева Л.І. Формування у старших дошкільників науково практичного досвіду в сфері природно-предметного довкілля (теоретико методичний аспект): монографія. Мелітополь : ТОВ «Видавничий будинок ММД». 2012. 382 с

СОЦІАЛЬНИЙ СВІТ: хто поряд зі мною

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Сприяти активному входженню дитини до людського соціуму, свідомому виборі партнерів для взаємодії в різних життєвих ситуаціях.

Формувати уявлення про соціально схвалювані якості особистості як про загальнолюдські цінності.

Розвивати уміння аналізувати власні вчинки та вчинки інших людей відповідно до загальнолюдських цінностей та моральних правил міжособистісної взаємодії.

Сприяти подальшому набуванню досвіду позитивних стосунків з дітьми та дорослими, уникненню ситуацій непорозуміння.

Формувати уміння в ситуаціях взаємодії діяти злагоджено, в команді.

Спонукати до дотримання правил культурної поведінки, культури міжособистісних стосунків.

Формувати емоційно-ціннісне ставлення до себе та до інших людей.

Виховувати основи патріотизму, усвідомлення й прийняття його як цінності.

Формувати уміння працювати колективно.

Сприяти дотриманню правил культури праці.

Виховувати позитивне ставлення до праці, розуміння її користі й необхідності для себе та інших людей.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Родина. Формувати уявлення про сім'ю як цінність в житті людини. Розширювати знання про функції сім'ї (виховання дітей, турбота про всіх членів родини, підтримка та допомога старшому

поколінню, збереження народних та сімейних традицій). Формувати розуміння власних потреб, повагу до потреб інших членів сім'ї, розуміння можливості компромісу в разі зіткнення інтересів. Формувати уявлення про щасливу сім'ю, в якій люблять один одного, допомагають, прислухаються, піклуються, роблять приємні речі тощо). Продовжувати виховувати шанобливе ставлення до членів родини. Формувати уміння турбуватися про рідних, допомагати їм, дослуховуватися до старших, опікуватися молодшими, діяти так, щоб не засмучувати близьких, викликати в них почуття задоволення, бути причетними до спільних турбот і вирішення проблем сім'ї. Виховувати бажання брати участь у родинних справах, спільній діяльності, підтримувати родинні традиції та звичаї. Поглиблювати уявлення про можливості посильної участі в родинних святах (прибирання та прикрашання помешкання; підготовка подарунків, привітання тощо). Формувати уміння сприймати подарунки, дякувати. Виховувати співчуття, співпереживання до членів родини.

Людина серед людей. Формувати уявлення про те, що всі люди різні, кожна людина особлива, не схожа на інших. Продовжувати формувати знання про значення та сутності моральних якостей (доброзичливість, справедливість, турботливість, щедрість, чесність, чуйність, ввічливість, скромність, працьовитість тощо). Формувати уміння помічати прояви моральних якостей у повсякденному житті, здійснювати їх мотивоване оцінювання. Формувати

навички адекватного оцінювання власних вчинків, передбачення можливих наслідки власних дій, визнання власної провини, неправоти в суперечливих ситуаціях, справедливого оцінювання вчинків інших дітей, обґрунтовування власних вимог і суджень. Продовжувати знайомити з правилами дотримання культурної поведінки, культури стосунків. Сприяти їх застосуванню в практиці життєдіяльності. Спонукати до усвідомлення свого місця серед інших людей. Формувати знання про особливості поведінки в разі небезпеки, звертань по допомогу до дорослих. Формувати досвід безпечної поведінки в місцях скупчення людей.

Наш дитячий садок. Закріплювати уміння орієнтуватися в приміщеннях закладу дошкільного освіти, сприяти розумінню їх призначення. Формувати бережливе ставлення до майна закладу дошкільної освіти, групи. Продовжувати формувати уміння поціновувати та поважати працю членів колективу закладу дошкільної освіти. Сприяти розумінню значення їх роботи для дітей (безпечно, цікаво, весело, швидко, смачно тощо). Розвивати в дитини відчуття власної приналежності до соціальної групи, в якій вона перебуває. Стимулювати бажання й формувати вміння взаємодіяти з іншими дітьми, планувати розвиток спільної діяльності, домовлятися про розподіл обов'язків, доводити задум до кінця, виявляти ініціативу, висувати власні ідеї та пропозиції. Розвивати почуття гордості за власну групу (під час виставок робіт, святкових заходів тощо). Виховувати такі соціальні якості як

колективізм, згуртованість, товариськість тощо. Формувати вміння радіти успіхам один одного, допомагати, підтримувати.

Україна – рідний край. Поглиблювати, розширювати, узагальнювати уявлення дітей про рідний край. Формувати первинні уявлення про історію, географію країни, її природні багатства, промисловість, якою вона славиться, культуру, мистецтво, народні символи, національні цінності (чесність, доброзичливість, щирість, щедрість, гумор тощо). Розширювати уявлення про державні символи країни: Державний Прапор, Герб, Гімн. Сприяти засвоєнню їх назв, символічного значенням, правил поведінки стосовно означених символів. Формувати первинні уявлення про основні повноваження Президента України. Ознайомити з портретом чинного Президента. Формувати уявлення про столицю України та інші великі міста країни (Дніпро, Львів, Одеса, Харків, Чернігів тощо). Формувати уявлення про Державні свята: День Незалежності України, День захисника України тощо. Сприяти вихованню любові до Батьківщини. Знайомити дітей з відомими українцями які здійснили важливі для усього світу відкриття (С. Корольов, І. Сікорський, Й. Тимченко та ін.), прославилися шляхетними вчинками, власними талантами та наполегливою працею (Л. Каденюк, С. Крушельницька, І. Піддубний, В. Сухомлинський та ін.).

Правове виховання. Формувати уявлення про права й закони, рівність прав і можливостей усіх членів суспільства. Спонукати дітей до усвідомлення

необхідності правомірної поведінки людей у суспільстві. Формувати елементарні уявлення про власні права й обов'язки, вміння поважати права інших людей. Сприяти розумінню можливостей вибору та відповідальності за власні рішення. Виховувати впевненість у собі, самоповагу й повагу до інших, почуття справедливості.

Безпека життєдіяльності. Продовжувати формувати навички безпечної поведінки в суспільстві. Закріплювати знання правил поводження з предметами побуту (скляним, крихким посудом; гострими, ріжучими предметами (столові прибори, швейні інструменти тощо), електроприладами. Формувати навички обережного поводження з медичними препаратами, побутовою хімією. Продовжувати знайомити з правилами: протипожежної безпеки, з професією пожежника; дорожнього руху, дорожніми знаками; з правилами поведінки в громадському транспорті, на зупинках.

Медіаосвіта. Знайомити з правилами користування сучасними гаджетами (комп'ютер, планшет, смартфон). Формувати уявлення про різні види інформації, її достовірність, способи отримання та передачі. Формувати вміння перевіряти надійність отриманої інформації за допомогою дорослих. Знайомити дітей з видами медіатексту (звук, фото, відео), формувати навички їх використання. Знайомити зі створенням простих медіатекстів. Формувати вміння помічати цікаві сюжети в реальному житті, робити фотознімки.

Економічне виховання. Формувати розуміння, що всі люди мають потреби й працюють для їх забезпечення, створюючи речі, вирощуючи та виробляючи продукти харчування; люди мають різні професії, тому їх сумлінна праця потрібна усім членам суспільства. Продовжувати знайомити з виробництвом на підприємствах. Формувати розуміння того, що для виготовлення речей люди докладають багато зусиль, тому вони є цінними. Формувати знання про те, що раніше люди обмінювалися товарами, проте це було не зручно, тому придумали гроші. Розширяти уявлення про гроші, їх цінність, можливості використання (накопичувати, витрачати). Знайомити з поняттями «багатий», «бідний», «заощадливий», «марнотратний». Формувати знання про нестачу грошей та обмеженість можливостей придбання товарів. Формувати уявлення про рекламу як засіб привертання уваги до товару, який хочуть продати. Формувати критичне ставлення до реклами. Формувати елементарні знання про банк, його призначення та діяльність.

Різних професій у світі багато. Поглиблювати уявлення дітей про відомі професії, розширювати знання про взаємозв'язок представників різних професій на підприємстві. Продовжувати знайомити дітей з творчими професіями, зокрема поглибити знання про професії фотографа, журналіста, репортера, оператора, дизайнера, про роботу працівників радіо, телебачення. Продовжувати ознайомлювати дітей з робітничими професіями та

професіями сільськогосподарського сектора (слюсар, тесля, пасічник, фермер тощо). Розширяти уявлення про значення військової служби; особливості служби військових різного роду військ (льотчиків, моряків, прикордонників, танкістів, артилеристів); характерні якості військових: мужність, зібраність, відповідальність. Виховувати повагу до військових професій. Поглиблювати знання про професії людей в соціальних установах – на пошті, у банку, поліклініці; про роботу «швидкої допомоги», пожежної служби, служби порятунку(МНС). Формувати уявлення про старовинні професії та ремесла (гончар, коваль, ткаля, різьбяр тощо), їх трансформацію в сучасному суспільстві. Формувати уявлення про назви та функції основних знарядь праці. Знайомити дітей з видатними людьми певних професій. Виховувати повагу до праці, бажання брати участь у різних видах посильної трудової діяльності разом з дорослими.

Привчаємося працювати. Продовжувати формувати навички самообслуговування та особистої гігієни. Вдосконалювати навички одягання й роздягання, користування ложечкою для взуття, щітками для взуття й одягу. Формувати уміння після прогулянки за необхідності чистити та сушити власні речі. Формувати знання про доцільність і необхідність спеціального одягу для активних видів діяльності (фартушки, ковпачки, хустинки, нарукавники). Формувати вміння використовувати їх у власній та спеціально організованих вихователем видах діяльності. Продовжувати вчити дітей

виявляти турботу, помічати негаразди в одязі інших дітей допомагати їх усувати. Продовжувати формувати звичку підтримувати чистоту й порядок у групі. Спонукати допомагати вихователю та помічнику вихователя протирати вологою ганчіркою пил на підвіконні, приймати участь у генеральному прибиранні (мити іграшки, прати іграшкові речі тощо). Виховувати ініціативність, бажання зробити приємне та користе для інших (виготовити святкові прикрасу для інтер'єру, нову коробку для олівців тощо). Виховувати почуття задоволення від власної допомоги дорослим та іншим дітям. Формувати вміння оцінювати результати власної праці, розуміти якість її виконання та користь. Заохочувати виявляти ініціативу в різних видах трудової діяльності. Виховувати самостійність, відповідальність за доручену справу. Вдосконалювати навички чергового підчас прийому їжі, підготовки до спеціально організованих видів діяльності. Формувати елементарні кулінарні навички (разом з дорослим зробити бутерброд, очистити варені овочі та порізати на салат, ліпити вареники, пиріжки тощо). Продовжувати формувати культуру праці. Спонукати до взаємодії в колективі: обговорювати мету діяльності, планувати її виконання, розподіляти обов'язки, допомагати один одному, за необхідності просити про допомогу, підбирати необхідні інструменти та інвентар, доводити розпочату справу до кінця, насолоджуватись результатами праці. Продовжувати навички господарювання на ігровому майданчику.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Має уявлення про щасливу сім'ю, про сім'ю як цінність у житті людини. Знає про те, що всі люди різні, кожна людина особлива, не схожа на інших.

Знає моральні правила міжособистісних стосунків, вміє їх дотримуватися.Виявляє інтерес, прагнення брати участь у спільній діяльності з дітьми та дорослими.

Розуміє власні потреби, можливості компромісу в разі зіткнення інтересів. Уміє стримувати власні бажання, якщо вони заважають іншим людям, уникати конфліктів, розумітися в конфліктних ситуаціях та адекватно оцінювати власні вчинки, передбачати можливі наслідки власних дій.

Виявляє навички справедливого оцінювання вчинків інших людей, обґрунтовування власних вимог і суджень.

Уміє визнавати власну провину, неправоту в суперечливих ситуаціях, діяти так, щоб не засмучувати інших людей.

Виявляє знання про значення та сутність моральних якостей, називає їх (доброзичливість, справедливість, турботливість, щедрість, чесність, чуйність, ввічливість, скромність, працьовитість тощо).

Уміє помічати й мотивовано оцінювати прояви моральних якостей у повсякденному житті.

Знає правила культурної поведінки, культури стосунків, вміє дотримуватися їх у різних ситуаціях життєдіяльності.

Уміє розпізнавати емоційні стани інших людей за способами їх експресивного вираження (жести, міміка, пантоміміка, інтонаційна виразність мови тощо), називати їх, враховувати під час взаємодії, спілкування.

Виявляє навички дотримання ціннісних орієнтацій в різних ситуаціях життєдіяльності.

Виявляє співчуття, співпереживання, чуйність, уважність, повагу, шанобливе ставлення до інших людей.

Має знання про Україну як рідну Батьківщину.

Виявляє любов, повагу до Батьківщини в різних видах діяльності, вчинках, поведінці.

Знає свої права, розуміє необхідність виконання обов'язків, поважає права та обов'язки інших.

Знає про особливості поведінки в разі небезпеки.

Має навички безпечної поведінки в побуті, в місцях скупчення людей, звертань за допомогою до дорослих.

Уміє користуватись гаджетами, знає вимоги до роботи з ними.

Розуміє сутність елементарних економічних понять.

Володіє елементарними уміння й навички економічної діяльності.

Знає про основні професії дорослих, розуміє їх значення для людей.

Виявляє цікавість, позитивне ставлення до праці, розуміє її необхідність, корисність для себе та інших людей.

Володіє уміннями працювати колективно.

Дотримується правил культури праці.

Література на допомогу вихователю і батькам.

1. Андрющенко Т. Шануймо себе й усіх довкола. Проектна діяльність з дітьми старшої групи протягом тижня / Т. Андрющенко // Дошкільне виховання. – 2017. – № 4. – С. 8–9.

2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Бєлєнька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Острянська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. – Х. : Мадрид, 2015. – 220 с.

3. Медіадошкільник : парціальна програма з медіаосвітньої діяльності для дітей старшого дошкільного віку (6-й рік життя) / Г. А. Дегтярьова, О. С. Тарасова, А. П. Фоменко; за заг. ред. О. В. Волошенюк, Г. А. Дегтярьової, В. Ф. Іванова. – Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2019. – 118 с.

4. Остапенко Г. Моральне виховання у захопливих коміксах / Г. Остапенко, І. Стеценко // Дошкільне виховання. – 2017. – № 10. – С. 18–20.

5. Пономаренко Т. О. Розвиток емпатії у старших дошкільників умовах закладу дошкільної

освіти / Т. О. Пономаренко, Ю. О. Волинець // Молодий учений. – 2018. – №11 (63) листопад.– С. 256–262.

6. Поряд і разом: соціалізуємо старшого дошкільника: навчально-методичний посібник / С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Луценко, В. Маршицька, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг.ред. Н. Гавриш. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. – 252 с.

7. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ : монографія / Н. Гавриш, О. Рейпольська та ін.; за заг.ред. О. Рейпольської. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. – 280 с.

8. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі : навч.-метод. посібник / Т. О. Піроженко, Л. І. Соловйова та ін. – К.: Видавничій Дім «Слово», 2016. – 248 с.

ПРИРОДНИЙ СВІТ: ДИТИНА В СВІТІ ПРИРОДИ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

- Формувати у дітей узагальнені уявлення про природу нашої планети.
- Ознайомити з моделлю Землі — глобусом, картою світу та України, ілюстрованими атласами.
- Формувати ціннісне ставлення до природи планети Земля як джерела добробуту людей, краси довкілля, натхнення митців.
- Ознайомити з істотними ознаками об’єктів

рослинного і тваринного світу, за якими їх можна групувати (рослини бувають культурні і дикорослі, кімнатні, лікарські; рослини — представники різних угруповань (фітоценозів): лісу, луків, водойм; тварини бувають дикі, свійські й домашні; птахи — перелітні й зимуючі).

- Вчити досліджувати доступні для сприймання об’єкти та явища природи.
- Формувати навички праці в природі, поважне ставлення до результатів своєї праці і праці інших

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Природа планети Земля

Осінь

Сонце. Продовжувати формувати у дітей уявлення про вплив сонячного тепла та світла на сезонні зміни в природі та житті людей: сонце восени піднімається не так високо, як улітку, сонячних днів менше, переважають прохолодні; коротшають дні й довшають ночі; листя дерев і кущів від зменшення кількості сонячного світла і тепла змінює колір і опадає, надземні частини трав’янистих рослин відмирають, у підземних кореневищах (конвалія, мати-й-мачуха, жоржина) і цибулинах (тюльпан, нарцис, крокус) окремі рослини зберігають накопичені за літо поживні речовини, однорічні рослини гинуть повністю, але залишають насіння, з якого навесні може з’явитись нова рослина (соняхи, чорнобривці, айстри).

Вітер. У процесі спостережень сформувати уявлення про те, що вітер — це рух повітря. Продовжувати вчити розрізняти характерні особливості вітрів: сильний, слабкий,

поривчастий, восени холодний. Ознайомити зі значенням вітрів у житті людей (користь: рухає вітряки, вітрильники, висушує землю після дощів, переносить хмари по небу, дельтаплани тощо; шкода: сильний вітер ламає дерева, руйнує будівлі, піднімає пилові бурі). Закріплювати уміння дітей порівнювати відмінні особливості осіннього і літнього вітрів. Вчити помічати, що стан повітря залежить від часу доби, пори року, діяльності людини.

Стан неба. Під час спостережень продовжувати формувати у дітей уявлення про стан неба: на початку осені прозоре, блакитне, по ньому пливуть легкі купчасті хмарки; ближче до зими небо вкривається сірими важкими хмарами.

Опади. Формувати у дітей початкові знання про грози — дощі, зливи із сильними поривами вітру, громом та блискавкою; туман — дрібні краплини води, що зависли у повітрі; приморозки. Продовжувати формувати уявлення про осінні зміни погоди: ранньої осені бувають грози; пізньої — дощ іде довго, краплини дрібні; восени над землею вранці стеляться тумани; починаються приморозки; у другій половині осені випадає дощ зі снігом, сніг.

Рослини. Під час спостережень, екскурсій та праці на природі продовжувати формувати уявлення про рослини: їх частини, розмаїття, середовище існування. Дати уявлення про дикорослі (подорожник, кульбаба, лопух, кропива, грицики), культурні (жоржини, айстри, чорнобривці, іриси, морква, помідори, капуста, петрушка, редиска), кімнатні, які не мають яскраво виражених ознак відмінності та подібності (герань, бегонія), та ті, які вирізняються формою, кольором, величиною стебла, листя, квітів (колеус, плющ, кімнатний виноград), лікарські рослини (кропива, лопух, грицики, подорожник). Ознайомити дітей з особливостями розповсюдження рослин

(насіння лопуха мають гачечки, клена — крильця, кульбаби — парашутики). Закріпити уявлення про насіння, з якого виростає рослина, коріння, листки; однорічні та багаторічні рослини; чим корисні для нас овочі й фрукти, чому їх слід мити перед споживанням.

Продовжувати навчати розпізнавати дерева за формою листя (каштан, тополя, дуб, біла акація), характерними ознаками плодів (клен, липа, каштан, дуб, катальпа). Підвести дітей до розуміння того, що для росту й розвитку рослини потребують різних умов, наприклад: одні потребують багато світла, інші — менше. Закріпити правила поведінки серед природи.

Ознайомити зі змінами, що сталися в житті рослин восени: на початку осені сади, сквери, парки ще зелені, починає жовтіти листя. Згодом листя дерев забарвлюється в різні кольори: у світло-жовтий — клена, берези; у червоний — вишні, горобини; у пурпур та багрянець — черемхи. У більшості рослин восени достигають плоди. Пояснити причини розцвічування листя та явища листопаду восени.

Ознайомити дітей з охороною рослин восени. Залучати до посильної праці на природі: збору врожаю, збирання насіння квітів, згрібання листя, влаштування компостної ями з опалого листя.

Гриби. Дати знання про те, що гриби є санітарами довкілля. Вони перетворюють рештки відмерлих рослин і тварин на поживні речовини. Гриби бувають їстівними й отруйними. Їстівні гриби — корисний продукт харчування (білі гриби (боровики), лисички, опеньки, маслюки). Отруйними є мухомор, бліда поганка. Проте для лісових мешканців вони є ліками.

Тварини. Продовжувати формувати у дітей уявлення

про тварин: комах, риб, птахів, звірів. Учити розпізнавати тварин за їхніми зовнішніми ознаками (величина, форма, чим вкрите тіло, якого кольору по- крив тощо). Підвести дітей до розуміння того, що тварини, які живуть поряд з людиною, — свійські; ті, що самі собі здобувають їжу, — дикі; птахи, які залишаються на зиму, — зимуючі; ті, що відлітають, — перелітні. Формувати знання про перелітних птахів (птахи, які не знаходять узимку їжі — дикі гуси, стрижі, ластівки, шпаки, — збираються у зграї і відлітають у вирій) та зимуючих (птахи, що не відлітають — сороки, синиці, ворони, галки, — натомість перелітають ближче до житла людей, де можна знайти корм).

Продовжувати ознайомлення дітей зі змінами, що сталися у житті тварин восени: наприкінці вересня відлітає у вирій більшість пташок; такі комахи, як кропив'янка, лимонниця, сонечко знаходять собі місце під корою дерев, у щілинах парканів і там зимують, комарі найчастіше зимують у старих темних приміщеннях, підвалах, погребах; у звірів відростає густа, пухнаста шерсть, змінюється її забарвлення, деякі тварини готуються до зими, заготовляючи корм; осіннє похолодання викликає линяння свійських та диких тварин. Ознайомити дітей з охороною тварин восени.

Праця в природі:

на ділянці дитячого садка: прибирати ділянку від опалого листя, згрібати та вивозити у визначене вихователем місце ;

на городі: залучати дітей до збору врожаю овочів на городі, збору насіння, передсаджування рослин, які квітнуть, з ґрунту в куточок природи;, обрізування засохлих пагонів, укриття рослин на зиму; підготовка ґрунту до посіву (перекопування, розпушування)

озимих злакових культур (пшениці або жита, або ячменю), висівання їх в грунт; висаджування коренеплодів (морква, буряк) на насіння.

-*у квітнику:* збирати та сортувати насіння квітів, висаджувати цибулини квітів на зиму (тюльпан, нарцис, крокуси, лілія), розмножувати багаторічні рослини способом поділу коренів (півонія, троянда), пересаджувати в горщики для внесення у групову кімнату; допомагати вихователю в укритті рослин на зиму (хризантема, примула)

- *в груповій кімнаті та вдома:* залучати дітей до нарізання фруктів та варених овочів ножем у формі кубиків для приготування вінегрету та інших салатів;

- *в куточку природи:* обприскувати кімнатні квіти, зрізувати сухе листя; протирати листя рослин; доглядати за мешканцями куточка природи. Виконувати обов'язки чергових по куточку природи.

Зима. Продовжувати навчати дітей описувати погоду зимового дня (як світить сонце — тепло чи холодно? який вітер? яке небо? чи є опади? які вони?).

Сонце. Продовжувати в ході щоденних спостережень формувати уявлення про рух сонця по небу та його вплив на природу. Вчити помічати, що взимку сонце ходить низько, тому знизилася температура повітря, дні стали короткі, ночі довгі. Після новорічного свята дні довшають, більше сонячного світла ллється на землю. Наприкінці зими дедалі частіше на небі з'являється сонце. Воно піднімається вище, посилає більше тепла, з'являються бурульки й проталини.

Вітер. Продовжувати вчити дітей помічати характерні особливості вітру: взимку дуже холодний.

Небо. Часто вкривається темними хмарами. *Опади.* На

землю падає сніг. У морозний сонячний день сніг рипить під ногами, виблискує, під час відлиги стає мокрим, гарно ліпиться.

Вода. Водойми вкрилися кригою. *Ґрунт.* Земля замерзла. *Рослини.* Взимку ріст рослин сповільнюється, вони перебувають у спокої. Листяні рослини, такі як каштан, липа, береза, осика, верба, горобина, біла акація, бузок, шипшина, смородина, скинули листя, на гілках залишились тільки бруньки. На ялинах, соснах (хвойних рослинах) залишились листочки-хвоїнки.

Стебла більшості трав'янистих рослин на зиму засихають. Але їх насінинки (спориш, суріпа, волошки), кореневища (ірис, конвалія, мати- й-мачуха, полин), цибулини (лілія, тюльпан, нарцис, гусяча цибулька, пролісок) зимують під снігом. Інші трав'янисті рослини (братки, кульбаба, грицики) взимку зберігаються зеленими. Під снігом рослинам тепло. У другій половині зими закінчується період спокою у дерев і кущів, починається сокорух.

Навчати дітей розпізнавати дерева, кущі за характерними ознаками (кора, плоди, розташування гілок). Продовжувати формувати уявлення про кімнатні рослини (герань, бегонія, колеус, плющ). Формувати навички догляду за ними, вміння самостійно визначати потребу рос- лин у поливі, спушенні землі.

Тварини. Усю довгу зиму сплять мухи, сонечка, мурашки, кропив'янки, ящірки, їжаки, кажани і навіть бурі ведмеді. Не видно стрижів, ластівок, шпаків. Вони повернуться до нас, коли настане весна. Сороки, ворони, горобці, синиці не залишають нас, вони тільки переселяються з лісів і полів ближче до людських осель. У мороз і хуртовину птахи замовкають, настовбурчують пір'я, ховаються в затишні місця.

У пошуках їжі вдень і вночі нишпорять лисиці, зайці, полюють вовки.

Продовжувати формувати уявлення про диких і свійських тварин, про умови, в яких вони живуть, як пристосувалися до цих умов (риба плаває, птах літає тощо). Закріплювати знання про охорону диких тварин. Навчати дітей порівнювати тварин за суттєвими ознаками.

Праця в природі:

-*на ділянці дитячого садка:* залучати до згрібання снігу до стовбурів дерев і кущів, розчищати доріжки від снігу, допомагати дорослим в створенні фігур і будівель зі снігу; підгодовувати зимуючих птахів;

-*на городі:* залучати до нагортання снігу на висіяні восени і проростлі злакові культури;

-*у квітнику:* спостерігати за рослинами, що зимують під снігом;

-*в груповій кімнаті та вдома:* допомагати батькам доглядати за кімнатними рослинами; виконувати посильні обов'язки по приготуванню страв з овочів

в куточку природи: разом з вихователем підживлювати кімнатні рослини органічними добривами; самостійно готувати корм для птахів, тварин- мешканців куточка природи; вирощувати разом з дорослим зелений корм для птахів і тварин, які живуть в куточку природи; виконувати обов'язки чергового по куточку природи.

Весна *Сонце.* Спостерігати, як сонце піднімається на небосхилі дедалі вище, світить яскравіше, більше тепла посилає на землю. Температура повітря поступово підвищується.

Стан неба. Звертати увагу дітей на те, що навесні небо набуває яскравого синього кольору. По ньому пливуть яскраво-білі пухнасті купчасті хмарки.

Вода, ґрунт. Під час праці на ділянці показати, як земля поступово звільняється від снігу. Течуть струмки, з'являються таловини. На річках починається льодохід. Земля, зігріта сонцем, парує.

Рослини. Розширити уявлення дітей про будову рослин, зокрема про кореневу систему, зміни в житті рослин навесні: вони вкриваються ніжним зеленим листям, квітують ліщина, мати-й-мачуха, пролісок, вільха, тополя, осика. Неначе зеленою росою вкриваються гілочки смородини, починає зеленіти бузок. На хвойних деревах з'являються молоді пагони. Більшість рослин лісу, парку, квітника зацвітає наприкінці весни.

Ознайомити з умовами, необхідними для розвитку рослин. Формувати уявлення про дикорості, культурні й кімнатні рослини; листяні й хвойні; ранньоквітучі. Учити дітей порівнювати рослини за різними ознаками. Розширювати уявлення про охорону рослин, бажання і вміння надавати їм допомогу.

Тварини. Ознайомити зі змінами, що сталися в житті тварин: прокинулися комахи, з пробудженням рослин і комах переселилися в сади і ліси зимуючі птахи; повернулися з теплих країв перелітні птахи; пробудилися тварини (ведмеді, борсуки, їжаки). Змінилося забарвлення хутра у білок. Густа, пухнаста шерсть стала рідшою.

Наприкінці зими і на початку весни у звірів народжуються малята. Дорослі звірі оберігають малят, учать їх добувати їжу.

Свійських тварин доглядають люди. Щойно зазеленіють поля, дорослих тварин переганяють на пасовища. Качок випускають на ставки. Сонце і свіже повітря корисні їм.

Ознайомити з охороною диких тварин навесні.

Формувати у дітей уявлення про групи тварин, навчати розпізнавати тварин за їхніми суттєвими ознаками.

Праця в природі:

на ділянці дитячого садка: прибирати ділянку від старого листя, садового сміття, прокопувати дитячою лопаткою рівчачки для збігу талої води; мульчувати багаторічні рослини, кущі, дерева; підживлювати дерева і кущі органічними добривами, допомагаючи вихователю;

на городі: планувати грядки разом з вихователем; *брати* участь у підготовці ґрунту до посадки та посіву – перекопуванні, розпушуванні, мульчуванні; здійснювати посів овочевих культур : цибулі, салату безпосередньо в грунт; висаджувати розсаду помідорів, перцю, капусти тощо, здійснювати полив та захист рослин.

у квітнику: допомагати дорослим здійснювати догляд за рослинами квітника

в груповій кімнаті та вдома: догляд за кімнатними рослинами вдома; залучення дітей до нарізання ножем зелені для салатів

в куточку природи: поливати квіти, самостійно визначаючи потребу рослин у воді; рихлити землю в горщиках; сіяти розсаду насіння різних овочів: перцю, баклажанів, базиліку, різних сортів капусти (червоноголової, савойської, броколі, цвітної, кольрабі); квітів: чорнобривців, айстр, сальвії, петунії; годувати тварин в куточку природи. Продовжувати виконувати обов’язки чергових в куточку природи.

Літо *Сонце.* Звернути увагу дітей на те, як пригріває сонце, його проміння проникає всюди. Але вночі ґрунт, трава, листя охолоджуються, водяна пара, яка є в повітрі, осідає на них, охолоджується і перетворюється на дрібні краплинки води — росу.

Перший місяць літа — місяць найдовших днів. Сонце найвище піднімається на небосхилі. Повітря добре прогрівається, тому вечори й ночі також теплі. Наприкінці літа, хоча і стоять жаркі дні, вночі стає дедалі холодніше. Наближається осінь.

Рослини. Пояснити, що наявність достатньої кількості тепла, вологи, світла сприяє пишному розвитку рослин. Закріпити знання про умови, необхідні для розвитку рослин. Продовжувати формувати уявлення про різноманітний світ рослин, середовище їх існування. Ознайомити дітей з дикорослими рослинами (спориш, подорожник, грицики, лисохвіст, тонконіг тощо) та лікарськими рослинами (горобина, звіробій, чистотіл, деревій тощо) та рослинами водойми (очерет, сусак, калюжниця, рогіз та ін.).

Гриби. Навчити розрізняти за зовнішнім виглядом отруйні (бліда поганка, мухомор) та їстівні гриби (боровик, лисичка, опеньок, маслюк, шампіньйон, глива).

Тварини. Формувати у дітей уявлення про зміни у житті тварин улітку. Систематизувати знання про те, що літо — найсприятливіша пора року для тварин. Достатньо їжі для комах, птахів, звірів. На початку літа багато птахів вигодовують пташенят. Зростають малята у звірів. У водоймах вода тепла, зростають мальки риб. Наприкінці літа починають відлітати птахи.

Продовжувати ознайомлювати дітей з характерними особливостями кожної групи тварин, ознаками їх

пристосування до умов середовища, в якому живуть. Розширювати знання про охорону тварин у природі.

Праця в природі:

на ділянці дитячого садка: доглядати за чистотою майданчика: вчасно прибирати від гілок, сміття, камінчиків;

на городі: поливати рослини, висаджені навесні, знищувати бур'яни, спушувати землю; збирати урожай;

у квітнику: поливати, обрізувати квіти, що відцвіли, підживлювати органічними добривами під керівництвом вихователя, прополювати, спостерігати за красою цвітіння

в куточку природи: самостійно доглядати за рослинами. Вміти обприскувати рослини, розпушувати землю, обрізати сухе листя, естетично компонувати кімнатні рослини.

Життєдіяльність людини у природному довкіллі. Формувати навички природо доцільної поведінки, використання об'єктів і явищ природи як джерела естетичної, моральної, інтелектуальної насолоди (радості пізнання). Ознайомити дітей з професіями, знаряддям праці і змістом діяльності людей, що працюють у сфері природи: обробляють землю, вирощують хліб, овочі і фрукти, доглядають тварин, вивчають і здійснюють прогноз погоди, прикрашають ландшафти, охороняють природу. Формувати позитивне ставлення до представників цих професій і бажання діяти на користь природі.

Всесвіт. Формувати у дітей знання про Всесвіт як безліч зірок та інших космічних тіл — планет та їх супутників, комет, метеоритів тощо. Ознайомити дітей із Сонячною системою як частиною Всесвіту. Формувати узагальнені знання про Сонячну систему.

Використовуючи глобус та освітлювальний прилад, сформувати уявлення про те, що Земля робить один оберт

навколо Сонця за рік, під час обертання вона по-різному освітлюється і нагрівається його променями, що спричинює зміну пір року. Місяць — супутник Землі, має форму кулі, яка завжди обернена до Землі однією стороною та освітлюється Сонцем.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

- емоційно-ціннісно та відповідально ставиться до природи;
- має уявлення про природне довкілля як цілісний живий організм, у якому взаємодіють різноманітні обєкти та явища;
- здатна самостійно діяти в різних ситуаціях, що вимагають вибору екологічно доцільних дій;
- обізнана з правилами природокористування та вміє їх дотримуватись;
- має синкретичні уявлення про Сонячну систему, планети, Місяць-супутник Землі;
- володіє трудовими навичками догляду за рослинами, домашніми тваринами.

Література на допомогу вихователю і батькам.

1.Бєлєнька Г.В. Дошкільнятам про світ природи : старший дошкільний вік : навчально-методичний посібник / Г. В.Бєлєнька , Т.С. Науменко, О.А. Половіна – 2-ге вид. – Київ: Генеза, 2014.- 112 с.

2. Березіна О. Організована навчально-пізнавальна діяльність дітей старшого дошкільного віку. Розробка занять: у двох частинах / Олена Березіна. – Тернопіль: Мандрівець, 2015.- 536 с.

3. Система освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку : в двох частинах / упоряд.: О. М. Березіна, О. Л. Цимбалюк. - Тернопіль: Мандрівець, 2019. – 576 с.

4. Домінік Воллімен. Професор Астрокіт і неосяжний космос / Домінік Воллімен, Бен Ньюмен . - Львів: Видавництво Старого Лева, 2019. – 72 с.

5. Мартін Браун. **Тварини, про яких варто дізнатися /** текст та ілюстрації Мартіна Брауна . — Харків: Віват, 2018. – 56 с.

6. Мінна Лейсі. Велика ілюстрована книга про природу / Лейсі Мінна. – В-во Жорж. - 2018. – 32 с.

ГРА ДИТИНИ

Гра дає можливість відшукати себе в суспільстві, себе в людстві, себе у Всесвіті.

Я.Корчак

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

- Створювати умови для виникнення, розвитку, поєднання різних видів ігор (сюжетно-рольових, конструктивно - будівельних, театралізованих тощо).
- Збагачувати ігровий досвід дітей, розвивати креативність.
- Вчити дотримуватись правил гри, за потреби самостійно змінювати їх за домовленістю з іншими учасниками гри.
- Вчити дітей спільно грати дотримуючись правил культури взаємодії

- Продовжувати вчити дітей самостійно обирати ігри, іграшки, грати на самоті, об’єднуватись з однолітками на основі ігрового задуму, рольової взаємодії, особистих уподобань, дотримуватись рольових способів поведінки.
- Удосконалювати у дітей вміння спілкуватись одне з одним під час гри, висловлювати власну думку, дотримуватись норм та правил етикету спілкування.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

№	Вид гри	Завдання	О те
	Ігрові вправи: кінозологічні, на розвиток взаємодії та партнерства	Продовжувати розвивати вміння у дітей дотримуватися правил взаємодії з партнером у грі; Продовжувати вчити дітей за допомогою гри відновлювати власний емоційний стан; Розвивати уміння аналізувати поведінку партнера по грі; Продовжувати вчити дітей отримувати емоційне задоволення від спілкування з однолітками; вчити дітей емпатії	"Ребро, кул "Модифіко "Розетка", "Дзеркальн (обома рук "Слон", "М "Добрий во звуки", "Канікули "Таємна мо Несміяна", окуляри", " люстерко," "Змотай кл повітряна к листочку в дерево", "Ю

			"Пальчико Ох", "Знайди по Веселі рим
	Творчі ігри		
	Сюжетні ігри	Збагачувати тематику сюжетно-рольових ігор на основі спостережень дітей за навколишнім життям, а також знань, отриманих під час читання літературних творів, перегляду телевізійних передач тощо. Формувати уміння дітей розгортати сюжет гри за допомогою поєднання різних тематик (сім'я — магазин — дитячий садок - садочок майбутнього), збагачувати ігровий задум, розвивати творчий підхід до вирішення поставлених завдань. Спонукати дітей заздалегідь узгоджувати тему гри, розподіляти ролі, організовувати початкову предметно-просторову ситуацію. Формувати у дітей відповідальне ставлення до ігрового партнерства і рольових способів поведінки, норм та етикету ігрового	«Сім'я», « «Школа», « «Лікарня шв «Ветеринар «Аптека», « «Пожежник порятунку», «Моряки (на «Пошта»,«Б «Радіокомпа «Телекомпан студія»,«Ав «Супермарк «Модний по подорож», «Мандрівни господарств зоопарк», « «Екологічни «Екскурсій

		спілкування. У процесі гри спонукати дітей дотримуватись засвоєних правил та норм поведінки.	
	Конструктивно-будівельні ігри	Формувати вміння планувати процес створення конструкцій (виокремлювати частини будівлі, співвідносити за розміром, добирати матеріали, дотримуватись послідовності будівництва), обговорювати його з іншими учасниками гри. Спонукати дітей до прояву творчості, ініціативності, винахідливості в процесі будівництва зрізних видів конструктора (тематичні конструктори, дрібні та великі будівельні матеріали, болтові та просторові конструктори, універсальні пластмасові, зокрема “LEGO”, електронні конструктори), природних та штучних матеріалів тощо,а також до якісного виконання задуму(виправлення помилок, перероблення). Формувати вміння аналізувати та адекватно оцінювати роботу. Заохочувати до використання споруд в інших видах ігор.	Вулиця міст (літаки, авто кораблі, пот вторинних м зоопарк, ди (школа), ігр споруди різ (театр, бібл супермарке будівництво сюжетами (чарівне міст ляльковоїк різного роз гучномовец в ляльчинії гвинтокрил

	Ігри-драматизації	(див. підрозділ «Театральне образотворення» розділу «Дит мистецтва»).	
	Ігри за правилами		
	Дидактичні ігри	Заохочувати дітей до самостійних ігор з предметами та настільно-друкованим матеріалом, словесних дидактичних ігор в невеличких підгрупах. Спонукати дітей дотримуватись правил та чітко виконувати завдання гри. Розвивати вміння використовувати початкові логічні прийоми, пов'язані з формуванням понять, здійснювати сортування за величиною, масою, розташуванням у просторі, а також найпростіші усні обчислення. Розширювати знання дітей про навколишнє середовище, активізувати та розширювати словниковий запас,	*Орієнтовна темат Ознайомлення із сус довкіллям:*«Що спо «Кому що потрібно дл «Подорож містом (сел стало?», «Кому що п «Професії»,«Наведи буває», «Що з чого зр пару», «Для чого потр «Правильно — непр *ознайомлення з прир* «Знайди на дотик», «Достигло — не дост неїстівне», «Хто де ж повзає, стрибає», «Ві росте?», «З якої гілки це буває?», «Пори ро «Де чиї вуха (чий хв Сонце, Земля» тощо *логіко-математичні* відмінності», «Відгад мішечку»,«Розмісти зайве?»,«Доміно»,« «Лото», «Було, є чи «Садоводи», «Парн «Хто перший?», «Пор «Знайди за планом»,

		удосконалювати діалогічне та монологічне мовлення.	«Хто більше?», «Чи «Чарівна квітка» то *Розвиток мовлення:* відгадаємо», «Зіпсов «Тиша», «Спіймай зв «Небилиці», «Плута більше?», «Назви пр «Продовж далі»,«М речення назви», «В «Чарівний потяг», « кошик», «Звукове на що я бачив», «Звуко конструктор», «Поси задумали?», «Назви тощо.
	Рухливі ігри	(див. підрозділ «Здоров'я та фізичний розвиток» р «Особистість дитини»).	
	Народні ігри	Прилучати дитину до минулого та сучасного української культури; продовжувати ознайомлення з українськими традиціями на прикладі народних ігор. Сприяти оволодінню дітьми лексичним багатством української мови через використання малих фольклорних форм (загадок, лічилок,скоромовок). Ознайомити дітей зі своєрідними та іграми —	«Довгоносий ж «Подоляночка сіяли», «Ходи городу», «Пер «Звідкіля ти?», «Мак», «На чо «Огірочки», «П хлівець», «На д вершечку», «М «Ластівки-ласт рябая», «Шкан «Горюдуб», «П «Котилася боч

		мовчанками. Вчити дотримуватись характерних для мовчанок правил гри.	
	Комп'ютерні ігри	(див. розд. «Комп'ютерна грамота»).	

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Зацікавлено ставиться до ігрової діяльності, уміє у дотримуватися правил взаємодії з партнером у грі, аналізує поведінку партнера по грі;

Бере участь у різних видах ігор: сюжетно-рольових, конструкторсько-будівельних, дидактичних, словесних, настільно-друкованих, рухливих зі співом і діалогом, режисерських, театралізованих, українських народних іграх.

Виявляє інтерес і бажання до відображення широкого кола об'єктів довколишньої дійсності, використовуючи при цьому попередньо набутий досвід діяльності з різними конструкторами (зокрема LEGO), природним та штучним матеріалом; створює власні роботи за зразком, умовою, задумом; добирає необхідний матеріал, деталі; використовує різні способи створення будівлі та елементи оздоблення; вміє діяти послідовно, злагоджено з іншими учасниками, аналізує результати власної та спільної діяльності.

Може за допомогою гри відновлювати власний емоційний стан;

Може висловити емоційно-оцінне судження про спілкування з однолітками. Активно відтворює свої життєві враження у рольовій грі, використовуючи виразні засоби (мовні та позамовні).
Обирає, підтримує та вибудовує різні сюжети; розгортає, збагачує ігровий задум.
Може виконувати роль за себе та за іншого персонажа (реального чи уявного).
Домагається визнання іншими дітьми своїх успіхів, визнає якісне виконання ролі іншими. Узгоджує у ході гри бажання та можливості свої та інших дітей. Виявляє творчість, імпровізацію, пропонує оригінальні ідеї для покращення гри.
Обирає для гри безпечне місце та атрибути.

Література на допомогу вихователю та батькам

1. Гра дошкільника: теорія і практика. Дайджест 5 / Упор. Г. І. Григоренко. – Запоріжжя ТОВ «ЛІПС», 2007. – 196 с.
2. Данилова О. О. Пальчикові ігри. – К.: Перо, 2008. – 96 с.
3. Ігрова діяльність старших дошкільників / Упор. Н. Ф. Юрченко – Х. : Вид. група «Основа», 2011. – 304 с. –ISBN 978-617-00-0864-0.
4. Наказ Міністерства освіти і науки України від 19 грудня 2017 року № 1633 / Примірний перелік ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти. Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-

osvita/perelik-igrovogo-ta-navchalno-didaktichnogo-obladnannya
5. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. Навчально–методичний посібник / За ред. Г. С. Тарасенко. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 320 с.
6. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Режим доступу: https://vseosvita.ua/library/organizacia–igrovoi–dialnosti–ditej–doskilnogo–viku–165096.html.
7. Піроженко Т. О. Ігрова діяльність дошкільника. Старший дошкільний вік: навч-метод. посіб. / Т. О. Піроженко, К. В. Карасьова. – К.: Генеза, 2014. – 96 с.
8. Піроженко Т.О., Ладивір С.О., Карабаєва І.І., Гурковська Т.Л. Розвивальні ігри та вправи для дітей шостого року життя. – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 80 с.
9. Рухливі ігри для дітей старшого віку. Режим доступу: https://krainau.com/maty-ta-dytyna/rukhlyvi-ihry-dlia-ditei-starshoho-viku.html
10. Сучасна ігрова педагогіка: гра наче справжнє життя. Режим доступу: https://www.pedrada.com.ua/article/1557–suchasna–grova–pedagogka
11. Чуб Н.В. Ігри упродовж дня. Вправи на розвиток пам’яті, уваги, мислення, уяви дитини. – Х .: Веста, 2007. – 176 с.

12. Шалда Н.В.Навчимо дітей гратися безпечно: серія бесід-занять для дітей дошкільного віку з формування правил безпечної поведінки під час ігрової діяльності– З.: ЛІПС, 2018. – 208 с.

КОМУНІКАТИВНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

- Удосконалювати звукову культуру мовлення: чітку й правильну звукову вимову; фонематичний слух, формувати інтонаційну виразність, усвідомлення дітьми мовлення, бажання говорити чітко, виразно, красиво й зрозуміло для інших.
- Сприяти збагаченню, якісному засвоєнню та активізації словника різними частинами мови, прислів'ями, образними виразами, приказками, антонімами, омонімами, епітетами; розумінню значення і смислових відтінків слів, оволодінню узагальненнями, багатозначними словами.
- Продовжувати формувати граматичну правильність мовлення: узгоджувати слова у роді, числі й відмінку; утворювати та правильно вживати слова у різних граматичних формах, різних типах речень.
- Розвивати зв'язне мовлення: уміння брати участь у діалозі, полілозі, іграх-драматизаціях й інсценізаціях, дискусіях на пропоновану тему, адекватно відповідати на запитання, звертатися із запитаннями до співрозмовників (дорослих і дітей)

уважно слухати себе та інших; переказувати літературні твори (казки, оповідання); стимулювати до словесної творчості: складання дитиною твору на основі сприймання, з пам'яті, за уявою у формі висловлювання, що відповідає літературним нормам.

- Формувати навички спілкування з дорослими та дітьми: здатність спілкуватися державною мовою з дотриманням правил мовленнєвого етикету. Сприяти розвитку комунікативних умінь, емпатії.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

У світі звуків. *Продовжувати розвивати* мовленнєвий апарат, фонематичний слух, здатність відчувати і відтворювати у мовленні мелодику, тон чи темброве забарвлення. *Закріплювати правильну вимову* звуків мови, продовжувати розвивати виразну дикцію; *чітко розрізняти у вимовлянні і на слух* свистячі й шиплячі, тверді й м'які групи приголосних звуків (*[з],[з']–[с],[с'],[с],[с']-[ц], [ш]-[ж], [з],[з']-[ж] [с],[с'] – [ш], [ч]-[ш], дж- дз, ч-ц, [с],[с']- ж*; дзвінкі, глухі приголосні, які діти часто плутають: *[х]-[ф], [х][в] — [к], [ж] – [ш], [ж] – [з][з']; закріплювати та автоматизувати* правильну вимову звуків *[л] [л'] – [р] [р']*; регулювати силу голосу, швидкість вимови; *удосконалювати звуковимову слів*, насичених шиплячими та свистячими звуками водночас (***С**а**ш**ко*, ***жас**мин*, ма**с**а***ж***, ***с**у**ш**ка*, ***ж**алі**с**ливий*). *Розвивати вміння правильно*

інтонувати різні типи речень (розповідні, питальні, окличні), дотримувати пауз в кінці речень; інтонаційно передавати різні почуття (здивування, радість, сум, острах, гнів). Учити правильно *вживати наголос* у словах, робити *логічний наголос* у реченні, виділяючи потрібне слово голосом. *Виділяти голосом* звертання та вставні слова. Привчати *відчувати риму й римувати слова (бабуся – любуся)*, в тому числі імена: *Андрійчик – Сергійчик, Іннуся - Ганнуся*. Виховувати критичне ставлення до фонетичних помилок, прагнення до фонетичної правильності й виразності мовлення. *Викликати інтерес до власного мовлення*, бажання говорити чітко, виразно, в помірному темпі, природньою силою голосу, красиво, зрозуміло для інших.

У світі слів. Продовжувати поповнювати та активізувати словник дітей різними частинами мови : словами-назвами предметів, явищ, дій, ознак (властивостей та якостей) предметів; антонімами: *добрий - злий*; *здоровий – хворий* та ін.; синонімами: *радісний, веселий* та ін.; багатозначними словами: *сонечко, ручка, кран*; образними порівняннями: *багатий, як земля; гарна, як квітка*). *Ознайомити* зі словами, котрі вимовляються однаково, але мають різне значення – омонімами (*повертати* голову і *повертати* річ, *кран* для миття рук, *кран* підйомний та ін.). *Учити розрізняти* істоти, предмети та явища за характерними ознаками (*магазин взуттєвий,*

книжковий, продуктовий, меблевий, спортивний та ін.). *Розширювати словниковий запас* прикметниками і прислівниками, що характеризують зовнішність, риси, поведінку людини і тварин, властивості предметів. Учити добирати спільно з вихователем дієслова, прикметники до іменників і навпаки, прислівники до дієслів і навпаки (*настрій веселий, сумний, гарний; працювати швидко, старанно, поволі, недбало).* Стимулювати образне вживання слів: *умиватися росою, сонце викотилося. Поповнювати словник* узагальнюючими словами (видовими: *природа, професія, країна;* родовими*: кімнатні рослини, військові професії; міста України)* поняттями. *Ознайомити з деякими фра*зеологізмами:*у рот води набрати – ні пари з уст; давати хропака – спати* та ін. Виховувати у дітей стилістичне чуття (де і як вживати ці слова : *сміятися – реготати* та ін.). *Розвивати пізнавальний інтерес* дітей до незнайомих та малознайомих слів та їх тлумачення.

У світі граматики. Формувати вміння *самостійно будувати* прості й складні речення в розмовах і бесідах, іграх, різних видах розповідей, граматично правильно змінювати в них слова, що вживаються в активному словнику дитини. *Вправляти у* складанні простих поширених речень з прикметниками, означеннями і прислівниками *(Влітку я був у бабусі. Мені подарували нову ляльку);* у вживанні складних

речень із сполучниками: *а, але, і... і, то…то, адже, якщо, бо, тому що* тощо. Вживати вставні слова: *мабуть, здається, певне;* порівняльні звороти із сполучниками: *мов, немов. Формування граматичного ладу* мовлення в структурі речення: а) узгодження підмета з присудком у роді й числі; б)узгодження означення з означуваними словам *(Біля будинку росте пишна калина. Ми підійшли до підземного переходу. Діти граються новими іграшками.);* в) вживання різних дієслівних форм в усіх типах речень — розповідних, питальних і спонукальних. (*Сьогодні ми підемо на прогулянку в парк. Коли ми пограємося у нову гру? Ми весело гралися!). Вправляти у* вживанні іменників у родовому відмінку однини і множини: назв плодів *(лимона, апельсина),* їжі *(борщу, вареників),* явищ природи *(дощу, снігу),* назв взуття і одягу *(туфель, пальт);* слів, які завжди мають форму множини *(гольфів, колготок, штанів),* у вживанні невідмінюваних іменників *(поїхали по шосе; пили какао). Учити правильно вживати* форму однини іменників — назв взуття: *сандаля* (жін. рід), *босоніжка* (жін. рід). *Учити вживати* різні форм слів для назви одних і тих самих об'єктів (*заєць, зайчик, зайченя*). Вправляти у вживанні іменників — назв людей за фахом: *вихователь, вчитель, лікар, пожежник, військовий, будівельник). Вправляти в* утворенні іменників — назв малят тварин *(кріль - кроленя, грак - граченя, кінь – лоша, корова - теля),* в тому числі з пестливими суфіксами

(котенятко, кошенятко). Утворювати іменники — назви тварин жіночого роду від іменників чоловічого роду і навпаки: *гусак – гуска; коза- козел, вовчиця- вовк).* Учити утворювати слова із здрібніло-пестливим суфіксами та суфіксами згрубілості, негативної оцінки: *відерце, деревце, хлібець, вовчисько, вітрисько)* жартівливі слова: *цибайлик,помагайлик,* слова — назви вигаданих істот: *лісовик, домовик. Вправляти у вживанні слів* — назв приміщень: *їдальня, роздягальня, вбиральня, пташник;* слів, утворюваних за допомогою однакових суфіксів: *серветниця, залізниця* та ін. Учити утворювати дієслова типу *накупатися настрибатися; недоспати, недоказати, недомалювати; перестрибнути, перебігти. Вправляти в утворенні* дієслів протилежного значення за допомогою префіксів: *любити - розлюбити. Вправляти в узгодженні* прикметників з іменниками середнього роду: *у новому пальті, на синьому морі;* з невідмінюваними іменниками: *маленький* (а) *какаду, на зеленому таксі;* з іменниками, що мають форму тільки множини: *бабусині окуляри, біля тих дверей;* з іменниками у кличній формі: *дорога мамусю, любий брате. Вправляти у вживанні* прикметників типу *татів, тітчин, лисиччин; темний - темнісінький, гарний - гарнісінький, смачний - пресмачний.* Учити вживати прислівники з різними суфіксами із значенням пестливості *(гарненько, тепленько);*

прислівники типу *щоліта, щодня. Вправляти у вживанні* та узгодженні кількісних та порядкових числівників з іменниками: *п'ять морквин, перше вікно. Вправляти в узгодженні* займенників з іменниками: *нашого майданчика, кожну дитину, усякі іграшки. Вживати* спільнокореневі слова: *клей - клеїти, яблуко - яблучний, мороз - морозити - морозяний - морозиво,* самостійно та за завданням вихователя добирати такі слова. *Розвивати уміння* здогадуватися про зміст незнайомих слів. Виховувати критичне ставлення до граматичних помилок, прагнення до чистоти і граматичної правильності власного мовлення.

Розмовляємо. Розвивати діалогічне мовлення: вчити доречно відповідати на запитання різного характеру (за змістом об'єкту спостереження, картин дидактичних та художніх; прослуханих літературних творів, за запропонованою и самостійно обраною темою та ін.); звертатися із запитаннями, вислуховувати думку іншого; приймати участь у діалогах, полілогах, дискусіях пізнавального характеру. Формувати початкові вміння вести дискусії з дорослими й однолітками, переконувати, приходити разом з іншими учасниками до того чи іншого висновку. Вчити виявляти ініціативу в діалогічному мовленні, розвивати вміння починати, підтримувати розмову, будувати різні форми діалогу; відтворювати діалог дійових осіб в творчих (іграх - драматизаціях, інсценуваннях,

театралізованих іграх та ін.), рухливих із співом та діалогами, народних іграх, в уявних сюжетних ситуаціях, творчо та доречно застосовуючи мовні засоби виразності.

Розповідаємо. Розвивати монологічне мовлення: інтерес і бажання дітей розповідати завласною ініціативою та за пропозицією дорослого: ділитися власними враженнями, досвідом, запам'ятовувати та переказувати казки, оповідання близько до тексту відомий або новий твір, самостійно обраний, за пропозицією вихователя різними способами;у ході переказу народних й авторських творів стимулювати вживання художньо-виражальних (приказок, прислів'їв, епітетів, метафор) та невербальних засобів виразності (інтонація, міміка, жести, пантоміміка та ін.). *Формувати* вміння складати описові, сюжетні розповіді, з пам’яті, спонукати до словесної творчості в ході розповідання за сюжетною ігровою обстановкою, за картинкою-сюрпризом, продовження розпочатої розповіді чи казки вихователя, за запропонованими словами (3-5), зміна кінцівки казки, складання казок-небилиць, самостійне придумування казок на запропоновану тему, складання казкової історії за поданим планом. Заохочувати складати казки, короткі історії з включенням образів, що їх уособлюють сюжетні іграшки, предмети, об’єкти природи. Вчити завершувати повідомлення кінцівкою, що має «заокруглити» його, тобто зв’язати з початком. Прищеплювати

навички пояснювального мовлення в ході ігрової, художньо-мовленнєвої, образотворчо-мовленнєвої театрально-мовленнєвої інших видів діяльності. Сприяти розвитку пізнавальної, мовленнєвої активності, словесної творчості.

Спілкуємося майстерно. *Продовжувати формувати потребу у спілкуванні з дорослими.* Сприяти виявленню ініціативи до спільної з дорослими гри та інших видів діяльності, спілкування на основі поваги до співрозмовника. *Підтримувати потребу дітей у спілкуванні з однолітками*, сприяти засвоєнню етичних способів налагодження стосунків, привчати використовувати різноманітні способи спілкування — словесні, мімічні, пантомімічні, залежно від ситуації. Удосконалювати навички відчувати настрій дорослих та однолітків під час спілкування, адекватно реагувати на них. Активно застосовувати мовленнєві штампи для забезпечення комунікації у найрізноманітніших ситуаціях: вітання, знайомства, вибачення, подяки, прохання, привернення уваги, телефонної розмови, згоди, відмови, заборони, побажання тощо. Формувати здатність до орієнтації на погляди, думки, почуття інших людей, ураховуючи: вік, стать, соціальний статус особисті; комунікативні умови (місце, час, тривалість спілкування); характер взаємин між співрозмовниками та ін. в конкретній життєвій ситуації спілкування; оцінювання себе з позиції партнерів спілкування. Формувати вміння правильно, чітко пояснювати свою думку й

адекватно сприймати інформацію від партнера зі спілкування; будувати не лише партнерські стосунки з дорослими й дітьми в різних видах діяльності, а й усвідомлювати свою відповідальність за ці стосунки у різних життєвих ситуаціях.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

- чітко і правильно вимовляє всі звуки рідної мови;
-відчуває і відтворює у мовленні мелодику, тон, темброве забарвлення;
- має виразну дикцію;
- має інтерес до слова, його значення;
-вживає усі частини мови; узагальнюючі, багатозначні, спільнокореневі та вставні слова, антоніми, синоніми, образні порівняння, порівняльні звороти із сполучниками;
-узгоджує слова у роді, числі й відмінку;
-використовує у мовленні складні речення із сполучниками тощо.
- бере активну участь у діалогах, полілогах пізнавального характеру, іграх-драматизаціях та інсценізаціях, дискусіях;
- доречно відповідає на запитання різного характеру, вміє переконувати, приходити, разом з іншими учасниками, до спільного висновку;
- складає описові, сюжетні розповіді на наочній основі та без, з пам’яті, розповідає за власною ініціативою та пропозицією дорослого; завершує повідомлення кінцівкою;
-здатний до словесної творчості;

-вміє спілкуватися на рівні партнерських взаємин та взаємоповаги;
-активно застосовує мовленнєві штампи у різноманітних життвих ситуацій;
-при спілкуванні орієнтується на погляди, думки, почуття інших людей.

Література на допомогу вихователям і батькам

1. Береза Т. Мовою бестселерів : сучасний словник живої мови / Тарас Береза. – Львів : Апріорі, 2017. – 800 с.
2.Богуш А.Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах : підручник для студ. вищ. навч. закл. / А. Богуш, Н. Гавриш. - 2-ге вид. перероб. і допов. - Київ : Слово, 2014. - 304 с.
3. Гавриш Н. Казкові стежиночки. Альбом демонстраційних картин-ілюстрацій і методичні рекомендації до них / Н. Гавриш, С. Бандер, О. Стаєнна. В-во Генеза, 2017. 92 с.
4. Гончаренко А. М. Становлення взаємин між однолітками: вікові особливості та моральний аспект / А. М. Гончаренко // Журнал «Україна–Цивілізації». – 2017. – Т. 6 «Консолідація української держави, нації». – С. 269–274.
6.Луценко І.О. Спілкуємося на рівних: Організація комунікативно – мовленнєвої діяльності дошкільнят на засадах дитиноцентризму / І.О. Луценко // Дошкільне виховання. – 2015. - № 1. – С. 5-10.

7. Товкач І. Художньо-мовленнєва діяльність дітей : організаційні аспекти / І. Товкач // Палітра педагога. – 2018. - № 2. – С. 3 -7.

ДИТИНА У СВІТІ МИСТЕЦТВА

ХУДОЖНЬО-ПРОДУКТИВНЕ ОБРАЗОТВОРЕННЯ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Розвивати уяву, спостережливість.

Створювати емоційно-позитивну творчу атмосферу під час образотворчої діяльності.

Стимулювати самостійність дітей у створенні образів.

Спонукати до варіативності у виборі технік, засобів і способів створення образу в малюванні, ліпленні, аплікації.

Створювати умови для ознайомлення дітей з творами живопису українських та зарубіжних художників-класиків, сучасних українських митців.

Підтримувати прагнення розуміти мову живопису, вирізняти засоби виразності у мистецтві.

Спонукати до розвитку уміння естетично оцінювати власну образотворчу діяльність.

Розвивати впевненість в успішній реалізації власного творчого задуму.

Сприяти усвідомленню дітьми думки про те, що в образотворчій діяльності розвиваються навички, необхідні для формування життєвої

компетентності: уміння одягатися зі смаком, створювати затишок у приміщенні, надавати зіпсованим речам друге життя, декорувати, володіти основами кулінарної майстерності тощо.

Формувати естетичне ставлення до творів образотворчого мистецтва й об'єктів довкілля.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

ВИДИ ОБРАЗОТВОРЕННЯ

Малювання – «freepainting»

Створювати умови для самостійного пошуку дітьми альтернативних способів отримання зображень за допомогою «незвичних» засобів: засушеними рослинами, елементами конструктора, пластиковими кришечками, пляшечками, ватними паличками тощо. Урізноманітнювати поверхні для нанесення зображень: харчова плівка, стіна, паперові тарілки тощо. Продовжувати розвивати уміння доцільно використовувати різноманітні засоби образотворчої діяльності в залежності від бажаного результату. Продовжувати стимулювати дітей до створення палітри фарб шляхом змішування основних кольорів, отримання різноманітних відтінків за допомогою білого кольору. Розширювати уявлення про кольоровий спектр, гармонійне поєднання кольорів, значення кольору для передачі фактури, настрою, оригінальності зображення. Заохочувати дітей поєднувати різні техніки

малювання для отримання унікального зображення. Розвивати впевненість у власному виборі засобів, способів, технік створення образу. Створювати умови для малювання з натури (на пленері), за уявою. Використовувати силуети різних зображень для обведення пензликами. Продовжувати формувати уміння зафарбовувати та тонувати поверхні за допомогою губки, малярського валика, створювати тло відповідно до творчого задуму. Ознайомлювати з елементами декорування предметів за мотивами українських народних розписів і сучасних технік, що застосовуються в декоративно-ужитковому мистецтві. Стимулювати дитячу ініціативність і самостійність у виконанні персональної роботи та формувати уміння домовлятися, ділитися творчим задумом, узгоджувати дії під час виконання колективних робіт.

1 квартал. «Літо краснеє минуло» (фіксування вражень дітей про літо), «Де живуть фарби?» (робота з палітрою, дослідження властивостей різних речовин – харчові барвники, крем, кава, чай, зеленка, косметика тощо та об’єктів природи, за допомогою яких можна малювати), «Осінній бал». «Декорування тарілочки» (цикл занять на основі ознайомлення з українськими декоративними розписами), «Рапсодія дощу» (використання дитиною різних технік на вибір – пальчиками, ватними паличками, коктейльними трубочками, зубною щіткою тощо).

2 квартал. Цикл занять «Створюємо святковий настрій» (декорування вікон), «Афіша на Новорічне свято» (колективна робота), «Запрошення на Вечорниці», «Загублений ґудзик», «Враження від святкування Нового року» (колективна робота, що оформлюється у вигляді альбому), «Візерунки на снігу» (малювання на снігу кольоровою водою), «Афіша на свято Стрітення» (колективна робота).

3 квартал. «Запрошення на Масляну», «Портрет матусі», «Декорування рами для картини» (раму можна виготовити з пінопластових декоративних багетів), «Великодня листівка», «Урбаністичний пейзаж» (малювання на основі ознайомлення з творами живопису, виконаними у жанрі урбаністичного пейзажу)

4 квартал. «Малювання мильними бульбашками» (пленер), «Оживи казку» (ілюстрування дитиною улюбленої казки), «Візерунки водяні – візерунки чарівні» (малювання водою на стіні павільйону дитячого майданчика), «Сестрички-полуничкі» (малювання з натури), «Краса у нашому садочку» (пленер), «Дерева, віддзеркалені в воді» (малювання на половині аркуша та отримання дзеркального зображення на другій зволоженій половині аркуша шляхом відтиску).

Аплікація – конструктивне образотворення

Продовжувати формувати у дітей уміння працювати з різними матеріалами, досліджувати їхні властивості. Розвивати почуття доцільності використання того чи іншого матеріалу в реалізації творчого задуму та створення образу. Продовжувати розвивати у дітей навички декорування різних поверхонь. Мотивувати дітей до безпечного користування ножицями. Спонукати економно використовувати залишкові матеріали, застосовувати раціональні прийоми симетричного вирізання з паперу, складеного навпіл. Пропонувати урізноманітнити аплікацію шляхом пошуку альтернативних варіантів отримання паперових деталей, наприклад за допомогою техніки обривання. Ознайомити з технікою силуетного вирізання. Продовжувати удосконалювати навички роботи з різними матеріалами, стимулюючи дітей до самостійного обґрунтування власного вибору (засушені частини рослин, шматочки шкіри, тканин, хутра, намистинки, лелітки, пір'я, ґудзики, коктейльні трубочки, стрічки, паперові стаканчики, пластикові кришечки тощо). Ознайомити, мотивувати та вправляти дітей у техніці квілінгу. Заохочувати дітей до охайності, прибирання за собою по завершенню роботи. Формувати естетичний смак, почуття міри.

1 квартал. «Фрукти у вазі» (підготовка дітьми елементів для панно впродовж декількох занять, які вихователь фіксує на основу за допомогою клейового

пістолету), «Запрошення на свято осені», «Казковий птах» (робота у техніці колаж), «Осінній натюрморт» (композиція з засушеного листя, фізалісу тощо).

2 квартал. «Щастя вам у новому році» (декоративна листівка з використанням леліток, стразів, тканини; деталі готує дитина, вихователь допомагає закріпити їх за допомогою клейового пістолету на досить цупкому картоні), декоративне панно «Чарівниця-зима сріблом вкрила довкілля» (підготовка дітьми елементів для панно впродовж декількох занять, на основу фіксує вихователь за допомогою клейового пістолету).

3 квартал. «Підсніжники – провісники весни» (виготовлення квітки з маленьких пластикових ложечок), «Пасхальний кошик» (декоративна листівка з елементами квілінгу), «У бабусі на подвір'ї розкидають кури пір'я» (панно, колективна робота, елементи для якої діти готують упродовж декількох занять, на основу фіксує вихователь за допомогою клейового пістолету).

4 квартал. Декоративне панно «Літо вабить барвами» (колективна робота, елементи для якої діти готують упродовж декількох занять; вихователь допомагає оформити композицію та зафіксувати деталі за допомогою клейового пістолету).

Ліплення – пластичне образотворення

Продовжувати стимулювати дітей до дослідження міри пластичності різних матеріалів

(глини, гіпсу, снігу, холодної порцеляни, полімерної глини), самостійного виготовлення тіста, солоного тіста тощо. Розвивати аналітичні уміння щодо застосування того чи іншого матеріалу для реалізації задуму у ліпленні. Заохочувати до самостійності у виборі образу, який дитина хоче зафіксувати за допомогою ліплення. Продовжувати формувати у дітей навички способів ліплення, що дозволяють більш точно передавати особливості предметів (кільцеве наліплювання, виймання глини тощо). Ознайомити з декоративним прийомами ліплення (оборка, гравірування, нанесення рельєфів стекою та штампиками). Продовжувати роботу з харчовим тістом. Створювати умови для розвитку дрібної моторики, координації рухів, посидючості. Сприяти творчій ініціативі дітей.

1 квартал.: «Хлібне Диво-дерево», виготовлення піци, пиріжків, вареничків тощо (робота з харчовим тістом).

2 квартал. «Прикраси на ялинку» (холодна порцеляна, полімерна глина), «Святковий пиріг» (робота з харчовим тістом), «Зимові розваги» (ліплення зі снігу фортець, скульптур, лабіринтів тощо).

3 квартал. «Рамка для фото» (гіпсова основа, декорована ґудзиками, намистинками, лелітками, мушлями та ін.), «Прикраси для матусі» (цикл занять з використанням холодної порцеляни, полімерної глини).

4 квартал. «Декоративна майстерня» (посуд, декоративні пластини, вази, підставки для олівців, пензлів).

Комунікація через мистецтво

Передбачено, що підготовчим етапом до ознайомлення з творами живопису в молодшому та середньому віці слугувала демонстрація творів живопису на музичних заняттях під час слухання музики (див. розділ «Музичний калейдоскоп»). ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ ПЕДАГОГА – упередити у дітей байдужість й емоційну глухоту до мистецтва живопису. Зацікавлювати дітей картинами різних жанрів (натюрморт, пейзаж, портрет, казково-билинний). Формувати елементарні уявлення про жанри живопису. Спонукати вирізняти засоби виразності: колір, колорит, перспектива, композиція. Пропонувати доступні дітям цікаві факти з життя художників. Мотивувати до чуттєвого сприймання змісту картини. Надавати самостійності дітям у судженнях, розмірковуваннях, виявленні вражень від творів живопису. Формувати естетичне ставлення до творів живопису зокрема та до мистецтва в цілому

1 квартал.

Натюрморт: Катерина Білокур «Жоржини», «Богданівські яблука», «Квіти і виноград», «Квіти за тином», «Кавун. Морква. Квіти», «Квіти і виноград»; Юрій Камишний «Жовтий світ», «З бабусиних долоней, осінь», «Яблуко, гарбуз та гарбузове

дерево», «Веселі діти осені»; Вінсент Ван Гог «Соняшники», «Японська ваза з трояндами», «Троянди»; Анрі Матісс«Натюрморт з апельсинами», «Натюрморт з квітами й виноградом».

Пейзаж: Станіслав Жуковський «Осінь. Веранда»; Олександр Шовкуненко «Золота осінь», «Старий дуб»; Сергій Шишко «Дніпро восени»; Микола Бурачек «Золота осінь»; Юрій Камишний «Коли сонце під крилами», «Беззахисні сонця моїх світанків»; Вінсент Ван Гог «Осінній пейзаж з чотирма деревами».

Казково-билинний: Віктор Васнецов «Іван Царевич на Сірому Вовкові», Віктор Васнецов «Килим-літак»; фантастичні звірі й рослини Марії Приймаченко.

Портрет: Іван Труш «Портрет Катерини Грушевської», Микола Пимоненко «Квіткарка»; Федір Кричевський «Дівчина з косами»; Сергій Григор'єв – портрети дітей.

Анімалістика:Юрій Камишний «Ті, що живуть поруч», «А з лісу пісня луна»; Шарль Жак «Кури»; Микола Касперович «Качки».

Побутовий жанр:Тарас Шевченко «Сільська родина»; Франсіско Гойя «Дитяча гра у велетнів»; Вінсент ван Гог «Селянка копає картоплю», «Ті, що їдять картоплю» та ін.

2 квартал.

Натюрморт: Катерина Білокур «Натюрморт з хлібом», Юрій Камишний «Прості речі. Краще Холодушка в молоці, аніж жаба в серці».

Пейзаж: Микола Глущенко «Перший сніг», «Морозний день»; Сергій Шишко «Зима»; Микола Глущенко «Перший сніг», «Морозний день»; Юрій Камишний «Зимовий танок її дерев», «Коли лілеї сплять».

Казково-билинний: Михайло Врубель «Царівна Лебідь», Віктор Васнєцов «Снігуронька»; фантастичні звірі й рослини Марії Пономаренко.

Портрет: Олександр Мурашко «Дівчина в червонім капелюшку», «Старий учитель»; Володимир Боровиковський «Портрет Лопухіної»; Микола Пимоненко «Різдвяне ворожіння», «Портрет дочки художника Раїси»; Іван Труш «Портрет Лесі Українки», «Портрет Катерини Грушевської», «Портрет доньки».

Анімалістика: Юрій Камишний «Надійний охоронець Є. Концевича»; Фрідріх Вільгельм Кунерт «Лисиці взимку»; АльбрехтДюрер «Заєць».

Побутовий жанр: Костянтин Трутовський «Колядки в Україні», «Сцена біля колодязя», «Жанрова сцена»; Пітер Гох «Мати з дочкою біля комори»; МатіасСтомар «Юнак читає біля свічки».

3 квартал

Натюрморт: Катерина Білокур«Квіти за тином», «Сніданок»; Михайло Врубель «Бузок»; Віктор Жмак«Бузок», «Мальви», Піони», «Букет

польових квітів», «Квіти з поля»; Анрі Матісс «Півонії»; Пабло Пікассо «Натюрморт з тюльпанами» та ін.

Пейзаж: Микола Глущенко «Повінь», «Весна в Карпатах»; Архип Куїнджі «Рання весна», «Вечір на Україні», «Місячна ніч над Дніпром», «Веселка»; Петро Суходольський «Весняний пейзаж із заходом сонця»; Іван Айвазовський «Чорне море», «Буря», «Дев'ятий вал»; Микола Бурачек«Дніпро біля Канева; Віктор Зарецький «Блискавка»; Юрій Камишний«Стежка додому», «Нація – квіти».

Казково-билинний: Віктор Васнєцов «Три царівни підземного царства», Віктор Васнєцов «Баба Яга».

Портрет: Тарас Шевченко «Автопортрет», «Портрет дітей В. Є. Репніна»; Микола Пимоненко «Великдень»; Микола Пимоненко «Квіткарка».

Анімалістика:Анрі Матісс «Червоні рибки»; Отто Ерельман «Собака із цуценятами»; Вільям Барро «Сірий і гнідий коні та шотландський хорт».

Побутовий жанр: Олександр Мурашко «Праля», «Благовіщення»; Микола Пимоненко «Весілля в Київській губернії», «Ярмарок», «Великодня утреня» та ін.

4 квартал

Натюрморт: Катерина Білокур Михайло Врубель «Квіти у синій вазі»; Сергій Шишко «Натюрморт з глечиком і персиками»; Іван Труш «Квіти»; Юрій Камишний «Мальви», «Тетянчине

намисто»; Віктор Жмак «Соняхи», «Квіти осені», «Груші», «Плоди»; Олексій Шовкуненко «Букет троянд»; Вінсент Ван Гог «Натюрморт з червоними маками і ромашками», «Маки»; Пабло Пікассо «Десерт», «Натюрморт з глечиком».

Пейзаж: Архип Куїнджі «Місячна ніч над Дніпром», «Веселка»; Іван Айвазовський «Чорне море», «Буря», «Дев'ятий вал»; Юрій Камишний «Очима ночі», «Під вербою».

Казково-билинний: Віктор Васнєцов «Царівна-жаба», «Кощій безсмертний».

Портрет: Олександр Мурашко «На кормі. Портрет Жоржа Мурашка», «Сонячні плями»; Михайло Врубель «Дівчинка на тлі персидського килима»; Юрій Камишний «Моя мама. Моя Індія. Мій світ» та ін.

Анімалістика:Микола Пимоненко «Перед грозою»; Паулюс Поттер «Молодий бик», «Рябий кінь»; коти і собаки в картинах ГенрієттиРоннер-Кніпп (HenrietteRonner-Knip) та ін.

Побутовий жанр:Костянтин Трутовський «Дівчина зі снопами»; «Ранок» Т. Яблонська; Микола Пимоненко «Жнива», «По воду» та ін.

Освітні результати

Володіє альтернативними способами отримання зображень за допомогою «незвичних» засобів: засушеними рослинами, елементами

конструктора, пластиковими кришечками, пляшечками, ватними паличками тощо.

Має сформовані навички роботи з різними матеріалами (засушені частини рослин, шматочки шкіри, тканин, хутра, намистинки, лелітки, пір'я, ґудзики, коктейльні трубочки, стрічки, паперові стаканчики, пластикові кришечки, глина, гіпс, сніг, холодна порцеляна, полімерна глина, тісто, солоне тісто тощо).

Використовує різноманітні поверхні для нанесення зображень: харчова плівка, стіна, паперові тарілочки та ін.

Створює палітру фарб шляхом змішування основних кольорів, отримує різноманітні відтінки за допомогою білого кольору.

Має уявлення про кольоровий спектр, гармонійне поєднання кольорів, значення кольору для передачі фактури, настрою, оригінальності зображення.

Поєднує різні техніки малювання (мильними бульбашками, набризком, повітряними кульками, гофрованим папером тощо).

Малює з натури (на пленері), за уявою.

Створює візерунки на снігу, на піску.

Використовує силуети різних зображень для обведення пензликами.

Зафарбовує та тонує поверхні за допомогою губки, малярського валика, створює тло відповідно до творчого задуму.

Декорує предмети за мотивами українських народних розписів і сучасних технік, що застосовуються в декоративно-ужитковому мистецтві.

Безпечно користується ножицями.

Економно використовує залишкові матеріали, застосовує раціональні прийоми симетричного вирізання з паперу, складеного навпіл.

Урізноманітнює аплікацію шляхом пошуку альтернативних варіантів отримання паперових деталей.

Володіє технікою силуетного вирізання.

Володіє елементарними навичками техніки квілінгу. Самостійно обирає образ і доцільні матеріали для ліплення. Виявляє аналітичні уміння стосовно застосування того чи іншого матеріалу для реалізації задуму у ліпленні.

Використовує відомі раніше та нові навички способів ліплення (кільцеве наліплювання, виймання глини тощо).

Володіє декоративним прийомами ліплення (оборка, гравірування, нанесення рельєфів стекою та штампиками).

Усвідомлює значущість зусиль для отримання позитивного результату.

Розрізняє картини різних жанрів (натюрморт, пейзаж, портрет, казково-билинний).

Вирізняє засоби виразності: колір, колорит, перспектива, композиція

Емоційно відгукується на твори живопису.

Виявляє ставлення до творів мистецтва у судженнях, розмірковуваннях, враженнях.

Виконує персональні роботи й уміє домовлятися, ділитися творчим задумом, узгоджувати дії під час виконання колективних робіт.

Виявляє самостійність та творчість.

Прибирає за собою по завершенні занять з ліплення, малювання, аплікації.

ЛІТЕРАТУРНЕ ОБРАЗОТВОРЕННЯ

Освітні завдання

Заохочувати дітей емоційно сприймати літературні твори та висловлювати своє ставлення до них.

Розвивати чуття образної мови поезії й прози та уміння визначати основні засоби художнього мовлення, тему, зміст, головних персонажів, динаміку розвитку сюжету, мораль.

Дати уявлення про жанрові особливості літературних творів (казка, безкінечна казка, оповідання, вірш, загадка, лічилка, мирилка, закличка, прислів'я, легенда). Вчити підтримувати бесіду за змістом художнього твору, відповідати на запитання, формулювати власні, запитувати, ділиться враженнями стосовно сюжету, персонажів на основі рефлексії їхніх вчинків, аргументувати думку. Познайомити з історією народження книги,

професіями людей, причетних до створення й популяризації книги, різними видами книжки; закріпити навички користуватися книгою.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Народні родзинки для творчої дитинки. Продовжувати знайомити дітей з художніми творами різних жанрів: закличками, веснянками, примовками, замовляннями, скоромовками, чистомовками, лічилками, мирилками, іграми-діалогами, безкінечними казками, мовчанками, прозивалками. Учити розрізняти їхнє призначення та особливості структури й мови; розуміти й пояснювати прихований зміст прислів'їв і приказок, «розшифровувати» метафоричну мову загадок і легенд. Викликати інтерес до жартівливих і смішних текстів у небилицях і нісенітницях, які описують неіснуючі вигадані події. Спонукати до створення власних творів.

Ознайомлювати дітей з українськими чарівними, героїко- фантастичними, соціально-побутовими ***казками*** та казками народів світу. Учити сприймати виразні засоби казки: фантастичні перетворення, чарівні речі, іносказання, афористичність мови, зачини, кінцівки, пісеньки. Учити відповідати на запитання за змістом казок; розповідати у вільний час знайомі казки; висловлювати власне ставлення до героїв казок,

оцінювати їхні вчинки; упізнавати назву казки за описом героїв, ілюстраціями й фрагментами з тексту казки; самостійно виділяти зачин і кінцівку, знаходити повтори, називати фантастичні події, чарівні предмети; проявляти творчу ініціативу: придумувати продовження / закінчення казки, створювати власну казку зі знайомими героями або придуманими та ін. Учити розуміти мораль казки, здійснювати рефлексію (аналіз і оцінку вчинків героїв, враження від сюжету).

Письменники для дітей. Продовжувати знайомити дітей з творами письменників XIX століття: Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, Олени Пчілки, О. Олеся, Б. Грінченка. Учити впізнавати письменників на портретах, пригадувати назви їхніх творів. Ознайомити дітей з авторською казкою і байками. Учити розрізняти особливості певних літературних жанрів (казка, оповідання, вірш, загадка, мирилка, прислів'я, легенда, байка).

Розвивати інтерес дітей до слухання художніх текстів. Учити упізнавати твір за його фрагментом, ілюстрацією; знаходити на малюнках героїв творів. Спонукати до запам'ятовування поетичних творів та їхнього виразного читання, розігрування віршованих діалогів і байок за ролями. Стимулювати інтерес дітей до ігор-драматизацій, показу різних видів театру, театралізованих ігор, за сюжетами художніх творів, до імпровізації – інсценування фрагментів

відомих художніх творів (казок, оповідань, віршів тощо).

Світ художнього тексту. Формувати в дітях основи читацької компетентності. Застосовувати не тільки й не стільки прямі запитання (Хто? Що? Куди? Кому?), а й пошуково-дослідницькі, евристичні, творчі, рефлексійні, що спонукають думати, фантазувати, робити припущення, визначати власні емоції («Що хотів сказати автор?», «Що було б, якби…», «Уявіть, як би вчинив у ситуації інший персонаж», «Якби персонажі кардинально помінялися місцями», аналізувати й оцінювати свої враження й переживання («Мене здивувало…», «Я не очікував…», «Я зрадів, коли…» тощо). Розвивати у дітей уміння вирізняти художні засоби у творі; виходити на рівень сприйняття причини («Якщо замінити слово «…» на «…», зміст залишиться? Що втратиться?»; «Тихо спитав маму» – чому тихо?»). Працювати з назвою твору («Чому твір так названо? Що хотів підкреслити автор?», «Чи підходить ця назва до твору?», «Чи відтворює назва твору головну ідею твору? Яку ти запропонував (-ла) би назву?» та ін.)

Літературно-розвивальний простір. Залучати дітей до різних видів діяльності за змістом художньої літератури, інтегруючи з: 1) ігровою (сюжетно-рольові ігри «Книгарня», «Бібліотека», «Книжкова виставка», «Книжковий арсенал»; 2) театралізованим образотворенням (орієнтир – на репертуар; 3)

художньо-продуктивним образотворенням (виготовлення книжок-саморобок, (ілюстрування художніх творів з коментарем зображеного, словесне зображення персонажа, чарівного предмета тощо).

Заохочувати дітей створювати ейдетичні малюнки до поетичних творів (з метою кращого запам'ятовування). Викликати інтерес дітей до ***ігрових вправ*** «Упізнай, кого (що) загадали», «Упізнай приказку (загадку, байку, легенду) за малюнком», «Упізнай назву казки за діями героїв».

Продовжити практику використання години *«філософського» читання:* знайомити дітей із об'ємними творами вітчизняних і зарубіжних письменників у форматі «Літературно-педагогічного спілкування».

Продовжувати виховувати інтерес до ***книги.*** Розповідати дітям цікаві факти про книгу: історії створення книги, існування Міжнародного дня книги, проведення тематичних тижнів у садках, професії людей, причетних до народження й популяризації книги (еколог, письменник, художник-ілюстратор, видавець, продавець, бібліотекар). Закріпити знання про види книг: книга-твір, книга-збірка, арт альбом, віммельбух (нім. Wimmelbilderbuch– «мерехтлива книжка») – розвивальна книжка-розглядалка для дітей з яскравими, деталізованими ілюстраціями, максимально насиченими візуальною інформацією.

Спонукати до бережливого ставлення до книги. Стимулювати до складання *декалогу* (правила, заповіді) «так» і «ні» користування книгами. Підтримувати бажання чергувати в осередку «Бібліотека», самостійно прибирати у книжковій шафі (полиці), брати участь в організації виставки дитячих книг.

Освітні результати

Дитина емоційно сприймає літературні твори та висловлює своє ставлення до них.

Відчуває образну мову поезії й прози, визначає основні засоби художнього мовлення, тему, зміст, головних персонажів, динаміку розвитку сюжету, мораль.

Має уявлення про жанрові особливості літературних творів (казка, безкінечна казка, оповідання, вірш, загадка, лічилка, мирилка, закличка, прислів'я, легенда).

Готова підтримати бесіду за змістом художнього твору, відповідати на запитання, формулювати власні, запитувати.

Ділиться враженнями стосовно сюжету, персонажів на основі рефлексії їхніх вчинків, аргументує свою думку.

Ознайомлена з історією народження книги, професіями людей, причетних до створення й популяризації книги, різними видами книжки; усвідомлює, як потрібно користуватися книгою.

Твори для читання дітям

Українські народні казки: «Зачарована дівчинка», «Дід, баба і вовк-колядник», «Золота пшениця», «Про майстра Іванка», «Хліб і золото», «Ківш лиха», «Про неробу Юрка, маминого синка», «Котигорошко», «Кирило Кожум'яка», «Три брати й кицька», «Іван-Побиван», «Названий батько», «Мудра дівчина», «Як чоловік учив ліниву жінку» та ін.

Авторські казки: О. Пчілки «Журавель та Чапля»; М. Коцюбинського «Брати-місяці»; Г. Бойка «Зелена аптека» (віршована); В. Лучука «Як горобчик у вирій літав» (віршована); О. Іваненко «Кульбабка», «Бурулька»; І. Калинця «Повітряна кулька», «Про що розповіла незабудка»; Г. Бєлєнької «Дід Мороз і морозентята», «Про що говорять іграшки», «Річечка»; В. Чухліба«Велика сила», «Зозулин льон», «Обруч»; М. Пономаренко «Харитя-походенька», «Сімейна казка», «Чарівний сон кошеняти Боні», «Домовичок Гнатко», «Найменший листочок» та ін.

Світ дитинства. *Вірші:* «Снігова баба» Г. Демченко, «Знайомство» Л. Первомайського; «Гра у сніжки» П. Воронька; «Будівельники» С. Жупаніна; «Малі моряки» Р. Завадовича; «Хто народився», «Козак Максимко» О. Сенатович; «Чарівна корова різнокольорова» Б. Чепурка та ін.

Світ природи. *Вірші:*«Вечір» М. Коцюбинського;«Осінні клени», «Листопад», «Шуліка, «Кажани» Г. Бойка;«Кленові листки» І. Блажкевич;«Синичка» Г. Демченко; «По дорозі лізе рак», «Миша» Є. Гуцала; «З лісу зайчики ішли», «Гноми-музики» Л. Полтави; «Конвалія» М. Познанської; «Перший сніг», «Віночок» П. Воронька; «Осінь», «Квіточка», «Конвалії» К. Перелісної; «Журавлі летять», «Ромашка» М. Познанської; цикл віршів «Славна з Олі господинька», «Знову розцвіли жоржини» М. Пономаренко та ін. *Оповідання:* «Сніг», «Хлопчик та ведмідь» О. Пчілки; «Одуд», «Жайворонові пісні» Є. Гуцала; «Шарко» Р. Любистка.

Предметний світ. Вірші: «Оленчина вишивка» С. Жупаніна;«Писанка» К. Перелісної; «Фарби і пензлик», «Книжка», «альбом», «Зошит», «Аркуш», «Бандуристи», «Барабан», «Бубон», «Сопілка», «Цимбали», «Теплий одяг», «Плащик», «Сандалі», «Черевички», «Суконька», «Штанці» М. Пономаренко та ін.

Соціальний світ. Вірші: «Привіт нашій мамі»,«Мій тато» Р. Завадовича; «Найкращий дарунок» Т. Коломієць; «Моїй мамі» М. Познанської; «Усе починається з мами», «Приємні клопоти», «Мамине дитятко» М. Пономаренко *(родина);* «Бджоли і трутень» О. Журливої; «У Ганнусі справ багато», «Є робота у віконця», «Фарби й пензлик», «Друкар» М. Пономаренко *(праця).Оповідання*«Як

хлопці мед поїли», «Гірке морозиво», «Мишків велосипед», «Яблуко в осінньому саду», «Страшний черв'ячок», «Хто з'їв пиріжок», «Навіть квіти з сорому почервоніли», «Втрачений день», «Хліб солодкий, бо піт гіркий», «Як котові стало соромно» В. Сухомлинського; «Ніс», «Вереда» Г¸Бойка; «Козак Петро Мамарига» М. Вінграновського *(людські якості)* та ін.

«Філософська година». *Українські казки* «Перепеличка», «Про дівчинку-сопілку», Кабан під дубом»; *французькі казки* «Вразливий Шустик», «Принцеса Мишка»; *авторські казки* «Лелія» Лесі Українки; «Ворони й сови» І. Франка; «Чарівні ліки», «Мій друг гвинтик», «Солодкий марципан», «Як троє кошенят до бабусі в гості ходили» Ю. Ярмиша; «Про дівчинку Наталочку та сріблясту рибку» М. Трублаїні; «Корова, яка мріяла стати білою», «Котилася торба», «Дружба і братство – найбільше багатство», «Готель тітоньки Верби», «Як Сойка загубила черевичка», «День лицаря» М. Пономаренко; «Маленький Тук», «Янгол», «Дикі лебеді», «Принцеса на горошині», «Непохитний олов'яний солдатик», «Свинопас», «Соловей», «Льон», «Лелеки», «Ялинка» Г.Х. Андерсена; «Мізинчик»,«Бременські музиканти» братів Грімм; «Карлик Ніс», «Каліф-чорногуз», «Маленький Мук», «Вдаваний принц» Вільгема Гауфа; *оповідання* «Аліса і метелик», «Де затрималася мама», «Як

Незнайко до свята готувався» Г. Бєлєнької; *байка* «Пастух-жартівник» Езопа.

МУЗИЧНИЙ КАЛЕЙДОСКОП

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Слухання музики

Залучати дітей до високохудожньої спадщини світового та національного музичного мистецтва.

Сприяти розвитку уміння впізнавати музику різних композиторів (Е.Гріг, В.Моцарт, М.Лисенко, П.Чайковський) та пригадувати назви їх творів.

Розвивати музичну пам'ять дітей через впізнавання музики за її вступом або закінченням.

Розвивати здібності свідомо сприймати образний зміст музичного твору та визначати його словами (сумний, мрійливий, спокійний; веселий радісний, святковий)

Збагачувати слуховий музичний досвід, знайомити з різними музичними жанрами.

Розвивати уміння порівнювати характер музичних творів спільних за жанром або однакових за назвою.

Розвивати уміння виокремлювати засоби музичної виразності (темп, динаміку, регістр).

Розвивати уміння цілісного та диференційованого сприйняття музичних творів.

Формувати уміння порівнювати характер музики через засоби виразності зі змістом наочності (ілюстрації, картинки, репродукції картин).

Спів

Закріплювати навички співу природнім голосом, формувати уміння співати легким звуком, без напруження.

Вчити співати інтонаційно чисто в діапазоні до^{1} (ре^{1}) – до^{2} (ре^{2}), точно відтворювати пунктирний ритм пісні.

Вчити виразному виконанню пісень різноманітних за тематикою та змістом.

Формувати уміння точно попадати на перший звук мелодії пісні після вступу, вчасноїїпочинати та закінчувати.

Формувати основні співочі навички (правильне звукоутворення, правильна дикція та дихання, чітка артикуляція).

Слідкувати за правильним диханням перед початком пісні та між музичними фразами.

Вчити співати виразно, прискорюючи та уповільнюючи темп, посилюючи та послаблюючи звучання.

Формувати навичку усвідомленого відтворення характеру та змісту пісні, відчуваючи її жанрову основу.

Вчити співати хором, невеликими групами та розвивати навички сольного співу під музичний

супровід і без нього.

Формувати навички імпровізації та пісенної творчості (закінчувати мелодію після дорослого).

Музично-ритмічна діяльність

Розвивати чуття ритму, уміння рухатися виразно відповідно до змін характеру музики та її емоційно-образного змісту.

Формувати достатній об’єм музично-рухових уявлень.

Вчити дітей в музично-руховій діяльності самостійно визначати зміни темпу, регістру, динаміки звучання, музичних частин або фраз, а також реагувати на початок та закінчення музики, передавати в рухах метричну пульсацію та ритмічний малюнок.

Вчити виразному виконанню більш складного дитячого репертуару різних за напрямами, тематикою та змістом.

Розвивати уміння виразного виконання рухів та їх зміни відповідно до характеру музичного супроводу.

Допомагати дітям вільно орієнтуватись у просторі (перешиковуватись із шеренги в коло, з кола в пари тощо), відслідковувати відстань між парами.

Сприяти формуванню навичок виконання танцювальних рухів (підскоки з ноги на ногу, прямий та боковий галоп, приставний крок з присіданням, присідання з виставленням ноги вперед тощо).

Розвивати відчуття партнерства та уміння узгоджувати свої рухи в парі або в групі.

Формувати навичку самостійно орієнтуватися у просторі.

Спонукати дітей до танцювальної імпровізації.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Слухання музики

В цьому віці проявляється стійкий інтерес до музичних занять. Діти мають невимушений емоційний відгук на музику, тому проявляють здатність не тільки зацікавлено слухати музику, а самостійно її оцінювати. Поступово формуються перші знання про музику як мистецтво та виховується навичка культури слухання музики. Діти цього віку вже знають і можуть називати імена композиторів, впізнавати їх твори, розрізняти музичні жанри та виокремлювати засоби музичної виразності. Діти здатні порівнювати та аналізувати контрастні або схожі за звучаннями музичні твори.

Співи

У 5 років голосові зв'язки стають міцнішими, тому діти починають більш вільно володіти своїм голосом. Поступова стабілізується вокально-слухова координація, діти звикають контролювати власний спів. В цьому віці голосовий діапазон розширюється в межах *ре¹ — си¹*, у деяких дітей з'являється певний тембр, а голос набуває дзвінкого та високо звучання.

В цьому віці діти можуть співати більш складний репертуар, виконувати його індивідуально або з однолітками

Музично-ритмічна діяльність

В музично-ритмічній діяльності дошкільники 5-ти річного віку добре орієнтуються в просторі, оволодівають більш складними різновидами ритмічних рухів. В музичних іграх та танцях діти здатні рухами чітко та виразно передавати музичний образ.

Орієнтовний музичний репертуар

Слухання музики

“Марш” (з опери “Любов до трьох апельсинів”) – муз. С.Прокоф’єв;

“Марш” (з балету “Лускунчик”) – муз. П.Чайковський;

“Старовинний марш” – муз. М.Скорульського;

“Колискова” – муз. М.Римського-Корсакого;

“Колискова” – муз. Л.Ревуцького;

“Вальс” – муз. Е.Гріга;

“Вальс квітів” – муз. Д.Шостаковича;

“Жарт” – муз.Й.Бах;

“Клоуни” – муз. Д.Кабалєвського;

“Гумореска” – муз. А.Дворжак;

“Гумореска” – муз. В.Косенко;

“Полька” – муз. Д.Львова-Компанійця;

“Дитяча полька” – муз. М.Глінки;

“Гопак” – укр. нар. танець;

“Гопак” (фрагм. з опери “Сорочинський ярмарок”)- муз. М.Мусоргського;

“Сумна пісенька” – муз. О.Гречанінова;

“Сумна історія” – муз. Д.Кабалєвського;

“Танок птах”, “Колискова” – муз.М.Римського-Корсакова;

“Ранок”, “Вечір” – муз.С.Прокоф’єва (із збірника “Дитяча музика”);

Прелюдія ля-мажор, соч.28, №7 – муз.Ф.Шопена;

Соната для ф-но №11(1ч. – фрагмент) – муз.Ф.Шопена;

У зоопарку:

“Зебра”, “Мавпочки”, “Ведмідь”, “Зайчики” – муз. Т.Шутенко;

“Качка з каченятами”, “Слон”, “Поні” – муз. Т.Шутенко;

“Черепаха”, “Білочка”, “Лисиця” – муз. М.Степаненка.

Візуальний матеріал до сприйняття музики

“Марш дерев’яних солдатиків” - Д.Остин;

“Стійкий олов’яний солдатик” - Д.Пейшенс;

Ілюстрація “Марш дерев’яних солдатиків”;

“Колискова” - О.Середина (Котляр);

“Вальс на балу Мабілль” - Філіпп Жак Ліндер;

“Клоун з парасолькою” - А.Колоколов;

“Буковинський танець” - А.Хомчик;

Ілюстрація до твору М.Гоголя - “Тарас Бульба”.

Співи

Співаночки

“Вода, вода холодна” – укр. нар. примовка;

“На зеленому горбочку” – укр. нар. примовка;

“Ми голубочку зловили” - укр.нар.пісня;

“Зайчику, зайчику” - укр.нар.пісня;

“Біла квочка” - укр.нар.пісня.

“А в нашого жучка” - укр.нар.пісня;

“А ми просо сіяли” - укр.нар.пісня;

“А наш жучок” - укр.нар.пісня;

“Ішли діти в поле” - укр.нар.пісня;

Пісні

“Дощ стрибає” - муз. Н.Рибальської, сл. В.Зорік;

“Врожайна” – укр. нар. мелодія, гарм. А.Філіпенка, сл. Н.Кукловської;

“Яблучка” – муз. Т.Шутенка, сл. Л.Реви;

“Щедра осінь” - муз. Л.Давидова, сл. М.Познанської;

“Осінь” – муз. М.Ведмедері, сл. Г.Федун;

“Кленові листочки” – муз. і сл.. Н.Грановської;

“Листопад” – муз. М.Ведмедері, сл. Л.Руденко;

“Листя пада, пада” - муз. Л.Давидової, сл. А. Камінчук;

“Перший сніг” – муз. Г.Гембери, сл. В.Чорної;

“Сипле сніг” - муз. І.Білика, сл. М.Підгірянки;

“Де ти, Святий Миколаю?” – муз. Л.Засадко, сл. Г.Васіної;

“Святий Миколай” - муз. В. Марченка, сл. С.Руденка;

“Зліпимо сніговиків” - муз. і сл. Н.Рибальської;

“Прийшла зима біловолоса” - муз. Л.Давидова, сл. А.Бабенко;

“Білесенькі сніжиночки” – муз. В.Верховинця, сл. М.Вороного;

“Дід Мороз” – муз. І.Островського, сл.. М.Підгірянки;

“Наша ялинка” – муз. В.Таловирі, сл. Г.Бойка;

“Віхола - метелиця” – муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної;

“Святкують Новий Рік звірята” – муз. і сл. О. та В.Качан;

“Добрий вечір, щедрий вечір” – укр. нар. щедрівка;

“Коляд, коляд, колядниця” – укр. нар. колядка;

“Дочекались ми весни” - муз і сл. Л.Давидової;

“Пролісок” - муз. Л.Давидової, сл. К.Перелісної;

“Мама і весна” - муз. і сл. Н.Рибальської;

“Гарне свято” – муз. І.Островерхого, сл. В.Кленца;

“Веснянка” – муз. В.Таловирі, сл. К.Перелісної;

“Весняний вальс” – муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної;

“Найкращі слова” – муз. і сл. Л.Лисів;

“Люба моя, мамонько” - муз і сл. Л.Давидової;

“Зі святом, матусю” – муз. І.Островерхого, сл. М.Пономаренко;

“Все в мами красиве” – муз. В.Стеценка, сл. М.Турківського;

“Квіти для мами” - муз. Л.Давидова, сл. В.Дворецької;

“Квіти” - муз. О.Злотника, сл. О.Вратарьової;

“Бабусині руки” - муз. Л.Давидова, сл. В.Зінченко;

“Пісенька про бабусю” – муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної;

“Мамо й тато” – муз. і сл. Н.Май;

“Я на тата стану схожим” – муз. і сл. Л.Лисів;

“Писанка” – муз. М.Ведмедері, сл. Н.Гуменюк;

“Христос Воскрес!” – муз. О.Зозулі, сл. К.Перелісної;

“Закортіло киці” - муз. і сл. Н.Рибальської;

“Хочу коника” – муз. О.Швеця, сл. А.М’ястківського;

“Суперечка” – муз. І.Островерхого, сл. Т.Артем’євої;

“Сонечко” – муз. Ю.Рожавської, сл. Л.Реви;

“Рідний край” – муз. І.Кишка, сл. П.Голубничого;

“Їжачок” - муз. і сл. Н.Рибальської;

“Лисичка” - муз. О.Герасименко, сл. М.Чумарної;

“Лелеки” - муз. В. Марченка, сл. Є.Магери;

“Тьоп-шльоп” - муз. О.Злотника, сл. Л.Ямкового;

“Дрімко” - муз. І.Білика, сл. В.Романець;

“Звіру вірю” - муз. О.Злотника, сл. Л.Ямкового;

“Дитячий садок” – муз. і сл. В.Лисенка.

Музично-ритмічна діяльність

Вправи

“Марш” – муз. М.Богословського, Д.Дешевова;

“Маленький марш” – муз. Т.Ломової;

“Бадьора хода” – “Бадьорою ходою крізь ліс …” - муз. М.Чембержі;

“Пружинка” – “Етюд” - муз. О.Гнєсіної;

“Крок та біг” – муз. Ф.Надененко;

“Відійди - підйди” – чеська нар. мелодія;

“Вправа з стрічками” – укр. нар. мелодія, обр. Р.Рустамова;

“Передавання хусточки” – “Мелодія” - муз. Т.Ломової;

“Вправа з м’ячами” – муз. Т.Ломової;

“Знайди своє місце в колоні” – муз. Ю.Шишакова;

“Звуження та розширення кола” – муз. Ф.Шуберта;

“Вправа з уявним м’ячем” – муз. Т.Ломової;

“Хлопчики та дівчата” – англ. нар. мелодія, обр. Л.Вишкарьова;

“Перемінний крок” – рос. нар. мелодія;

“Галоп” – муз. Ф.Шуберта;

“Вертушки” – укр. нар. мелодія, обр. Я.Степового.

Музичні ігри

“Світлофор” – “Машини” - муз. Ю.Чічкова,

“Марш” - муз. М.Богословського;

“Не випустимо” – муз. Т.Ломової;

“Знайди собі пару” – латв. нар. мелодія, обр. Т.Попатенко;

“Кіт та миші” – муз. Т.Ломової;

“Веселі танцюристи” – укр. нар. мелодія;

“Оркестр” – укр. нар. мелодія, обр. В.Полєвого;

“Гра з бубном” – муз. М.Красєва;

“Гра петрушок” – муз. Т.Вількорейської;

“Відважні вершники” – муз. В.Вітліна;

“Вершники” – “Гра” - муз. В.Вітліна;

“Будь спритним!” –муз. М.Ладухіна;

“Гра з хусточкою” – укр. Нар. Мелодія, обр. Л.Ревуцького;

“Кіт Васько” –муз. Г.Лобачова, сл. Н.Френкель.

Танці

“Дружні пари” –муз. Й.Штрауса (“Полька”);

“Танок з іграшками” – муз. Р.Равін;

“Танок намистинок” – муз. М.Черьомухіна;

“Танок Снігороньки та сніжинок” – муз. Р.Глієра;

“Танок гномів” – муз. Ф.Черчеля;

“Ой, минула вже зима” – укр. нар. пісня, обр. І.Кишка;

“Танок - запрошення” – рос. нар. мелодія;

“Веселі діти” – литов. нар. мелодія, обр. В.Агафоннікова;

“Полька” – муз. Л.Лядової;

“Танцюйте, як я!” – муз. В.Золотарьова;

“Вишивання” – чеська нар. пісня, обр. Ан.Александрова;

“Український танок” – укр. нар. мелодія.

ГРА НА ДИТЯЧИХ МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

Освітні завдання

1. Вчити запам’ятовувати назви дитячих музичних інструментів, розрізняти їх тембр, способи звуковидобування.
2. Розвивати уміння ігрового музикування.
3. Формувати навички гри на металофоні індивідуально або невеликими групами, дотримуючись загальної динаміки та темпу.
4. Розвивати уміння передавати метричну пульсацію та нескладний ритмічний малюнок на ударних та шумових інструментах.
5. Формувати уміння грати ритмічно та виразно в ансамблі, відповідно до характеру музичного твору.
6. Формувати навички гри на різних ударних інструментах в оркестрі.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

В цьому віці у дітей зберігається активний інтерес до гри на ДМІ. П'ятирічки продовжують засвоювати точність прийомів гри на інструментах переважно ударної групи та набувають навичок гри в ансамблі та дитячому оркестрі.

Орієнтовний репертуар:

"Дрібушечки" – укр. нар. примовка, обр. Я.Степового;

"Іди, іди дощику" – укр. нар. примовка, обр. Я.Степового;

"Щедрик, щедрик, щедрівочка" – укр. нар. щедрівка;

"Коляд, коляд, колядниця" – укр. нар. колядка;

"Ой, дзвони, дзвонять" – укр. нар. пісня, обр. Я.Степового;

"Іди,іди, дід" – укр. нар. пісня, обр. Я.Степового;

"Вийди, вийди, сонечко" – укр. нар. пісня, обр. Л.Ревуцького;

"Ластівочка" – укр. нар. пісня, гарм. Ю.Михайленко.

Самостійна музична діяльність

Дитина 5-6 років може вирізняти засоби музичної виразності та охарактеризувати зміст художнього образу. В цьому віці необхідно розвивати основні танцювальні рухи та створювати

прості інсценізації. У дітей відбувається розвиток творчих здібностей у всіх видах музичної діяльності:

- у співах – це проявляється в яскравих творчих проявах у виконанні поспівок тапід час створення пісенних імпровізацій;
- в музично-ритмічній діяльності – активізується творча уява в процесі створення ігрових образів в танцювальних композиціях;
- діти роблять перші спроби у створенні ігрових музичних образів;
- в грі на ДМІ – роблять спроби імпровізацій на ударних інструментах та металофоні.

Перелік матеріалів для музичного осередку:

• бубни, барабани, трикутники, дзвіночки різного розміру, кастан'єти;

• музичні іграшки-інструменти з діатонічним та хроматичним звуком (металофон, піаніно, баян, акордеон, флейта);

• ілюстрації до музичних творів, що є в фонотеці;

• саморобні музичні іграшки (шумовий оркестр);

• портрети композиторів;

• музичні сходи (триступеневі та п'ятиступеневі, на яких знаходяться велика та маленька пташки тощо);

• атрибути к рухових музичних ігор;

• альбоми дитячої творчості «Ми малюєм музику»;

• настільна ширма;

• атрибути для дитячої танцювальної творчості: султанчики, шарфики, стрічки, листочки, сніжинки, квіти на зап'ястя та ін.;

• музичний центр та набір з програмовим аудіозаписом;

• матеріали для експериментування із звуком за темами «Як звучить каміння», «Як звучить папір», «Як звучить дерево» (знайомство з дерев'яними музичними інструментами);

• музично-дидактичні ігри:

-на розвиток звуковисотного слуху;

-на визначення характеру музики (настрою);

-на розвиток тембрового слуху;

-на розвиток динамічного слуху;

-на розвиток ритмічного слуху, відчуття темпу.

Освітні результати

Дитина уважно слухає музику, розрізняє жанри музичних творів (пісня, танець, марш).

Розрізняє високі та низькі звуки (в межах квінти).

Упізнає пісні за мелодією.

Співає протяжно без напруження та крику, дикційно чітко промовляє слова, правильно бере дихання між музичними фразами.

Вчасно починає та закінчує спів разом з іншими дітьми, узгоджує свій спів із музичним супроводом.

Самостійно змінює рухи відповідно до трьохчасної форми музичного твору.

Ритмічно виконує рухи відповідно до характеру та засобів музичної виразності у вправі, грі, в танці.

Самостійно інсценує зміст пісні, танців, не наслідуючи інших дітей.

ТЕАТРАЛЬНЕ ОБРАЗОТВОРЕННЯ

Освітні завдання

Продовжувати знайомити дітей з театром як видом мистецтва і як мистецьким закладом, уводити в світ театральних професій.

Формувати глядацьку культуру. Вправляти у навичках прояву культурної поведінки в театрі.

Удосконалювати навички мистецької рефлексії.

Учити організовувати театральний простір у закладі дошкільної освіти.

Вільно діяти з атрибутами й реквізитом, розширювати спектр використання різних видів театрів для створення театрального образу.

Формувати основи акторської майстерності, використовуючи вербальні та невербальні засоби.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Академія емоційного глядача. Сприяти формуванню глядацької культури дитини (вчити розуміти різноманітний спектр емоцій від перегляду вистави; виявляти відповідну реакцію на театральну атмосферу (словом і діями); інтерактивно взаємодіяти з персонажами театральної вистави; розширирювати знання про театральні професії; розвивати бажання й уміння відтворювати атмосферу театру з виявленням естетичного ставлення до виконавців у своїй групі та вдома).

Продовжувати формувати в дітей чуттєву культуру: уміння чути- бачити-відчувати; аналітично сприймати та пройматися сюжетом і образом героїв вистави (як? чому?); удосконалювати навички мистецької рефлексії – усвідомлення, озвучення й уміння знаходити суголосні емоції в інших, зіставляти побачене з пережитим досвідом.

Театральні арабески. Продовжувати формувати поняття «театральна атмосфера»: самоналаштування та заохочування інших до відвідання театру («Гайда на виставу!», «Коли ми підемо в театр?»); уміння розрізняти характерні особливості театру (окреме приміщення, антураж, працівники театру, глядачі сцена, глядацька зала, гардероб, театральна каса, афіша; інтер'єр, сцена, декорації, гримерка, куліси, партер, балкон, фойє, гардероб, афіша, театральна каса, рампа, слова «браво!», «біс!», оркестрова яма; опера, балет, спектакль, театральна репетиція тощо).

Уводити в світ театральних професій (актори, режисери, драматурги, костюмери, гримери, музичні редактори, художники-декоратори, звукорежисери, музиканти, диригенти, суфлери, продюсери, світловики, хореографи).

Делікатно ставитися до інших глядачів і виконавців («Актори заслуговують на повагу», «Актори очікують на оплески», «Актори очікують на емоційний відгук», «Підтримай гру акторів власним співпереживанням»).

Театральний простір. Організація театрального закулісся: атрибути до різних видів театрів, виготовлених дітьми і дорослими: тіньовий, маріонеток, рукавичок, шкарпеток, долонь, повітряних кульок, театру «друге життя речей» (паперові стаканчики, пластикові пляшки, коробки.

Розвивати уміння дітей створювати сценічний простір: використовувати предмети інтер'єру (кімнатні рослини, меблі, картини та ін.) для декорацій.

Учити готувати атрибути для театралізованих ігор: каса з віконечком, афіші, програмки (варіанти: малюнки піктограмами, театральна афішна тумба, театральні біноклі, побутові ліхтарики для світлооформлювача, віяла й «краватки-метелики», перуки, боа.

Акторська студія. Створити умови для формування акторських навичок дітей у різних видах театрів: на фартусі, прищіпках; настільний (іграшки,

картинки, книжки-забавки), пальчиковий, тантамареска (атрибут для розігрування різних театральних сцен), leg-players («ніжки, що граються»). Учити основам ляльковедення: характерні рухи; етапи з'явлення ляльки та її поступового зникнення; характерні нахили й плавні повороти голови; узгодження координації рухів й озвучення; передавання рухами особливостей типажу (лисичка виляє хвостиком, вовк клацає зубами, хлопчик підскакує, бабуся повільно рухається); обігрування всієї площини ширми (на передньому плані, над або за ширмою, перед ширмою, з різних боків); плавний рух куліс; жести, що демонструють невербальний діалог ляльок між собою.

Формувати основи акторської майстерності: представлення персонажу (за системою запитань дорослого дитина створює міні-біографію свого героя – ім'я, родина, що любить робити, з ким дружити); вправлятися в інтонуванні та передачі голосом стану персонажів (почуття, характер, емоційне забарвлення ситуації); характерних рухів (пантоміма) дій персонажів; характерною мімікою (радісний, добрий, щирий, дружелюбний, засмучений, стривожений, зляканий, здивований, гордий, ніжний, розсерджений, обурений, задоволений, розгублений, захоплений, лютий, нетерплячий).

Пропонувати дітям за допомогою різних атрибутів створювати певні образи (маски,

горловики, театральні костюми, хустки, капелюхи, шарфи, стрічки, відріз тканини (фатін, органза), ковдри, окуляри, віяло, аксесуар «краватка-метелик», намисто, чарівна паличка, рукавички, мамині черевички, мікрофон тощо).

Орієнтовна тематика творів

Для формування глядацької культури дітей:

Українські народні казки: «Зачарована дівчинка», «Дід, баба і вовк-колядник», «Золота пшениця», «Про майстра Іванка», «Хліб і золото», «Ківш лиха», «Про неробу Юрка, маминого синка», «Котигорошко», «Кирило Кожум'яка», «Три брати й кицька», «Іван-Побиван», «Названий батько», «Мудра дівчина», «Як чоловік учив ліниву жінку» та ін.

Авторські казки: О. Пчілки «Журавель та Чапля»; О. Іваненко «Кульбабка», «Бурулька»; І. Калинця «Повітряна кулька», «Про що розповіла незабудка»; Г. Бєлєнької «Дід Мороз і морозентята», «Про що говорять іграшки», «Річечка»; В. Чухліба «Велика сила», «Зозулин льон», «Обруч»; М. Пономаренко «Харитя-походенька», «Сімейна казка», «Чарівний сон кошеняти Боні», «Домовичок Гнатко», «Найменший листочок» та ін.

Для формування виконавської культури дітей:

Пантомімічні етюди: «Хитрий зуб» В. Ладижця; «Вітер» Д. Павличка; «Птахи

прилетіли» О. Сенатович; «Приблуда» І. Січовика та ін.;

Етюди інтонаційні: «Сонях настрій загубив» М. Пономаренко; «Журилася жабка» Л. Повх;«На волю» Б. Грінченка; «Взимку» І. Блажкевич; «Дід Мороз і Весна» П. Воронька; «Дівчинка малює сонце» О. Сенатович та ін.;

Інсценування літературних творів:

- *вірші:* «Швачка», «Вітер», «Переляк» К.Перелісної; «Добрий сніговик» А. Костецького; «Заєць-побігаєць» А. Малишка; «Козак Максимко» О. Сенатовича; «Порада» А. Костецького та ін.
- *вірші-діалоги:* «Суперечки» П. Ребра; «Жолудь» В. Лучука;«Спитала птаха в сонця…» М. Сингаївського та ін.;
- *казки:*«Суниці для Наталі», «Сьома дочка», «Сумні пригоди жука-сонечка», «Як берізонька з Дубочком розмовляла», «Соловей і Жук», «Метелик та Конвалія» В. Сухомлинського;«Вітрячок» І. Січовика; «Горобець-горобчик» (віршована) В. Скомаровського; «Два півники», «Як Гусачок дорогу переходив», «Зустріч з Лісовичком» М. Пономаренко та ін.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Дитина позитивно сприймає театральну атмосферу.

Вміє емоційно реагувати на мистецьку виставу, володіє навичками прояву культурної поведінки в театрі.

Здатна до мистецької рефлексії.

Має уявлення про театр як вид мистецтва і як мистецький заклад.

Орієнтується у світі театральних професій.

Делікатно ставиться до інших глядачів і виконавців

У супроводі дорослого організовує театральний простір у закладі дошкільної освіти.

Вільно діє з атрибутами й реквізитом, використовує різні види театрів для реалізації творчого задуму та різноманітні засоби для створення театрального образу.

Застосовує вербальні та невербальні засоби для передачі характеру театральних персонажів.

Література для вихователів і батьків

1. Барб-Галль Франсуаза. Як розмовляти з дітьми про мистецтво [Текст] / пер. з франц.Софії Рябчук. Львів: Видавництво Старого Лева, 2014. 192 с.
2. Дронова О.О. Дитина у світі книги : педагогічні умови художньої творчості дошкільників. http://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2016/1/12.pdf
3. Кондратець І. В. Взаємозв’язок музичної, емоційної та рефлексивної культури у вихованні

дітей дошкільного віку / І. В. Кондратець // Музичний керівник. – 2015. – № 6. – С. 4–9.
4. Кондратець І. В. Формування рефлексивних умінь у дитини дошкільного віку. Практичний психолог. Дитячий садок. 2013. № 4. С. 52–57.
5. Макарова Л. Все про театр і дитячу театралізовану діяльність. К.: Шкільний світ. 2008. 128 с.
6. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник, друге видання, перероблене та доповнене / Г. В. Сухорукова, О. О. Дронова, Н. М. Голота, Л. А. Янцур; За заг. ред. Г. В. Сухорукової. К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. 376 с.
7. Половіна О. Мистецька освіта дошкільників: не відтворювати, а творити / Вихователь-методист дошкільного закладу. 2019. №1. С.15-22
8. Половіна О. Мистецька освіта дошкільників: свобода, творчість, інтеграція / Дошкільне виховання. 2019. № 5. С.3-8.
9. Половіна О. Свято: розважати чи розважатися? / Вихователь-методист дошкільного закладу. 2019. № 1. С.57-61.
10. Романюк І. Музичне виховання. Організація роботи у дошкільному навчальному закладі. Навчально-методичний посібник. Мандрівець. 2014. 280 с.
11. Шульга Л. М. Барвиста радість. Розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку на заняттях із

малювання. 3-є вид., виправ. й доп. / Л. М. Шульга. – Методичний посібник. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2017. – 336 с.
12. Сайт Людмили Шульги «Дивовижне поряд» https://detyart.jimdofree.com/

«ДОСЛІДНИКИ» (СЬОМИЙ РІК ЖИТТЯ)

ОСОБИСТІСТЬ ДИТИНИ

Вікові особливості психічного розвитку дітей

Діти сьомого року життя перебувають у ЗДО як виняток, їх не виділяють в окрему вікову групу. Організація їх життєдіяльності відбувається за правилами організації освітнього процесу в старшій групі. Але освітні завдання і зміст педагогічної роботи ускладнюються. Реалізуються вони за рахунок індивідуальних та групових форм роботи.

Ці діти можуть переживати психологічну кризу, що виявляється у намаганні вести першість серед дітей. Дитина розуміє й усвідомлює власні переживання (я радію, я сумую, я серджуся). У неї виникає узагальнення переживань, або «логіка почуттів». Вимогливість до себе, самолюбство, самооцінка, рівень запитів до свого успіху виникають саме у цьому віці і є наслідком усвідомлення та узагальнення власних переживань.

Ці утворення починають опосередковувати дії і вчинки дитини.

Розширюється життєвий світ дитини, сфера інтересів, сфера соціальних контактів. У сфері контактів з дорослими складається позаситуативне, «позаконтекстне» спілкування, головною рисою якого є довільність, підпорядкованість правилу. Характер спілкування з однолітками також змінюється. Виникає дружба, прихильність, турбота про інших. Спілкування дітей все більш опосередковується правилами, прийнятими в дитячих спільнотах. Крім правил спільної гри, починають працювати правила, які регулюють дитячі взаємини: правила черговості, справедливості. Щоб заслужити визнання, дитина повинна поводитись згідно з правилами. Проте зазвичай ці правила не оформлені в чіткі свідомі інструкції, а існують у формі конкретної соціальної ролі.

Діти сьомого року життя вперше починають виділяти для себе такий критерій, як соціальний статус людини (її професія, становище в суспільстві, сімейний статус). Дитина починає думати про своє майбутнє й хоче зайняти певне місце в суспільстві (начальника, ветеринара, мами). Уявлення про себе в новій соціальній ролі набуває у семирічок вигляду освоєння рольової поведінки як найбільш адекватної форми соціальної активності. Саме в ролі об’єктивується соціальна за змістом перспективна мета. Соціальний статус у групі однолітків і

виконання певної соціальної (а не ігрової) ролі стає головним сенсоутворювальним чинником їхньої діяльності. Це дає можливість говорити про те, що одним з головних новоутворень, яке виникає на межі дошкільного і молодшого шкільного віку, є здатність до соціального функціонування, тобто здійснення суспільно значимої діяльності. У сучасних умовах прагнення 7-річних дітей зайняти соціально значущу роль зазвичай і найбільш природно реалізується в позиції учня, яку займає дитина з переходом до шкільного навчання.

У цілому дитина сьомого року життя усвідомлює себе як особистість, як самостійний суб'єкт діяльності та поведінки. Її соціально-моральні почуття та емоції досить стійкі. Мотиваційна сфера розширюється за рахунок розвитку таких соціальних за походженням мотивів, як пізнавальні, просоціальні (спонукають робити добро), а також мотивів самореалізації.

Поведінка дитини починає регулюватися також її уявленнями про те, що добре і що погано. З розвитком морально-етичних уявлень безпосередньо пов'язана й можливість емоційно оцінювати свої вчинки. Дитина відчуває задоволення, радість, коли чинить правильно, добре, і збентеження, незручність, коли порушує правила, вчиняє погано. Загальна самооцінка дітей являє собою глобальне, позитивне недиференційоване ставлення до себе, що формується під впливом емоційного ставлення з боку

дорослих. У цьому віці діти володіють узагальненими уявленнями (поняттями) про свою гендерну приналежність, встановлюють взаємозв'язки між своєю гендерною роллю та різними проявами чоловічих і жіночих властивостей (одяг, зачіска, емоційні реакції, правила поведінки, прояв власної гідності). Діти, як правило, відчувають задоволення та гідність від своєї гендерної приналежності, аргументовано обґрунтовують її переваги. Вони починають усвідомлено виконувати відповідні гендерній ролі, правила поведінки у побуті, громадських місцях, спілкуванні, оволодівають різними способами дій і видами діяльності, які є домінуючими серед людей різної статі, орієнтуючись на типові особливості поведінки чоловіків і жінок; моральну цінність вчинків чоловіків і жінок стосовно одне одного. В іграх діти відображають складні соціальні події — народження дитини, весілля, свято, війна тощо. У грі може бути кілька центрів, у кожному з яких реалізується та чи інша сюжетна лінія. Діти цього віку можуть по ходу гри брати на себе дві ролі, переходячи від виконання однієї до іншої. Можуть вступати у взаємодію з кількома партнерами по грі, виконуючи як головну, так і підпорядковану роль (наприклад, медсестра виконує розпорядження лікаря, а пацієнти у свою чергу — її вказівки).

Триває подальший розвиток моторики дитини, нарощування і самостійне використання рухового

досвіду. Розширюються уявлення про самого себе, свої фізичні можливості, фізичний вигляд. В силу накопиченого рухового досвіду й досить розвинених фізичних якостей дошкільник цього віку часто переоцінює свої можливості, робить необдумані фізичні дії.

Істотно збільшується стійкість мимовільної уваги і обсяг пам'яті, що дає змогу запам'ятовувати досить великий обсяг інформації. Діти також можуть самостійно ставити перед собою завдання щось запам'ятати, використовуючи при цьому найпростіший механічний спосіб запам'ятовування — повторення. Однак, на відміну від малюків, вони роблять це або пошепки, або мовчки. Якщо задачу на запам'ятовування ставить дорослий, дитина може використовувати більш складний спосіб — логічне упорядкування: розкласти картинки, які необхідно запам'ятати, по групах, виділити основні події оповідання.

Дитина починає відносно успішно використовувати новий засіб — слово (на відміну від дітей від 5 до 6 років, які ефективно можуть використовувати тільки наочно-образні засоби — картинки, малюнки). За допомогою слова дошкільник аналізує те, що необхідно запам'ятати, групує, відносячи до певної категорії предметів чи явищ, встановлює логічні зв'язки. Але мимовільне запам'ятовування залишається найбільш продуктивним до кінця дошкільного дитинства. Для

дівчаток характерними є більші обсяг і стійкість пам'яті.

Уява дітей цього віку стає багатшою й оригінальнішою, а також більш логічною і послідовною, вона вже не схожа на стихійне фантазування дітей молодших років. Незважаючи на те, що побачене або почуте часом перетворюється дітьми до невпізнання, в кінцевих продуктах їхньої уяви чіткіше простежуються об'єктивні закономірності дійсності. Так, наприклад, навіть у найфантастичніших оповіданнях діти намагаються встановити причинно-наслідкові зв'язки, а у найфантастичніших малюнках — передати перспективу при вигадуванні сюжету гри, теми малюнка, історій. Діти не тільки утримують початковий задум, але можуть обмірковувати його до початку діяльності. Разом з тим розвиток здібності до продуктивної творчої уяви і в цьому віці потребує цілеспрямованого керівництва з боку дорослих. Без нього зберігається ймовірність того, що уява буде виконувати переважно афективну функцію, вона буде спрямована не на пізнання дійсності, а на зняття емоційної напруги і задоволення нереалізованих потреб дитини.

У цьому віці триває розвиток наочно-образного мислення, яке дає змогу дитині вирішувати більш складні завдання з використанням узагальнених наочних засобів (схем, креслень) і уявлень про властивості різних предметів і явищ. Дії наочно-

образного мислення (наприклад, при знаходженні виходу з намальованого лабіринту) дитина цього віку, як правило, виконує вже подумки, не вдаючись до практичних дій навіть у випадках ускладнень. Дошкільнята класифікують зображення предметів також за істотними ознаками, наприклад, за родовою приналежністю (меблі, посуд, дикі тварини). Можливість успішно здійснювати дії серіації та класифікації багато в чому пов'язана з тим, що на сьомому році життя у процес мислення дедалі активніше включається мовлення. Використання дитиною (слідом за дорослим) слова для позначення істотних ознак предметів і явищ приводить до появи перших понять. Звичайно ж, поняття дошкільника не є абстрактними, теоретичними, вони зберігають ще тісний зв'язок з його безпосереднім досвідом. Часто свої перші понятійні узагальнення дитина робить, виходячи з функціонального призначення предметів або дій, які з ними можна виконувати. Так, діти можуть об'єднати малюнок кішки з групою «Дикі тварини», «тому що вона теж може жити в лісі», а зображення дівчинки і сукні буде об'єднано, «тому що вона її носить».

Мовленнєві вміння дітей дають змогу повноцінно спілкуватися з різним контингентом людей (дорослими й однолітками, знайомими та незнайомими). У цьому віці діти чутливо реагують на різні граматичні помилки, як свої, так і інших людей, у них спостерігаються перші спроби

усвідомити граматичні особливості мови. Збільшується словниковий запас: діти точно використовують слова для передачі своїх думок, уявлень, вражень, емоцій, при описі предметів, переказі. Під час діалогу дитина намагається вичерпно відповісти на запитання, сама ставить запитання, зрозумілі співрозмовнику, узгоджує свої репліки з репліками інших. Активно розвивається у цей період й інша форма мовлення — монологічна. Діти можуть послідовно переказувати або розповідати. У цьому віці їх висловлювання поступово втрачають риси ситуативного мовлення. Вони активно використовують різні експресивні засоби: інтонацію, міміку, жести. З'являється мовлення-роздум. Найважливішим підсумком розвитку мовлення є те, що до кінця дошкільного періоду воно стає справжнім засобом як спілкування, так і пізнавальної діяльності, а також планування й регуляції поведінки.

Сучасні діти семирічного люблять природу, сім′ю, дитячий садок, людей, готові до спілкування, уявляють своє сучасне та майбутнє. Семирічки можуть оцінити те, без чого не зможуть обійтися, що треба оберігати. Сучасні діти активно цікавляться мобільними телефонами, комп'ютерами, Інтернетом, тому герої ЗМІ займають першочергову позицію в ієрархії цінностей. Це впливає на їх психічний стан, у семилітніх спостерігається дефіцит спілкування як з дорослими, членами своєї родини, так і з

однолітками. Соціокультурний вплив на формування системи ціннісних орієнтацій, яке в більшій мірі опосередковується засобами масової інформації – електронних ЗМІ (телебачення, система Інтернет, тощо), дуже значний.

Готовність до навчання в НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ у вимірі ціннісних орієнтацій старших дошкільників. Нову українську школу (НУШ) презентують як запоруку життєвого успіху, як школу до якої буде приємно ходити дітям, в якій будуть прислуховуватися до їхньої думки, вчити мислити, не боятися висловлювати власну думку та бути відповідальним громадянином. Суть НУШ полягає у переході від школи інформаційної, яка дає учням лише знання, до школи компетентностей XXI століття де під компетентностями розуміють динамічну комбінацію знань, умінь, цінностей та ставлень на їхній основі, які визначають здатність ОСОБИ успішно вирішувати життєві проблеми, провадити професійну і подальшу навчальну діяльність. «Канвою» розвитку учня в НУШ вважається формування 10 ключових компетентностей: 1) спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; 2) спілкування іноземними мовами; 3) математична грамотність; 4) компетентності в природничих науках і технологіях; 5) інформаційно-цифрова компетентність; 6) уміння вчитися впродовж життя; 7) соціальні і громадянські компетентності; 8) підприємливість; 9)

загальнокультурна грамотність; 10) екологічна грамотність і здорове життя. Окрім компетентностей до «канви» входить і формування наскрізних умінь, зокрема: вміння читати; уміння доносити думку; критичне мислення; логічний захист позиції; ініціативність; проблеми, ризики і рішення; емоційний інтелект; робота в команді; творчість.

Нова українська школа спрямована на формування ціннісних ставлень і суджень, які слугують основою щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством. Виховний процес в ній є невід'ємною складовою всього освітнього процесу і зорієнтований на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність).

Постає логічне запитання – як сформувати у дитини старшого дошкільного віку готовність до систематичного навчання в НУШ, як безболісно й успішно адаптувати до школи в шість років.

Сучасна модель дошкільної освіти передбачає побудову індивідуального освітнього шляху для кожної дитини, створення оптимальних умов для її гармонійного природного розвитку з забезпеченням кожній дитині щасливого дошкільного дитинства. З

огляду на БКДО як Державний стандарт дошкільної освіти в Україні, визначаються компетенції дитини за освітніми лініями. Це означає, що в цей період формуються ціннісні ставлення дитини. Все вищеозначене наочно викладено в таблицях.

Для того щоб дитина успішно могла справлятися з вимогами шкільного життя, необхідно щоб у неї був сформований певний набір якостей. Тому сучасне визначення поняття «готовність до школи» з урахуванням усіх факторів може визначатися як набір компетентностей. Готовність до НУШ – це не «програма», якій можна просто навчити.

Готовність до НУШ – системна характеристика розвитку старшого дошкільного віку, яка виявляється у сформованості базових компетенцій. *Компоненти готовності дитини до шкільного навчання та умови для успішного навчання всіх дітей, які вступають до школи.*

1. *Психофізіологічна*. Формується через розвиток здоров′язбережувальної компетенції шляхом виховання ціннісного ставлення до власного життя, здоров′я.

Психофізіологічна готовність – загальний фізичний розвиток дитини, що передбачає відповідність розвитку віковим нормам і враховує вагу, зріст, об’єм грудної клітини, тонус м’язів, пропорції, стан шкіряного покриву тощо. Важливим є стан зору, слуху, моторики (особливо дрібних м’язів кисті руки та пальців), стан нервової системи дитини: ступінь її збудливості та гальмування, сили і рухливості, загальний стан здоров′я.

Фізична готовність шестирічної дитини до школи визначається таким рівнем її фізичного

розвитку, за якого дитина спокійно може витримати певну кількість уроків в день та їх часовий відрізок, зберігаючи належну позу і при цьому не мати ризику отримання викривлення хребта.

Рекомендації дорослим.

Більше уваги приділяти здоровому збалансованому харчуванню дитини, яке повинно бути різноманітним та частим. Зменшити до мінімуму вживання «пустих, швидких вуглеводів» (солодощів, здоби, кондитерських виробів). Навчити дитину їсти «довгі, корисні, складні» вуглеводи (овочі – сирі, відварні, тушковані; фрукти; злакові каші). Забезпечити в меню дитини 50% білкової їжі – нежирного м'яса, риби, молочних продуктів, яєць. Розуміти, що в їжі повинна бути достатня кількість поліненасичених жирних кислот (Омега – 3), що впливають на розвиток клітинних мембран мозку, сітківки ока, зміцнюють імунітет, сприяють нормальному функціонуванню судин серцевої системи, допомагають покращити пам'ять і концентрацію уваги. Дорослим необхідно сформувати у дітей розуміння необхідності здорової їжі, без створення її культу**.**

Впродовж дня необхідно забезпечувати умови для розвитку м'язової системи і, особливо, розвитку дрібної моторики, оскільки у дитини з добре розвиненою дрібною моторикою легше формуються уміння логічно розмірковувати, зв'язано висловлювати свої думки, концентрувати увагу,

пригадувати. Пам'ятаймо, що до письма готують голову, а не руку, тому використовувати «зошити з підготовки руки дитини до письма» слід дозовано, враховуючи вік дитини та її психофізіологічні можливості. В життєвих ситуаціях, ігровій діяльності формуйте просторові орієнтації, координацію рухів.

2. *Особистісна готовність – прийняття дитиною нової соціальної позиції статусу школяра.* Формується через розвиток:

1) особистісно-оцінної компетенції шляхом виховання ціннісного
ставлення до особистого «Я»;

2) Родинно-побутової через розвиток ціннісного ставлення до членів
своєї родини, сім'ї;

3) соціально-комунікативної, комунікативної, ігрової, предметно-
практичної шляхом виховання поважного ставлення до дорослих, однолітків, результатів діяльності людини.

Складові особистісної готовності.

- Сформованість самооцінки та Я – концепції – усвідомлення дитиною своїх фізичних можливостей, вмінь, переживань, а також уміння адекватно оцінювати свої досягнення та особистісні якості.
- Мотиваційна готовність – сформованість соціальних мотивів (потреба у соціальному

визнанні, бажання отримання соціально значимого статусу), сформованість пізнавальних мотивів, бажання вчитися, отримувати знання.

- Вольова готовність – можливість свідомого керування своєю поведінкою та діяльністю, цілепокладання та збереження цілей, здатність до здійснення вольового зусилля, певний рівень організованості, довільності поведінки і діяльності як здатності підпорядковувати свої дії вимогам «треба», а «не хочу», уміння будувати свою поведінку у відповідності з встановленими правилами, здійснення дій за встановленими зразками.
- Емоційно-почуттєва готовність – здатність самостійного керівництва особистими почуттями, підпорядкування їх мисленню, коли дитина засвоює норми моралі і співвідносить з ними свої вчинки. Розуміння не лише своїх почуттів, а й переживань інших людей, базових емоцій (радість, образа, смуток, страждання тощо). Засвоєння дитиною соціальних норм прояву почуттів, відсутність імпульсивних реакцій, сформованість вищих почуттів – естетичних (почуття прекрасного), інтелектуальних (радість пізнання), моральних.

- Комунікативна готовність – готовність до довільного й продуктивного спілкування в контексті учбової діяльності, наявність комунікативної ініціативи. У спілкуванні з дорослими й однолітками уважне ставлення до їхніх переконань, прояв ввічливості у спілкуванні, дотримання морально-етичних норм. Дитина вже здатна керувати своїми емоціями, розуміє необхідність спілкування, контролює свої бажання. Проявляє готовність вступити в діалог, вислухати не перебиваючи, дивлячись в обличчя співрозмовника.

Рекомендації дорослим.

Розповідайте свої цікаві історії про школу, вчителів, нових шкільних друзів з якими товаришуєте і зараз, цікаві подорожі усім класом, цікавинки шкільного життя тощо.

Надавайте дитині більше самостійності. Самостійність у виконанні буденних справ – запорука успішності у шкільному навчанні.

Культивуйте повагу до людей у словесних і поведінкових проявах. Стимулюйте до колективної взаємодії з однолітками. Це важливо для того, щоб дитина змогла в подальшому вписатися у шкільний колектив і почувати себе в ньому комфортно, оскільки в школі досить багато групових форм роботи.

3. *Інтелектуальна готовність.* Формується через розвиток:

1) Художньо-практичної компетенції шляхом виховання ціннісного ставлення до проявів естетичного, творчості;

2) Сенсорно-пізнавальної, математичної – вихованням ціннісного ставлення до інформації, пізнання;

3) Мовленнєвої - вихованням ціннісного ставлення до української мови;

4) Природничо-екологічної – ціннісним ставленням до природи, розумінням її закономірностей.

Характеристикою інтелектуальної готовності до школи є певний

розвиток пізнавальних процесів:

- *Увага.* Можливість тривлий час зберігати зосередженість. Здатність спрямовувати та концентрувати увагу на декількох предметах одночасно.
- *Мовлення.* Вміння адекватно й доречно спілкуватися українською мовою в різних життєвих ситуаціях. Сформованість фонетичної, лексичної, граматичної, діалогічної, та монологічної сторін мовлення.
- *Сприйняття та сприймання.* Вміння орієнтуватися в якостях і просторових відношеннях предметів. Сформованість загально вироблених уявлень про сенсорні

еталони кольору, форми, величини тощо, на основі яких розвивається цілеспрямоване й планомірне обстеження предметів, усвідомлення уявлень про властивості предметів.

- *Пам'ять.* Оволодіння умінням виділяти й засвоювати мнемічні засоби й прийоми (прийом логічного групування матеріалу тощо). Здійснення самоконтролю в процесі запам'ятовування – вміння співвідносити отримані результати діяльності із запланованим.
- *Уява.* Самостійне створення в уяві різноманітних образів (творча уява).
- *Мислення.* Сформованість мисленнєвих операцій: узагальнення, порівняння, абстрагування, класифікації, установлення причинно-наслідкових зв'язків, розуміння взаємозалежностей, здатність розмірковувати. Сформованість початкових математичних уявлень, просторово-графічна підготовка.

Рекомендації дорослим.

Забезпечте умови для самостійної ігрової та інших продуктивних видів діяльності дітей (малювання, ліплення, конструювання тощо), в яких розвиваються вищі форми регуляції діяльності – планування, корекція, контроль. Читайте дітям казки і

оповідання, пропонуйте їм складати розповіді і вірші, відвідайте бібліотеку, формуйте пізнавальні інтереси, повагу до знань.

Література на допомогу вихователю і батькам.

1. Компас у світі ціннісних орієнтацій дошкільника : навчальний посібник / Т. О. Пироженко, С. О. Ладивір, Л. І. Соловйова та ін. К.: Видавничий дім «Слово». 2016. 56 с.
2. Прийняття дитиною цінностей : посібник / Пироженко Т.О., Карабаєва І.І., Ладивір С.О. та ін.; за ред. Т. О. Пироженко. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2018. 240 с.
3. Ладивір С. *Радість розвитку. Взаємодія дорослого з дитиною.* Бібліотека «Шкільного світу» . Київ. 2013. 158 с.
4. Ладивір С.О. *Інтеграційний підхід в організації процесу прищеплення дітям дошкільного віку базових цінностей*. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ. 2013. 1 (9). 148-166 с. http://lib.iitta.gov.ua/4569/
5. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі: навч.-метод.посібник / Т. О. Пироженко, Л. І. Соловйова та ін. К.: Видавничий дім «Слово». 2016. 248 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДИТИНИ

ЗДОРОВ'Я ТА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК

Освітні завдання: *Оздоровчі:* виховувати свідоме ставлення до оздоровлення, самостійність при виконанні оздоровчих процедур; потребу слідкувати за своїм зовнішнім виглядом.

Освітні: розвивати координаційні здібності (вміння розрізняти темп і амплітуду рухів, почуття часу і простору); домагатися природності та легкості виконання рухів; розвивати дрібну моторику. Сприяти *пізнавальній активності:* пояснювати значення фізичних вправ, загартувальних процедур, засобів оздоровлення, доступних розумінню дітей знань з галузі гігієни, медицини і фізичної культури. Сприяти *мовленнєвій активності:*збагачувати словник спортивною термінологією; ознайомлювати з різними видами спорту і визначними подіями спортивного життя в країні.

Виховні: сприяти *соціально-моральній активності:* виховувати чесність, справедливість, вчити домовлятися, уникати конфліктів у процесі виконання рухових дій; сприяти *емоційно-ціннісній активності:* виховувати витримку, самостійність, наполегливість, ініціативність; формувати бажання та потребу у систематичних заняттях фізичними вправами, самостійно брати участь у рухливих іграх та організовувати рухову діяльність.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ

Формування культурно-гігієнічних навичок.

Привчати дітей здійснювати контроль за дотриманням особистої гігієни: закріплювати навички догляду за чистотою тіла (миття рук, ніг, обличчя тощо), зубів, стежити за охайністю зачіски, своєчасно користуватися носовичком/ серветкою, користуватися лише особистими предметами гігієни. Закріплювати навички культури харчування: ретельно пережовувати їжу, правильно використовувати столові прибори, серветку; полоскати рот після їжі. Вчити правильно поводити себе за столом: сидіти прямо, не класти лікті на стіл, розмовляти тихо.

Загартування. Забезпечити щоденне достатнє (4 години) перебування дітей на свіжому повітрі, влітку - постійно. У групових приміщеннях, шляхом систематичного провітрювання, підтримувати температуру повітря у межах 20-19°С; вологість повітря – у межах 60%.

Денний сон організовувати при температурі повітря у спальній кімнаті 15°С. Загартовувати дітей прохолодним повітрям під час ранкової гімнастики, гімнастики після денного сну, занять з фізичної культури (як у попередніх групах).

Продовжувати виконувати всі види загартування, як у попередніх групах.

Проводити багаторазове умивання упродовж дня прохолодною (холодною) водою, полоскати рот і

горло прохолодною (холодною) водою після прийому їжі.

Загартувальні процедури проводити під контролем лікаря.

Фізкультурно-оздоровча робота.

Виховувати у дітей звичку до щоденного виконання ранкової гімнастики та гімнастики після денного сну (тривалість 10-12 хв).

Щоденно проводити заняття з фізичної культури тривалістю 35-40 хвилин: 2 рази на тиждень - заняття за типовою структурою (у фізкультурній залі та з 15 квітня по 15 жовтня на повітрі), 3 рази на тиждень - комплекси фізичних вправ на повітрі та піший перехід. Привчати дітей виконувати 7-8 загальнорозвивальних вправ, повторюваність кожної вправи – 10-12 разів, повторюваність стрибків – 20-24 рази. У період з 15 квітня по 15 жовтня щоденно включати у зміст фізкультурних занять вправи з м'ячем, проводити рухливі ігри та ігрові вправи з м'ячем під час прогулянок. Упродовж дня створювати сприятливі умови для активної спільної рухової діяльності дітей під час рухливих ігор (кількість: 8 ігор залежно від пори року). Тривалість рухливої гри для дітей – 15 хв. Привчати дітей самостійно організовувати рухливі ігри та виконувати фізичні вправи на прогулянці.

Проводити 1 раз на місяць день здоров'я. Проводити 2 рази на місяць фізкультурні розваги, 2 рази на рік фізкультурні свята. Залучати дітей до підготовки фізкультурних свят та активної участі у колективних іграх.

Здоров'язбережувальна діяльність.

Організовувати процеси життєдіяльності дітей відповідно до правил охорони їх життя і здоров'я. Створювати середовище, в якому дитині приємно й безпечно знаходитися; виявляти повагу до дитини; забезпечувати демократичний стиль спілкування, створювати умови для вільного вибору самоцінних видів діяльності.

Дотримуватися санітарно-гігієнічних норм, забезпечувати ситуацію успіху у руховій діяльності для кожної дитини.

Проводити ранкову гімнастику, гімнастику після сну, заняття з фізичної культури з використанням варіативних профілактичних та фізкультурно-оздоровчих технологій.

Проводити щоденно між заняттями фізкультпаузи з використанням варіативних профілактичних та фізкультурно-оздоровчих технологій.

Спільно з медичними працівниками здійснювати оздоровчо-профілактичні заходи.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА

ВПРАВИ З ОСНОВНИХ РУХІВ

Вправи з ходьби. Ходити в колоні по одному, парами, змінюючи напрям, з різним положенням рук, подоланням перешкод, гімнастичним кроком, у присіді та напівприсіді, у повільному темпі 40-45 хв; з перешикуванням у пари, трійки, четвірки в одному темпі, схресним кроком, випадами; із заплющеними

очима 4-5 м, спиною вперед; ходити, правильно обираючи будь-який спосіб ходьби залежно від умов.

Вправи з бігу. Бігати по обмеженій площі залу, майданчика, не наштовхуючись один на одного; зі зміною напряму, по колу, «змійкою», високо піднімаючи коліна, переступаючи через невисокі (10-15 см) перешкоди, м'ячі. Бігати стрибками; широким кроком через перешкоди висотою 10-15 см; із середньою швидкістю 100-150 м по 3-4 рази, у повільному темпі – до 3-3,5 хв; із відведенням назад зігнутих у колінах ніг (10-20 с), повторювати 2-3 рази в чергуванні зі звичайним бігом чи ходьбою; у поєднанні з іншими рухами (ведення м'яча, стрибками, зі скакалкою); піднімаючи вперед прямі ноги (10-20 с), повторювати 2-3 рази в чергуванні зі звичайним бігом чи ходьбою; спиною вперед, зберігаючи напрям та рівновагу; зі скакалкою, м'ячем, по дошці, лаві, колоді; з високого старту, з різних стартових позицій. Пробігати 10 м з найменшою кількістю кроків. Бігати наввипередки 25-30 м.

Вправи зі стрибків. Стрибати на обох ногах на місці з поворотом кругом; рухаючись уперед із затиснутим між ногами мішечком із піском або м'ячем. Стрибати в пісок з висоти 35-40 см у позначене місце та з поворотом ліворуч, праворуч. Підстрибувати на місці і з розбігу (3-4 кроки), намагаючись дістати предмет, підвішений на 25-30 вище від піднятої вгору руки дитини. Стрибати по черзі на правій, лівій нозі, просуваючись уперед на 5-6 м; на одній нозі, рухаючись уперед і

штовхаючи перед собою маленький предмет (м'яч, камінчик). Стрибати в довжину з місця 100-110 см, приземлюючись на м'який ґрунт; у висоту (50-55 см) і довжину (180-200 см) з прямого розбігу на відстані 10-12 м – способом «зігнувши ноги». Стрибати через довгу і коротку скакалки різними способами. Перестрибувати через 6-8 набивних м'ячів. Стрибати по гімнастичній лаві з просуванням уперед. Стрибати по похилій дошці вгору, вниз. Стрибати через лінію, мотузку на одній нозі вперед, назад, вліво, вправо, на місці та з просуванням уперед. Стрибати з висоти із положення стоячи спиною вперед, з поворотом на 180. Стрибати на предмет висотою 40 см з декількох кроків поштовхом однієї ноги.

Вправи у киданні, ловінні, метанні. Підкидати м'яч і ловити його обома руками до 20 разів підряд. Кидати м'яч один одному обома руками від грудей, з-за голови, з відскоком від підлоги з відстані 3-4 м. Кидати м'яч, мішечок з піском (маса 200 г), шишки на дальність (7-12 м) способом із-за спини через плече. Підкидати м'яч на землю, об стінку і ловити його обома руками, підкидати м'яч угору і ловити його після виконання додаткових рухів (оплеску в долоні перед грудьми, під колінами, за спиною). Накидати кільця на стрижень з відстані 4-4,5 м правою та лівою рукою. Кидати м'яч обома руками через сітку, натягнуту на висоті 1,3-1,4 м від землі до верхнього її краю, з відстані 2-2,5 м. Кидати м'яч, торбинки з піском у горизонтальну та вертикальну ціль правою і лівою рукою з відстані 4,5-5 м різними

способами. Перекидати набивні м'ячі (маса 1 кг) один одному. Кидати м'яч (діаметр 20-25см) однією та обома руками знизу та з-за голови в кільце, прикріплене на висоті 1,8-2,2 м від землі. Кидати предмети в ціль, яка рухається (м'яч, обруч).

Вправи у повзанні, підлізанні, пролізанні, перелізанні, лазінні. Лазити по гімнастичній стінці, драбинці (висота 2,2-2,5м), перелізати з одного прольоту стінки на інший приставним кроком. Перелізати через лаву, колоду. Пролізати в обруч (грудьми вперед, спиною вперед, лівим і правим боком, зверху вниз, знизу вгору), підлізати під дугою (висота 40-50 см) прямо та боком. Повзати по гімнастичній лаві на животі, спині, підтягуючись руками і відштовхуючись ногами. Повзати по гімнастичній лаві на карачках назад. Повзати по підлозі, лаві, колоді, в упорі стоячи на колінах і спираючись долонями рук, по-пластунськи. Підлізати під гімнастичну лаву. Повзати по похилій дошці, лазити по похилій драбині (кут нахилу 25-30°) в упорі стоячи. Лазити по гімнастичній стінці змінним кроком ритмічно, легко. Повзати на карачках животом уверх з опорою на ступні та долоні. Лазити на карачках по горизонтальній драбині, піднятій на висоті 50 см. Лазити по гімнастичній стінці, злізати по діагоналі. Лазити по гімнастичній стінці вгору по одному прольоту, вниз – по діагоналі; по мотузяній драбинці довільним способом; між рейками парканчика. Лазити по канату на довільну висоту.

Вправи з рівноваги. Ходити і бігати прямо; ходити боком по дошці, лаві (ширина 15-20 см, висота 40 см), горизонтальній і похилій колоді (діаметр 20 см). Переступати через палиці, мотузок, підняті на висоті 30-35см. Ходити по гімнастичній лаві, колоді, підкидати м'яч угору (під крок лівої ноги) і ловлячи його обома руками (під крок правої); переступати через предмети (кубики, м'ячі), які покладено на відстані кроку один від одного. Ходити по гімнастичній лаві, виконувати повороти, присідання, підстрибування, елементи танцю. Ходити по гімнастичній лаві, колоді назустріч один одному, на середині розминутися, підтримуючи партнера за плечі, лікті. Ходити по вузькій рейці гімнастичної лави прямо та боком; з різними положеннями рук (в сторони, вперед, долоні на потилиці та ін.). Ходити по лаві, на кожен крок високо піднімати ногу, робити під нею оплеск. Повзати по гімнастичній лаві на карачках з мішечком на спині. Ходити з торбинкою (маса 500-700 г) на голові по дошці, гімнастичній лаві, колоді. Ходити по шнуру на високих карачках: ступні на шнурі, долоні справа і зліва від шнура. Стояти на носках на одній нозі, заплющуючи за сигналом очі; те саме, стоячи на кубі, гімнастичній лаві, колоді, а також повертатися кругом, роблячи змах руками вгору. Ходити по гімнастичній лаві, посередині пролізти в обруч, під натягнуту мотузку (висота 50 см). Балансувати на великому набивному м’ячі (маса 3 кг). Стоячи на лаві, підстрибнути вгору, м’яко приземлитися. Ходити по лаві, посередині

перестрибнути через мотузку (висота 20 см), йти далі. Кидати і ловити м'яч парами, стоячи на лаві. Встати і сісти, утримуючи на голові мішечок з піском. Після бігу, стрибків зробити ластівку.

ЗАГАЛЬНОРОЗВИВАЛЬНІ ВПРАВИ

Вправи для рук і плечового пояса. Піднімати одночасно руки вперед і вгору, підводячись на носки з положення стоячи. Розводити руки в сторони з поворотом вправо, вліво, з положення руки за голову (стоячи і сидячи).

Піднімати й опускати плечі. Обхват правою рукою лівого плеча, лівою рукою – правого плеча, потім розводити руки в сторони і знову обхват плечей. Енергійно розгинати вперед зігнуті в ліктях руки («бокс»). Відводити лікті назад двічі-тричі, випрямляти руки в сторони з положення руки перед грудьми, зігнуті в ліктях. Колові рухи вперед і назад по черзі і разом прямими руками. Виконувати різноманітні рухи руками, лежачи на підлозі.

Вправи для ніг. Присідати, піднімаючи руки вперед, угору з предметами і без них. Присідати, торкаючись спиною і потилицею стіни. Піднімати по черзі зігнуті в колінах ноги, перекладати під ними предмети з однієї руки в іншу. Переступати вперед і назад через палицю або обруч, що знаходиться в руках. Захоплювати пальцями ніг предмети, сидячи на підлозі підтягувати ноги, випрямляти їх, перекладати предмети пальцями ніг праворуч і ліворуч.

Вправи для тулуба. Повороти тулуба праворуч і ліворуч. Нахили тулуба в сторони при різному положенні рук. Нахили тулуба якомога нижче вперед, торкаючись руками підлоги (брати і класти предмети біля носка правої або лівої ноги збоку). Піднімати, опускати витягнуті ноги, сидячи на підлозі й спираючись ззаду руками, переносити одночасно обидві ноги через палицю, скакалку. Нахили до правого та лівого коліна і торкання їх лобом (допомагати собі руками), сидячи на підлозі, склавши ноги навхрест. Стоячи на колінах, сідати і вставати. Піднімати ноги, зігнуті в колінах, та виконувати рухи ними («велосипед»), лежачи на спині. Піднімати одночасно обидві витягнуті ноги, лежачи на спині.

Танцювальні вправи. Невимушено рухатися відповідно до характеру та темпу музики; узгоджувати рухи з музичними фразами.

ВПРАВИ НА РОЗВИТОК ПРОСТОРОВИХ ОРІЄНТУВАНЬ

Самостійно швидко шикуватися в колону по одному, парами, в коло, у кілька колон (ланок), шеренгу. Рівнятись у колоні, шерензі, колі. Перешиковуватися з одного кола в кілька. Повороти праворуч, ліворуч. Перешиковуватись з колони по одному В колону по чотири, розходитись праворуч, ліворуч і змикатись в пари, четвірки. Розраховуватися на «перший – другий», після чого перешиковуватись з однієї шеренги в дві.

РУХЛИВІ ІГРИ ТА ІГРОВІ ВПРАВИ

Ігри з ходьбою, бігом, на утримання рівноваги: «Два Морози», «Зміни прапорець», «Дожени свою пару», «Сміливіше вперед!», «Рибалки і рибки», «Швидко візьми, швидко поклади», «Визволяй!», «Совонька», «Третій зайвий», «Трактористи», «День і ніч», «Квачі парами», «Шуліка», «Пастух і вовк», «Заєць без хатки», «Білка, жолуді, горіхи», «Слухай сигнал!», «Море хвилюється», «Білі ведмеді», «Вільне місце».

Ігри з повзанням і лазінням: «Пожежники на навчанні», «Мисливці й мавпи», «Розвідники», «Птахи в клітці».

Ігри з киданням та ловінням предметів: «Мисливці й звірі», «Квач з м'ячем», «Хто далі кине», «Не давай м'яча ведучому», «Передай і встань!», «Влучи в м'яч», «Снігові кола», «Влучи в кільце», «Влучи м'ячем», «М'яч середньому», «Хто більше», «М'яч у повітрі», «Вантаження кавунів», «Переправа», «Спіймай м'яч», «М'яч через шеренгу».

Ігри зі стрибками: «Вовк у рові», «Горобці - стрибунці», «Горобці й білий котик», «Жаби й чапля» «Стрибуни», «Бій півнів», «Класи».

Ігри на орієнтування у просторі: «Група, струнко!» «Подоляночка», «Як у нас біля воріт», «До свого прапорця!», «Зозуля», «Карлики і велетні».

Ігри на обмеженому місці (на веранді, під навісом): «Хто перескочить?», «Гонка», «Палиця, що падає», «Вартовий», «Луна», «Руки сусіда».

Ігри за столом: «Хто сильніший», «Веселі читачі», «Перевір свою пам'ять», «Веселі футболісти».

Атракціони:.«Хто перший витягне скакалку», «Удвох на трьох ногах», «Злови рибку», «Футболіст», «Примхлива ноша», «Потрапити в обруч».

Естафети, змагання: «Перетягування мотузки», «Біг пінгвінів», «Дні тижня», «М'яч назустріч», «Швидше в обруч», «Естафета з кеглями», «Стрибки командою, «Тачки», «Передай м'яч», «Біг в обручах», «Зустрічна естафета», «Естафета з прапорцями», «Естафета з викликом номерів», «Зустрічна естафета з перешкодами», «Естафета парами», «Естафета з веденням м'яча».

Українські народні рухливі ігри: «Жнива», «Грибок», «Довга лоза», «Качки і рибалки», «Горішки», «Двоє – мало, третій – зайвий».

Доріжка перешкод. Виконувати різні рухові завдання, вправляючись в основних рухах.

ІГРИ СПОРТИВНОГО ХАРАКТЕРУ

Бадмінтон. Правильно тримати ракетку, бити волан, перекидаючи його на бік партнера (без сітки, через сітку або мотузок). Вільно рухатися по майданчику, намагаючись не пропустити волан.

Ігри та ігрові вправи: «Підбий волан , «Попади в обруч», «Хто далі?», «Волан по колу», «Попади в кільце чи щит».

Городки. Кидати биту від плеча і збоку, зберігаючи правильне вихідне положення (півоберта

до кону з опорою на праву ногу, що стоїть позаду). Знати чотири-п’ять фігур. Уміти вибивати городки з кону (відстань 6 м) і півкону (3 м).

Ігри та ігрові вправи: «Збий кеглю», «Точно в ціль», «Хто швидше зіб’є фігуру».

Баскетбол. Передавати м’яч один одному: обома руками від грудей, однією рукою від плеча. Передавати м’яч один одному обома руками від грудей у русі. Ловити м’ячі на різній висоті (на рівні грудей, над головою, збоку, знизу, біля підлоги тощо), з різний боків. Кидати м’яч у кошик обома руками із-за голови, від плеча. Вести м’яч однією рукою, перекидаючи його з однієї руки в іншу, рухаючись у різних напрямках: зупиняючись і знову рухаючись за сигналом; грати за спрощеними правилами.

Ігри та ігрові вправи: «Піймай м’яч», «Передав - сідай», «Проведи м’яч до прапорця», «Будь уважним».

Футбол. Передавати м’яч один одному з пересуванням у парах на відстань 5-6 м. Вести м'яч по майданчику: по прямій, «змійкою» між розставленими предметами (кубики, кеглі), із зупинкою м’яча за сигналом. Вести м’яч 6-8 м і забивати правою і лівою ногою у ворота. Вивчити дії з м’ячем воротаря: ловіння м’яча обома руками, відбивання кулаками та введення м’яча у гру (удар по нерухомому м’ячу). Грати у футбол за спрощеними правилами.

Ігри та ігрові вправи: «Влучи у предмет», «Не пропусти м’яч», «Зустрічна естафета з м’ячем», «М’яч ведучому», «Дальній удар».

Хокей. Проводиться на снігу без ковзанів (взимку) та на траві (в теплу пору року). Вести шайбу ключкою, не відриваючи її від шайби, прямо і «змійкою». Виконувати удари по шайбі, влучати шайбою у ворота.

Ігри та ігрові вправи: «Естафета «змійкою», «Естафета з шайбою», «Влучи шайбою в коло», «Вибий кулю».

Настільний теніс. Правильно тримати ракетку, виконувати підготовчі вправи з ракеткою і м'ячем (підкидати і відбивати м'яч ракеткою трохи вгору, підкидати і відбивати м'яч з ударом об підлогу, стінку). Перебивати м'яч через сітку після відскоку від столу, грати в теніс за спрощеними правилами.

Ігри та ігрові вправи: «Попади в ціль», «Закоти м’яч у ворота», «Хто швидше», «Качати м’ячі у парах», «Піймай м’ячик».

ВПРАВИ СПОРТИВНОГО ХАРАКТЕРУ

Катання на санках. Спускаючись з гірки, підняти предмет (сніжку, прапорець, гілочку тощо). Виконувати ігрові завдання: проїжджати у «ворітця», влучати сніжкою в ціль, хто далі проїде.

Ігри та ігрові вправи: «Естафета на санках», «Хто перший до прапорця?», «Арка», «Хто далі проїде?», «Хто швидше?», «Підніми предмет».

Ходьба на лижах. Ходити поперемінним кроком по лижні один за одним. Ходити на лижах по пересічній місцевості, яка має невеликий схил і рівні ділянки. Робити повороти переступанням на місці кругом (праворуч, ліворуч). Підніматися на гірку різними способами: ступаючи кроком, «напів'ялинкою», «ялинкою», «драбинкою». Спускатися з гірки (кут підйому до 20°) без палиць, гальмуючи під час спуску: «напівплугом», «плугом». Проходити на лижах 600-800 м у середньому темпі, 2 -2,5 км – у повільному темпі.

Ігри: «Зустрічна естафета», «Пройди і не зачепи», «Естафета з перенесенням лижних палиць», «Квач на лижах», «Поміняй прапорець».

Катання на велосипеді. Кататися на двоколісному велосипеді по колу, «змійкою», робити повороти праворуч, ліворуч, гальмувати. Керувати велосипедом однією рукою (правою, лівою), сигналити другою. Кататись на самокаті, відштовхуючись правою або лівою ногою.

Ігри та ігрові вправи: «Вісімка», «Зі склянкою води», «Попади у ціль», «Весела парочка».

Плавання. Ковзати на грудях та на спині, відштовхуючись ногами від бортика басейну. Під час ковзання перевертатись з грудей на спину і навпаки («гвинт»). Робити вдих і потім видих (до десяти разів підряд). Те саме – в упорі, лежачи на прямих руках (або тримаючись за поручень) з поворотом голови під час вдиху. Ковзати на грудях з видихом у воду: ковзати на спині, чергуючи вдих і видих. Плавати на грудях та на спині на дистанцію 10-15 м.

Ігри у воді: «Брід», «Щука», «Карасі і коропи», «Дивись уважно», «Вудочка», «Я пливу», «Торпеди», «Квач», «Хто швидше».

ПІШІ ПЕРЕХОДИ (ДИТЯЧИЙ ТУРИЗМ)

Піші переходи, прогулянки за межі ЗДО. Ходити у природному для дітей темпі в два переходи (по 35-40 хв. кожний).

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Оздоровчий аспект: - основні рухи виконує природно, легко, чітко; - уміє слідкувати за зовнішнім виглядом; - самостійно виконувати оздоровчі процедури; - намагається контролювати поставу.

Освітній аспект: -розуміє значення фізичних вправ, рухової діяльності, загартувальних заходів, дотримання правил особистої гігієни та самообслуговування для власного здоров'я, фізичного розвитку, фізичної підготовки до навчання у школі, до життя; - із задоволенням виконує підготовчі вправи до ігор спортивного характеру, бере активну участь у цих іграх; - уміє зберігати рівновагу, координує рухи рук і ніг;

- активно використовує рухові уміння та навички у самостійній руховій та інших видах діяльності;

- правильно виконує техніку різних видів стрибків, метання, виявляють інтерес до результатів; виконують різні види та способи лазіння; вправи з рівноваги виконують на більш вузькій та вищій

площі опори; катаються на велосипеді; плавають, ходять на лижах;
- має уявлення про види спорту та видатних спортсменів;
Виховний аспект: в рухливих іграх, ігрових вправах, іграх та вправах спортивного характеру виявляє активність, самостійність; цілеспрямованість та наполегливість в оволодінні елементами техніки основних рухів, ігор та вправ;
- виявляює позитивні емоції, чесність, витримку, вміння зосереджуватися під час виконання рухових дій;
- намагається досягти якісного виконання рухових дій;
- звертає увагу на красу, ритмічність, пластичність та витонченість рухів.

Література на допомогу вихователям і батькам:

15. Бєлєнька Г.В. Здоров'я дитини – від родини / Г.В. Бєлєнька, О.Л. Богініч, М.А. Машовець. – К.: СПД Богданова А. М., 2006. – 220 с.
16. Богініч О. Л., Бабачук Ю.М. Рухливі ігри та ігрові вправи з елементами спортивних ігор для дітей дошкільного віку. Тернопіль : «Мандрівець», 2014. 224 с.
17. Богініч О. Л. Фізичне виховання дошкільників засобами гри : навч.-метод. посіб. К.: СП «ЧИП», 2001. 126 с.

18. Вільчковський Е., Курок І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с.
19. Вільчковський Е. С. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2008. 128 с.
20. Дитячі ігри та розваги : попул. посіб. для педагогів, дітей та батьків / упоряд. І. Січовик. К. : Видавничий центр "Просвіта", 2004. 423 с.
21. Фізичне виховання, основи здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / О. Л. Богініч, Н. В. Левінець, Л. В. Лохвицька, Л. А. Сварковська. – К.: Генеза, 2013. – 127 с.

ДИТИНА У СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ

Освітні завдання:

- розвивати сенсорну культуру: збагачувати уявлення про всі кольори спектру та ахроматичні кольори, про зовнішні структурні ознаки площинних та об'ємних геометричних фігур, про особливості властивостей матеріалів предметів та об'єктів;
- виховувати інтерес до вирішення математичних завдань у різних видах діяльності

- поглиблювати і розширювати уявлення про елементи математики у визначених змістових розділах.
- формувати потребу використовувати набуті сенсорні та математичні компетентності в різних видах діяльності.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Розвиток сенсорної культури. Сенсорні еталони	Продовжувати формувати вміння розрізняти назви сенсорних еталонів (колір, форма, величина) та використовувати їх у самостійній діяльності. Вправляти в умінні порівнювати предмети за кольором, формою, величиною, смаком, запахом, розрізняти властивості і якості предметів, визначати 5-7 додаткових кольорів, відтінків кольору, змішувати кольори для отримання потрібного кольору та відтінку. Пропонувати для класифікації та упорядкування за кількісними та якісними (4-5) ознаками предмети, геометричні фігури та їх сукупності. Вправляти в умінні розташовувати предмети у напрямку зростання чи зменшення певної (або кількох) ознаки.

	Продовжувати вчити визначати розташування предметів та об’єктів у просторі (близько, далеко, ліворуч, праворуч, всередині, під, над, біля, зверху, знизу, позаду, попереду), орієнтуватися на площині аркуша паперу, книги. Вправляти у складанні орнаментів, малюнків з використанням геометричних фігур, різних за величиною, формою, кольором, розрізненні та називанні геометричних фігур (ромб, трапеція, призма, піраміда, конус та ін.), здійсненні класифікації фігур за зовнішніми структурними ознаками (трикутні, чотирикутні, п’ятикутні, шестикутні, багатокутні, округлі і т.п.), розумінні взаємозв’язку між плоскими та об’ємними геометричними фігурами. Продовжувати формувати розуміння особливостей властивостей матеріалів – різні види паперу, картону, тканин, дерева, металу, гуми та ін. - , усвідомлений вибір їх для власної продуктивної діяльності. Поглиблювати уявлення про властивості часу, часові поняття (доба, на світанку, в сутінках, опівдні, опівночі, вдень, вночі; тиждень, місяць, рік), визначати

	тривалість секунди, хвилини, години за допомогою годинника та за діяльністю. Формувати відчуття часу та вміння помічати його плинність. Формувати уміння використовувати еталони для сенсорного аналізу, визначаючи в подібних предметах відмінності, а в різних – схожість.
Формування уявлень про множину	Поглиблювати уявлення про можливості об'єднання предметів у різні множини, розуміти узагальнене значення слів, що їх позначають: посуд, одяг, меблі, транспорт тощо. Вправляти в об'єднанні двох груп предметів і визначенні кількості за допомогою перелічування усіх предметів (у межах десяти), а також у вилученні частини предметів за будь-якою ознакою із множини (у межах десяти). Порівнювати дві множини за кількістю і визначати відношення між їх елементами: «На скільки більше?», «На скільки менше?», «Порівну», «Стільки ж». Використовувати поняття *однаково, порівну, стільки, скільки* у спілкуванні на організованих формах роботи та в самостійній діяльності, встановлювати різноманітні взаємозв'язки.
Формування	Вправляти в лічбі предметів у межах

уявлень про число	10 (розміщення предметів хаотичне, лінійне, по колу). Поглиблювати уявлення про зв'язки між числами натурального ряду, вправляючи в умінні збільшення або зменшення числа на 1. Формувати уявлення про склад числа в межах першого десятка. *Додатковий зміст педагогічної роботи:* Поглиблювати вміння оперувати числами від 1 до 10, від будь-якого числа до 10, від 10 до будь-якого числа — порядкова і кількісна лічба, лічба у прямому і зворотному порядку. Учити порівнювати числа на основі попереднього встановлення відношень між предметними множинами, упорядковувати числові картки (у бік збільшення чи зменшення) у зростаючому або спадаючому порядку. Розуміти склад числа у межах 10 за допомогою розкладання предметних множин на дві частини. Формувати уміння оперування українськими монетами та купюрами у різних ігрових ситуаціях (1, 2, 5, 25, 50 копійками та 1, 2, 5, 10 гривнями).

Додавання і віднімання	*Додатковий зміст педагогічної роботи:* Продовжувати знайомити з цифрами, як знаками чисел та їх написанням, використанням в різних видах практичної діяльності. Продовжувати вчити читати приклади, пояснювати прості зміни (причинно-наслідкові в рядках), вирішувати логічні задачі. Вправляти в прийомах прилічування (додавання) та відлічування (віднімання) по 1, 2, 3. Формувати уміння складати та розв'язувати задачі різних типів: зменшення і збільшення на одиницю, збільшення і зменшення на кілька одиниць.
Ознайомлення з величиною предметів	Закріплювати уміння використовувати еталонні та інші способи вимірювання висоти, ширини, товщини, довжини предметів, об'єму рідких та сипких речовин. Вправляти у вимірюванні довжини відрізків і побудові відрізків заданої довжини за допомогою лінійки. Вправляти у побудові упорядкованих послідовних рядів на основі параметрів величини та маси.
Орієнтування у просторі	Визначати просторове розміщення на площині (на столі, в зошиті),

	проміжні напрямки (верхній правий кут, нижній лівий тощо). Вправляти у використанні в мові термінів, що означають різні напрямки і просторові відношення між предметами. Вчити орієнтуватися за схемами, планами та розуміти їх як моделі просторового розміщення, визначати місце розташування предметів на таблиці прямокутної форми із зображенням двох-трьох рядків і стовпчиків за двома координатами — назвою рядка і стовпчика, а також розташування одного предмета відносно іншого.
Орієнтування у часі	Учити розуміти календарні міри часу (тиждень, місяць, рік): у тижні — 7 діб, у місяці — 4 тижні, 12 місяців складають 1 рік, у році — 4 сезони, в кожному — по 3 місяці. Вправляти дітей у вивченні назв місяців, їх послідовності, характерних ознак кожного, розумінні сезонних змін — рання-пізня весна, рання-пізня осінь, середина літа, зима; розумінні та використанні поняття *міжсезоння*. Формувати і розвивати у дітей відчуття часу при виконанні різних завдань, доручень, побутових процесів. Учити встановлювати

	причинно-часові залежності ритмічних природних явищ, між різними явищами в природному та соціальному довкіллі. Продовжувати вчити орієнтуватися у часі за допомогою різних видів календарів та годинників. Формувати уявлення про минуле, теперішнє і майбутнє.

Освітні результати

- знає всі кольори спектру та ахроматичні кольори, зовнішні структурні ознаки площинних та об’ємних геометричних фігур, особливості властивостей матеріалів предметів та об’єктів;
- вміє рахувати в прямому і зворотному порядку в межах 10; розв'язувати нескладні сюжетні задачі, вирішувати приклади на віднімання і додавання в межах 10;
- використовує набуті сенсорні та математичні компетентності в різних видах діяльності.

Література на допомогу батькам та вихователям:

1. Гісь О., Яцків О. В країні міркувань. Посібник для розвитку мислення. – К: Світ, 2018. – 320 с.

2. Гарет Мур. Математичні ігри для розумних дітей. – К.: Книжковий клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2019. – 192 с.
3. Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / за заг. ред. Н.П. Тарнавської., Н. Ю. Рудницької, Ю. М. Мурашевич – Житомир: ФОП «Левковець», 2015. – 430 с.
4. Степанова Т.М. Навчаємо математики: формування елементарних математ. уявлень у дітей старшого дошкільного віку: навч.-метод. посіб. / Т.М. Степанова. – К.: Генеза, 2014. – 112 с.
5. Степанова Т. М. Навчаємося математики: зошит для ігор і занять з математики для дітей старшого дошкільного віку / Т. М. Степанова. – К.: Генеза, 2013. – 48 с.

КОНСТРУЮВАННЯ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

- Вчити дітей конструювати за схемами, малюнками, фотографіями.
- Вчити самостійно складати схеми нескладних конструкцій.
- Розвивати уміння планувати роботу, доводити її до кінця, аналізувати результат.
- Розвивати самостійність та ініціативність, здатність до експериментування в процесі

конструювання.
- Розвивати інтерес до архітектури.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Конструювання з будівельного матеріалу. Вчити дітей конструювати за схемами, кресленнями, фотографіями, малюнками. Формувати узагальнені уявлення про будівлі. Залучати до створення колективних робіт: «Житлові масиви», «Транспорт».

Орієнтовна тематика завдань: «Сходи», «Будівлі», «Мікрорайон міста», «Мости», «Судна за кресленнями», «Міський транспорт»,«Літаки», «Казковий замок», «Житловий масив», «Казкове місто».

Конструювання з деталей конструкторів. Створювати умови для самостійного ознайомлення дітей з конструктором через практичне випробовування його можливостей. Вчити конструювати без опори на схеми та кольорові додатки, представлені у наборах до конструкторів, виготовляти конструкції різної тематики (зірки, замок, літак, тварини тощо) самостійно, через практичні спроби.

Конструювання з паперу і картону. Ознайомити дітей з технікою киригамі: складання з паперу і вирізання його в різних напрям- ках. Удосконалювати вміння дітей застосовувати різні

способи конструювання для створення оригінальних виробів. Заохочувати дітей самостійно використовувати виявлені ними властивості об'єктів у конструюванні. Продовжувати вчити передавати у конструкціях пропорції предметів, розміщення у просторі; враховувати специфічні властивості предметів та їхніх частин щодо конструктивних характеристик (стійкість, рівновага). Вчити самостійно визначати етапи конструювання. Заохочувати виготовляти один і той самий образ у різних варіаціях.

Орієнтовна тематика завдань: «Рак», «Лялька», «Клоун» (з кар- тонних конусів та циліндрів); візочки, скриньки з паперової (картон- ної) викрійки; «Ворона», «Акула», «Дракон», «Сова», «Будиночок», «Білочка», «Зайчик», «Краб», «Дракон» (оригамі); «Рибки», «Родина тварин», «Сім'я птахів», «Сніжинки», «Казкове містечко», «Квіти», «Космічне містечко» (киригамі з картонних конусів та циліндрів); подарункові коробочки, іграшкові меблі (диван, трюмо, шафа) з паперової (картонної) викрійки; іграшкові меблі за призначенням (для дитячої кімнати вдома, для групового приміщення дитячого садочка); буди- ночки, «Потяг» (з паперової (картонної) викрійки); тематичні ком- позиції: «Зоопарк», «Акваріум», «Весняне поле» (оригамі), «Тварини» (киригамі).

Конструювання з природного матеріалу. Формувати у дітей вміння розглядати природний матеріал не тільки як основу майбутнього виробу, а й

як деталь, частину, значущу для побудови цілісного образу спо- собом її введення у нову цілісність. Заохочувати дітей експериментувати й випробовувати, комбінуючи різні природні форми. Продовжувати формувати вміння підкреслювати схожість природних форм (жолудів, каштанів, шишок, черепашок) з предметами та об'єктами навколишньої дійсності за допомогою додаткових деталей. Продовжувати вчити дотримуватися техніки безпеки при користуванні інструментами.

Орієнтовна тематика завдань: «Пташки», «Тварини», «Людина», «Лісовичок», «Снігова баба», «Герої казок»; сюжетні композиції: «На подвір'ї», «У лісі», «На озері».

Конструювання з викидних матеріалів. Стимулювати інтерес до експериментування. Вчити дітей розробляти варіанти застосування об'єкта, що втратив своє побутове призначення, його модифікації, визначення нових змістових сторін об'єкта для його подальшого використання. Продовжувати формувати уміння аналізувати різний матеріал не тільки як основу, але й як деталь майбутньої конструкції. Виховувати економність, бережливість. Залучати дітей до створення сюжетних композицій.

Орієнтовна тематика завдань: іграшкові меблі, «Комп'ютер», «Телефон», «Гараж з машинами», «Робот», «Космічний персонаж»; сю- жетні композиції: «Місто», «Театр», «Порт».

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

- Дитина знайома з різними видами конструкторів, виявляє до них інтерес, здатна самостійно чи з іншими учасниками створювати різноманітні конструкції.
- Вміє конструювати за схемами, малюнками, фотографіями.
- Самостійно складає схеми нескладних конструкцій.
- Вміє планувати роботу, доводити її до кінця, аналізувати результат.

Література на допомогу батькам та вихователям

1. В.Л. Сухар. Конструювання в ДНЗ. Старший вік. –Х.: Ранок, 2016. -176 с.
2. Марсіянова Г., Трикоз С. Образотворча діяльність у дошкільних закладах. Старша група. : Літера. – 47 с.
3. Програма розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації “Безмежний світ гри з LEGO” /О.Ю.Рома, В.Ю. Близнюк, О.П. Борук. – the LEGO foundation, 2016. – 140 с.

ЕКО-ПРОСТІР РОЗВИТКУ ДИТИНИ

ПРЕДМЕТНИЙ СВІТ / що навколо мене?

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Закріплювати уміння аналізувати властивості предметів за матеріалом (гума, шкіра, тканина, папір, пластик, дерево, скло, хутро).

Продовжувати вчити розуміти істотні ознаки певних груп предметів, виокремлювати спільні та відмінні якості у схожих предметів (крісло, стілець, табуретка).

Формувати естетичний смак, відчуття необхідності порядку.

Формувати розуміння того, що речі необхідно берегти, оскільки красиві предмети всім подобаються. Чистота речей є однією з ознак їх краси.

Виховувати пошану до людей які створюють якісні речі.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Поглиблювати знання дітей про житло сучасне та українське народне, особливості його будови. Звертати увагу дітей на різновиди сучасних будівель, їх функціональне призначення, дизайн, внутрішній інтер'єр.

Ознайомлювати зі спеціальним одягом людей різних професій. Продовжувати розглядати інструменти та предмети, необхідні людям для праці.

Поглиблювати та розширювати знання про транспорт. Розповісти про винайдення транспорту та його елементів (колесо, мотор).

Поглиблювати знання про різновиди транспорту та правила безпеки у поводженні з ним.

Ознайомити дітей з групами предметів, що знадобляться у школі (зошит, портфель, пенал тощо).

Освітні результати

Виявляє пізнавальну потребу у розширенні знань про рукотворний світ предметів, готовність творчо використовувати власні знання і вміння у предметно-практичній діяльності.

Знає істотні ознаки певних груп предметів, вміє виокремлювати спільні та відмінні якості схожих предметів, розуміє взаємозв'язок між їх властивостями, будовою та матеріалом, може порівнювати предмети між собою, упорядковувати, узагальнювати.

Виявляє власний естетичний смак, позитивне ставлення та готовність підтримувати порядок і красу в побуті.

Розуміє необхідність берегти речі, знає про їхню цінність (матеріальну, духовну), бережливо ставиться до предметів навколишньої дійсності.

Література на допомогу вихователю і батькам:

5. Зайцева Л.І. Знання про об'єкти довкілля як засіб розвитку початків обдарованості дитини-дошкільника. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2014. № 5 (24). С. 29–35.

Соціальний світ/ хто поряд зі мною?

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Формувати знання еталонів моральної поведінки на засадах засвоєних норм і правил міжособистісної взаємодії.

Розвивати уміння аналізувати власні вчинки та вчинки інших людей відповідно до загальноприйнятих норм і правил міжособистісної взаємодії, передбачати наслідки впливу вчинків на фізичне й емоційне благополуччя людей.

Формувати спроможність конструктивно взаємодіяти в умовах певної невизначеності й багатозначності.

Виховувати емоційно-ціннісне ставлення до себе та до інших людей.

Формувати основи патріотичних почуттів.

Розвивати інтерес до народів Європи та світу.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Родина. Удосконалювати знання про власну сім'ю, родину, родовід, цінність родинних стосунків, традиції, звичаї, що існують у сім'ї; про роль кожного члена сім'ї, їхні права та обов'язки, необхідність прийняття опіки з боку дорослих. Продовжувати формувати розуміння значення

родинних свят, спілкування з близькими. Спонукати до виявлення власних почуттів під час родинних свят. Продовжувати формувати навички дотримання правил сімейного співжиття: виконувати свої обов'язки як члена сім'ї, робити власний внесок у її добробут, діяти так, щоб не засмучувати близьких, викликати в них почуття задоволення; надавати їм посильну допомогу; стримувати свої бажання, якщо вони заважають рідним; проявляти до них увагу, піклування, чуйність тощо. Виховувати почуття гордості за власну сім'ю. Формувати бажання підтримувати родинні зв'язки, бути причетним до спільних турбот і проблем сім'ї, виявляти інтерес до спільних родинних справ.

Людина серед людей. Продовжувати формувати розуміння того, що кожна людина є цінною, має право на життя; всі люди різні, неповторні. Продовжувати формувати уміння розрізняти людей за ступенем близькості (рідні, знайомі, сусіди, друзі, близькі), рівнем довіри та способом спілкування; спілкуватися з людьми різного віку, статі; виявляти інтерес до співрозмовників, підтримувати розмову, аргументувати власні судження, відстоювати свої та враховувати інтереси інших, контролювати власну поведінку в громадських місцях. Поглиблювати уявлення про позитивні й негативні якості людей. Вчити оцінювати вчинки не лише за їх результатами, але й за мотивами; вмотивовано оцінювати власні вчинки.

Наш дитячий садок. Виховувати повагу до

працівників закладу дошкільної освіти. Продовжувати формувати навички позитивної взаємодії з працівниками закладу дошкільної освіти, однолітками. Вдосконалювати вміння конструктивного вирішення конфліктних ситуацій з однолітками на засадах наведення аргументів, використання домовленостей, гумору тощо. Виховувати почуття гордості за свою групу, заклад дошкільної освіти.

Україна – рідний край. Закріплювати знання про рідний край, історію, географію країни, її природні багатства, промисловість, якою вона славиться, культуру, мистецтво, народні символи. Формувати уявлення про можливість проживання на одній території людей різних національностей, які є громадянами однієї держави, необхідність підтримувати й поважати країну, в якій вони живуть. Познайомити з картою України, призначеною для користування дошкільникам. Формувати уміння знаходити на карті різні географічні об'єкти (гори, моря, ріки, міста, столицю України, своє місто тощо). Формувати уміння розрізняти позитивні й негативні дії людей по відношенню до держави, державних символів; давати мотивовану оцінку патріотичних (антипатріотичних) вчинків. Спонукати до виявлення патріотизму в різних ситуаціях життєдіяльності. Формувати елементарні знання про держави найближчого оточення України; народи, які там проживають; традиції, культурні цінності різних

народів. Виховувати доброзичливе ставлення до громадян інших країн світу.

Правове виховання. Формувати знання про закони як засіб упорядкування громадських стосунків та поведінки людей. Поглиблювати уявлення дітей про власні права та свободи, можливість власного вибору в певних ситуаціях. Виховувати повагу та толерантне ставлення до оточуючих. Розвивати впевненість у собі, самоповагу. Продовжувати формувати вміння зважати на думку та інтереси інших людей. Формувати негативне ставлення до порушення законів, злочинів та дій, що порушують права інших людей.

Безпека життєдіяльності. Формувати вміння помічати джерела небезпеки в повсякденному житті та відповідно діяти в небезпечних ситуаціях. Уточнювати, узагальнювати знання дітей про користь та небезпеку вогню. Закріпити знання про службу порятунку. Продовжувати формувати знання про причини загоряння, інвентар пожежників, особливості гасіння. Закріпити знання дітей про усіх учасників дорожнього руху, правил переходу вулиці та поведінки в транспорті.

Медіаосвіта. Поглиблювати знання про сучасні джерела інформації. особливості роботи з комп'ютером, планшетом, смартфоном, можливості їх використання для створення фото, аудіо, відео, зображення, малюнка. Формувати навички пошуку

інформації, її використання та перевірки за допомогою дорослого. Формувати вміння створювати прості анімаційні твори.

Економічне виховання. Продовжувати формувати економне ставлення до ресурсів. Формувати елементарне уявлення про сімейний бюджет (потреби, затрати, розподіл коштів). Формувати вміння помірковано ставитися до покупок, орієнтуючись не лише на свої бажання, але й на потреби сім'ї. Сприяти розумінню, що щастя не залежить від багатства.

Різних професій у світі багато. Поглиблювати уявлення дітей про професії дорослих. Розширювати знання про працівників освіти, школу. Формувати елементарні уявлення про ступеневість освіти (заклад дошкільної освіти, школа, коледж/технікум, університет). Стимулювати бажання вчитися.

Продовжувати знайомити з сучасними професіями: журналіст, спортивний тренер, програміст, перекладач, бухгалтер, менеджер тощо. Поглиблювати уявлення про вже відомі та знайомити з новими робітничими професіями. Виховувати повагу до людей, які мають «золоті руки». Продовжувати знайомити з професіями сільськогосподарського сектору. Виховувати повагу до людей, які працюють на землі.

Привчаємося працювати. Продовжувати формувати навички самообслуговування та особистої гігієни. Закріплювати уміння самостійно одягатись та

роздягатись, стежити за своїм зовнішнім виглядом, доглядати за власними речами, складати їх на місце. Продовжувати вчити використовувати спеціальний одяг для активних видів діяльності. Формувати потребу в дотриманні чистоти та порядку в груповій кімнаті. Формувати вміння дотримуватись правил користування спільними речами та їхнього збереження. Закріплювати уміння самостійно без нагадування прибирати іграшки та матеріали після ігор, не використовувати для гри іграшки, що забруднились. Долучатись до господарсько-побутової праці дорослих, допомагати мити іграшки, протирати пил на полицях, розвішувати рушнички, готувати ліжко до сну та самостійно застеляти. Продовжувати формувати навички приготування нескладних страв (бутерброд, фруктовий салат тощо) разом з дорослими. Продовжувати формувати культуру праці: тримати в порядку робоче місце, планувати трудову діяльність, домовлятись про розподіл обов'язків, працювати старанно та доводити справу до кінця. Формувати вміння помічати недоліки в процесі праці та виправляти їх, ввічливо зауважувати іншим дітям та дорослим на неправильність трудових дій. Спонукати виявляти ініціативу та бажання допомогти тому хто потребує. Виховувати відповідальність та самостійність під час виконання епізодичних та довготривалих доручень, обов'язків чергових. Виховувати самостійність, ініціативність, відповідальність.

Освітні результати.

Орієнтується в соціальному оточенні. Знає правила поведінки з близькими, знайомими і незнайомими людьми.

Цікавиться життям соціуму (близького і віддаленого), виявляє інтерес до країн і народів світу.

Вміє аналізувати власні вчинки та вчинки інших людей відповідно до загальноприйнятих норм і правил міжособистісної взаємодії, передбачати наслідки впливу вчинків на фізичне й емоційне благополуччя людей.

Спокійно почувається в умовах невизначеності й багатозначності, здатен прийняти правильне рішення.

У ставленні до держави наслідує дорослих, відчуває красу рідної природи, розуміє культурні особливості українського народу.

Література на допомогу вихователю і батькам.

1. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Бєлєнька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Острянська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. – Х. : Мадрид, 2015. – 220 с.

2. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія / А. М. Богуш, Л. О. Варяниця, Н. В. Гавриш, С. М. Курінна, І. П. Печенко ; наук. ред.

А. М. Богуш ; за ред. Н. В. Гавриш. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 368 с.

3. Прийняття дитиною цінностей : посібник / Піроженко Т.О., Карабаєва І. І., Ладивір С. О. та ін.; за ред. Т. О. Піроженко. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2018. – 240 с.

4. Рейпольська О.Д.*Особливості уявлень дошкільників про самих себе та виховання ціннісного самоставлення / О. Д. Рейпольська //*Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2014. – №31. – С. 142–146.

5. Розвиток особистості дитини дошкільного віку в різних видах діяльності: **монографія** / А. М.Богуш, Н. Г.Грама, Н. І.Луцан та ін. – Одеса: вид. Букаєв В. В. – 2013. – 236 с

6. Соціалізація та виховання особистості в дошкільному дитинстві: теоретичні аспекти та методичний супровід : монографія / І. П. Рогальська-Яблонська та ін. – Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань : Жовтий О. О., 2013. – 334 с.

ПРИРОДНИЙ СВІТ/ дитина в світі природи

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

• Формувати у дітей цілісну картину природи.

• Дати елементарні уявлення про Сонячну систему, дослідження та освоєння людиною космосу.

• Формувати знання про Землю як планету, та фактори, що забезпечують існування життя на ній.

• Розвивати здатність бачити красу і велич природи, її крихкість та залежність від діяльності людини.

• Формувати екологічно доцільну поведінку, розумне, дбайливе ставлення до рослин, тварин, розвивати естетичне сприймання природи.

• Підтримувати та розвивати стійкий інтерес до пізнання природи.

• Виховувати бажання не лише спостерігати красу природи, а й створювати її власною працею.

Природа планети Земля. Формувати у дітей початкові уявлення про Землю як планету.

Осінь. *Явища природи.* Вчити помічати осінні зміни у природі: сонце світить, але менше гріє, на початку осені дні ще теплі, а ночі холодні, небо частіше вкривається темними хмарами, ідуть дощі, найкрасивіша частина цієї пори року — золота осінь. У другій половині осені менше сонячних днів; настає пора перших заморозків, може падати сніг. Навчити дітей називати осінні місяці, вміти їх пояснювати на основі асоціацій, що сформувались у результаті спостережень за об'єктами та явищами природи. Пояснити походження назви місяців року (вересень — від вереску птахів, які відлітають на зимівлю, цвітіння квітів вереску; жовтень — від кольору листя; листопад — від характеристики основного осіннього явища в природі).

Рослини. Закріпити і систематизувати знання дітей про дерева, кущі, трави, мохи, гриби; найпоширеніші дикорослі й культурні рослини своєї місцевості (назва, характерна будова, місце зростання), лікарські властивості рослин

найближчого природного оточення. Закріпити знання про те, що рослини виділяють кисень, окремі з них забезпечують їжею тварин, людей, слугують будівельним матеріалом для тварин і людей. Поглибити знання про характерні осінні явища в житті рослин та підготовку їх до зими.

Тварини. Поглибити знання дітей про підготовку тварин до зими: зміну хутра на більш густе і тепле (кіт, собака, ведмідь, вовк, олені); зміну окремими тваринами забарвлення хутра на захисне, більш пристосоване до зимових умов (білка, лисиця); накопичення жиру як джерела енергії та тепла; впадання у сплячку (їжачок, ведмідь, земноводні тварини, комахи). Пояснити причину відльоту у вирій перелітних птахів (відсутність джерела живлення: комах, риби, земноводних), особливості пристосування до складних умов зими зимуючих (зерноїдних та всеїдних) птахів.

Праця в природі:

на ділянці дитячого садка: згрібати опале листя на купу, перевозити на візках до компостної ями, збирати листя для засушування, каштани, жолуді та інший природній матеріал; обкопувати дерева, кущі; висаджувати кущі смородини (чорної, червоної, білої);

на городі: збирати овочі та фрукти в міру їх дозрівання; залучати до перекопування грядок;

-*у квітнику:* очищати квітник від пожовклих квітів, збирати насіння квітів, викопувати цибулини і кореневища квітів для зберігання до весни;

-*в груповій кімнаті та вдома:*доглядати за кімнатними рослинами, знати їх потреби у світлі, воді, грунті; включатись у допомогу дорослим при приготуванні страв із овочів та фруктів; садити дерева разом з батьками з нагоди родинних свят, висаджувати квіти у квітнику;

-*в куточку природи:* чергувати; самостійно доглядати за рослинами і тваринами куточка природи, дбати про загальний естетичний вигляд куточка; допомагати вихователю доглядати за акваріумом.

Зима *Явища природи.* Поглибити знання про зимові явища в природі, пояснити назви і характерні особливості зимових місяців. Грудень рік кінчає, а зиму починає, січень — місяць веселих зимових свят, лютий — найкоротший, але й найсуворіший зимовий місяць. Після зимових свят дні стають довшими. Вчити помічати, що взимку сонце хоч і світить, та не гріє; небо часто вкрите важкими темними хмарами, іде сніг, вітер холодний, бувають сильні морози, заметілі, віхола; крига скувала річки та озера; наприкінці зими небо світлішає, бувають відлиги, з'являються бурульки.

Рослини. Систематизувати знання дітей про зимові зміни в житті рослин: взимку рослини не ростуть, вони перебувають у спокої; дерева стоять оголені, тільки на дубах шелестить неопале листя; зеленіють лише хвойні дерева — ялини, сосни; на деяких

деревах і кущах лишилися плоди — червоні кетяги горобини, плоди шипшини, ними ласують птахи; у лютому збільшуються бруньки на деревах та кущах, за перших теплих днів вони готові розкритися.

Тварини. Узимку сплять метелики, мурашки, їжаки, ближче до житла людей переселилися з полів та лісів сороки, ворони, горобці, синиці. Пісенька синички, що всю зиму була дуже короткою, в лютому стає більш тривалою, сповіщаючи, що від зими до весни тепер уже лишаєть- ся один крок. Птахи взимку потребують підтримки людей — їх необхідно підгодовувати.

Праця в природі:

*на ділянці дитячого садка:*привчати дітей згрібати сніг до стовбурів дерев і кущів; підгодовувати зимуючих птахів;

на городі: накопичувати сніг на грядках;

-*у квітнику:* накривати рослини, які залишились зимувати (троянда);

-*в груповій кімнаті та вдома :* пророщувати цибулю і часник, висаджувати насіння огірків та помідорів на розсаду, доглядати за розсадою; разом з батьками змайструвати годівнички для птахів та підгодовувти їх;

-*в куточку природи:* залучати дітей до вирощування зеленого корму для птахів і тварин - мешканців куточка природи, до вирощування (вигонки) квітів до свят.

Весна *Явища природи.* Поглибити і розширити знання дітей про весняні явища в природі: збільшення тривалості дня, сонячного світла і тепла; танення снігу та скресання криги на водоймах, льодохід, появу струмків; капіж; теплі дощі, що пробуджують і напувають землю; перші весняні грози. Закріпити назви весняних місяців та їх характерні особливості, що знайшли відображення в їхніх назвах: березень — початок сокоруху у дерев, першими серед яких є береза і клен, поява «сережок» на березі; квітень — цвітіння ефемероїдів (пролісків, мати-й-мачухи, рясту, сон-трави, гусячої цибульки) та інших весняних квітів — нарцисів, тюльпанів, крокусів; травень — вся земля вкривається зеленню.

Рослини. З весною пробуджуються до життя рослини. На перших таловинах з'являються квіти: підсніжники, проліски, мати-й-мачуха. У березні зацвітають вітрозапильні дерева й кущі — ліщина, береза, вільха, верба, форзиція. З настанням більш теплих днів і появою комах зацвітають інші дерева й кущі: бузок, калина, горобина, плодові дерева. У другій половині весни розпочинаються сільськогосподарські роботи в полі, садах, на городах. У травні яскрава зелень і квіти вкривають всю землю. Повітря наповнюється їхніми пахощами.

Тварини. Вчити дітей самостійно помічати зміни в житті тварин та встановлювати найпростіші зв'язки між явищами природи та їхньою поведінкою.

Стало тепло — прокидаються від сну комахи, злітаються до квітів метелики, джмелі та бджоли. Повертаються з вирію птахи, бо їм є чим харчуватися: з'явилися хробаки, комахи, у водоймах є риба й жаби. Чути, як кує зозуля, співають солов'ї. Заєць, білка, лисиця змінюють зимові шуби на літні. Прокидаються від зимової сплячки ведмеді, ховрахи, їжаки. Жаби на водоймах голосно кумкають. Все живе радіє весні.

Праця в природі:

на ділянці дитячого садка: спушувати землю під деревами і кущами,

на городі: залучати дітей до планування грядок, перекопування землі, до посіву насіння овочів, висаджуванню розсади;посіяти злакові культури (пшениця, жито, ячмінь) для порівняння;

-*у квітнику:*залучати дітей до перекопування землі, до посіву насіння квітів, висаджуванню розсади;

-*в груповій кімнаті та вдома:* висівати розсаду овочів, квітів, здійснювати пересадку і перевалку кімнатних рослин; мити рослини (разом з дорослим);

-*в куточку природи:* висівати насіння овочів та квітів для вирощування розсади; відповідально виконувати обов'язки чергового.

Літо *Явища природи.* Закріпити та систематизувати знання дітей про літні явища в природі: сонце високо піднімається над небосхилом, його проміння пряме і гаряче, на небі білі хмаринки, дні довгі й теплі, а ночі короткі. У літній день може пройти короткочасний

дощ. Літні дощі теплі, зливові, нетривалі, краплі дощу (особливо перші) великі, нерідко бувають грози; після дощу часто на небі можна побачити веселку. Ознайомити з назвами літніх місяців та на основі асоціацій від спостережуваних з дітьми явищ пояснити їх походження. Червень — від червоного кольору перших літніх ягід (суниць, черешень, вишень); липень — вид буяння липневого цвіту; серпень — від назви знаряддя праці — серпа, яким у давнину зрізали траву та спілий колос.

Рослини. Систематизувати знання дітей про літні зміни в житті рослин: відбувається активний ріст і розвиток рослин, його можна спостерігати на ділянці дитячого садка, на городі, в саду, парку, скве- рі, лісі тощо; на початку літа з'являються перші ягоди — суниці, полуниці, черешні, вишні; плодові дерева відцвіли і на місці квітів утворилася зав'язь майбутніх плодів; на городі зацвітають огірки, помідори, картопля, інші овочеві культури; редис, листковий салат, зелена цибуля, молоді стебла часнику, кріп та петрушка у червні вже готові до вживання (на городі дитячого садка діти можуть збирати їх самостійно, мити і додавати до щоденних страв). Закріпити знання дітей про умови гарного розвитку рослин: світло, тепло, якість ґрунту, зволоженістьУ другій половині та наприкінці літа дозрівають окремі сорти яблук, абрикоси, смородина, аґрус, інші культури. Плоди можна вико- ристати для

дидактичних ігор «Упізнай за смаком», «Упізнай за описом», «Упізнай на дотик», «Упізнай за запахом».

Тварини. Закріпити знання про те, що рослини й тварини живуть у певних природних умовах — лісах, луках, водоймах, степах, горах. Систематизувати знання про найбільш поширені групи тварин, як-от: черви, молюски, павуки, комахи, риби, земноводні, плазуни, птахи, звірі. Стимулювати прагнення дітей оперувати їхніми назвами, описувати середовище проживання, пояснювати особливості зовнішнього вигляду, будови тіла, способу життя (живлення, пересування, захист, особливості поведінки), взаємозв'язок між будовою тіла тварини та способом життя. Залучати до спільного з дорослим догляду за свійськими та декоративними тваринами, птахами.

Праця в природі:

на ділянці дитячого садка: збір фруктів (яблука, груші, вишні, сливи) та ягід з кущів смородини; залучати до огородження мурашника;

*на городі :*залучати дітей до спушування землі, прополювання і підгортання землі під кущі картоплі та інших овочевих культур; поливу овочів на грядках; збору урожаю, очистки землі від бур'янів;

-*у квітнику:* проріджувати розсаду квітів, висіяних у грунт, і висаджувати їх в іншому місці; прополювати бур'янів;

-*в груповій кімнаті та вдома:*нарізати овочі для борщу, фрукти для компоту, користуючись ножем; віджимати ягоди (малина, ожина, смородина) для приготування соку; допомагати дорослим у замішуванні тіста для печива (млинців) з житнього та пшеничного борошна;

-*в куточку природи:*доглядати за кімнатними рослинами та мешканцями куточка природи (папугою, канаркою, джунгарським хом'ячком, морською свинкою), обладнати інсекторій для спостережння за комахами

Життєдіяльність людини у природному довкіллі. Закріпити знання дітей про те, що кожна пора року сповнена працею людей на землі й для землі. Сільськогосподарські роботи на землі — вирощування врожаю хліба, овочів та фруктів — тривають з весни до осені, а роботи на тваринницьких фермах — весь рік. Робота з поліпшення природного довкілля теж не має припинятись ані на день. Сприяти усвідомленню того, що природне довкілля змінюється внаслідок людської діяльності. Закріпити уявлення про професії людей, дотичні до природоохоронної діяльності, як в селі, так і в місті. Закріпити уявлення про те, що люди здійснюють природоохоронні заходи для відновлення рослин і тварин, які зникають («Червона книга»), мають дотримуватися правил доцільного природокористування, сприяти

чистоті природного довкілля, економному використанню природних багатств. Сприяти оволодінню правилами безпечної взаємодії з рослинами і тваринами, вмінням помічати зміни, що відбуваються в їхньому стані, відповідально ставитися до догляду за ними. Заохочувати до дотримання правил доцільного природокористування (сприяти чистоті природного довкілля, економно використовувати воду, електро- та теплоенергію в побуті), усвідомлення необхідності догляду, збереження та захисту природного довкілля.

Всесвіт. Систематизувати початкові знання про Всесвіт — безліч зірок та інших небесних тіл. Дати елементарну інформацію про Сонячну систему: в центрі її знаходиться Сонце, яке є джерелом світла й тепла; навколо Сонця обертаються планети. Вивчити з дітьми назви деяких планет Сонячної системи (Земля, Марс), пояснити, що вони різні за розміром, але всі набагато менші за Сонце. Закріпити уявлення про те, що Земля робить один оберт навколо Сонця за рік, під час обертання вона по-різному освітлюється і нагрівається його променями, що спричиняє сезонні зміни; навколо окремих планет обертаються інші тіла — супутники; Місяць — супутник Землі, він має форму кулі, його добре видно на небосхилі у вечірні та нічні години.

Стимулювати інтерес дітей до отримання нових знань про космос. Дати знання про те, що за зорями і

планетами можна спостерігати за допомогою спеціальних астрономічних приладів — телескопів; у телескоп можна побачити зорі, планети, поверхню Місяця; для вивчення Всесвіту люди виводять у позаземний простір супутники, космічні кораблі, станції; першим космонавтом був Юрій Гагарін, у космосі разом із представниками інших народів побували українські космонавти (Каденюк Л.К., Попович П.Р.)

Освітні результати

- має початкові системні знання про об’єкти природи, їх різноманітність та взаємозв’язки;
- розуміє важливість природи для людства,
- володіє навичками природодоцільної діяльності, бережно ставиться до об’єктів природи;
- розуміє красу природи, вміє передавати її засобами образотворення.

Література на допомогу вихователю і батькам.

1.Воллімен Д. Професорр Астрокіт і неосяжний космос / Домінік Воллімен. – Львів : В-во Старого Лева, 2018. – 72 с.

2. Видатні українські письменники для малечі / Борис Грінченко, Іван Крип'якевич Іван Франко, Леонід Глібов, Леся Українка, Марійка Підгірянка - В-во «Сім кольорів», 2017. – 56 с.

3. *Креативні прогулянки* в *дитячому садку*: [посібник] / В. О. *В'юнник*, О. *Г. Ханіна*. - Харків

: *Основа*, 2019. – *112*с.

4. *Сухар* В. *Л. Ознайомлення* з *природним довкіллям*. *Старший дошкільний вік* / В. *Л. Сухар*. — Х.: Вид-во «Ранок», 2017. — *208* с.

5. Смаль Ю. Лесеві історії. Експериментуй і дізнавайся /Юля Смаль. – Львів : Вид-во Старого Лева, 2019. – 136 с.

6. Франко І. Коли ще звірі говорили / Іван Франко. – Тернопіль : В-во «Навч. Книга «Богдан», 2018. – 180 с

ГРА ДИТИНИ

" Гра — прояв естетичного і духовного життя людини"

<u>Фрідріх Шиллер</u>

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

- Створювати умови для вільної гри дітей, що сприяє переживанню відчуття радості від взаємодії з однолітками/
- Розвивати вміння планувати майбутню гру, вибудовувати її сюжетну лінію, добирати атрибути до гри, розподіляти ролі, знаходити та облаштовувати місце для гри.
- Вчити дітей спільно грати дотримуючись принципу партисипації (культури співучасті)

- Формувати уміння самостійно встановлювати правила гри, попередньо узгоджуючи їх з іншими учасниками, пояснювати правила.
- Розвивати емпатію, вміння надавати і приймати допомогу в ході гри.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

№	Вид гри	Завдання	Оріє
	Ігрові вправи: кінозологічні, на розвиток взаємодії та партнерства	Продовжувати розвивати вміння дітей дотримуватися правил взаємодії з партнером по грі; розвивати уміння бути впевненим у власних силах та долати стереотипи, що перешкоджають ефективній комунікації; розвивати уміння аналізувати поведінку партнера по грі та отримувати емоційне задоволення від процесу спілкування; розвивати креативність у процесі спілкування; вчити дітей вибудовувати стратегію гри для досягнення результату; продовжувати розвивати емпатію дітей	"Ребр "Розе малю собак курка "Схо разом "Пер місце "Хто тобі мене "Свя ві му емоц "Ост
	Творчі ігри		
	Сюжетні ігри	Збагачувати ігровий досвід дітей, спонукати до самостійної організації сюжетно-рольових ігор. Розширювати тематику ігор за допомогою введення	Сім'я «Лікa допом лікар

		виробничих сюжетів, ігор на шкільну тематику та ігор -подорожей. Продовжувати формувати уміння спільно планувати гру та дотримуватись попередніх домовленостей. Розширювати діапазон ігрових ролей, формувати здатність за потреби виконувати кілька ролей (2–3) у межах однієї гри. Формувати відповідальне ставлення до гри, бажання допомагати. Спонукати до укрупнення ігрових груп.	«Бібл «Кос порят служ «Раді «Теле «Диза «Ате украї «Мод «Гара «Екск музе Украї «Ман «Кос «Супе «Укра «Авто госпо «Вида Вімм
	Конструктивно-будівельні ігри	Заохочувати дітей до організації конструктивно-будівельних ігор, використовуючи набуті знання про якості будівельних матеріалів та попередній досвід будівництва. Удосконалювати вміння будувати об’єкти з різних матеріалів (конструктори, природні матеріали, вторинні матеріали) за зразками	Моє (вул апте зоо (шк май доро буді парк

		різного характеру (модель, малюнок, фото, схема тощо);заохочувати до прояву творчості та фантазії. Заохочувати дітей до аналізу результатів своєї конструктивної діяльності.	авто кора буді казк (каз чарі пром (зав авто шве
	Ігри-драматизації	(див. підрозділ «Театральне образотворення» розділу «Ди мистецтва»).	
	Ігри за правилами		
	Дидактичні ігри	Стимулювати бажання дитини самостійно грати у дидактичні ігри. Вдосконалювати вміння використовувати набуті знання та власний досвід для вирішення ігрових завдань. Систематизувати знання про довкілля; уточнювати просторові уявлення; вдосконалювати вміння орієнтуватися у просторі, часі; використовувати у процесі гри набуті знання з різних галузей.	*Орієнтовна темат ознайомлення із суспі* «Абетка безпеки», «І навчання?», «Загадки «Потрібно — не потрі буває», «Обереги», « потім?», «Як було, як потрібно?», «Профес «Чого не вистачає?», « «Що змінилось?», «Вп *ознайомлення з прир* «Що зайве?», «Прок маршрут»,«Вершки — не дозріло»,«Їстів «Хто де живе?», «Бі стрибає», «Віночок» якої гілки “дітки”?»,

		Сприяти розвитку дрібних м’язів рук, координації рухів, важливих для підготовки руки до письма. Засобами гри виховувати довільність поведінки. Формувати та розвивати ініціативність, кмітливість, вольову поведінку, вміння налагоджувати взаємодію з партнером.	«Пори року», «Хто д річка», «Де чиї вуха «Екологічні ланцюж *логіко - математичн* більш запам’ятає?», «Знайди пару», «Чого числа», «Хто більше? лічильник», «Хто шв «Чарівна квітка», «Ж відмінності», «Відга «Розмісти по порядк «Доміно», «Сходинк «Було, є чи буде?» *розвиток мовлення* «Загадай, ми відгад телефон»,«Тиша»,« «Так — ні», «Небил «Хто більше?», «На «Зустріч», «Продов лови — слово назви «Впізнай, хто я», «Ч було б, якби…», «На тощо.
	Рухливі ігри	(див. підрозділ «Здоров’я та фізичний розвиток» р дитини»).	

	Народні ігри	Розширювати уявлення дітей про календарно - обрядові, хороводні, рухливі ігри. Дати дітям уявлення про гумористичні мовні ігри-небилиці. Викликати емоційне задоволення від гумористичної творчості українського народу. Продовжувати формувати позитивне ставлення до українських традицій та народних ігор.	«Калина», «Я «Мир - миром» летіла зозулен «Дзвін»,«Вовк гусей», «Ягідо на горі жито» «Піжмурки», «Д «Розлилася вод
	Комп'ютерні ігри	(див. розд. «Комп'ютерна грамота»).	

Освітні результати

- Зацікавлено ставиться до ігрової діяльності, використовує власний досвід для створення ігрових задумів; реалізує в них свої пізнавальні, соціальні, моральні, естетичні потреби.
- У грі відтворює знання про оточуючий світ та моральні уявлення, задовольняє інтерес до довколишнього, творчо відображає діяльність, взаємини дорослих, реальні та уявлювані події, ситуації.
- Об'єднується з однолітками на основі ігрового задуму, рольової взаємодії, особистих

уподобань. Ініціює, підтримує та вибудовує різні сюжети.

- Відповідально ставиться до вибору та виконання ігрової ролі, відтворює в ній характерні особливості персонажів, міжособистісні стосунки; може виконувати роль за себе та за іншого персонажа (реального чи уявного).
- Усвідомлює необхідність дотримання правил гри, може самостійно запропонувати нове правило для ефективного перебігу гри.
- Узгоджує у ході гри свої бажання і можливості з партнерами по грі. Виявляє творчість, імпровізацію, пропонує оригінальні ідеї для покращення гри, обмінюється думками, оцінює себе й інших, висловлює власні оцінно-етичні судження.

Література на допомогу вихователю та батькам

1. Піроженко Т. О. Ігрова діяльність дошкільника. Старший дошкільний вік: навч–метод. посіб. / Т. О. Піроженко, К. В. Карасьова. – К.: Генеза, 2014. – 96 с.
2. Народні ігри. Для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / Упоряд. Ю. Є. Бардакова– Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 96 с. –ISBN 978-966-333-510-0.
3. Ігрова діяльність старших дошкільників / Упор. Н. Ф. Юрченко – Х. : Вид. група «Основа», 2011. – 304 с. –ISBN 978-617-00-0864-0.

4. Рухливі ігри для дітей старшого віку. Режим доступу: https://krainau.com/maty-ta-dytyna/rukhlyvi-ihry-dlia-ditei-starshoho-viku.html
5. Сучасна ігрова педагогіка: гра наче справжнє життя. Режим доступу: https://www.pedrada.com.ua/article/1557–suchasna–grova–pedagogka
6. Чуб Н.В. Ігри упродовж дня. Вправи на розвиток пам'яті, уваги, мислення, уяви дитини. – Х .: Веста, 2007. – 176 с.
7. Шалда Н.В.Навчимо дітей гратися безпечно: серія бесід-занять для дітей дошкільного віку з формування правил безпечної поведінки під час ігрової діяльності– З.: ЛІПС, 2018. – 208

КОМУНІКАТИВНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

*Удосконалювати звукову культуру мовлення: чітку й правильну вимову звуків рідною для дитини та державною мовою; формувати інтонаційну виразність, усвідомлення мовлення.

*Сприяти збагаченню, якісному засвоєнню та активізації словника різними частинами мови, прислів'ями, образними виразами, приказками, антонімами, омонімами, епітетами; розумінню

значення і смислових відтінків слів, оволодінню узагальненнями, багатозначними словами.

*Продовжувати формувати граматичну правильність мовлення : узгоджувати слова у роді, числі й відмінку; утворювати та правильно вживати слова у різних граматичних формах, різних типах речень.

*Розвивати зв'язне мовлення: уміння брати участь у діалозі, полілозі, інсценізаціях, дискусіях на будь-яку тему, адекватно відповідати на запитання, звертатися із запитаннями до співрозмовників (дорослих і дітей) уважно слухати себе та інших; переказувати прозові літературні твори без опори на наочність;

-стимулювати до словесної творчості : складання твору на основі сприймання, з пам'яті, за уявою в будь-якій формі висловлювання, що відповідає певним літературним нормам).

*Формувати культуру мовленнєвого спілкування з дорослими та дітьми; дотримуватися правил мовленнєвого етикету в різних життєвих ситуаціях.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

У світі звуків. Продовжувати працювати над мовленнєвим диханням, силою голосу і темпом мовлення, інтонацією мовлення у процесі

спілкування. *Удосконалювати* вимову усіх звуків рідної мови. Відпрацьовувати вміння вимовляти шиплячі звуки [ж], [ч], [ш], звукосполучення [шч] (позначається на письмі буквою «Щщ»). *Закріпити вимову* звука [й] після твердих приголосних перед [а], [і], [у], [е] (*риб'[йа]чий, об'[йі]хати, в'[йу]н, з'[йе]днати*); вимову звуків [г] і [ґ] (***ґ**удзик, **ґ**ава, **ґ**анок, **г**ород, а**ґ**рус, **г**алка*); твердих [дж] [дз] й м'якого [дз'] звуків (б***дж***ілка, ***дж***міль, ***дж***ерело, ***дз***иґа, кукуру***дз***а, ***дз***ьоб); свистячих та шиплячих звуків: *[с] – [з], [с]-[ш],[с] - [ц],[ч]- [ц], [ж]- [ш], [ж]- [з], [ч]-[ц], [х]- [хв] – [ф]- [кв],[р]-[л]. Вправляти у повторенні* за педагогом будь-яких поєднань глухих і дзвінких приголосних (***суп-зуб**, ку**т** – ку**б***). Виховувати інтерес до дослідництва: *знаходити аналоги* звуків мови у звуках природи, музики, навколишнього. *Удосконалювати вміння правильного наголошування слів* у різних формах (сковород***а*** -ск***о***ворду – сковород***о***ю - ск***о***вороди - сковор***і***д). *Сприяти засвоєнню* варіативного наголошування деяких слів (л***а***сувати -ласув***а***ти, х***у***стки - хустк***и***).*Відпрацьовувати вміння* регулювати гнучкість голосу, темп мовлення, правильно інтонувати речення (при вираженні різних емоційних станів для передачі оцінки того, про *кого* чи про *що* йдеться), правильно робити логічний наголос у різних типах речень й *змінювати* його за завданням педагога.*Закріпити розуміння* наголосу, аналізуючи почуті слова, що різняться значенням завдяки різному наголошуванню (біл***и***зна – білизн***а***,

зг***о***дитися - згод***и***тися).Учити римувати слова (*колобок - колосок; вагон - вазон, калина – малина* і т.п.), у тому числі імена *(Максим – Вадим,Орися – Марися* і т.п.).*Продовжувати виховувати критичне ставлення* до фонетичних помилок, прагнення до фонетичної правильності й виразності власного мовлення.

У світі слів. *Продовжувати збагачувати лексичний запас* за сферами життєдіяльності: «Природа» (тварини: дикі та свійські; рослини: фрукти, овочі, квіти та трави; планети сонячної системи, Космос та ін.), «Люди» (сім'я, родина, інші люди, людство та ін.), «Культура» (світ предметів, мистецтво: літературне, музичне, театральне, образотворче), «Я Сам» (зовнішній вигляд, гігієна тіла, харчування, свої думки, почуття, моральна поведінка, взаємини з рідними та друзями та ін.). *Учити розрізняти* істоти, предмети, явища за характерними ознаками (*люди – дорослі й діти, рослини – дерева й кущі* та ін.).; помічати відмінності між предметами, діями, явищами, що мають багато спільного, але й відмінного і за допомогою педагога пояснювати значення цих слів (*рюкзак – портфель - ранець – сумка - торба - кошик*). *Закріплювати та розширювати запас* антонімів (*добрий – злий, ситий – голодний* та ін.), синонімічних та багатозначних слів (*ручка дитини, ручка від дверей та ручка для писання*), омонімів (*місяць року й місяць на небі*), узагальнювальних слів (*іграшки, одяг, взуття, меблі, посуд, люди та ін*.), уточнювати розуміння їх дітьми. *Продовжувати*

вчити добирати за завданням педагога якомога більше прикметників і дієслів до іменників і навпаки; прислівників до дієслів і навпаки (без уживання термінів). *Звернути увагу* дітей на сполучуваність деяких слів (*вологі очі, сильний вітер* та ін.). *Стимулювати вживання метафор* (квіти розмовляють, стежинка в'ється, струмочок співає), у тому числі фольклорних виразів (*лисичка - сестричка, зайчик - побігайчик, вовчок-сірячок*). *Виховувати критичне ставлення* до власного мовлення та мовлення інших, бажання виправляти помилки, удосконалювати власне мовлення, милуватися гарною мовою.

У світі граматики. Сприяти вдосконаленню *граматичної будови мовлення дитини*, структури речень, використанню різних типів речень, порядок слів у них. Вправляти у вживанні іменників у різних відмінкових формах – назв істот чоловічого роду: бачу (*кого?*) хлопця, коня, лебедя; назв предметів чоловічого і середнього роду бачу (*що?*) іграшк***и***; слів типу дідусі – дідус***ів***, мам***а*** – мам***і***. Активно вживати іменники у місцевому відмінку (на двер***ях***, на плеч***ах***, у книз***і***, у пальт***і***, по обіді, по ліс***ах***, по пол***ях*** та ін.). *Учити утворювати* називний відмінок множини слів типу *дитина (діти), людина (люди), тварина (тварини*); стежити за правильним утворенням форми орудного відмінка однини іменників усіх відмін (*чашк**ою**, їж**ею**, сілл**ю**, песик**ом**, брат**ом***). Вправляти у правильному вживанні відмінкових закінчень орудного відмінка у словах (*шампунь – шампун**ем**, біль - бол**ем***); професій

чоловіків і жінок (*касир - касирка, лікар – лікарка, вчитель - вчителька*); за іншими ознаками (*ласун - ласунка, стрибун - стрибунка*). *Співвідносити* іменники з дієсловами, від яких вони утворені (*сміятися – сміх, працювати – праця* та ін.). *Ознайомити з варіантами* іменників - назвами тварин жіночої статі та їх дитинчат (*білка – білченя, гуска – гуся - гусеня*)давати клички тваринам за характерними ознаками (*Сірко, Мурчик* та ін.), стимулювати до їх уживання. *Вправляти у вживанні* прикметників, утворених від іменників – назв істот, коротких форм деяких прикметників (*радий – рад* та ін); утворювати прикметники з префіксами ***без*** - (***без***зубий), ***за*** – (***за***великий); утворювати складні прикметники (*гострі вуха – гостровухий, чорні очі – чорноокий, довгий хвіст – довгохвоста*) та ін. *Звернути увагу на:* синонімічні слова *(лев'ячий – левовий та ін.),* варіанти прийменників (***у*** кімнаті, ***в*** сливі, ***від*** яблука, ***од***вишень, ***з*** гілки – ***зі*** стежки – ***із***вишень), форм дієслів *(колишу - колихаю)* варіантні форми керування при деяких дієсловах *(чекати тата (на тата) їхати трамваєм (на трамваї)),* синонімічні утворення дієприкметників *(одягнений - одягнутий),* стимулювати їх до уживання. *Закріпити правильне вживання слів: усі – кожний, другий – інший, мій – наш - свій;* займенників *він, вона, воно з прийменниками на ньому, від нього, у них. Вправляти у творенні й вживанні* порядкових числівників від 1 до 20 і узгодженні їх з іменниками; числівників з іменниками, що мають форму тільки множини (*двоє*

дверей, троє ножиць, четверо саней). Стимулювати до вживання прикметників й прислівників у вищому та найвищому ступенях порівняння (*добрий - добріший – найдобріший* та ін.). *Формувати уміння* висловлювати ту саму думку в різній формі (*Я люблю… Мені подобається…Мене звати… Я звуся…*)..

Розмовляємо. *Удосконалювати навички діалогічного мовлення* з дорослими та дітьми, вільно підтримувати діалог, полілог, дискусію, як вербальними, так і невербальними засобами. Продовжувати формувати вміння міркувати, переконувати, приходити до спільного висновку.

Розповідаємо. *Розвивати монологічне мовлення*, підтримувати бажання розповідати, міркувати вголос, коментувати, переказувати, , як знайомі так і вперше почуті сюжетні та описові художні твори (народні й авторські казки, оповідання); складати власні казки й оповідання, образні описи, розкривати таємниці слів і речей у ході дидактичних ігор різної складності (наприклад, що можуть розповісти про себе стіл, ложка, книжка, смартфон, не називаючи себе); сприяти розвитку пізнавальної та мовленнєвої активності, словесної творчості. Продовжувати вчити завершувати повідомлення кінцівкою, що має «заокруглити» його, тобто зв'язати з початком.

Спілкуємося творчо. Удосконалювати навички емоційного відгуку на настрій співрозмовника під час спілкування, звертаючи увагу та пантоміміку (міміку обличчя, жести, рухи тіла). Вправляти дітей у

словотворчості, римуванні, складанні розповідей, казок тощо. Працювати над красою і багатством мови дитини.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

-говорить виразно, чітко, правильно вимовляючи звуки;
- розуміє значення і смислові відтінки слів;
- уживає у словнику різні частини мови, прислів'я, образні вирази, приказки, антоніми, омоніми, епітети, порівняння,багатозначні слова;
- узгоджує слова мови у роді, числі, відмінку;
- використовує у мовленні різні типи речень;
-доречно користується мовленнєвими штампами для забезпечення комунікації з дорослими та дітьми в конкретних життєвих ситуаціях;
-відчуває настрій дорослих та однолітків під час мовленнєвого спілкування, адекватно реагує на нього;
- вміє римувати слова, складати загадки, невеликі оповідання, казки.

Література на допомогу вихователям і батькам

1. Перші кроки грамоти: передшкільний вік : навч. посіб. / А. А. Богуш, Н. В. Маліновська ; [відп. за вип. Кальченко Н.] ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України. – К. : Слово, 2013. – 424 с.

2. Богуш А. М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти / А. М. Богуш. – Харків : Ранок, 2011. – 176 с. – (Дошкільна освіта).
3. Богуш А. Готуємо руку до письма. Навчально-методичний посібник. Мандрівець. 2014. 160 с.
4. Гавриш Н., Богуш А. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку. Настільна книжка вихователя. Генеза. 2014. 160 с.
5. Казанцева Л. Теоретичні і методичні засади навчання дітей старшого дошкільного віку української мови в полікультурному просторі : монографія. Донецьк: ЛАН- ДОН-XXI, 2014. http://bdpu.org:8080/bitstream/123456789/230/1/Kazantseva%20L.I.Teoretychni%20i%20metodychni%20zasady%20navchannya%20ditey%20starshoho%20doshkil%CA%B9noho%20viku%20ukrayins%CA%B9koyi%20movy%20v%20polikul%CA%B9turnomu%20prostori.pdf
6. Швидка С.О. Сучасні методи підготовки дітей дошкільного віку до навчання грамоти. http://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/3201
7. Товкач І.Є Слово. Речення. Звуки: методичнийпосібник : у 2 ч. Ч.1 / І.Є. Товкач. – Х. : В-во «Ранок». - 2015. – 176 с. – (Серія «Віконечко у світ грамоти»).

ДИТИНА У СВІТІ МИСТЕЦТВА

ХУДОЖНЬО-ПРОДУКТИВНЕ ОБРАЗОТВОРЕННЯ

Освітні завдання

Продовжувати розвивати творчі здібності дитини, уяву, творче мислення, зорове сприймання, формувати емоційне ставлення до довкілля, виховувати уміння самовиражатися, стверджувати особистісну позицію в образотворчій діяльності.

Викликати позитивні емоції, радісне здивування, бажання створювати нові образи в образотворчій діяльності.

Мотивувати дітей до самостійної художньої діяльності.

Продовжувати розвивати впевненість дітей в успішній реалізації власного творчого задуму.

Продовжувати створювати умови для усвідомлення дітьми думки про те, що в образотворчій діяльності розвиваються навички, необхідні для формування життєвої компетентності: вміння одягатися зі смаком, створювати затишок в приміщенні, надавати зіпсованим речам друге життя, декорувати, володіти основами кулінарної майстерності тощо.

Продовжувати ознайомлювати дітей з видами образотворчого мистецтва (живопис, графіка, скульптура, архітектура, декоративно-ужиткове мистецтво).

Формувати естетичне ставлення до творів образотворчого мистецтва.

Види образотворення

Малювання – «free painting»

Продовжувати мотивувати дітей доцільно використовувати різноманітні засоби образотворчої діяльності в залежності від бажаного результату. Надавати самостійності в обранні тематики малювання. Продовжувати розширювати уявлення про кольоровий спектр, значення кольору для передачі фактури, настрою, оригінальності зображення. Розвивати естетичний смак. Створювати умови для експериментування з палітрою, спонукати дітей самостійно виготовляти фарби (змішуючи сухі фарбники з олійними розчинами, гуаш з кремом, використовувати природні барвники – сік буряку, шпинату, відвар цибулиння, гілочок верби, шафран, вологі чайні пакетики, розчин кави тощо). Продовжувати вчити поєднувати різні техніки малювання, стимулювати до експериментування. Продовжувати навчати малюванню з натури (на пленері), за уявою. Стимулювати дітей використання різноманітних матеріалів як основи для малювання (тканина, штучне скло, кора берези тощо). Продовжувати ознайомлювати дітей з українськими народними розписами (Опішнянський, Петриківський, Косівський). Спонукати до створення власних орнаментів. Вправляти у писанкарстві, навчати виписувати традиційні елементи орнаменту («сосенка», «гілка», «дерево життя», «зірка», «риба», «меандр» тощо) на площинному шаблоні та на дерев`яній моделі писанки. Ознайомити з мистецтвом аквагриму. Стимулювати дитячу творчість, навчати дітей цілеспрямованості для досягнення результату, плануванню дій, створювати

умови для втілення творчого задуму дитини. Підтримувати ініціативність та творчу активність дітей в образотворчій діяльності.

1 квартал. Цикл занять «Веселка на палітрі» (експериментування з фарбами, природними та штучними барвниками тощо), «Подорож кленового листя» (ілюстрування дітьми власної фантастичної розповіді на запропоновану тему), «Загадкові вітражі…» (декорування оргскла орнаментами, які придумали діти)

2 квартал. «Маленькі гримери» (вправляння у техніці аквагрим), «Запрошення на новорічне свято», «Мудра тітонька сова» (малювання пальчиками пір'я сови на створеному дітьми ескізі), «Майстерня українського народного розпису», «Діамантові поля» (цикл занять на пленері, який передбачає малювання на снігу кольоровою водою, створення малюнків за допомогою слідів, відбитків тіла тощо)

3 квартал. Цикл занять «Весна зі мною тихо говорила…» (малювання з натури, на пленері, передача об'єктів природи різними техніками), «Таємниці писанки» (декорування), «Юні модельєри» (створення ескізів дитячого одягу)

4 квартал. Цикл занять «Фантастичні звірі» (за мотивами творчості М. Приймаченко), цикл занять «Літо веселкове, літо барвінкове» (пленер)

Аплікація – конструктивне образотворення

Продовжувати формувати уміння декорувати різні поверхні за допомогою аплікації. Закріплювати навички безпечного користування ножицями.

Формувати уміння раціонально використовувати папір для вирізання елементів різних розмірів та в залежності від кількості однакових елементів навчати прийомам багатошарового вирізання. Знайомити з технікою витинанки. Удосконалювати навички обривання паперу по контуру. Продовжувати вдосконалювати техніку силуетного вирізання. Продовжувати вправляти у техніці квілінгу. Продовжувати удосконалювати навички роботи з різними матеріалами, стимулюючи дітей до самостійного обґрунтування власного вибору (засушені частини рослин, шматочки шкіри, тканин, хутра, намистинки, лелітки, пір`я, ґудзики, коктейльні трубочки, стрічки, паперові стаканчики, пластикові кришечки тощо). Мотивувати й вправляти дітей у техніці квілінгу. Ознайомити з технікою «декупаж». Заохочувати дітей до охайності, прибирання за собою по завершенню роботи. Формувати естетичний смак, почуття міри.

1 квартал. «У підводному царстві» (панно, колективна робота, елементи для якої діти готують впродовж декількох занять, на основу фіксує вихователь за допомогою клейового пістолету «Фруктова феєрія» (панно, колективна робота, елементи для якої діти готують впродовж декількох занять, на основу фіксує вихователь за допомогою клейового пістолету), «Космічна подорож» (панно, колективна робота, елементи для якої діти готують впродовж декількох занять, на основу фіксує вихователь за допомогою клейового пістолету).

2 квартал. «Листівка Св. Миколаю», виготовлення новорічних гірлянд, сніжинок, «Білі мухи налетіли – все подвір`я стало білим» (панно, колективна робота, елементи для якої діти готують впродовж декількох занять, на основу фіксує вихователь за допомогою клейового пістолету).

3 квартал. «Серветки для святкового столу» (вправляння у техніці естетичного оформлення серветок у вигляді віяла, човника, квітки), «Таємниці бабусиного кошика» (аплікація з ниток), «Пригоди котика Фунтика» (аплікація з хутра, ниток, пір`я), «Декоративна дощечка» (у техніці декупаж).

4 квартал. Декоративне панно «Прощавай садок дитячий» (панно, колективна робота, елементи для якої діти готують впродовж декількох занять, на основу фіксує вихователь за допомогою клейового пістолету).

Ліплення – пластичне образотворення

Продовжувати стимулювати дітей до дослідження міри пластичності різних матеріалів (глини, гіпсу, снігу, холодної порцеляни, полімерної глини), самостійного виготовлення тіста, солоного тіста тощо. Розвивати аналітичні уміння дітей стосовно застосування того чи іншого матеріалу для реалізації задуму в ліпленні. Заохочувати до самостійності у виборі образу, який дитина хоче зафіксувати за допомогою ліплення. Продовжувати формувати навички способів ліплення, що дозволяють більш точно передавати особливості предметів (кільцеве наліплювання, виймання глини тощо). Удосконалювати навички декоративних

прийомів ліплення (оборка, гравірування, нанесення рельєфів стекою та штампиками). Мотивувати дітей самостійно виготовляти солоне тісто різних кольорів, використовуючи харчові барвники; робити з нього іграшкове печиво, формувати уміння користуватися кондитерським мішечком. Підкреслювати значущість сформованих навичок ліплення, заохочуючи дітей до роботи з харчовим тістом та готуючи вироби дітей для вживання у харчуванні (пиріжки, піца, варенички, печиво тощо). Створювати умови для розвитку дрібної моторики, координації рухів, посидючості. Сприяти творчій ініціативі дітей. Стимулювати задоволення дітей від процесу діяльності засобами заохочення, схвалення, підкреслення значущості їхніх зусиль для отримання позитивного результату в індивідуальній, парній і колективній роботі.

1 квартал. Колективна робота «Сорочинський ярмарок» (цикл занять, що передбачає виготовлення посуду, фігурок домашніх тварин, фігурок людей, які на останньому занятті оформлюються у загальну композицію)

2 квартал. Цикл занять «Майстерня прикрас» (підсвічники, декоративні пластини, дзвіночки та ангелики на ялинку, обереги, прикраси для матусі)

3 квартал. Цикл занять «Школа кулінарного мистецтва» (робота з харчовим тістом: виготовлення печива, пиріжків, піци, вареничків, хрустиків тощо)

4 квартал. Цикл занять «Школа гончарів» (посуд, декоративні пластини, вази, підставки для олівців, пензликів тощо)

Комунікація через мистецтво

Продовжувати зацікавлювати дітей картинами різних жанрів (натюрморт, пейзаж, портрет, казково-билинний). Спонукати вирізняти знайомі жанри живопису й засоби виразності: колір, колорит, перспектива, композиція. Пропонувати доступні дітям цікаві факти про художників. Під час художньо-педагогічного спілкування за картинами Створювати умови для розвитку у дітей уяви, мислення, стимулювати бажання сприймати та самостійно оцінювати твір мистецтва. Мотивувати дітей до чуттєвого сприймання змісту картини. Формувати навички «оживлення» творів живопису: використовувати елементи театралізації, осучаснення сюжетів класичних творів живопису, перевтілення дітей у героїв картин. Використовувати настільно-друковані ігри, що сприяють ознайомленню дітей із творами живопису. Надавати самостійності дітям у судженнях, розмірковуваннях, виявленні вражень від творів живопису. Ознайомити дітей з мистецтвом графіки, створення декорацій. Формувати у дітей чуттєве сприймання творів мистецтва. Стимулювати осмислення дітьми художнього образу, виявленням якого є естетичні судження. Підтримувати бажання розглядати репродукції творів живопису. Формувати естетичне ставлення до творів живопису зокрема й до мистецтва в цілому.

1 квартал.

1. «Квіткова королева» (художньо-педагогічне спілкування за творами Катерини Білокур).

2. «Планета дитинства» (дитячі портрети у творчості Наталі Дерев'янко, Софії Книш, Сергія Григор'єва, Кетрін Фінчер (Kathryn Andrews Fincher).

3. «Подорож у країну мрій» (знайомство з мистецтвом графіки на матеріалі творчості Євгенії Гапчинської).

4. «Палітра почуттів» (педагогіка сердечності при зануренні в світ картин Катерини Дудник і Ніно Чакветадзе).

5. «Не пензлем єдиним…» (ознайомлення із творчою спадщиною митців, які пишуть картини незвичним способом: Ігор Кухарський – кульковою ручкою; Олександр Пелешко – праскою; Ксенія Волошина – цвяхами; Світлана Іванченко – піском і мушлями; Олександр Житков – землею, сажею, каменем; Наталі Айріш – губною помадою; Отман Тома – морозивом; Олександр Вальд, Карен Еланд – кавою; Джудіт Браун – вугільним пилом та ін.).

2 квартал.

1. «Про мистецтво й силу духу» (ознайомлення з творчими роботами митців з обмеженими можливостями: Юрій Пацан, Михайло Поплавко, Галина Інгула, Олександр Дорошенко, Дмитро Якутович та ін.)

2. «Віхола-хурделиця снігом білим стелеться» (цикл художньо-педагогічних спілкувань за мотивами зимових пейзажів Івана Марчука, Миколи Глущенка, Сергія Шишка, Юрія

Камишного та ін.).

3. «Життя як воно є…» (ознайомлення з *побутовим жанром живопису* на матеріалі творчості Миколи Пимоненка, Федора Кричевського, Юрія Камишного та ін.).

4. «Як оживає казка» (цикл занять з ознайомлення з книжковою ілюстрацією на матеріалі творчості Владислава Єрко, Костя Лавро, Катерини Штанко, Олесі Магеровської).

5. «З картини хвиля музики лунає» (ознайомлення з циклом картин Мікалоюса Чюрльоніса, що об'єднують музику й образотворче мистецтво: «Соната сонця», «Соната весни», «Соната моря», «Соната зірок», «Гімн», «Алегро», «Анданте», «Скерцо», «Фуга» та ін).

3 квартал

1. «Гармонія живопису й дизайну» (ознайомлення дітей з мистецтвом створення декорацій за мистецькою спадщиною Григорія Світлицького й роботами Олесі Вакуленко).

2. «Мистецтво бачити красу…» (художньо-педагогічне спілкування на матеріалі весняних і літніх пейзажів Михайла Беркоса («Весна. Квітучі яблуні», «У квітучому садку», «Весна йде», «Літо. Харківщина», «Дівчина біля тину», «Льон цвіте», «Гречка цвіте», «Липень. Маки розквітають»); Івана Труша («Травнева ніч»); Михайла Ткаченка («Весна»); Клода Моне («Весна»); Ван Гога («Квітучі гілки мігдалю»); Каміля Піссарро («Квітнучі Сливові дерева»); Олексія Полякова («Пейзаж зі струмком», «Літо в горах»); пейзажі

Валерія Алещенка та ін.

3. «Двозори: «подвійні ефекти» Олега Шупляка та Сальвадора Далі.

4. «І бачу на картині я себе…» (художньо-педагогічне спілкування на матеріалі автопортретів українських і вітчизняних художників: Іван Марчук, Олег Шупляк, Юрій Камишний, Іван Труш, Олександр Мурашко, Тетяна Яблонська, Леонардо да Вінчі, Рембрандт, Рубенс, Пікассо, Фріда Кало та ін.).

Освітні результати

Розуміє, що в образотворчій діяльності розвиваються навички, необхідні для формування життєвої компетентності: уміння одягатися зі смаком, створювати затишок у приміщенні, надавати зіпсованим речам друге життя, декорувати, володіти основами кулінарної майстерності тощо.

Використовує різноманітні засоби образотворчої діяльності в залежності від бажаного результату.

Самостійно обирає теми для малювання.

Має уявлення про кольоровий спектр, значення кольору для передачі фактури, настрою, оригінальності зображення.

Експериментує з палітрою, самостійно виготовляє фарби (змішуючи сухі фарбники з олійними розчинами, гуаш з кремом, використовувати природні барвники – сік буряку, шпинату, відвар цибулиння, гілочок верби, шафран, вологі чайні пакетики, розчин кави тощо).

Поєднує різні техніки малювання, експериментує. Використовує різноманітні матеріали як основу для малювання (тканина, штучне скло, кора берези тощо).

Малює з натури (на пленері), за уявою.

Розрізняє українські народні розписи: Опішнянський, Петриківський, Косівський. Створюює власні орнаменти.

Має елементарні навички з писанкарства, виписує традиційні елементи орнаменту («сосенка», «гілка», «дерево життя», «зірка», «риба», «меандр» тощо) на площинному шаблоні та на дерев`яній моделі писанки.

Знайома з мистецтвом аквагриму.

Виявляє ініціативність і творчу активність в образотворчій діяльності.

Декорує різні поверхні за допомогою аплікації.

Безпечно користується ножицями.

Володіє елементами техніки витинанки.

Обриває папір за контуром.

Володіє технікою силуетного вирізання.

Вправляється у техніці квілінгу.

Володіє елементами техніки «декупаж».

Працює із різними матеріалами, обґрунтовуючи вибір (засушені частини рослин, шматочки шкіри, тканин, хутра, намистинки, лелітки, пір`я, ґудзики, коктейльні трубочки, стрічки, паперові стаканчики, пластикові кришечки тощо).

Має сформовані навички охайності, прибирання за собою по завершенню роботи.

Досліджує міру пластичності різних матеріалів (глини, гіпсу, снігу, холодної порцеляни, полімерної глини), самостійно виготовляє тісто, солоне тісто різних кольорів (використовуючи харчові барвники), робить з нього іграшкове печиво, користується кондитерським мішечком.

Має сформовані навички ліплення, декоративних прийомів ліплення. Має навички роботи з харчовим тістом (пиріжки, піца, варенички, печиво тощо).

Вирізняє знайомі жанри живопису (натюрморт, пейзаж, портрет, казково-билинний) та засоби виразності: колір, колорит, перспектива, композиція.

Знає цікаві факти про художників.

Чуттєво сприймає зміст картини.

Володіє навичками «оживлення» творів живопису: використовує елементи театралізації, осучаснює сюжети класичних творів живопису, перевтілюється у героїв картин.

Проявляє самостійність у судженнях, розмірковуваннях, виявленні вражень від творів живопису.

Має уявлення про мистецтво графіки, створення декорацій.

Має сформоване (не в абсолют) естетичне ставлення до творів живопису зокрема та до мистецтва в цілому.

ЛІТЕРАТУРНЕ ОБРАЗОТВОРЕННЯ

Освітні завдання

Формувати відчуття краси й образної мову літературного твору (визначати засоби художнього мовлення, основний смисл).

Мотивувати дитину ділитися з дорослими і однолітками враженнями й пережитими емоціями стосовно змісту та дій певних персонажів твору, рефлексувати особисте ставлення до проблеми в творі, порівнювати сюжетні колізії з власними життєвими ситуаціями.

Спонукати виявляти милосердя до вчинків «злих» героїв і прослідковувати причинно-наслідковий ланцюжок їх дій.

Учити розрізняти призначення, особливості структури й мови творів різних літературних жанрів.

Організовувати літературно-педагогічне спілкування (художні діалоги й полілоги), «філософські години», «сократівські діалоги», сторітелінг, літературні вітальні й чергування в осередку «Бібліотека»; процес створення лепбуків і мнемотехнічного «кодування» поетичних творів.

Спонукати створювати власні твори, інсценувати їх, друкувати авторські книги.

Народні родзинки для кмітливої дитини. Продовжувати знайомити дітей з художніми творами різних жанрів: загадками, прислів'ями, приказками, прикметами, скоромовками, чистомовками, лічилками, мирилками, небилицями, нісенітницями, іграми-діалогами, безкінечними казками, замовляннями, прикметами, веснянками, колядками й щедрівками, легендами, думами, баладами, байками, міфами. Учити розрізняти їхнє призначення

та особливості структури й мови. Спонукати до створення власних творів.

Ознайомлювати дітей з українськими чарівними, героїко- фантастичними, соціально-побутовими ***казками*** та казками народів світу. Учити сприймати виразні засоби казки: чарівні речі, фантастичні перетворення, афористичність мови (порівняння, образні слова, метафори), зачини, кінцівки, пісеньки, повтори. Учити відповідати на евристичні й рефлексійні запитання за змістом казок. Розвивати критичне мислення: висловлювати власне ставлення до героїв казок, оцінювати їхні вчинки. Проявляти творчу ініціативу: придумувати продовження / закінчення казки; складати новий сюжет із різних героїв («салат казок»); створювати власну казку зі знайомими героями або придуманими та ін.

Мотивувати дітей підтримувати діалог і полілог з тем «Моя улюблена казка», «Казка маленька, а розуму в ній багато»; міні-дискусії «У казках завжди живе диво?», «Дійсно казка вчить, як на світі жить?»; «Чи правду кажуть, що казка – творіння народу?»; бесіди за змістом ілюстрацій і репродукцій картин до казкових сюжетів. Створювати умови для театралізації та інсценування змісту казок дітьми засобами костюмів, різи атрибутів і декорацій.

Письменники для дітей. Продовжувати знайомити з творчістю «класиків»: українських і зарубіжних поетів, письменників (Т. Шевченко, Леся Українка, І. Франко, Олена Пчілка, Л. Глібов,

Б. Грінченко, П. Грабовський, М. Коцюбинський, О. Олесь, М. Вороний, С. Васильченко та ін.), залучати до активної участі у бесідах про них. Спонукати запам'ятовувати прізвище автора, назву вірша, оповідання, казки, книжки. Виховувати читацький смак, підтримувати співбесіди «Мій улюблений письменник», «Мій улюблений вірш», «Моє улюблене оповідання». Мотивувати до створення власних творів. Залучати дітей до участі в драматичних і поетичних гуртках.

Світ художнього тексту. Продовжувати розвивати в дітях основи читацької компетентності: уявляти; бачити й чути внутрішнім зором; прожити твір; співпереживати героям; «бачити» автора, розуміти авторський смисл; уміти знаходити в тексті художні засоби; творити свої смисли. Учити передбачати зміст тексту на основі аналізу заголовку твору (етап передчитання). Визначати тему, настрій твору, його зміни упродовж перебігу сюжету; робити припущення щодо розвитку подій у читанні твору «із зупинками»; помічати незнайомі слова й виявляти бажання дізнатись про їхнє тлумачення (етап читання). Рефлексувати враження й відчуття стосовно сюжету та героїв, своїх очікувань від поведінки персонажів, формулювати особисте ставлення до проблеми в творі, висловлювати припущення щодо власних дій в описаних ситуаціях (етап післячитання). Надавати перевагу рефлексійним запитанням в обговоренні літературного тексту (рефлексуємо емоції, зміст твору, результат художньої співбесіди): «Чому на

душі в хлопчика стало легко? А у вас на душі буває легко? Коли?», «Що ти зрозумів сьогодні про себе?»), прийомам візуалізації («Побач «з висоти пташиного польоту» й опиши картину, змальовану у вірші Т. Г. Шевченка «Садок вишневий»), деталізації («Уяви себе мініатюрним, таким, що може потрапити всередину…»).

Літературно-розвивальний простір.

Залучати дітей до різних видів діяльності за змістом художньої літератури, інтегрувати з: 1) ігровою: сюжетно-рольові ігри «Крамниця», «Видавництво», «Рекламна агенція», «Спілка письменників»; 2) театралізованим образотворенням (орієнтир – на репертуар); 3) художньо-продуктивного образотворення: бібліотечка для вихованців молодшої групи; книжковий аукціон кулінарних книг з авторськими рецептами; випуск серії енциклопедичних збірок «від видавництва»; 4) створення «письменницького бюро»: навчання азів написання творів, друк книг, виставка авторських книжок.

Заохочувати дітей до використання мнемотехніки у зашифровуванні поетичних творів (з метою кращого запам'ятовування). Викликати інтерес дітей до ***ігрових вправ*** «Розкодуй казку (вірш, прислів'я)», «Казковий (поетичний) квест», «Доміно із загадок», «Казкове (поетичне) лото», «Ребуси», «Турнір знавців загадок», «Упізнай назву казки», «Формула любові до книги», «Упізнай письменника за світлиною», «Придумай іншу кінцівку до казки», «Читання із зупинками».

Запровадити з дітьми в ***осередку «Бібліотека»*** проведення літературної вітальні: читання і розповідання казок, оповідань, віршів, етичні бесіди, узагальнювальні бесіди (про улюблених літературних героїв, поетів, письменників); зустрічі з письменниками; прослуховування аудіозаписів творів, перегляд кіно- та відеофільмів, театралізовані ігри, інсценування художніх творів, слухання дитячих (авторських) художніх творів, вечори відгадування загадок, літературні вікторини, складання поетичного ребусу тощо.

Продовжувати практику проведення години *«філософського» читання*: сприяти глибокому емоційному переживанню й проживанню дітьми літературних ситуацій в об'ємних творах вітчизняних і зарубіжних письменників; формувати світоглядні уявлення та поняття. У форматі «Літературно-педагогічного спілкування» застосовувати «сократівські діалоги», «філософію серця» Григорія Сковороди.

Продовжувати виховувати інтерес до ***книги.*** Застосовувати прийоми «сторітелінгу» (цікаві оповідки про книгу); біографічного методу (у книги теж є своя біографія: це рукотворний продукт, створювався протягом із різних (іноді несподіваних) матеріалів – берести, шкіри, тканини, папірусу; обкладинка оздоблювалася коштовним камінням, золотом).

Ознайомити з професією художника-ілюстратора: порівняння ілюстрацій до одного твору різних митців відносно того, наскільки збігається

уявлення дитини про певний літературний персонаж з образом, який придумав і втілив ілюстратор). Сформувати уявлення дітей про використання театральними сценаристами, художниками, композиторами й скульпторами літератури як джерела для своєї творчості.

Учити створювати лепбук за мотивами однієї книги або серії книг одного автора. Спонукати дітей до створення авторських книжок (у друкованому чи аудіоформаті), при підтримці дорослих: вигадати спільний сюжет з певної теми, створити макет обкладинки та ілюстрації, придумати рекламу власної книги. Продовжувати формувати шанобливе ставлення до книги. Підтримувати готовність чергувати в осередку «Бібліотека», самостійно прибирати у книжковій шафі (полиці), брати участь в організації виставки дитячих книг.

Освітні результати

Дитина спроможна відчути красу й образну мову літературного твору (визначає засоби художнього мовлення, основний смисл).

Охоче ділиться з дорослими і однолітками враженнями й пережитими емоціями стосовно змісту та дій певних персонажів твору, рефлексує особисте ставлення до проблеми в творі, порівнює сюжетні колізії з власними життєвими ситуаціями.

Виявляє милосердя до вчинків «злих» героїв і прослідковує причинно-наслідковий ланцюжок їх дій.

Розрізняє призначення, особливості структури й мови творів різних літературних жанрів.

Активно бере участь у літературно-педагогічному спілкуванні (художніх діалогах і полілогах), «філософських годинах», «сократівських діалогах», сторітелінгу, літературній вітальні й чергуванні в осередку «Бібліотека»; процесі створення лепбуків і мнемотехнічного «кодування» поетичних творів.

Має бажання створювати власні твори, інсценувати їх, друкувати авторські книги.

Твори для читання дітям

Українські народні казки: «Котигорошко», «Кирило Кожум'яка», «Біда», «Язиката Хвеська», «Калиточка», «Яйце-Райце», «Гризонько», «Кобиляча голова», «Золотий черевичок» (літ.обробка М. Пригари), «Сопілкар Марко і повітруля», «Про сопілку, скрипку і цимбали», «Бориня-змієборець», «Як Іван до Сонця ходив», «Чарівні зернятка», «Дарунки з трьох зернин», «Іван Музика», «Чарівна скрипка», «Про бідного чоловіка і воронячого царя».

Авторські казки: І. Франка «Лисичка-кума»; Лесі Українки «Біда навчить»; Гр. Тютюнника «Степова казка. Забутий курінь», «Ходи біда стороною»; Ю. Ярмиша «Трамвай і Щиглик»; Л. Письменної «Сап'янці»; О. Іваненко «Про братика ведмедика», «На добраніч»; О. Зими «Чари для сміливця»; Г. Мєстечкіна «Таємниця Диво-квітки»; О. Вуличного «Темна дівчина»; «Про те, як Зірка на Землі стала айстрою», «Про те, як ромашка стала ворожкою» «Снігобородьки» І. Калинця;

«Бузиновий цар» (віршована) Л. Костенко; М. Пономаренко «Вальс сніжинок», «Квітка на підвіконні», «Виручили друзі».

Світ дитинства. Вірші: «Дні тижня» Т. Коломієць; «Іграшка» Л. Повх; «Мій садок – мій другий дім» М. Пономаренко та ін.

Світ природи. Вірші: «Весна-красна» О. Пчілки; «Мамо, іде вже зима», «Тиша морська» Лесі Українки; «Веснянка», «Метелики» О. Олеся; «Сніжинки» М. Вороного; «Весна» Дніпрової Чайки; «Коло моря», Г. Бойка; «Синичка» Г. Демченко; «По дорозі лізе рак», «Миша» Є. Гуцала; *віршовані казки:* М. Стельмаха «Чому кріт не з'являється на світ», «Жук малий і волохатий» Г. Чубач; «Біб-бобрище» Т¸Коломієць; «Білочка», «Веселий дощ» Л. Костенко та ін. О*повідання* «Микитчів дуб», «Малий Мирон» І. Франка; «Білка і Добра людина» В. Сухомлинського; «Довгоніс» К. Перелісної; «Де живуть наші птахи» Л. Полтави та ін.

Предметний світ: «Кротів борщ» Т. Коломієць; «Кипи, супе» Д. Куровського; «Найкраща іграшка» А. Костецького та ін.

Соціальний світ. *Вірші:* «Секрет» А. Костецького; «Все починається з мами», «Бабусі» А. Костецького; «Найгарніша» О. Лупія; «Руки золотенькі», «Моя бабуня», «Ми сьогодні з дідусем» М. Пономаренко *(родина);* «Легенда: початки Києва» О. Олеся; «Абетка історична» О. Лупія *(народознавство);* «Посаджу я квіти» В. Лучука; «Хто чим працює», цикл віршів «Усі професії потрібні і пошани дуже гідні» М. Пономаренко

(праця); «Як дитиною, бувало…» Лесі Українки *(людські якості). Оповідання:* «Івасик і Тарасик» М. Коцюбинського; «Майже чарівна розмова» В. Сухомлинського; «Ким бути і ким не бути» (за Я. Пінясовим); «Мандрівка з чумаками», «Неслухняний глечик» С. Васильченка.

«Філософська година»: *авторські казки* «Як треба жити» Б. Грінченка; «Найдорожчий плід» В. Сухомлинського; Гр. Тютюнника «Небезпечний приятель», «Як свисне бабак»; «Як цар вовк їжаками не наївся» М. Магери; «Пригода в бобровій заплаві», «Приблуда у гарному капелюсі», «Про білку Маруню і куницю Петруню», «Вітряк, зроблений з любов'ю», «Про Настуню і снігура Зоряна», «Велика толока», «Калинове серце», «Нічний гість», «Пісня, яка навіває сон» «Рушничок Веселка» М. Пономаренко; «Оле Лукойе», «Циганська голка», «Ромашка», «Комірець», «Істинна правда», «Великий Клаус і Маленький Клаус», «П'ятеро з одного стручка», «Срібна монета», «Як буря поміняла вивіски» Г. Х. Андерсена; *оповідання* «Як Федько відчув у собі людину», «Комірчина для дідуся», «Усмішка», «Жаль самого себе», «Чия ж таки правда?» В. Сухомлинського; «Фея Офелія», «Голочки-художниці», «Казочка для дорослих» Г. Бєлєнької.

МУЗИЧНИЙ КАЛЕЙДОСКОП

Освітні завдання

Слухання музики

Залучати дітей до високохудожньої спадщини світової та національної культури, формувати оцінне

ставлення до музики.
Вчити сприймати музичний твір в цілому та простежувати розвиток художнього образу.
Закріплювати уміння свідомо визначати емоційно-образний зміст музичного твору, назву твору та композитора.
Надавати знання та накопичувати уявлення про життя та творчість композиторів (українських, закордонних).
Вчити аналізувати, порівнювати та зіставляти музичні форми та засоби виразності.
Закріплювати уміння за допомогою декількох визначень розкривати загальний характер музичного твору, його частини та жанрову приналежність.
Знайомити дітей з музикою різних складних музичних жанрів (балет, опера, симфонія, концерт) та формувати уявлення про основні музичні поняття (вокальна, інструментальна та оркестрова музика).
Розвивати уміння давати оцінку та висловлювати естетичні судження після прослуховування музичних творів.
Виявляти улюблені музичні твори та розвивати уміння висловлюватись про свої музичні уподобання.
Використовувати наочний матеріал (репродукції картин, художні ілюстрації) задля підсилення вражень дітей від прослуханої музики та виклику в їх уяві зорових образів незнайомих явищ.

Спів

Продовжувати вчити дітей співати легко, природнім голосом, без напруження, з чіткою дикцією.

Вчити точно відтворювати мелодію пісень в діапазоні сі¹ (до¹) – ре² (мі²), вдосконалювати вокально-слухову координацію.
Вчити правильно співати під музичний супровід та acapella, м'яко закінчувати музичні фрази, правильно вимовляти голосні звуки в словах.
Формувати уміння запам'ятовувати, називати та виконувати вивчені пісні.
Розвивати уміння користуватися різними співочими навичками (звукоутворення, звуковедення, правильне інтонування, точність виконання ритмічного малюнку, правильне дихання).
Формувати уміння співати виразно, відповідно до характеру, жанру, темпових та динамічних особливостей пісні.
Розвивати уміння усвідомленої передачі голосом художньо-образного змісту пісень різноманітних за жанром та тематикою.
Формувати навичку контролю якості власного виконання та однолітків, а також уміння співати в ансамблі.
Спонукати до охорони голосу.
Сприяти усвідомленій передачі емоційно-образного змісту пісні.
Розвивати пісенну творчість та мотивувати до імпровізації.

Музично-ритмічна діяльність

Розвивати емоційне відношення до музики через культуру музично-ритмічних рухів.
Знайомити з особливостями бальних та національних танців.

Закріплювати уміння рухатись відповідно до характеру музики, точно передавати в рухах початок та закінчення музичних фраз, частин або цілого музичного твору.
Вчити дітей визначати ритмічні акценти в музиці, самостійно прискорювати та уповільнювати рух відповідно до музичного темпу, а також реагувати на динамічні зміни в музиці.
Закріплювати уміння вільно орієнтуватися в просторі.
Вчити виразному виконанню рухів під музику, різної за тематикою та змістом.
Формувати навички злагодженості рухів в парі та групі.
Сприяти подальшому розвитку уміння удосконалювати навички танцювальних рухів.
Формувати навички ритмічного та пластичного виконання рухів: хода різного характеру (спокійна, м'яка, бадьора), підскоки (легкі, сильні), крок польки, перемінний крок, присідання (різноманітні варіанти для хлопчиків).
Вчити легко, без напруження рухатись з різними атрибутами (стрічками, м'ячами тощо).
Стимулювати до музично-ритмічної та танцювальної імпровізації

Слухання музики

Сьомий рік життя є досить важливим та відповідальним в житті кожної дитини. В цей час у дітей активно розвивається мислення, уява, пам'ять та мова, що сприяє активному музичному розвитку.

В цьому віці діти відрізняють жанрову та стилістичну приналежність музичних творів, а також впізнають та називають композиторів, які є авторами цих творів. Зростає та стає більш стійким інтерес до сприйняття та слухання музики. Музичні здібності дитини розвиваються та набувають більш довершених якостей.

Для цього віку характерний яскравий емоційний відгук, дитина відчуває хвилювання під час перегляду або участі у виставі, святі або концертному виступі, адже вона прагне якісно виконати свою роль і тому головним для неї стає не процес участі, а результат. На основі отриманих знань та умінь, дитина 6-ти річного віку може не тільки відповісти на запитання але й самостійно охарактеризувати музичний твір та відчути зміни настрою, відображені в музиці. В цьому віці дитина здатна не тільки до цілісного сприйняття музичного образу, що є важливим для розвитку естетичного відношення до навколишньої дійсності, але й навчається виокремлювати яскраві засоби музичної виразності.

Співи

В 6 років у дитини зміцнюється голосовий апарат, але звукоутворення відбувається за рахунок натиску на кінцівки голосових зв'язок, у зв'язку з чим, поки ще, залишається актуальною охорона співочого голосу дошкільника, тому спів повинен бути не голосним, без крику. У співочому голосі дітей сьомого року життя є прояв наспівності та дзвінкого звучання, діапазон розширюється до *ре*^{1}–

до²*, *але ще зберігається специфічне відкрите звучання.

Діти в цьому віці з задоволенням імпровізують різні мотиви, відповідати на музичні запитання, створюють мелодію на заданий текст.

Музично-ритмічна діяльність

Діти цього віку оволодівають навичками самостійних основних рухів під музику (хода, біг, стрибки), елементами народних танців, елементарними рухами бального танцю, правильно орієнтуються в просторі при перебудові в танцях або хороводах.

Рівень розвитку музичного сприйняття дозволяє дитині цього віку виразно та ритмічно передавати характер музики, вирізняти в рухах її певні засоби виразності, змінювати характер рухів відповідно до музичної форми (частини, музичного речення або фрази).

Діти із задоволення інсценують в рухах пісні, комбінують танцювальні рухи, чітко передають музично-ігрові образи.

Орієнтовний музичний матеріал

Слухання музики

“Комаринська” – муз. П.Чайковського;

“Осінь” (з циклу “Дитячі п’єси”) – муз. П.Чайковського;

“Осіння пісня” – муз. О.Гречанінов;

“Дощик” – муз. Г.Свірідова;

“Хмари пливуть” – муз. С.Майкапар;

“Зима” – муз. Ц.Кюі;

“Взимку” – муз. Р.Шумана;

“Зима і Весна” - муз. М. Лисенка;

“Пролісок” – муз. О.Гречанінова;

“Пролісок” (з циклу “Пори року”) – муз. П.Чайковського;

“Волинка” – муз. Й.Бах;

“Волинка” – муз. В.Моцарт;

“Колокольний дзвін” – муз. Е.Гріг;

“Долина дзвонів” – муз. М.Равель;

“Пісня жайворонка” – муз. П.Чайковського;

“Пляска птахів” (з опери “Снігоронька”) – муз. М.Римського-Корсакого;

“Вальс з табакерки” – муз. О.Даргомизького;

“Колискова” (з балету “Лускунчик”) – муз. П.Чайковський;

“Баба Яга” (з циклу “Дитячий альбом”) – муз. П.Чайковського;

“Баба Яга” (з циклу “Картинки звиставки”) – муз. М.Мусоргського;

“Червона Шапочка і Вовк” - фрагм. з балету “Спляча красуня” – муз.

П.Чайковського;

“Кіт у чоботях і біла кішечка” – фрагм. з балету “Спляча красуня” - муз.

П.Чайковського;

“Танок ляльки Мальвіни” – муз. Д.Львова-Компанійця;

“Рондо - токата” – муз. Д.Кабалевського;

“Органна токата ре-мінор” – муз. Й.Баха;

“Кампанелла” – муз. Ф.Ліста.

Візуальний матеріал для сприйняття музики

“Пляска” – К.Лєбєдєва;

“Золота осінь” – В.Полєнов;
“Музика, що грає на волинці” – А.Блумарт;
“Дощ” – Р.Рекуненко;
“Озеро” – К.Крижицький ;
“Зимове танго” – В.Янов;
“Казка про зимову річку” – М.Іваненко;
“Проліски” – К.Нікольська;
“Дзвініця” – М.Дубовик;
“Пшеничне поле з жайворонком” – В.Ван Гог;
“Колиска” – Б. Морізо;
“Баба Яга і Лісовик” - І. Сєргєєв;
“Кіт у чоботях” – О.Макарова-Левіна.

Співи

Співаночки

“А ми нивку виорем” - укр.нар.пісня;
“Бити кота, бити” - укр.нар.пісня;
“Волик рогатий” - укр.нар.пісня;
«Ой ковалю, ковальчику» - укр.нар.пісня;
“Ой ну, люлі, котку!” – укр. нар. примовка, обр. Я.Степового;
“Сонечко, сонечко” – укр. нар. примовка, обр. Я.Степового;
“На гойдалці” – укр. нар. примовка, обр. Я.Степового;
“На виру, вирочку” – укр. нар. примовка, обр. Я.Степового;
“Ягі, ягілочка” - укр.нар.пісня.

Пісні

“Країна дитинства” – муз. і сл. Р.Пападинець;
“Дзвіночки” - муз. І.Білика, сл. С.Жупаніна;
“Паляниця” - муз. і сл. О.Злотника;

“Киця-кицюня” - муз. і сл. І.Білика;

“Ту-ру-ру” - муз. В.Марченка, сл. С.Руденка;

“Вітер” – муз. Б.Фільц, сл. О.Олеся;

“Дощик” - муз. І.Білика, сл. Л.Бегун;

“Осінній хоровод” - муз. В. Ізотова, сл. М. Стельмаха;

“Осінь” – муз. М.Ведмедері, сл. М.Меденці;

“Осінь пензлики взяла” – муз. І.Островерхого, сл. М.Пономаренко;

“Дощові сліди” – муз. М.Ведмедері, сл. Л.Малахової;

“Пісня про перший сніг” – муз. і сл. Н.Май;

“Ми всі чекаємо Миколая” - муз. і сл. О. Каліщука;

“Вогні новорічного свята” - муз. і сл. В.Марченка;

“Новорічна” - муз. . В.Марченка, сл. Є.Магери;

“Пісня про ялинку” – муз. М.Ведмедері, сл. М.Рильського;

“Ялинка” – муз. Б.Фільц, сл. О.Олеся;

“Новорічне свято” - муз. М. Чембержі, сл. В. Малишко;

“З Новим Роком!” – муз. М.Ведмедері, сл. Т.Коломієць;

“Казки Діда Мороза” - муз. І. Островерхого, сл. М. Пономаренко;

“На Святвечір” – муз. О.Зозулі, сл. М.Чопик;

“Добрий вечір, щедрий вечір” – укр. нар. щедрівка;

“Коляд, коляд, колядниця” – укр. нар. Колядка;

“Ой, весна-красуня йде” – муз. І.Островерхого, сл. Т.Артем’євої;

“Скоро сонечко пригріє” – муз. Б.Фільц, сл. О.Олеся;

“Веснянка” - муз. М. Чембержі, сл. Я. Коласа;

“Березневі жарти” – муз. І.Островського, сл. Т.Артем’євої;

“Це весна” – муз. і сл. Н.Май;

“Луна і весна” - муз. і сл. Б.Котюка;

“Бабуся” - муз. О.Злотника, сл. О.Білозір;

“Мамина хатина” – муз.О.Злотника, сл.ГШаповалової;

“Пісня для мами” - муз. О.Герасименко, сл. М.Чумарної;

“Пісня про тата” - муз. В.Марченка, Є.Магери;

“У вишневому садочку” - муз. В. Верховинця, сл. Л. Глібова;

“Йшла корова на базар” - муз. М. Чембержі, сл. Л. Ямкового;

“Весела пісенька” - муз. В. Ізотова, сл. М. Лисича;

“Дитячі мрії” - муз. і сл. Л. Горової;

“Що б зробить таке веселе” - муз. і сл. О.Злотника;

“Джміль” - муз. і сл. Б.Котюка;

“Пінгвеня” - муз. О.Злотника, сл. Л.Ямкового;

“Подарунок” - муз. В.Марченка, сл. П.Веленка;

“Пісенька про гнома” - муз. Б.Котюка, сл. Т.Коломієць;

“Розкажу вам казку” - муз. О.Герасименко, сл. М.Чумарної;

“Наші вихователі” - муз. і сл. Н.Рубальської;

“Прощання з іграшками” - муз. і сл. Н.Рубальської;

“Випускний бал” - муз. і сл. Н.Рубальської;

“Рідна Україно” - муз. і сл. Л. Горової.

Музично-ритмічна діяльність

Вправи

“Марш” – муз. В.Вітліна, Т.Ломової;

“Бігати та кружлятися” – муз. М.Геллєра (“Етюд”);

“Легкий біг зі стрічками” – муз. Т.Ломової;

“Перемінний крок” – укр. нар. мелодія, обр. Я.Степового;

“М’ячики” – муз. Л.Шитте (“Етюд” №22);

“Качання рук” – польск. нар. мелодія, обр. В.Іваннікова;

“Вправа з квітами” – муз. Т.Ломової;

“Елементи українського народного танцю” – укр. нар. мелодія, обр.

М.Різоля;

“Вивертання кола” – угор. нар. мелодія;

“Крок польки” – чеська нар. мелодія, обр. А.Шебестіка;

“Циркові конячки” – муз. М.Красева;

“Кола та ланцюжки” – муз. С.Затеплінського (“Танок”);

“Приставний крок в бік” – нім. нар. мелодія;

“Вправа із стрічкою” – муз. І.Кишка;

“Уклін-вітання хлопчика” - муз. С. Гулака-Артемовського

(з опери “Запорожець за Дунаєм”);

“Уклін-вітання дівчинки” - муз. В. Верховинця.

Музичні ігри

“Врожай” – муз. А.Філіпенка, сл. Н.Грановської, муз. до рухів І.Кишка;

“Осінній хоровод” - муз. В. Ізотова, сл. М. Стельмаха;

“Тин” – рос. нар. мелодія, обр. А.Лядова;

“Зайці та лисиця” – муз. М.Красева;

“Кіт та миші” – муз. Т.Ломової;

“Хто швидше?” – муз. М.Шварца;

“Потяг” – муз. М.Кусс;

“Гра з різнокольоровими хусточками” – муз. К.Ейгеса;

“На прогулянці” – рос. нар. пісні, обр. О.Тилічеєвої;

“Звіролови та звірі” – муз. О.Тилічеєвої.

Танці

“Танок парами” – укр. нар. мелодія;

“Полька” – муз. М.Глінки;

“Танок циркових конячок” – муз. М.Красева;

“Танок петрушок” – муз. О.Даргомизького;

“Новорічний хоровод” – муз. Т.Попатенко, сл. Н.Найдьонової;

“Танок Снігороньки та сніжинок” – муз. Г.Фауста;

“Дитячий краковяк” – польськ. нар. мелодія, обр. О.Тилічеєвої;

“Український народний танок” – укр. нар. мелодія “Ой, лопнув обруч”;

“Танець з віночками” - укр. нар. пісня, обр. А. Лазоренка;

“Танець з оплесками” - карел. нар. мелодія, обр. Т. Ломової;

“Круговий галоп” - угор. нар. мелодія, обр. М. Метлова;

“Танець зі дзвіночками” - муз. Д. Шостаковича (“Вальс-жарт”);

“Танець з квітами” - муз. Ф. Шуберта;

“Випускний вальс” - муз. А. Дворжака («Вальс»);

“Заключний танець” - муз. М. Любарського;

“Вальс” - муз. С. Прокоф’єва (з балету «Золушка»).

ГРА НА ДИТЯЧИХ МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

Освітні завдання

Сприяти формуванню інтересу до музикування.

Закріпляти знання про назви та засоби гри на різних музичних інструментах.

Формувати навички володіння елементарними прийомами гри на різних інструментах (легко та м’яко ударяти молоточком по металофону або ксилофону, чітким та стриманим рухом медіатора “щипок” на цимбалах або цитрі тощо).

Формувати репертуар з вивчених музичних творів для виконання в оркестрі.

Розвивати уміння виразної передачі різного характеру музику в дво- та трьохчасних творах.

Вчити дітей грати індивідуально, в ансамблі та в оркестрі на різних музичних дитячих інструментах різноманітні пісні й різножанрові мелодії, дотримуючись ритмічних, темпових та динамічних особливостей музичного твору.

Формувати навички самостійної гри на музичних інструментах, вчити дітей підбирати добре знайомі пісні та імпровізувати ритмічні мелодії.

Зміст освітньої роботи

У цьому віці дитина легко оволодіває прийомами гри як на ударних, так й на клавішних (металофон, ксилофон), духових (бок флейта, сопілка) та струнних (цитра) інструментах. Діти навчаються елементарним прийомам та навичкам гри на ДМІ: правильно користуватися диханням під час гри на сопілці; заглушати звучання тарілок, трикутників; правильно тримати руки під час гри на бубні, барабані; вчитися грати на кастаньєтах, маракасах.

Діти вчаться грати самостійно, в ансамблі та оркестрі.

Орієнтовний репертуар:

“Мак” - укр. нар. пісня, обр. Я.Степового;

“Марш з барабаном” – муз. О.Тілічеєвої;

“Кап-кап-кап” - румин. нар. пісня, обр. Т.Попатенко;

“Зірочка” – муз. О.Тилічеєвої;

“Турецький марш” – муз. В.Моцарта;

“Ой, лопнув обруч” - укр. нар. пісня, обр. І.Берковича.

Самостійна музична діяльність

Діти 6-7 років із задоволенням займаються самостійною музичною діяльністю, вони можуть правильно встановити зв’язок між жанром та засобами виразності музичного твору. У дітей відбувається активний розвиток творчих здібностей у всіх видах музичної діяльності:

- у співах – це проявляється у відтворенні та чистому співі нескладних пісень в зручному діапазоні;
- в музично-ритмічній діяльності - діти можуть використовувати власні комбінації танцювальних рухів під запропонований музичний супровід;
- інсценувати ігрові пісні та створювати оригінальні музичні образи;
- в грі на ДМІ – активно імпровізують на інструментах.

Перелік матеріалів для музичного осередку:

• музичні інструменти (маракаси, бубни, арфа, дитяче піаніно, металофон, дзвіночки, трикутники, флейти, барабани тощо);

• портрети композиторів;

• ілюстрації до музичних творів, що є в фонотеці;

• альбоми дитячої творчості «Ми малюємо та співаємо»;

• графічний посібник «Емоції» (картки, на яких зображені обличчя с різними емоційними настроями) для визначення характеру мелодії при слуханні музичних творів;

• альбоми для перегляду: «Інструменти симфонічного оркестру», «Народні інструменти», «Опера», «Балет», «Пори року» и т. п. ;

• музичні сходи (три-, п'яти- та семиступеневі);

• набір саморобних інструментів для шумового оркестру;

• атрибути до рухливих музичних ігор;

• атрибути для дитячої танцювальної творчості: різнокольорові рукавички, султанчики, хусточки або шарфи, різнокольорові стрічки;

• музичний центр та набір з програмовим аудіозаписом;

• матеріали для експериментування зі звуком по темам «Як звучить пластмаса», «Як звучить вода», «Як звучить метал»;

• музично-дидактичні ігри:

-на розвиток звуковисотного слуху;

-на визначення характеру музики (настрою);

-на розвиток тембрового слуху;

-на розвиток динамічного слуху;

-на розвиток ритмічного слуху, відчуття темпу.

-на закріплення отриманих музичних знань: «Назви композитора» тощо.

Освітні результати

Дитина визначає жанр музичного твору.

Вирізняє частини музичного твору або пісні (вступ, заспів, куплет, приспів).

Уважно слухає музику від початку до кінця, емоційно відгукується на зміни характеру та настрою, що відбуваються в музичному творі;

Визначає настрій і характер твору.

Виділяє та називає засоби музичної виразності твору (темп, динаміка, ритм, тембр);

Відтворює та чисто співає нескладні пісні в зручному діапазоні.

Зберігає правильне положення корпусу під час співів.

Передає нескладний ритмічний малюнок та дикційно чітко з правильною артикуляцією відтворювати текст пісні.

Співає індивідуально й в колективі, з акомпаніментом та a capella;

Виразно та ритмічно виконує танцювальні рухи відповідно до характеру музики та музичних образів;

Самостійно починає, координує та закінчує рухи відповідно до музики;

Виконує основні танцювальні рухи (крок з притопом, приставний крок з присіданням, боковий галоп, перемінний крок);

Виразно та ритмічно виконує танці та рухи з предметами (м'ячі, обручі, квіти);

Інсценує ігрові пісні, виконує самостійні варіанти образних рухів в іграх.

ТЕАТРАЛЬНЕ ОБРАЗОТВОРЕННЯ
ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Формувати культуру свідомого глядача.

Удосконалювати навички мистецької рефлексії та основи чуттєвої культури.

Формувати дитячу картину світу засобом потенціалу театру.

Продовжувати знайомити дітей з театром як видом мистецтва і театрами різних країн світу.

Розширювати спектр уявлень про театральні професії.

Удосконалювати виконавську культуру.

Використовувати сценічний простір як майданчик для розвитку акторської майстерності й формування навичок реалізації режисерського задуму.

Спонукати до імпровізації з атрибутами й реквізитами.

Академія свідомого глядача. Розвивати особистість дитини як носія глядацької культури (спонукати до свідомого визначення, розрізнення й називання пережитих емоцій від перегляду вистави; заохочувати зрілу вербальну/невербальну реакцію на театральну атмосферу; створювати умови для наслідування дітьми поведінкових проявів людей театральних професій та використання потенціалу театру для формування дитячої картини світу; підтримувати бажання дитини відвідувати театр; мотивувати до відтворення атмосфери театру з

виявленням естетичного ставлення дитини до виконавців у своїй групі, у молодших групах закладу дошкільної освіти та вдома).

Продовжувати формувати в дітей чуттєву культуру: розвивати уміння слухати-чути, дивитися-бачити, сприймати-відчувати; емоційно проникатися сюжетом і образом героїв вистави (як? чому?) з метою імпровізації у власному досвіді акторського виконання; удосконалювати навички мистецької рефлексії – усвідомлення, озвучення й уміння знаходити суголосні емоції в інших, зіставляти побачене з пережитим досвідом.

Театральні арабески. Закріпити поняття «театральна атмосфера»: самоналаштування та заохочування інших до відвідання театру («Театр – це круто», «У театрі – цікаво!», «Світ театру – світ емоцій», «Смішно – смійся, сумно – плач!», «Театр починається із входу», «Весь світ – театр, і всі ми в ньому актори»); уміння розрізняти характерні особливості театру (окреме приміщення, антураж, працівники театру, глядачі сцена, глядацька зала, гардероб, театральна каса, афіша; інтер'єр, сцена, декорації, гримерка, куліси, партер, балкон, фойє, гардероб, афіша, театральна каса, рампа, слова «браво!», «біс!», оркестрова яма; опера, балет, спектакль, театральна репетиція; ложа-бенуа, галерка, бельєтаж; мюзикл, театральне шоу, карнавал; антракт, аншлаг; театральний інститут).

Продовжувати вводити в світ театральних професій: актори, режисери, драматурги, костюмери, гримери, музичні редактори, художники-декоратори,

звукорежисери, музиканти, диригенти, суфлери, продюсери, світловики, хореографи). Учити визначати в людях театральних професій характерні професійні якості для наслідування в ігровій діяльності.

Знайомити з театральним мистецтвом різних країн (амфітеатр (Греція), кабуки (Японія), оперні італійські Ла Скала, Масімо; мандрівний театр, вертеп; бродвейські мюзикли (Америка), використовуючи анімацію («Фіксики», «Уроки Тітоньки Сови»), літературу («Бременські музики» братів Грим; «Пінокіо» Карла Коллоді).

Шанобливо ставитися до інших глядачів і виконавців («Іншим заважати – себе не поважати», «Коли крокуєш ти на місце, спиною інших не займай», «Третій дзвінок лунає – глядач уже сідає», «Квіти та оплески – найкраща винагорода за гру акторів»).

Театральний простір. Організація театрального закулісся: атрибути до різних видів театрів, виготовлених дітьми й дорослими: бі-ба-бо, тіньовий, маріонеток, рукавичок, шкарпеток, долонь, повітряних кульок, театру «друге життя речей» (паперові стаканчики, пластикові пляшки, коробки),

Створювати умови для використання сценічного простору як майданчика реалізації режисерського задуму: уміння аналітично й естетично оцінювати предмети середовища групи з метою використання їх в якості декорацій (одяг, кімнатні рослини, меблі, картини, іграшкове обладнання та ін.). Формувати поняття «інтерактивна

декорація»: використання ІКТ у створенні декорацій (атмосфера лісу, підводне царство, багаття, гори, водоспад, будинок).

Учити готувати атрибути для театралізованих ігор: сцена, каса з віконечком, афіші, реклами, анонс, флайера, репертуар, програмки (варіанти: малюнки, піктограми, емопозначки), театральна афішна тумба, театральні бінокліі, побутові ліхтарики для світлооформлювача, віяла й «краватки-метелики», перуки, боа.

Знайомити дітей з особливостями використання аквагриму для створення образу. Важливо: звертати увагу на якість і безпечність матеріалу аби уникнути алергічної реакції на шкірі дитини. Дати можливість вправлятися: на власній руці, нозі, масці, обличчі іншого та своєму.

Акторська студія. Створити умови для формування акторських навичок дітей у різних видах театрів: фартусі, прищіпках; бі-ба-бо, настільний (іграшки, картинки, книжки-забавки), пальчиковий, тантамареска (атрибут для розігрування різних театральних сцен), leg-players («ніжки, що граються»), акторський театр.

Формувати основи акторської майстерності: представлення персонажу (за системою запитань дорослого дитина створює міні-біографію свого героя – ім’я, родина, що любить робити, з ким дружити); вправлятися в інтонуванні та передачі голосом стану персонажів (почуття, характер, емоційне забарвлення ситуації); характерних рухів (пантоміма) дій персонажів; характерною мімікою

(радісний, добрий, щирий, дружелюбний, засмучений, стривожений, зляканий, здивований, гордий, ніжний, розсерджений, обурений, задоволений, розгублений, захоплений, лютий, нетерплячий; сором'язливий, вдячний, неприязний, збентежений, роздратований).

Спонукати дітей створювати «theater story» (театральні історії): 1) казкові пригоди предметів із театрального світу («Що бачить уві сні театральна куліса», «Про що мріє диригентська паличка», «Історія театральної афіши», «Таємниця театральної тумби»); 2) бувальщина (реальні історії з життя дитини).

Пропонувати дітям за допомогою різних атрибутів створювати певні образи (маски, горловики, театральні костюми, хустки, капелюхи, шарфи, стрічки, відріз тканини (фатін, органза), ковдри, окуляри, віяло, аксесуар «краватка-метелик», намисто, чарівна паличка, рукавички, мамині черевички, мікрофон тощо).

Орієнтовна тематика творів

Для формування глядацької культури дітей:

Українські народні казки: «Котигорошко», «Кирило Кожум'яка», «Біда», «Язиката Хвеська», «Калиточка», «Яйце-Райце», «Гризонько», «Кобиляча голова», Сопілкар Марко і повітруля», «Про сопілку, скрипку і цимбали», «Бориня-змієборець», «Як Іван до Сонця ходив» та ін.

Авторські казки: І. Франка «Лисичка-кума»; Лесі Українки «Біда навчить»; Ю. Ярмиша «Трамвай і Щиглик»; Л. Письменної «Сап'янці»; О. Іваненко

«Про братика ведмедика», «На добраніч»; О. Зими «Чари для сміливця»; Г. Мєстечкіна «Таємниця Диво-квітки»; О. Вуличного «Темна дівчина»; «Про те, як Зірка на Землі стала айстрою», «Про те, як ромашка стала ворожкою», «Снігобородьки» І. Калинця; «Іванко і королівна», «Вам казочка, а нам бубликів в'язочка», «Від казочки до казочки», «Пронька, Буця і лялька Катя» М. Пономаренко та ін.

Для формування виконавської культури дітей:

Пантомімічні етюди: байка «Швидка робота» Б. Грінченка; «Борсук» М. Стельмаха; «Муравлевий сон» Г. Чубая, «В капустини іменини» А. Каменчука; «Снігова казка» Т. Коломієць; «Танок сорок» В. Лучука; «Пісенька про груші» Л. Повх; «Пошив би я шапку» П. Ребра та ін.;

Етюди інтонаційні: «Цікава казочка» (безкінечна), «Тямущий котик» О. Пчілки; «Сонечко та дощик» П. Грабовського; «Польові дзвіночки» Л. Костенко; «Утрьох», «Секрет», «Моє бажання» А. Костецького; «Осінні танці» К. Перелісної; «Зіпсований телефон» Д. Чередниченка та ін.;

Інсценування літературних творів:

- *вірші:* «Калачі», «Нічний гість» Д. Павличка; «Рахунки» О. Сенатович; «Біла чапля» Г. Чубач; «Туман і дід» Л. Повх; та ін.;
- *вірші-діалоги:* «Ми з тобою йшли?», «Як тебе звуть?», «Як тобі ім'я?»; «Чому це ти подряпаний?» Г. Бойка; «Зимовий урок» Д. Чередниченка та ін.;

- *казки:* «Заєць і їжак», «Лис Микита», «Лисичка і Журавель» І. Франка, «Вчиться вересень читати», «Як прийдуть до мене в гості» (віршовані) О. Сенатович; «Чому в зайця не болять зуби», «Заєць та рак» М. Стельмаха; «Іменини Кози Мокрини», «Капці для бабусі», «Перепілчина музика», Коли у тебе є друзі», «Небезпечні іграшки» М. Пономаренко; «Котячий хор» (віршована поема) Л. Полтави; «Троє ведмежат» І. Січовика та ін.;

- *оповідання:* «Важко бути людиною», «Як Сергійко навчився жаліти», «Як Микола став хоробрим», «Як Івасик метелика «рятував», «Петрик, собака і кошеня», «Як діти раділи, а ялинка плакала» В. Сухомлинського; «Червоний кавун» В. Вовк та ін.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Дитина володіє основами культури свідомого глядача, чуттєвої та виконавської культур, навичками мистецької рефлексії.

Має спектр уявлень про театр як вид мистецтва, театри різних країн світу, театральні професії.

Використовує сценічний простір як майданчик для розвитку акторської майстерності й формування навичок реалізації режисерського задуму.

Спроможна до імпровізації з атрибутами й реквізитами.

Література для вихователів і батьків

- Барб-Галль Франсуаза. Як розмовляти з дітьми про мистецтво XX століття [Текст] / пер. з франц.Софії Рябчук. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2016. 176 с.
- Дронова О.О. Дитина у світі книги : педагогічні умови художньої творчості дошкільників. http://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2016/1/12.pdf
- Кондратець І. В. Взаємозв'язок музичної, емоційної та рефлексивної культури у вихованні дітей дошкільного віку / І. В. Кондратець // Музичний керівник. – 2015. – № 6. – С. 4–9.
- Кондратець І. В. Формування рефлексивних умінь у дитини дошкільного віку. Практичний психолог. Дитячий садок. 2013. № 4. С. 52–57.
- Макарова Л. Все про театр і дитячу театралізовану діяльність. К.: Шкільний світ. 2008. 128 с.
- Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник, друге видання, перероблене та доповнене / Г. В. Сухорукова, О. О. Дронова, Н. М. Голота, Л. А. Янцур; За заг. ред. Г. В. Сухорукової. К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. 376 с.
- Олійник О. М. Театрально-ігрова діяльність в умовах дошкільного навчального закладу. Навчально-методичний посібник http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/1632/Oliinyk-O.M.-Teatralno-ihrova-diialnist-v-umovakh-doshkilnoho-navchalnoho-zakladu.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Половіна О. Мистецька освіта дошкільників: не відтворювати, а творити / Вихователь-методист дошкільного закладу. 2019. №1. С.15-22
- Половіна О. Мистецька освіта дошкільників: свобода, творчість, інтеграція / Дошкільне виховання. 2019. № 5. С.3-8.
- Половіна О. Свято: розважати чи розважатися? / Вихователь-методист дошкільного закладу. 2019. № 1. С.57-61.
- Романюк І. Музичне виховання. Організація роботи у дошкільному навчальному закладі. Навчально-методичний посібник. Мандрівець. 2014. 280 с.
- Шульга Л. М. Барвиста радість. Розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку на заняттях із малювання. 3-є вид., виправ. й доп. / Л. М. Шульга. – Методичний посібник. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2017. – 336 с.

Короткі нотатки на допомогу вихователю

РОЗВИВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Розвивальне середовище (простір) – система впливів та умов формування особистості дитини й можливостей для її розвитку, що ураховують психологічний, просторово-предметний, дидактичний, пізнавально-мотиваційний і соціально-комунікаційний аспекти взаємодії дитини з дорослим. Облаштування внутрішнього і

зовнішнього простору в закладі дошкільної освіти має бути ретельно продуманим і організованим, адже добре сплановане довкілля сприяє успішній соціалізації дітей, формуванню картини світу кожного вихованця, самостійності й підтримці зацікавленості у розмаїтті видів діяльності, співтворенню атмосфери радості, піднесення й відкриттів. Важливо пам'ятати – середовище для дітей, і його облаштування має відповідати їхнім інтересам і потребам, працювати на формування культури.

Розвивальне середовище стане дієвим і дитиноцентрованим за умови дотримання низки принципів:

1) *принцип єдності всіх компонентів середовища* (зумовлює гармонію об'єднання тематичних осередків у груповому приміщенні та їх взаємодію й природне взаємопроникнення);
2) *принцип ампліфікації* (полягає у збагаченні середовища за рахунок ресурсів, властивих специфічним видам діяльності дошкільників (гра, продуктивні види діяльності, читання художньої літератури, дитяча творчість та ін.);
3) *принцип вікової періодизації та сенсиситивності* (ураховує вікові інтереси розвитку дитячої діяльності та особливості закладання базових якостей, соціальних установок і світогляду);
4) *принцип динамічності* (залежить від спостережливості й мудрості вихователя, який помічає рівень інтересу дітей і, відповідно,

змінює матеріали та облаштування в певних осередках);

5) *принцип індивідуалізації* (ураховує потреби та інтереси кожної дитини, яка зможе задовільнити їх у будь-якому осередку);
6) *принцип елективності* (передбачає надання дитині певної свободи вибору цілей, змісту, форм, методів, джерел, засобів, термінів, часу, місця та оцінювання результатів власної діяльності);
7) *принцип системності послідовності й наступності* (забезпечує поступовість у наповненні осередків матеріалами й обладнанням у міру набуття дитиною досвіду та життєвої компетентності).

Кількість, тематичний формат, наповнення й розташування осередків залежить від віку, потреб, уподобань, інтересів та ініціативи дітей, площі групового приміщення, естетичного смаку й загальної культури педагогів.

Маркерами для оцінювання ефективності створеного розвивального середовища в закладі дошкільної освіти є:

1) пізнавальний інтерес та емоційна активність дитини;

2) свобода вибору кожною дитиною видів діяльності;

3) поступове наповннення певними матеріалами, обладнанням атрибутами (результати проєктної діяльності, тематичних акцій, виставок та ін., отримані в співпраці з батьками);

4) безперервна підтримка дитини з боку педагога.

Компоненти середовища	*Осередки*	*Функціональне спрямування*
Здоров'язбережувальний	• Фізкультурний. • Спортивна зала. • Спортивний майданчик. • Басейн.	Зміцнення здоров'я. Загартування. Фізичний розвиток
Ігровий	• Сюжетно-рольових ігор. • Дидактичних ігор	Реалізація ігрових задумів дітей
Мистецький	• Мистецька (дизайн) майстерня. • Картинна галерея. • Музичний. • Театральна студія • Костюмерна	Розвиток естетичного смаку. Ознайомлення з різними видами мистецтва. Розвиток творчих здібностей і уяви, образного мислення. Формування практичних навичок образотворення. Формування основ мистецької культури.

Читацький	• Групова бібліотека	Формування читацької культури	Д з ф є ж
Сенсорно-когнітивний	• Сенсорний • Дослідницький (лабораторія) • Міні-музеї	Формування сенсорних еталонів і створення умов для сенсорного розвитку. Формування інтересу до експериментування. Заохочення до пошуків, детального обстеження об'єктів.	С С і С д є д Д м І з п
Етнографічний	• Українського побуту й традицій • Світлиця • Міні-музей	Закласти основи для формування патріотичних почуттів і любові до своєї країни.	К с п н К н н с А
Еколого-природничий	*У груповому приміщенні:* • Природничий • Міні-музеї еколого-природничого спрямування • Зимовий сад *На території*	Формування еколого-доцільної поведінки, естетичного ставлення до природи	К К ц с с п Д л п

	закладу: • Ландшафтний • Екологічна стежина		
Трудовий	• Естетики побуту. • Мистецького рукоділля	Прищеплювання інтересу до праці. Формування навичок культурної поведінки в побуті; поваги до людей праці	
Психологічний (або емоційний)	• Усамітнення. • Екран мого настрою	Формування емоційної, чуттєвої, рефлексійної культур. Інтерес до самопізнання.	
Технічний		Технічне забезпечення освітнього процесу.	
Батьківського просвітництва	Порадники для батьків. Батьківські віконечка (обмін сімейним досвідом виховання) Родинна бібліотека.	Психолого-педагогічна просвіта батьків в інтерактивному форматі	

Орієнтири ефективної співпраці дітей, батьків, педагогів у розвивальному середовищі:

- усвідомлення ролі розвивального середовища в забезпеченні «зони розвитку» кожної дитини й збагаченні особистісно значущими смислами;
- забезпечення середовищного підходу до організації розвивального простору закладу дошкільної освіти загалом і кожної групи зокрема;
- здійснення інтеграції усіх видів дитячої діяльності;
- передбачення багатофункціональності у доборі ігор і дидактичних засобів;
- реорганізація розвивального середовища у простір свободи й волевиявлення дитиною своїх потреб і бажань; реалізація механізму «хочу-можу-буду» для кожного вихованця.

- **ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ**

-

- Освітній процес в умовах закладу дошкільної освіти – це цілісний процес взаємодії дорослих і дітей, який розвивається в часі та просторі в межах певної системи. Він спрямований на досягнення соціально-значущих результатів – набуттю життєвої компетентності, розвитку базових якостей особистості в різних видах діяльності.
- Сучасний освітній процес характеризується інтегративністю, проблемно-ігровою спрямованістю, передбачає пізнавальне спілкування вихователя і дітей, самостійність дітей і особистісно орієнтований підхід педагога.
- Форми організації освітнього процесу – спосіб взаємодії з дітьми, який застосовує педагог з метою забезпечення

конструктивного впливу різних методів і прийомів на розвиток особистості кожного вихованця.

- Організовану освітню діяльність з дітьми дошкільного віку доцільно проводити у формі педагогічного спілкування в колі, різних видів занять, освітніх ситуацій та подорожей, тематичних проєктів, прогулянок, екскурсій, дослідницько-пошукової діяльності, ігор, гурткової роботи, продуктивної праці, самостійної діяльності дітей відповідно до завдань фізичного, соціального, комунікативного, пізнавального та художньо-естетичного розвитку.

- Спілкування в колі

- В освітньому процесі закладу дошкільної освіти провідним має стати спілкування дорослого з дітьми (розповіді, тематичні бесіди, діалоги, полілоги тощо). Таке спілкування не регламентоване в часі і відбувається упродовж дня.
- В основі педагогічного спілкування лежать різні види діяльності: комунікативна, ігрова, проєктна, еколого-природнича, здоров'язбережувальна, мистецька, побутова, суспільно-корисна праця тощо.
- Досить ефективним є спілкування в колі. Коло — невипадкова форма, воно дає змогу зберегти й посилити енергію творчої взаємодії, силу колективної думки учасників. Коло надихає, дарує відчуття єдності в товаристві з рівними тобі.
- ***Рефлексійне коло*** – дозволяє налагодити соціальну взаємодію між дітьми й дорослими; налаштувати дітей на хвилю взаємного прийняття, доброзичливості; привітати один одного; обмінятись новинами, розповісти про

те, що хвилює; визначитися з почуттями й настроєм, оцінити емоції, процес і результати діяльності тощо. Види рефлексійного кола: ранкове, вечірнє, понятійне («Світ навколо мене», «Яка користь від корисних звичок?», «Коли я щасливий?» та ін.), тематичне («Радість», «Доброта», «Краса»), подієве («День народження», «День матері», «День дошкілля», «День народження садка» тощо).

- ***Тематична мініатюра*** – обмін думками, досвідом, роздумами у дружньому колі з певної тематики (проводиться в години ранкового прийому, під час спостереження, ранкової зустрічі, а також в будь-який час, коли діти найбільш відкриті для спілкування); передбачає ознайомлення дітей з певною чеснотою людини (дитини) через бесіду, читання художньої літератури або різних ситуацій Тематика для мініатюр: «Де живе добро», «Турботливий світ», «Гарні вчинки», «Лагідне слово», «Фея любові», «Сад добрих справ», «День милосердя», «Часточка мудрості», «Школа хоробрості» тощо.

- ***Заняття***

- ***Сучасне заняття*** − це особлива форма організації спілкування педагога з дітьми, у якій педагог упродовж визначеного часу організовує та спрямовує пізнавальну діяльність дітей з урахуванням їх вікових можливостей і освітніх потреб.
- Існують різні типи занять: фронтальні (зі всією

групою дітей), групові (до 15 дітей), індивідуально-підгрупові (до 8 дітей), індивідуальні (1-4 дитини).

- Сучасне заняття має бути цікавим для дітей, насиченим ігровими прийомами, елементами дослідження, розвивати пізнавальні здібності дітей, моральні та естетичні якості. Головна вимога − максимальна розумова активність вихованців.
- Серед найбільш поширених форм проведення сучасних занять можна виділити наступні: *пізнавально-розважальні ігри-заняття* (вікторини, кросворди, кроссенси, лабіринти, пізнавально-пошукові ігри, аукціони, сюрпризи тощо*); заняття-змагання* (естафета, турнір, художній конкурс, виставка, батли тощо); *заняття-сценарії популярних телепередач:* «Що? Де? Коли?», «Відгадай мелодію», «Україна має талант», «Українські сенсації», «Найрозумніший», «У пошуках істини», «Суперінтуїція», «Парад порад», «Усе буде добре» «тощо); *заняття-пошуки* (відкриття, загадки, подорож, діалоги, екскурсія, дослідження тощо); *заняття-рольові ігри* (магазин, будівництво, фермерське господарство, конструкторське бюро, картинна галерея, банк, турагенство, видавництво, тощо); *заняття-драматизації* **(**віршовано-музичний конкурс, казка, концерт, театральна вистава, бенефіс митця тощо).

- **Освітні ситуації**

- ***Освітня ситуація*** − *це ситуація розумового напруження,* що виникає спонтанно або спеціально організується вихователем і розв'язання якої передбачає спільну діяльність усіх її учасників.
- Особливістю освітньої ситуації є створення разом з дітьми певного освітнього продукту (результату). Такі результати можуть бути як матеріальними (малюнок, саморобка, колаж), так і нематеріальними (нове знання, ідея, ставлення, переживання). Орієнтація на кінцевий продукт визначає технологію створення освітніх ситуацій.
- У *календарному плані варто передбачати вирішення освітніх ситуацій з* дітьми, починаючи з молодшого дошкільного віку. Тривалість освітньої ситуації може бути від кількох хвилин до трьох і більше днів. Форми − групова, підгрупова, індивідуальна. Види освітніх ситуацій – проблемні («Як з'явилася веселка у небі»); дослідницько-пошукові («Як вода перетворюється на пару»); комунікативно-діалогові («Як ми святкували Новий рік»); ігрові (*«Як ми влаштуємо свято нашим лялькам»);* практичні («Ми садимо квіти на клумбі»).

- **Освітня подорож**

- ***Освітня подорож*** − це форма спільної партнерської діяльності дорослого з дітьми, яка передбачає безпосереднє ознайомлення дошкільників з реальними або віртуальними об'єктами довкілля, що активізує діалогічну

форму спілкування з однолітками та дорослими, а також розвиває навички дослідницької діяльності у дітей.

- Освітня подорож відрізняється від екскурсії тим, що передбачає початкову дослідницьку проблему, спрямовану на кінцевий результат, реальний продукт/продукцію у вигляді нових знань, смислів, відображених у малюнках і схемах. Під час освітньої подорожі діти працюють з маршрутним листом (своєрідним путівником, який не лише вказує «шлях», а й охоплює питання і дослідницькі завдання, а також підказує способи дослідження).
- Під час освітньої подорожі поєднуються різні види діяльності дітей (спостереження, досліди, дослідження, пошук та аналіз інформації тощо).
- Тривалість освітньої подорожі може бути від одного дня до тижня. Тематика подорожей залежить від віку дітей, їх інтересів та освітніх завдань: «Що росте на ділянці дошкільного закладу», «До магазину за хлібом», «Транспорт нашого міста», «Мандруємо берегом Дніпра», «Подорож у світ казки» тощо.

- **Проєктна діяльність**

- ***Проєктна діяльність*** – це створення педагогом таких умов, які дозволяють дітям самостійно або спільно з дорослим здобувати новий практичний досвід експериментальним, пошуковим шляхом, аналізувати його і перетворювати.
- Метою дитячого колективу є вирішення проблемної ситуації, пошук відповідей на актуальні питання, створення та презентація кінцевого продукту.
- Проєктна діяльність включає в себе: завдання для дітей, сформульоване у вигляді проблеми; цілеспрямовану дитячу діяльність; форми організації взаємодії дітей з вихователем і один з одним; результат діяльності як знайдений дітьми спосіб вирішення проблеми проєкту.
- Реалізація будь-якого проєкту здійснюється в ігровій формі, із залученням дітей до різних видів творчої та практично значущої діяльності, в безпосередньому контакті з різними об’єктами соціального середовища (екскурсії, ігри,

практично корисні справи). Проєкт може реалізовуватися в будь-якому об'єднанні дошкільників (у групі, підгрупі, одночасно в декількох групах, по всьому закладу, між декількома закладами, із залученням батьків дошкільників, у соціумі мікрорайону та ін.).

- **Прогулянка**

- Структурно ***прогулянка*** включає в себе: організацію з вихованцями спостережень за явищами природи; різноманітні ігри; експериментування; працю в природі; індивідуальну роботу; спортивні вправи і самостійну діяльність дітей за їх вибором. Основне завдання вихователя при проведенні прогулянок полягає в забезпеченні активної, змістовної, різноманітної та цікавої для дітей діяльності.
- Обов'язковими складниками всіх прогулянок є спільна діяльність дорослого з дітьми, спільна діяльність з однолітками і самостійна діяльність дитини.
- Під час літнього періоду більшу увагу слід приділяти тематичним пізнавальним прогулянкам за межі закладу дошкільної освіти та екскурсіям.

- Екскурсія

- ***Екскурсія*** є особливою формою організованої освітньої діяльності. Зміст екскурсій може бути пов'язаний з природними явищами, культурними об'єктами і діяльністю дорослих. Для дітей молодшого дошкільного віку екскурсії проводяться всередині закладу дошкільної освіти й ділянки, а починаючи з 4 років − за межами установи. Тому дорослому дуже важливо знати безпосереднє оточення закладу дошкільної освіти (бібліотеки, музеї, парки тощо).

- **Експериментування**

- ***Дитяче експериментування*** дозволяє успішно розвивати у дітей допитливість, активність, прагнення самостійно знаходити рішення проблем.

- Найцікавішими експериментами є реальні досліди зі справжніми предметами та їх властивостями (вода, пісок, лід, сніг, повітря тощо), які допомагають дитині пізнати суттєві ознаки природних об'єктів, рослинного світу.
- Активне експериментування в образотворчості (вивчення властивостей різних фарб, паперу тощо), музичній діяльності (дослідження утворення звуку в різних музичних інструментах тощо) та інших сферах діяльності допомагає дітям осмислити явища навколишнього світу, зрозуміти взаємозв'язки у довкіллі.

- **Колекціонування**

- ***Колекціонування*** – одна з ефективних форм навчання дітей дошкільного віку. Створення з дітьми різних колекцій сприяє реалізації завдань пізнавального розвитку: ознайомлення з навколишнім світом, розвиток навичок класифікації об'єктів за певними ознаками, уміння систематизувати інформацію тощо. А також допомагає налагодити ігрову та комунікативну взаємодії між педагогом і вихованцями.
- Вибір об'єктів для колекціонування має спиратися на вікові інтереси дітей та освітні завдання.

- **Ігри з вільними матеріалами**

- ***«Вільні матеріали***» – різноманітні доступні дрібнички, невеликі однорідні предмети, наявні в довкіллі у великій кількості; природні й побутові матеріали, які можна використовувати в різні способи. Це ґудзики, стрічки, намистинки, мушлі, камінці, пісок, корки від пляшок, коробки, шишки, жолуді, палички тощо.
- Переваги «вільних матеріалів»: привабливість, відкритість, мобільність, економічна й екологічна доцільність. Розвивальні можливості: створення умов для активного навчання; розвиток творчого мислення; фізичний соціально-емоційний та інтелектуальний розвиток.

- **Гра-квест**

- ***Квест*** − це пригодницька командна гра, що вимагає від учасників розв'язання проблемного завдання, спрямованого на пізнавальну й дослідницьку діяльність, розвиток логічного, аналітичного та творчого мислення дітей.
- Основна мета квесту – швидке і якісне виконання певних завдань з метою досягнення кінцевої цілі, у результаті чого гравець або команда отримує приз.
- Ідея гри − команди, переміщаючись точками у реальному або віртуальному просторі, виконують різні завдання, об'єднані спільним сюжетом.
- Особливість такої організації ігрової діяльності полягає в тому, що, виконавши одне завдання, діти отримують підказку до виконання наступного, що є ефективним засобом мотивації до подальшого пізнання і дослідження.

- **Геокешинг**

- ***Геокешинг*** − захоплююча туристична гра із застосуванням супутникових навігаційних систем, суть якої полягає в пошуку схованок і скарбів.
- Головна особливість геокешинга − це те, що «схованки» створюються в місцях, які представляють природний, історичний, культурний або географічний інтерес. З дітьми дошкільного віку використовуються тільки елементи цієї гри.

- У молодшому дошкільному віці гра проводиться з використанням готових схем, карт по казках. Дітям старшого дошкільного віку можна запропонувати виготовити схему самим у спільній діяльності з дорослим.

- **Гра-стратегія**

- ***Гра-стратегія*** – складна, багатопланова діяльність, яка передбачає не тільки усвідомлення ігрового задуму, сюжетної лінії, але й уміння планувати свої дії, бачити кінцевий результат, дотримуватися плану і злагодженої роботи в команді.
- Особливість гри полягає в тому, що в її основу покладено інтригу, реальну проблему, конкретну мету, для реалізації якої необхідно об'єднати зусилля. Гра не лімітована в часі, вона може тривати впродовж кількох днів, причому гравці повертаються до самого початку, змінюючи деякі обставини, розігруючи нові конструктивні способи розв'язання проблем, що виникають. Варіанти сюжетів гри: «Купуємо речі», «Будуємо дім», «Зустрічаємо гостей», «Готуємо піцу» тощо.

- **Міні-музей**

- Ефективним засобом розвитку пізнавальних інтересів може стати створення ***міні-музею*** в групі (Насіння, Хліба, Гудзиків, Листівок, Ляльки, Транспорту тощо). Будь-який предмет міні-музею може підказати тему для цікавої розмови.

- **Дозвілля**

- ***Дозвілля*** – сукупність видів діяльності, які організовані дорослим для задоволення фізичних, інтелектуальних, соціальних і культурних потреб дітей: спортивні дозвілля (ігри, естафети, свята, розваги); інтелектуальні дозвілля (вікторини, турніри, лото, кросворди, ребуси, шаради);

музичні та літературні дозвілля (музичний калейдоскоп, вечори загадок, зустрічі з цікавими людьми).

- Гурткова робота

- ***Творча майстерня*** надає дітям можливість задовольнити свою потребу у творчій діяльності; створює умови для виявлення, задоволення й розвитку інтересів, здібностей і нахилів дітей. Майстерні можуть бути різноманітні за своєю тематикою та змістом, наприклад: заняття рукоділлям, залучення до народних промислів, оформлення художньої галереї, ігри та колекціонування.
- ***Музично-театральна та літературна вітальня*** **−** це форма організації художньо-творчої діяльності дітей, що передбачає творчу діяльність дітей і вільне спілкування педагога з ними на літературному або музичному матеріалі.
- ***Музично-театральна та літературна вітальня*** **−** це форма організації мистецької діяльності дітей, що передбачає слухання, обговорення, драматизацію літературних і музичних творів; співтворення дітей і дорослих, зустрічі з письменниками, видавцями, композиторами, співаками, художниками, акторами, митцями та ін.;

- Самостійна художня діяльність

- Самостійна художня діяльність дітей, як різновид будь-якої самостійної діяльності, ініціюється самою дитиною. Зазвичай відбувається у другу половину дня. СХД буде ефективною за умов, якщо педагог пам’ятатиме, що планувати потрібно: 1) максимально можливе предметно-просторове забезпечення самостійної художньої діяльності дітей; 2) широкий вибір можливостей для втілення дитячого задуму; 3) не вид діяльності дитини, а тему, навкруг котрої будуть розгортатись дії; 4) свою участь в перебігу

дитячої діяльності, а не конкретні кроки дітей; 5) діяльність, у якій дитина може проявити свободу вибору, а не перетворювати СХД у додаток заняття з образотворення; 6) орієнтовні центри за інтересами й потребами вихованців (художньо-мовленнєвий, музично-хореографічний, художньо-ігровий, театралізований, конструкційний тощо).

- **Трудова діяльність**

- Трудова діяльність – цілеспрямований процес формування у дітей трудових навичок і вмінь, знань про професії й почуття поваги до праці дорослих. Ознайомлення дітей із працею дорослих відбувається у процесі демонстрації різних видів праці, а також безпосередньої організації спільної діяльності дорослих і дітей. Навичками трудової діяльності діти оволодівають під час самообслуговування, господарсько-побутової праці (чергування, трудові доручення, колективна праця) та праці в природі.
-

ЯКЩО В ГРУПІ ДИТИНА З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

1. Формувати компетентність дитини з особливостями психофізичного розвитку; базові якості (самостійність, ініціативність, емоційна стійкість, комунікаційність, довільність) і навички (сенсорне сприймання, координація візуального

сприймання та дрібної моторики, концентрація уваги, самообслуговування).
2. Допомагати дітям у подоланні труднощів в емоційній сфері (формувати навички адекватної поведінки, самоконтролю; налагодження спілкування з однолітками, розв'язування конфліктів).
3. Розвивати соціальні уміння: допомагати одне одному, співпрацювати, співчувати, підбадьорювати; брати на себе відповідальність, робити корисні для всіх справи.
4. Формувати певні моделі соціальної поведінки, здатності бути адекватним ситуації, вимогам і очікуванням однолітків і дорослого.
5. Формувати самооцінку дитиною власних висловлювань, вчинків, можливостей і досягнень у різних видах діяльності.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Освітній процес в інклюзивних групах для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) здійснюється відповідно до Базового компонента дошкільної освіти за окремими програмами, затвердженими МОН, та методиками, які враховують індивідуальні особливості психофізичного розвитку дітей, та рекомендації інклюзивно-ресурсних центрів.

Мета закладу дошкільної освіти, в якому перебувають вихованці з ООП, - забезпечити

індивідуально-орієнтований, психолого-педагогічний й соціальний супровід як дітей, так і батьків. Концептуальні вектори для планування інклюзії в установі: 1) цілісний підхід, орієнтований на дитину, заснований на оцінці кожної дитини як унікального, здібного та активного творця власного життя; 2) тісне партнерство з родинами; 3) забезпечення чіткого цілевизначення, планування й моніторингу реалізації інклюзії відносно до кожного вихованця з ООП.

Інклюзивна освіта передбачає включення дітей з особливими потребами у спільну діяльність з іншими вихованцями, що надає одним – стимул і можливості тягнутися й розвиватися, бути активними, старанними, уважними, а іншим – стати доброзичливішими, милосерднішими, делікатними й толерантними. Така тісна взаємодія сприяє встановленню дружніх стосунків, емоційній гармонії, набуттю регуляторного досвіду, створенню мережі соціальної підтримки, успішній соціалізації в освітньому просторі закладу дошкільної освіти.

Спільні заняття стимулюють концентрацію уваги дітей, посилюють їхню мотивацію до саморозвитку. Спостереження спряють формуванню інтересу до пізнання довкілля, співпраці, забезпечуючи успішну соціальну, психологічну та фізичну адаптацію до умов життєдіяльності здорових дітей; вихованець з особливими потребами спостерігає за реакцією інших дітей, способи розв’язання завдань і виконання, чує мовленнєві

висловлювання й отримує соціальний та емоційний досвід.

Позитивно сприймаючи факт включення дітей з особливими освітніми потребами до загального освітнього процесу, який враховує їхні особливості, сприяє розвитку та розкриттю потенційних можливостей, педагоги мають подбати про забезпечення: безбар'єрного розвивального середовища; адаптовані освітні програми та індивідуальні навчальні плани для дітей з ООП; партнерство з батьками вихованців; співпраця з фахівцями, що здійснюють інклюзивну підтримку дітей з різними освітніми потребами.

Особливістю освітнього процесу інклюзивної групи є його індивідуалізація і диференціація. Залежно від віку дитини, ступеня складності порушень та з урахуванням її індивідуальних особливостей психічного, фізичного, інтелектуального розвитку, передбачається від двох до восьми корекційно-розвивальних занять на тиждень відповідно до висновку інклюзивно-ресурсного центру щодо комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини, яку проводять відповідні спеціалісти.

Вихователь разом з асистентом вихователя бере участь у розробленні та виконанні індивідуальної програми розвитку, адаптує навчальні матеріали з урахуванням психофізіологічних особливостей дітей з особливими освітніми потребами. Індивідуальний навчальний план (ІНП) – це один з найважливіших інструментів у роботі з

дітьми з особливими освітніми потребами. ІНП – документ, що містить детальну інформацію про дитину і послуги, які вона має отримувати. Він розробляється командою педагогів і фахівців та об'єднує їхні зусилля з метою розробки комплексної програми роботи з дитиною і, водночас, визначає, які саме послуги надаватиме кожний фахівець.

Спільне обговорення й узагальнення сильних сторін і труднощів дитини з ООП, актуального рівня її знань, умінь і навичок надає змогу конкретизувати завдання на певний період часу роботи з вихованцем, які стосуються, перш за все, таких питань: безпека, соціальний розвиток, комунікація, поведінка, навички самостійності та навчально-пізнавальні навички.

Під час складання індивідуальної програми розвитку аналізуються, які *адаптації* (пристосування розвивального середовища; адаптація педагогічних підходів– чергування видів діяльності, зміна темпу, ритму завдань, варіації з рівнем складності; адаптація застосованих матеріалів) та *модифікації* (зміна змісту або концептуальної складності завдання) доцільно застосувати у взаємодії з дитиною.

Середовище в групі, де є діти з особливими освітніми потребами, базується на інклюзивних цінностях: соціально схвалювальних уявленнях та підходах, що забезпечують можливість успішного навчання і розвитку всіх дітей (рівність), підтримку й допомогу кожному у відчутті себе частиною цілого (домінування радості, любові, доброти й поваги одне до одного), сприяння розвитку творчої ініціативи

дітей, батьків, педагогів (партнерство)), має бути комфортним, організованим і привабливим, сприяти розвитку та навчанню дітей, відображати їхні інтереси, потреби та можливості, сприяти розвитку ігрової діяльності, самостійності й соціалізації.

Форми взаємодії з дітьми.

Кооперативні групи: в осередках діяльності разом граються двоє, троє, четверо або більше дітей. Вони обмінюються матеріалами, обговорюють і реалізують свої ідеї, планують і перепланровують гру, визначають послідовність дій гравців тощо.

Робота в парах: двом дітям пропонують заняття, в якому мають брати участь обоє. Наприклад, малювання, ліплення з тіста, складання головоломок, будування з кубиків, рольові ігри тощо. Це можуть бути спонтанні ігри дітей або ігри під керівництвом педагога.

Індивідуальні інструкції: за цього підходу одна особа (дорослий чи дитина) керує діями іншої. Роль педагога — демонструвати і моделювати поведінку, спостерігаючи за діями і реакціями дітей. Інколи, для ефективного навчання дітей, завдання доводиться ділити на кілька послідовних етапів. Буває необхідним і багаторазове повторення. Нерідко малюкам доводиться підказувати, як вони можуть використовувати нещодавно набуті вміння. *Самостійні заняття*: гру наодинці можна спостерігати, коли дитина повністю поглинута якоюсь справою. Заохочуючи малюків до індивідуальних занять, педагоги привчають їх робити

самостійний вибір і допомагають досягти незалежності.

Методи і прийоми. Освітній процес в інклюзивних групах здійснюється на основі реалізації особистісно орієнтованих методів і прийомів з урахуванням індивідуальних особливостей таких дітей. Особливим методом-маркером, що дозволяє оцінити діяльність дитини з позиції динаміки росту, а не лише з позиції отриманих знань, є метод портфоліо – накопичувальна система оцінювання, яка передбачає збір різних видів робіт, які засвідчують рух дитини в індивідуальному розвитку, активну включеність у життя колективу. У взаємодії з категорією дітей з особливими освітніми потребами варто звернути увагу на когнітивні методи навчання або методи навчання пізнання, зокрема: коментування, евристичного спостереження, порівнянь, фактів, досліджень, гіпотез, прогнозування, помилок, критичного мислення. Доцільним буде використання ТРВЗ – теорії рішення винахідницьких завдань. Важливо підтримувати у вихованців почуття впевненості, інтересу до пізнання та експериментальних пошуків, заохочення до відкриттів, готовності знаходити власні нетипові, альтернативні рішення на проблемні питання.

Вихователі мають забезпечити дітям з особливими потребами можливості для соціалізації зі своїми ровесниками, досягаючи цього різноманітними засобами. Ефективними будуть методи кооперацийного (проєкти, груповий пазл,

методика «Я-Ти-Ми», прийом «Напарник») та інтерактивного навчання (прийоми «незакінчене речення», «мікрофон», «гроно», «кути», «карусель»), які сприятимуть формуванню умінь до співробітництва й взаємодії, відповідальності та моральної підтримки, ведення діалогу і дискусій; бажання проявляти активність та ініціативу.

З метою формування емоційної та чуттєвої культури у дітей з особливими потребами застосовують методи імітацій або рольовий (емпатія, психологічні етюди, психогімнастика, медитативно-релаксаційні вправи) та ілюстраційний метод (графічні вправи, плакатна символічна наочність, проективні методики, ейдетика).

Завдяки перебуванню у звичайній групі в дітей з особливими освітніми потребами зростає самоповага, упевненість у власних можливостях.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ:

1. У дитини сформована життєва компетентність і основні базові якості (самостійність, ініціативність, емоційна стійкість, комунікативність, довільність) і навички (сенсорне сприймання, координація візуального сприймання та дрібної моторики, концентрація уваги, самообслуговування).
2. Готова до адекватної самооцінки власних висловлювань, вчинків, спілкування з однолітками і дорослими, можливостей і досягнень у різних видах діяльності.
3. Уміє долати труднощі емоційної сфери (формувати навички адекватної поведінки,

самоконтролю; налагодження спілкування з однолітками, розв'язування конфліктів).

4. Сформовано певні соціальні уміння: допомагати іншому, співпрацювати, співчувати, підбадьорювати, брати на себе відповідальність, робити корисні для всіх справи та відповідні моделі соціальної поведінки.

Література на допомогу вихователю і батькам

1. Іванюк О., Бобир В. Організація єдиного інклюзивного освітнього простору. *Дошкільне виховання*. 2018. № 10. С. 10-15.
2. Інклюзивний простір. Порадник для педагогів та батьків: навчально-методичний посібник / укл. Логвін Т.В. Чернігів : Десна Поліграф, 2018. 188 с. URL: 5b043c6eb4d (2).docx (дата звернення 09.11.2019).
3. Компанець Н. М. Моделювання індивідуальної програми розвитку дошкільника з особливими освітніми потребами. Київ, 2018. 56 с.: Іл.: Електронний додаток на CD.
4. Компанець Н. М., Луценко І. В., Коваль Л. В. Організаційно-методичний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах ДНЗ. Навчально-методичний посібник. Київ : Видавнича група «Атопол», 2018. 100 с.
5. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: Навчально-методичний посібник / За заг. ред. Колупаєвої А.А. Київ: ТОВ ВПЦ «Літопис –ХХ» 2010. 255 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/9284/1/Путівник%20для%20батьків.pdf (дата звернення 19.10.2019).

6. Середовище, що належить дітям: порадник для педагогів закладів дошкільної освіти. Упорядковано: Н. Софій, Ю. Найда; ЮНІСЕФ, ВФ «Крок за кроком». Київ : СПД ФО «Парашин К.С.», 2019. URL: http://ussf.kiev.ua/images/news/2020.04.13/seredovysche.pdf (дата звернення 02.10.2019).

ІІ ВАРІАТИВНА ЧАСТИНА

ДИТЯЧЕ ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ ТА ВИНАХІДНИЦТВО

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Підтримувати прагнення дітей брати участь у експериментально-дослідницькій діяльності.

Мотивувати дітей до експериментальної та винахідницької діяльності.

Розвивати пошукові уміння, дослідницькі навички, самостійність.

Спонукати до активних дій під час пізнавальної діяльності.

Розвивати пізнавальний інтерес до розмаїття об’єктів і явищ світу природи та предметного світу.

Виявляти пізнавальну активність, спостережливість, винахідливість.

Спонукати до міркування, планування, цілепокладання.

Формувати навички безпечної поведінки.

Формувати емоційну сферу дитини та розвивати творчі здібності.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

У процесі експериментування немає суворої регламентації часу та можливе варіювання заздалегідь укладеного алгоритму дій, оскільки пропозиції дітей непередбачувані. Тривалість експерименту визначається як особливостями явища яке досліджується, так і наявністю вільного часу, станом дітей, їхнім ставленням до цього виду діяльності.

Дорослий стимулює дитячу цікавість, готовий до запитань, спонукає дітей до самостійного пошуку відповідей на запитання у процесі набуття власного дослідницького досвіду. Варто емоційно позитивно реагувати на пропозиції дітей, створити умови для практичного переконання дітьми у вірності своїх припущень або їх заперечення. Обов’язково звертати увагу на безпечні умови перебігу експерименту для усіх учасників і об’єктів, що задіяні у цьому виді діяльності. Педагог формує відповідальне ставлення до об’єктів експериментально-дослідницької діяльності. У процесі експериментально-

дослідницької роботи дорослий заохочує дітей до пошуку власних способів вирішення завдань, що варіюють хід досліду та експериментальні дії. Особливої педагогічної уваги потребують діти, які працюють повільно, плутаються з послідовністю дій, розгублюються тощо.

Перша молодша група «Крихітки» (третій рік життя)

Орієнтовна тематика.

Цікаві досліди з повітрям, водою, сонцем, рослинами.

Друга молодша група «Малята» (четвертий рік життя)

Орієнтовна тематика.

Дивовижні досліди з повітрям, водою, сонцем, явищами природи, рослинами, піском, снігом, льодом.

Середня група «Чомусики» (п'ятий рік життя)

Орієнтовна тематика.

Захоплюючі досліди з повітрям, водою, сонцем валеологічного змісту, ґрунтом, явищами природи, рослинами, тваринами, «Я і природа», піском, снігом, льодом, експериментування з барвниками.

Старша група «Фантазери-мрійники» (шостий рік життя)

Орієнтовна тематика.

Таємниці чарівництва та винахідництва (досліди зі світлом, теплом, звуком;

речовинами та живими організмами, з повітрям, водою тощо.

«Дослідники» (сьомий рік життя)

Орієнтовна тематика.

Захоплюючі відкриття з фізики, хімії або вода та її властивості; повітря та його властивості; світло та його властивості; звук і його властивості; сили; розчини та суміші; перетворення; взаємодія речовин; індикатори хімічного середовища.

Вирішальними чинниками розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку є майстерність педагога, батьків та стиль їх спілкування з дитиною. Дошкільний педагог та батьки мають враховувати такі **умови**, як: забезпечення емоційного благополуччя дітей в освітньому процесі й створення ситуації успіху; індивідуалізація і диференціація методів і прийомів мотивування дітей до експериментальної й винахідницької діяльності з урахуванням рівнів сформованості інтересів, умінь, знань; варіативність форм, методів в процесі дитячого експериментування та винахідництва; орієнтація на «зону найближчого розвитку» дитини; поєднання цілеспрямованого, опосередкованого стимулювання пізнавальних і творчих здібностей дітей в процесі експериментально-дослідницької діяльності.

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Прагне брати участь у експериментально-дослідницькій діяльності й позитивно на неї налаштована.

Активно проявляє пошукові уміння, дослідницькі навички, самостійність.

Виявляє пізнавальну активність, спостережливість, винахідливість у взаємодії з природним і предметним довкіллям.

Вирізняється позитивною пізнавальною мотивацією; моделює, експериментує у довкіллі за допомогою вихователя і самостійно, використовуючи умовносимволічні зображення, схеми.

Уміє бачити проблему, ставити запитання, висувати гіпотезу, дає визначення поняттям, класифікує, спостерігає, проводить експерименти, робить висновки.

Пояснює та аргументує свої ідеї.

Розв'язує інтелектуальні задачі, що вимагають кількох логічно пов'язаних розумових дій. Будує свої власні теорії.

Самостійно формулює питання-проблеми; шукає відповіді на них з опорою на міркування вголос, з використанням порівнянь, узагальнень; пропонує можливі варіанти рішень, аргументів, обґрунтувань та висновків.

Має сформовані навички безпечної поведінки.

ЛІТЕРАТУРА НА ДОПОМОГУ ВИХОВАТЕЛЮ

І БАТЬКАМ

1. Бєлєнька Г. В. Експериментально-дослідницька діяльність у природі: уточнюємо поняття, актуалізуємо завдання / Г. В. Бєлєнька // Дошкільне виховання. – 2018. – № 4. – С. 2–7.

2. Волинець Ю. О. Формування готовності майбутніх дошкільних педагогів до екологічного виховання дітей дошкільного віку / Ю. О. Волинець, Н. В. Стаднік // Молодий вчений : науковий журнал. – 2018. – № 2 (54), лютий. – С. 237–240.

3. Стаднік Н. В. Партнерська взаємодія з батьками вихованців як складова формування професійної компетентності фахівців дошкільної освіти / Н. В. Стаднік, О. В. Матушевська // Ціннісні засади реалізації ідей Нової української школи : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (Біла Церква, 12 березня 2019 р.). – К. ; Біла Церква : КНЗ КОР "КОІПОПК", 2019. – С. 142–145.

4. Волинець Ю. О. Організація експериментально-дослідницької діяльності дітей дошкільного віку на основі взаємодії фахівців закладів дошкільної освіти з батьками [Електронний ресурс] / Ю.О. Волинець, Н.В. Стаднік // Народна освіта. Електронне наукове фахове видання, 2019. – Вип. 2 (38). Режим доступу : https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5844. Назва з екрана.

ШАХИ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Формувати інтерес до шахів, мотивацію дітей до гри у шахи та уміння планувати свою діяльність.

Мотивувати дітей контролювати та об'єктивно оцінювати себе, самостійно думати й приймати рішення; сприймати програш як досвід; формувати витримку, волю, посидючість, уважність, зібраність.

Розвивати комунікативні, інтелектуальні, творчі здібності; допитливість, фантазію, самостійність, винахідливість, цілеспрямованість, зібраність, гнучкість і логічність мислення.

Розширити кругозір дітей, вчити запам'ятовувати, порівнювати, узагальнювати, передбачувати результати своєї діяльності, орієнтуватися на площині.

Спонукати виявляти винахідливість, терпіння; повагу і толерантність до партнера; позитивно ставитися до успіхів інших дітей; спокійно реагувати на свої невдачі у грі, вміти

програвати, прагнути самостійно досягти успіхів.

Організовувати гурткову роботу з урахуванням вікових особливостей дітей дошкільного віку: знайомити з грою в шахи, правилами цієї гри за допомогою казки з ігровими завданнями; спонукати розуміти зміст, запам'ятовувати головне, зосереджувати увагу та виконувати завдання педагога, усвідомлювати і засвоювати правила гри (хід кожної фігури).

Збагачувати знання дітей про основні шахові поняття та правила взаємодії з партнером під час гри в шахи; знати шахові терміни: «шахівниця», «поле», «білі», «чорні», «хід», «горизонталь», «вертикаль», «діагональ», «початкове положення».

Закріпити навички орієнтування на шаховій дошці; впізнавати і називати шахові фігури.

Залучати до здорового способу життя.

Завдання ускладнюються поступово і реалізуються через залучення дітей до різних видів діяльності. Сприятливий фізичний стан

майбутнього шахіста – запорука успіху під час змагань.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ
Старша група «Фантазери-мрійники» (шостий рік життя)

Читання тематичних казок. Ознайомлення з історією виникнення шахів, сторітелінг. Дидактичні шахові ігри та завдання. Ознайомлення з шаховими фігурами.

Обстеження ігрових фігур, ознайомлення з їхніми назвами та загальними характеристиками.

Ознайомлення з правилами гри, шаховими термінами: «шахівниця», «поле», «білі», «чорні», «хід», «горизонталь», «вертикаль», «діагональ», «початкове положення».

Ознайомлення з шахівницею. Малювання в зошиті в клітинку шахівниці за допомогою лінійки, розфарбовування клітинок, малювання фантастичної шахової дошки. Шахова дошка і шахові поля.

Дидактичні вправи та завдання «горизонталь», «вертикаль».

Ознайомлення дітей з назвами шахових фігур та понять: «ферзь», «кінь», «король», «рокіровка». Закріпити вже знайомі поняття:

«шахівниця», «поле», «білі», «чорні», «хід», «горизонталь», «вертикаль», «діагональ», «початкове положення».

Мета гри. Шах. Мат. Нічия. Пат. Рокіровка. Шахова партія.

«Дослідники» (сьомий рік життя)

Повторення вивченого матеріалу.

Шаховий сторітелінг (історії виникнення шахів). Цікаві історії про гру в шахи (походження, легенди, видатні українські шахісти). Дидактичні шахові ігри та завдання. Ознайомлення з шаховими фігурами. Читання тематичної дитячої літератури.

Цінність гри. Ознайомлення дітей з новими поняттями шахової гри: «опозиція», комбінації», «нічия», «тактичні прийоми», «шахова символіка». Закріплення вже знайомих понять.

Шахові комбінації.

Форми і методи організації роботи з навчання дітей грі у шахи можуть бути різними:

– *спеціальне організоване навчання:* заняття гуртка, екскурсії до шахової студії;

– *спільна діяльність педагога і дитини:* ігрова (сюжетно-рольові, дидактичні, словесні, математичні, інтелектуальні ігри); комунікативна

(педагогічне спілкування з використанням казок, віршів, загадок, описових розповідей, порівнянь, пояснень, міркувань та ін.); театралізована (театралізація за мотивами казок, шахових історій, інсценівки шахових партій); трудова (виготовлення посібників); інтелектуальна (розв'язування візуалізованих словесно-логічних завдань, головоломок); спортивна (естафети, шахові поєдинки, турніри, змагання);

– *самостійна діяльність дітей: м*алювання, ліплення, аплікація, сюжетні ігри, дидактичні гри, головоломки, лабіринти з теми «шахи».

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Виявляє інтерес до гри в шахи.

Орієнтується на шаховій дошці; впізнає і називає шахові фігури; усвідомлює і засвоює правила гри (хід кожної фігури).

Має розвинуті такі якості як цілеспрямованість, зібраність, самостійність, посидючість, гнучкість і логічність мислення, винахідливість.

Демонструє терпіння, повагу і толерантність до партнера по грі.

Позитивно ставиться до успіхів інших дітей; спокійно реагує на свої помилки у грі.

Сприймає програш як досвід, прагне самостійно досягти успіхів.

ЛІТЕРАТУРА НА ДОПОМОГУ ВИХОВАТЕЛЮ І БАТЬКАМ

1. Духновська О., Кольба А. Мудрі шахи / О. Духновська, А. Кольба – Вид. – Мандрівець, 2017. – 72 с.

2. Гришин В. Г. Шахова азбука, або Перші кроки по шахівниці / В. Г. Гришин, Є. І. Ільїн. – К. : Рад. Школа, 1982. – 64 с.

3. Основи шахів і шашок – дошкільникам / О. Б. Полєвікова, Т.А. Швець – Х. : Вид. група «Основа», 2019. – 126, [2] с. – (Б-ка журн. «Дошкільний навчальний заклад»; Вип. 1 (13)).

4. Романова І.А. Гра майбутніх королів. Шахи для дітей / І. А. Романова – Вид. – Час Майстрів, 2018. – 88 с.

ПОДОРОЖУЄМО У СВІТ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ МОВИ

П’ятий рік життя

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Сприяти соціалізації дошкільників, всебічному розвитку особистості дитини під час раннього навчання іноземній мові.

Навчати не іноземній мові, а іншомовному спілкуванню.

Формувати основи іншомовної комунікативної компетентності, тобто елементарні навички іншомовного спілкування в повсякденних, типових для дітей цього віку ситуаціях; а також розвивати стійкий інтерес у дітей старшого дошкільного віку до вивчення іноземної мови як засобу комунікації між собою та з дорослими, поваги до культур інших народів.

Розвивати артикуляційні та інтонаційні навички на рівні загальних особливостей роботи мовного апарату в іноземній мові. Формувати вміння розрізняти звуки іноземної мови на слух, вимовляти фрази та речення з правильною інтонацією.

Оволодіти граматичними навичками на основі мовленнєвих зразків з опорою на рідну мову.

Засвоїти іншомовну лексику конкретного характеру, яка віддзеркалює інтереси та потреби дітей цього віку. Загальний обсяг лексичних одиниць за перший рік навчання іноземній мові – 100-150 слів.

Розвивати навички аудіювання, що передбачає: вміння реагувати на звернення; вміння звертатися до співрозмовника; розуміти та виконувати прохання під час занять, організації різних форм ігрової та життєдіяльності відповідно до тематики мовленнєвих ситуацій, а також розуміти на слух мовлення педагога та дітей в учбово-ігрових ситуаціях.

Розвивати навички осмисленого говоріння на основі мовленнєвих зразків із застосуванням ігрових

методик.

Спрямовувати діалогічне мовлення на розвиток уміння ставити запитання та відповідати на них, висловлювати згоду-незгоду у межах тематики як учбово-ігрових ситуацій, так і життєвих ситуацій, що відповідають віковому розвитку дітей.

Спрямовувати монологічне мовлення на розвиток вміння робити коротке зв'язне повідомлення відповідно до тематики, оформлюючи відповідно до норм іноземної мови, використовуючи відповідну лексику тощо.

Формувати емоційно позитивне ставлення до вивчення іноземної мови як до історії успіху.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

У світі звуків іноземної мови: формування основ фонетичної компетенції. Розвиток фонематичного слуху, слухової уваги, артикуляційного апарату, правильного мовного дихання дітей є основою як аудіювання, так і говоріння. Вчити вслуховуватись у звучання іншомовних слів, розрізняти їх за звуковим складом, інтонаційно виділяти знайомий звук на початку слова; формувати правильне наголошення слів, що вивчаються; застосовуючи мовні зразки, вправляти дітей в правильному інтонаційному оформленні простих граматичних конструкцій іноземної мови.

Розвивати вимовні навички, в саме вимовляти іншомовні звуки зрозуміло, з різною силою голосу (пошепки, тихо, голосніше, голосно), у різному темпі

(повільно, швидко). Вправляти дітей у звуконаслідуванні, доборі рим до слів, буквосполучень: **англ.** *me-me-me; be-be-be; go-go-go; show-show-show; snow-snow-snow; fly-fly-fly; good-good-bye;* ***нім.*** *me-me-me; be-be-be; go-go-go; mei-mei-mei, ich-ich-ich.*

Формування вимови звуків іноземної мови, враховуючи їхній поділ на групи:

1. Звуки, які близькі у вимові із звуками української мови, не вимагають спеціального навчання і засвоюються шляхом переносу:

- ***голосні і дифтонги***:

англ. [a, o, u, e]; [ou, au, aI, eI],

- ***приголосні***

англ. [m, b, s, z, g,];

2. Звуки, які подібні до рідної мови, але мають свої специфічні особливості:

- ***голосні та дифтонги***

англ. [a:, i:, ɔ:, æ], [ju:, je:, ja:];

- ***приголосні***

англ. [t, d], [n, ŋ], [f, l, j, p, k, r] [v];

3. Звуки іноземної мови, які не мають аналогів у рідній мові, потребують пояснення їхньої артикуляції та вправляння:

- **англ.** дифтонги [ue], [ɛə], kju:], приголосні [w, h, ð, ɵ, t*ʃ*, dʒ].

У світі іншомовних слів: формування основ лексичної компетенції.

- засвоїти (запам’ятати) значення і форму передбаченого навчальною програмою мінімуму лексичних одиниць;

- навчитися користуватися цими одиницями в різних видах мовленнєвої діяльності (тобто оволодіти навичками оформлення мовлення);

- навчитися розуміти лексичні одиниці на слух;

- вводити іншомовні слова, що означають назви предметів, дій, якостей, ознак і властивостей предметів, речей, явищ;

- вчити вживати у межах комунікативного мінімуму іменники, прикметники, дієслова, лексичне значення яких пов'язане із сім'єю, ігровою діяльністю; слова, які позначають якості та ознаки предметів.

- вчити активно вживати у мовленні слова ввічливості та спонукати дітей до вживання у мовленні ввічливих слів.(**англ.** *thank you, thanks, please, sorry, good morning, good evening, good night*).

- вчити вживати та розуміти предмети, явища, дії, зображені на малюнках, зіставляти почуте іншомовне слово з реальним об'єктом, дією, явищем. Вчити розуміти узагальнюючі поняття (англ. *toys, furniture, clothing, footwear, food)*

Засоби активізації лексичних одиниць у мовленні.

Активізовувати словник дітей, використовуючи автентичні малі фольклорні жанри:

— ***римівки:***

Англ.

"Good morning, good morning, good morning to you", "Good night mother, good night father"; "One, one, one, little dog run".

— ***вірші:***

Англ.

“Where is my mother?”, “Family fingers”, “Alice has a little dog”, “Little star”, “Teddy bear”, “Seasons”, “I see window”, “Where is Janet”;

— *пісеньки:*

Англ.

“What is your name?”, “My name is…”, “Where do you live?”, “I see…”, “Singing, dancing”, “Little star”, “Happy birthday!”, “Lily bye and good night”, “I wish you a merry Christmas!”, “Head and shoulders”;

- ***ігри:***

Англ.

“Roll a ball”, “Snowball”, “Bears and hears”, “Fairy hat”, “Who came”, “Show me, please”, “This is a way”, “Train”; “Find a fruit”, “My room. My house is my castle”, “At the shop”, “At the table”, “Let’s dress a doll”, “Let’s travel”.

Спілкуймося грамотно: формування граматичних навичок

- стимулювати дітей до самостійного виправлення помилок у своєму мовленні та мовленні однолітків.
- вправляти в іграх у правильному вживанні іменників у різних відмінках, у множині;
- вправляти вживання різних дієслів, слів у фразі та реченнях, стимулювати дитяче словотворення;
- спонукати дітей вживати речення різного типу (стверджувальні, розповідні, питальні),

дотримуватись правильного порядку слів у реченні.

Спілкуємося вільно: розвиток елементарних мовленнєвих навичок

Аудіювання:

- навчити розуміти і впізнавати слова, фрази, речення відповідно до тем, що вивчаються;

- сприймати основні події малих фольклорних жанрів, розрізняти почуті на аудіо- та відеозасобах вивчені віршики, пісеньки тощо;

Говоріння: формування елементарних навичок усного мовлення в діалогічній та монологічній формах на основі засвоєння мовного матеріалу за запропонованими мовленнєвими зразками.

Монологічне мовлення: самостійно проговорювати повідомлення іноземною мовою, яке складається з 3-4 фраз: розповідати про себе, членів родини, улюблену іграшку; описувати предмет, складати коротенькі спонтанні розповіді; відтворювати віршики, лічилки; співати пісеньки.

У процесі розвитку навичок монологічного мовлення дошкільників завдання педагога з раннього навчання іноземним мовам є:

- викликати у дітей цікавість до різних типів монологічного мовлення, а саме представлення себе іншим, опису, переказу малих фольклорних жанрів іноземною мовою;

- спонукати дошкільників до самостійної оповіді;

- сформувати вміння відповідати на запитання вихователя короткою розповіддю з двох-

трьох фраз за змістом теми, що вивчається;

- формувати вміння складати спільно з вихователем короткі розповіді шляхом завершення розпочатого педагогом речення, повторення речень;
- викликати у дітей бажання переказувати зміст добре знайомих малих фольклорних жанрів за допомогою навідних запитань, відтворюючи текст, передаючи інтонацію;
- створювати ситуації, які вимагають від дитини коротенького пояснення виконання дії (Англ. *What do you do? — I sit. I run. I stand…; Who are you? I'm a boy. I'm a girl*).

Діалогічне мовлення

У процесі розвитку навичок діалогічного мовлення дошкільників завдання педагога з раннього навчання іноземним мовам є навчити дітей:

- вступати в розмову з педагогом або іншим співрозмовником на запропоновану тему («Знайомство», «Моя сім'я», «Мої іграшки», «Твої друзі», «Дитячий садок» тощо);
- вживати "готові" мовленнєві одиниці (кліше, шаблони: **англ.** Excuse me! Thanks a lot. **нім.** Entschuldigung! Vielen Dank; слова, які називають заповнювачами мовчання: **англ.** well, well now, you know, let me see, look here, I say, etc.
- привітатися, попрощатися, представити себе; представити когось;
- просити вибачення, висловлювати подяку та реагувати на них;
- відповідати на звернення та запитання дорослого, звертатись до дорослих.

- засвоїти форми звертань до однолітків та дорослого;

- характеризувати й оцінювати когось / щось, виражати емоції;

- давати елементарну характеристику комусь / чомусь.

- налагоджувати одне з одним іншомовне спілкування, звертатись до партнера іноземною мовою;

- вислуховувати співбесідника та відповідати на звертання інших дітей, звертатись до однолітків іноземною мовою, називаючи ім'я, розмовляти спокійно, привітним тоном.

Для розвитку навичок аудіювання та говоріння корисним є:

- використання ігор, таких як "Плесни в долоні", "Який малюнок?", "Повтори, якщо це правильно", "Скажи це про себе", "Знайдіть відмінності", "Складіть це число", "Чий портрет?", "Малюнок" тощо

http://olena-english.com/comprehensivegames;

- заучувати автентичні іншомовні дитячі вірші, римування, пісеньки;

- навчати гратись, дитячі національні ігри країни, мова якої вивчається;

- ознайомлювати дітей з культурою, звичаями та традиціями країн, мова якої вивчається.

Етичні засади спілкування з іноземцями. Формувати у дітей уявлення про культуру спілкування та поведінки представників країни, мова якої вивчається. Вчити дітей під час спілкування

дивитись в очі, стояти (чи сидіти) спокійно, розмовляти з усмішкою на обличчі, не відволікатись, уникати сторонніх жестів (руками, ногами, головою), дотримуватися відповідного тону, інтонації розмови. Сприяти засвоєнню дітьми форм вітання та прощання (*Good morning! Good afternoon! How do you do? How are you? Good bye! Bye! See you!*, ввічливого прохання (*Please!*), подяки (*Thank you!*), вибачення (*Sorry! Excuse me!*).

ОРІЄНТОВНИЙ РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

АНГЛІЙСЬКА МОВА				
Назва теми	Лексичний матеріал	Граматичний матеріал	Говоріння та аудіювання	Мовленнєвий матеріал,який можна використовувати поза межами заняття
1. Я і мої друзі. **I and my new friends**	Boy, girl, friend	Особові займенники: I, you, he, she, it, they, we Дієслова: sit, stand, run, fly, swim, jump, turn. Мовленнєві кліше: I'm a …, I'm …, he (she) is a …, we (they) are…,	Good day! Hello! Goodbye! Bye! Yes. No. Thank you! You are welcome! Who are you? I am… Are you Ann/Pete? I am Ann (Pete). Are you a girl/boy? I am a girl (boy). Sit down! Stand up! Run! Jump! Fly! Stand!	Say hello/good by one another. Clap your hands! Stand up! Sit down!

2. Моя родина. My family	Mom/mother, dad/father? father, sister brother, baby, granny/ grandma/ grandpa, family	Неозначений артикль “a”, присвійний займенник my, his/her/our/ your Мовленнєве кліше: It is a/my ... Is it a…? It is my mom. Is it your sister? Who is it? My family is big.	Who is this? This is my mom/mother. This is my dad/father. This is my granny. Is it your father? Is it your grandpa? Is it your mather? Is it your grandma? How is your mother/ grandma? My mom/dad/granny is nice/ /good.	Kids, wake up! Boys and girls, time to get up! Wash your face and hands! Grate!
3. Мої іграшки. My toys	Doll, ball, car, teddy, plain, train, robot, block	Present Simple Tense Мовленнєвий зразок: play the ball, kiss your doll, fly your plain, hug your teddy ets. I have (I have got).	Show a doll/ ball/ car/ teddy/ plain/ train/ robot/ block Is it a doll/ ball/ car/ teddy/ plain/ train/ robot/ block? I have/have got a doll/ball/car/teddy/plain/train/robot/block.	I like to play with a ball… I like/don’t like to play with a block…
4.Чарівна школа звірів -1. Magic animal’s world -1	Cat, mouse, dog, frog, hen, cock, duck, cow, pig, bee, farm	Неозначений артикль “a”, Мовленнєві кліше: I see… Show me a… Give me please	I see a cat/ mouse/ dog/ frog/ hen/ cock/ duck/ cow/ pig/ bee. Is it a cat/ mouse/ dog/ frog/ hen/ cock/ duck/ cow/	Give me please! Here you are! Thanks! Not at all!

		a...	pig/ bee? Yes, it is / no, it is not! Give me please a cat/ mouse/ dog/ frog/ hen/ cock/ duck/ cow/ pig/ bee/ bird. Show me a cat/ mouse/ dog/ frog/ hen/ cock/ duck/ cow/ pig/ bee/ bird. I see a hen at the farm.	
5.Чарівна школа звірів -1 Magic animal's world -2	Bear, hare, fox, bird, fish, lion, tiger, elefant, monky, zebra, wood, zoo	Неозначений артикль "a", Мовленнєві кліше: I see… Show me a… Imagise a…	I see a bear/ hare/, fox/ bird in the wood. I see a lion/, tiger/ elefant/ monky/ zebra at the Zoo. Show me a bear/ hare/ fox/ bird/ fish/ lion/ tiger/ elefant/ monky/ zebra. Imagise a bear/ hare/ fox/ bird/ fish…	Give me, please! Here you are! You re welcome! Thanks at all!
6.Тварини і малята. Animals and kids	Назви кольорів: red, blue, green, brown, yellow, black, white	Означений артикль "the" Особові займенники: My, his, her, its. Мовленнєві кліше: Who has? - I have, Sasha has. What do you	Діалог: -What do you have? -I have a bear. -What colour is the bear? -The bear is brown. -Who has a fox? -I have a fox.	Good! Well done! Very well! Nice! Exellent!твари ини:

		have? What colour is … I like…	-Sasha has a fox. Опис тварини: It is a bear. It is big. It is brown. I like the bear!	
7. Ми граємо й співаємо. We play and sing	To play To do To sing To run To dance To wolk To swim	Present Continuous Tense Мовленнєві кліше: I am running/doing/singing/dancing/wolking/swiming	-What are you doing? – I'm dancing. -Who is dancing? Katia is dancing. -Who is runniГраємong? -Mark is running. -Is Sasha singing? -Yes it is/no, he is playing!	Let us/let's play/dance/run/go/wolk/swim! Still strait! Make a circle.
8. Скільки нам? Скільки нас? How old are you? Count, please!	One, two, three, four, five	Present Simple Tense How old are you? I am four/five. Множина іменників – cat-cats; dog – dogs; bird – birds; fox – foxes; mouse-mice. Мовленнєвий зразок: How many dogs are here?	-How old are you? I am 4/5 (four/five)/ And you? -How many cats/dogs/mice/birds/wolves are here? -There are 3 cats/2 dogs here.	

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Диференціюють звуки іноземної мови, вимовляючи їх правильно, з відповідною інтонацією;

Вживають іншомовні слова різних частин мови:

-іменники;

-дієслова (за мовленнєвим зразком педагога вживаються допоміжні дієслова для утворення теперішнього та теперішнього тривалого часів);

- прикметники, які позначають колір (основні кольори);

- числівники (від 1 до 10 у прямому порядку)

- займенники (особові: англ. *I, he, she, it*; нім Ich, du, er, sie, es, wir; присвійні: англ. *my, his, her, its*; нім. mein/e, dein/e; вказівні: англ *my, his, her, its, this; нім. dieser, dieses, diese*), сполучники (англ. *with, and*; нім. und).

Розуміють іншомовленнєві фрази:

- сприймають на слух та реагують на звернення, нескладні прохання, команди дорослого та його інструкції;

- вживають слова, що належать до всіх частин мови;

- відповідають на прості запитання щодо імені, віку членів сім'ї, місця проживання тощо;

- знають і можуть озвучити та інсценувати окремі вірші, римівки, пісеньки (малі фольклорні жанри);

- вміють застосовувати у спілкуванні

опрацьовані мовленнєві зразки у монологічній та діалогічній формах; складають короткі розповіді за зразком педагога.

Шостий-сьомий рік життя

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Підтримувати та розвивати інтерес дітей до іншомовновного спілкування з однолітками, педагогом (дорослим) та носіями мови, а саме спілкуватись іноземною мовою в межах комунікативного мінімуму, відповідно до дитячих інтересів.

Продовжувати формувати основи іншомовної комунікативної компетентності, тобто елементарні навички іншомовного спілкування в повсякденних, типових для дітей цього віку ситуаціях; а також розвивати стійкий інтерес у дітей старшого дошкільного віку до вивчення іноземної мови як засобу комунікації між собою та з дорослими, поваги до культур інших народів.

Продовжувати розвивати артикуляційні та інтонаційні навички на рівні загальних особливостей роботи мовного апарату в іноземній мові. Сформувати вміння розрізняти звуки іноземної мови на слух, вимовляти фрази та речення з правильною інтонацією.

Розвивати основи граматичних навичок шляхом практичного ознайомлення з такими складовими мови, як звук, буква, слово, фраза, речення.

Продовжувати розвивати граматичні навички на основі мовленнєвих зразків з опорою на рідну мову.

Вчити розрізняти голосні й приголосні звуки

Варіативний

іноземної мови, правильно їх вимовляти.

Розширювати кількісно іншомовний лексичний запас словами конкретного характеру, яка віддзеркалює інтереси та потреби дітей цього віку. Збагачувати іншомовний словник дітей, зокрема, антонімами, синонімами, порівняннями; формувати інтерес до вивчення значення слів, їх вживання відповідно до комунікативних ситуацій. Загальний обсяг лексичних одиниць за другий рік навчання із врахуванням першого року навчання іноземній мові – 250-300 слів.

Продовжувати розвивати навички аудіювання, що передбачає вміння реагувати на звернення; вміння звертатися до співрозмовника; розуміти та виконувати прохання щодо ведення заняття, організації різних форм ігрової та життєдіяльності відповідно до тематики мовленнєвих ситуацій, а також розуміти на слух мовлення педагога та дітей в учбово-ігрових ситуаціях.

Продовжувати розвивати навички осмисленого говоріння на основі мовленнєвих зразків із застосуванням ігрових методик. Діалогічне мовлення спрямовувати на розвиток вміння ставити питання та відповідати на них, висловлювати згоду-незгоду у межах тематики як учбово-ігрових ситуацій, так і життєвих ситуацій, що відповідають віковому розвитку дітей.Монологічне мовлення спрямовувати на розвиток вміння робити коротке зв’язне повідомлення відповідно до тематики, оформлюючи відповідно до норм іноземної мови, використовуючи відповідну лексику.

тощо.

Формувати емоційно позитивне ставлення до вивчення іноземної мови як до історії успіху.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

У світі звуків іноземної мови: формування основ фонетичної компетенції. Продовжувати розвивати фонематичний слух, слухову увагу, артикуляційний апарат, мовне дихання дітей. Вчити вимовляти звуки іноземної мови, дотримуючись певної послідовності.

Формувати вимову звуків іноземної мови, враховуючи їхній поділ на групи:

1. Звуки, які близькі у вимові із звуками української мови, не вимагають спеціального навчання і засвоюються шляхом переносу:

- ***голосні***

англ. [a, o, u, e,]; [aI, eI, I], [ou, au, aI, eI, I].

- ***приголосні***

англ. [m, b, s, z, g]; [v, l, p];[f, v, S, G, C].

2. Звуки, які подібні до рідної мови, але мають свої специфічні особливості:

- ***голосні і дифтонги***

англ. a:, [oI, ju:, je:, ja:, Ie].

- ***приголосні***

англ. [t, d, n] [l, j, p, k].

3. Звуки іноземної мови, які не мають аналогів у рідній мові, потребують пояснення їхньої артикуляції.

та вправляння:

англ. дифтонги і трифтонги [aoq, ouq, juq, Ia],[ue, Iq, qul, kju:] приголосні[w, h, T (вимова звука між зубами), n, r, d; (вимова звука між зубами) [ð, θ]

У світі іншомовних слів: формування основ лексичної компетенції.

- вводити іншомовні слова, що означають назви предметів, дій, якостей, ознак і властивостей предметів, речей, явищ;

- у межах комунікативного мінімуму вчити вживати:

♦ іменники, лексичне значення яких пов'язане із сім'єю, місцем проживання, тваринами, ігровою діяльністю;

♦ прикметники та слова, які позначають якості та ознаки предметів.(з синонімами, антонімами);

♦ повнозначні дієслова (в ***англ.*** в Present Simple, Present Continuous; та узгоджувати їх з іменниками відповідно до особи;

♦ дієслова, які позначають спроможність до виконання дії, дозвіл, обов'язковість виконання дії, намір чи прагнення (***англ.*** *can, have (got), may, must, could, should*;

♦ числівники від 1–10 в прямому і зворотному порядку, а також числівники до 20 у прямому порядку;

♦ прийменники місця і простору (***англ.*** *on, in, under, at;*

♦ питальні слова (**англ.** *Who? What? Where? Why?*

How? How much? How many?

⧫ слова ввічливості (**англ.** *thank you, thanks, please, sorry, good morning, good evening, good night)*⧫ вербалізувати предмети, явища, дії зображені на малюнках;

⧫ зіставляти почуте іншомовне слово з реальним об'єктом, дією, явищем.

⧫ називати узагальнюючі поняття (***англ.*** *toys, furniture, clothing, footwear, food*).

- спонукати дітей до вживання у мовленні ввічливих слів.

Засоби активізації лексичних одиниць у мовленні.

Активізовувати словник дітей, використовуючи автентичні малі фольклорні жанри:

— ***римівки:***

Англ.

"Good morning, good morning, good morning to you", "Good night mother, good night father", "One, one, one", "A dog, a cock, a fox" "A cat";

— ***вірші:***

Англ.

"Where is my mother?", "Family fingers", "Our large family", "Alice has a little dog", "Little star", "Teddy bear", "Seasons", "I see window", "Where is Janet", "Ten toys", "Butterfly", "ABC Chant", "Alouette", "We like to play";

— *пісеньки:*

Англ.

“What is your name?”, “My name is…”, “Where do you live?”, “I see…”, “Sinning, dancing”, “Little star”, “Happy birthday!”, “Lily bye and good night”, “I wish you a merry Christmas!”, “Head and shoulders”;

- ***ігри:***

Англ.

“Roll a ball”, “Snowball”, “Bears and hears”, “Fairy hat”, “Who came”, “Show me, please”, “This is a way”, “Train”; “Find a fruit”, “My room. My house is my castle”, “At the shop”, “At the table”, “Let’s dress a doll”, “Let’s travel”.

Спілкуємося грамотно: формування граматичних навичок

Продовжувати формування граматичних навичок на основі мовленнєвих зразків, при цьому:

- вчити узгоджувати слова в роді, числі та відмінку, дотримуючись правильних граматичних форм;

- вчити правильно вживати дієслова (в англ. Present Simple, Present Continuous) та узгоджувати їх з іменниками відповідно до особи та особовими займенниками;

- продовжувати вчити узгоджувати іменники в роді, числі та відмінку, додержуючись правильних закінчень;

- стимулювати до виправлення граматичних помилок у своєму мовленні та мовленні однолітків.

- в ігровій формі вправляти щодо вживання

граматичних форм (іменників в родовому відмінку; в однині та множині);

- стимулювати дитяче словотворення;

- спонукати дітей вживати речення різного типу (стверджувальні, розповідні, окличні, прості запитання, запитання до підмета, спеціальні запитання), дотримуватись правильного порядку слів у реченні.

Розвиток елементарних мовленнєвих навичок

Під час формування навичок **аудіювання** необхідно продовжувати:

— вчити розуміти і впізнавати слова, словосполучення та речення відповідно до програмових тем, що вивчаються;

— сприймати основні події коротких розповідей, оповідань, казок, малих фольклорних жанрів за допомогою аудіо- та відеозапису, розрізняти та розуміти вивчені віршики, пісеньки тощо.

У процесі розвитку *діалогічного мовлення* вчити дітей*:*

- розпочинати розмову зі співрозмовником на запропоновану тему;

- формі звертань до співрозмовника відповідно до віку: називати на ім’я, вітатись і прощатись, дякувати за допомогу, виявлену увагу.

- вміти ставити питання співрозмовникові про місце проживання, членів його родини, улюблену іграшку, друзів, улюблених тварин тощо;

- вміти робити уточнення, спонукати до

продовження розмови.

- створювати ситуації, які вимагають від дитини пояснення (про виконання дії: ***англ.*** *What do you do? — I sit. I run. I stand… Who are you? — I'm a boy. I'm a girl. Do you want to play? — Yes, I do. Do you like snow? — Yes, I do. Do you like to cry? — I don't like. Where do you live? — I live in… Do you have a family? — Yes, I have…*

Монологічне мовлення:

- спонукати дітей до самостійної розповіді про себе, членів родини, улюблену іграшку;
- розповідати віршики, лічилки, співати пісеньки;
- описувати предмет 3–5 фразами;
- коротко переказувати оповідання, казку, малий фольклорний жанр;
- відповідаючи на питання педагога спонукати до розгорнутої відповіді з двох-трьох фраз за змістом теми, що вивчається, та пов'язаних тем;
- закріплювати вміння складати спільні з педагогом та самостійні коротенькі розповіді та оповідання.

Етичні засади спілкування. Продовжувати формувати у дітей старшого дошкільного віку уявлення про культуру спілкування та поведінки представників країни, мова якої вивчається. Вчити дітей під час розмови, спілкування дивитись в очі, стояти (чи сидіти) спокійно, розмовляти з усмішкою, не відволікатись,

Електронний архів

уникати сторонніх жестів (руками, ногами, головою), дотримуватися відповідного тону, інтонації розмови. Сприяти засвоєнню дітьми форм вітання та прощання (**англ.** *Good morning! Good afternoon! How do you do? How are you? Good bye! Bye! See you!*, форми ввічливого прохання (англ. *Please!)* подяки (**англ.** *Thank you!*, вибачення (*Sorry! Excuse me!*). Продовжувати формувати уявлення про культуру поведінки представників країн, мова якої вивчається; створювати умови для формування соціокультурної компетенції. Продовжувати розучувати іншомовні малі фольклорні жанри: дитячі вірші, римування, пісеньки, ігри, розваги тощо. Навчати гратись у традиційні дитячі ігри тієї країни, мова якої вивчається.

ОРІЄНТОВНИЙ РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

АНГЛІЙСЬКА МОВА				
Назва теми	Лексичний матеріал	Граматичний матеріал	Аудіювання та Говоріння	Мовленнєвий матеріал, що можна використовувати поза межами заняття
Пори року Seasons	Autumn, winter, spring, summer, hot, cold, warm, cloudy, sunny, rainy, tree, leaves, bright, Golden autumn, snow, snoball, snowman, NewYear holiday/tree, presents, nature blooms, flowers, grass, fruits and vegetables	Мовленнєві зразки: It is autumn now. I like golden autumn. We like to play/do snoball/snowman. There are 4 seasons. The trees and grass are green.	1. It is spring now. 2. Children make a snowman. 3. Pete and Kate play with snowballs. 4. I like golden autumn. ***Монологічне висловлювання:*** It is spring now. This is our house. My house is yellow. There are many flowers in the garden. I water the flowers. It is summer. I like to play the ball, to swim in the river, to	Where is your coat? What colour of your coat?

			do Sand Castles. I like summer so much. ***Міні-діалог:*** Is it winter? – Yes it is/No, it is not, it is summer/autumn/spring. -What do you do in spring/summer/autumn/winter? In spring I play the ball. In summer I swim/sunbath. In winter I skate/sledding. In autumn I gather mushrooms.	

Моя сім'я ***My family***	Mother, father, sister, brother, granny/gradpa, grandma, cousin, ancle, aunt, godmother, godfather, candy, apple, orange, porridge, soup, pie,	Множина іменників sweets, apples, oranges. Мовленнєві зразки: I like… He/she likes… How is …?	Is your family big or small? –My family is big. Have you got a mother/father/sister/ brother? How many sisters/brothers have you got? ***Монологічне висловлювання:*** I have big family. There are mother, father, 2 sisters and brother. I love my friendly family. ***Міні-діалог:*** 1. Where do you live? - I live in Kiyv. - How is your mother/ father/ sister/ brother/ granny name? What does he/she like? What does he/she like? Dad likes oganges. Mother likes apples.	Today we have breakfast rolls with cheese, sausage, cereal, tea with milk. Today we have soup, meat, compote for lunch.
Ми накриваєм о на стіл ***We set the***	Spoon, folk, knife, dish, cup, bread,butter, ice egg, meat,	Modal verb "want". Мовленнєві зразки: I want to eat	Riddles about food ***Монологічне висловлювання:*** This is a folk. Folk is white. Please,	What season is it now? Is it summer?

table	tea, milk, taste, eat, drink, angry, sweet, hot, cold	(drink). Do you want to eat (drink)? What do you want to eat (drink)? I whant bread. Do you like bread? Yes, it tasts good/no, it does not tast good. Наказовий спосіб “take”: мовленнєві зразки “Please take the folk!”	take the folk. ***Міні-діалоги:*** 1. What is it? - It is a plate. - How is the plate? - Plate is white. - Please, take! -Thank! 2. Do you want to eat? - Yes, I want to eat - What do you want? - I want bread and butter. - Please, take! - Thank! 3. Do you want to drink? - Yes, I do! - What do you want to drink? - I want to drink milk. - Please, take! - Thank!	How is the weather today? Is it hot? Peter help me to set the table. Please put the plate on the table. Please put the cup on the table.

У супермаркеті ***At the supermarket***	Buy, go to the supermarket, in the supermarket, food, bread, butter, milk, sausage, creem, cheese, fish, meat, sweets, chocolate, pizza, cake, toast, ice-cream, pasta. Fruits: apple, pea, plum, peach, orange, kivi, mandarin, banana, berry, blueberry, strawberry, apricot. Vegetables: potato, tomato, onion, cucumber, lettuce, garlic, cabbage, broccoli, paprika, carrot. Often, every day, every week.	Дієслова “buy”, “want”. Мовленнєві зразки: -Are you going to the supermarket? -What do you buy in the supermarket? - I buy… - I want to buy… Прийменники: to, in, with	-Are you going to the supermarket? -Yes, I go often/every day/every week. -What do you do in the supermarket? - I buy… - What do you want to buy? - I want to buy… ***Монологічне висловлювання:*** I go to the supermarket every day with my mother. We buy bread, butter, cheese, sausage, vegatables and fruits. ***Міні-діалоги:*** 1.-What do you buy in the supermarket? - I buy bred and you? - I buy butter! 2. -Do you want to go to the supermarket? –Yes, I want to go to the supermarket. - What do we buy in the supermarket? - We buy food, vegatables and fruits.	What do we eat today/every day?

Частини тіла. Зовнішність ***Parts of the body. Appearance***	Face, ears, eyes, nose, mouth, hands,fingers, arms, legs, feet, long, small, large, short, thick, thin, green, blue, black, gray, oval, round	Множина іменника: foot-**feet** Мовленнєві зразки: This is… These are… There are… What are your eyes/arms/legs/hands/feet? What is your face/nose/mouth ? My face/nose/ mouth is…	This is a hand. These are hands. This is an ear. These are ears. Look at the doll. She has blue eyes. She has little ears. ***Монологічне висловлювання:*** My name is Pete. My face is oval, my nose is small. My mouth is red. I'm beautiful. ***Міні-діалоги:*** -Hello, what is your name? -My name is Kate. What colour of your eyes? -My eyes are green, and your? -Look at this doll. How is her face/nose/mouth?	We have breakfast. We are having lunch. We are drinking tea.
Домашні тварини і природа ***Domestic animals and nature***	Cow, pig, horse, hen, cock, chickeh, duck, goat, turkey, goose, rabbit, grass, sky	Прийменники in, an, on. Вказівні займенники: This, that. Модальне дієслово "can"	Who can run? Hourse/pig/hen/rabbit/goat can run. Who can sing? Cock can sing. Who can swim? Duck can swim.	How is the wheather today? Today is cold. How is

		Мовленнєві зразки: The rabbit is jumping in the grass. The sky is blue. The sun is shining. Where is the rabbit?	***Монологічне висловлювання:*** This is the goat. The goat is white and big. The goat likes grass. The goat can run. ***Міні-діалоги:*** Who is this? That is the rabbit. How is the rabbit? The rabbit is white. What does rabbit like? Rabbit likes grass. What can the rabbit do? He can run and jump.	the sky? The sky is blue. The sun is shining? Yes, the sun is shining.
В зоопарку ***In the Zoo***	Go to the Zoo, in the zoo, can, see, play, fox, bear, wolf, squerrel, hedgehog, lion, tiger, kangaroo, elephant, zebra, giraffe, hippo, camel, favorite animal	Вживання іменників у множині. Модальне дієслово “can” Питальне слово When? Мовленнєві зразки: We go to the zoo. Whom can you see in the zoo? I can see…in the zoo. Who is your favorite animal? My favorite animal is…	We go to the zoo. Whom can you see in the zoo? I can see…in the zoo. Can the kangaroo jump/swim/run? Who is your favorite animal? My favorite animal is… ***Монологічне висловлювання:*** We go yo the zoo. I see a lot of animals in the zoo. My favorite animal is elepfant. He is tall. He can go.	How is the whether today? What season is it now? What are you doing in summer/autumn/ winter/spring?

			Міні-діалог: -Do you like going to the zoo? -Yes, I like going to the zoo? -I can see monkeys, lions, geraffes, bears, zebras …	
Мій дім. ***My house***	House, room, kitchen, bedroom, bed, sofa, wardrobe, lamp, computer, chair armchair, window, door, ceiling, floor, corner, bookshelf, desk, clock, refrigerator in, on, beside	Вживання зазначених іменників у множині. Дієслово“have” Мовленнєві зразки: I have a house/ living room/ bedroom etc. In the room is a table etc. On the table is… Near the table is ...	What is in the room? What is next to/on the table? What is in the kitchen? How is the room? ***Монологічне висловлювання:*** My room is big. In the room is a table. There is a lamp on the table/my computer. Next to the table is the chair/sofa. I like to play in the room. ***Міні-діалоги:*** 1.-How is your room? -My room is small, and your? -My room is big. -What are in the room? In the room are a table, a bed, an armchair.	Do you have a dog? Do you have a cat? How is your dog? How is your cat?

			2.-How is your kitchen? - My kitchen is nice, and your? - My kitchen is nice too. - What is in the kitchen? - In the kitche are a table, chairs, a refrigerator. 1. How is yourHo	

Свята, відпочинок, розваги ***Holidays, relaxation, entertainment***	Christmas, Christmas tree, Easter, church, eggs, Easter bread, Easter bunny, sweets, decorate, celebrate, paint, bring, sing, collect, take	Present simple: decorate, take, celebrate, paint, bring. Present Continiouse Tense: decorating, celebrating etc. What are you celebrating? I celebrate… What are you doing? I decorate Christmas tree. What are you doing for. I eat Easter bread, sweets… The Easter bunny brings eggs.	I like to celebrate/decorate/paint. I decorate Christmas tree. The Easter bunny brings eggs. ***Монологічне висловлювання:*** I celebrate Christmas in winter. I decorate Christmas tree. I celebrate Easter in spring. I paint eggs. I eat Easter bread. ***Міні-діалоги:*** 1.-What are you celebrating in winter? - I celebrate Christmas in winter, and you? - I also celebrate Christmas in winter. What are you doing for Christmas? - I decorate Christmas tree. 2.-What do you celebrate in spring? -I celebrate Easter and you? -I also celebrate Easter. -What are you doing for Easter?	What season is it now? What is the whether like today?

			- I collect eggs. -Who bring the eggs? -Easter bunny brings eggs.	
Професії.Хобі ***Professions. Hobby***	Professions, hobbies, barber, teacher, doctor, policeman, director, scientist, builder, waiter, businessman, accountant, singer, driver, artist, cashier, nurse,	Жіночій рід іменників-назв професій: “businesswoman ” Мовленнєві зразки: This is a doctor. What is your mother/father profession?	What profession do you like? My mother is a teacher. Do you like to be a teacher? I like to be a doctor. ***Монологічне висловлювання:*** I have a mother. Her name is Ann. She is beautiful. She is a teather. ***Міні-діалоги:*** 1. What is your mother profession? -My mother is a teacher and your? -My mother is a doctor. 2.-What is your father profession? - My father is a police officer and your? -My father is a builder. 1. www–What	What is here? Here is a table. What is next to the table? Next to the table is sofa. What is on the table? There is a book on the table.

Місто. Транспорт ***City. Transport***	City, in the city, big, small, shops, supermarkets, cafes, playground, kids center, parks, metropolitan, plane, buses, cars, bike, ambulance, fire truck, taxi, jeep, motocycle,like to trevel with you	Present simple: “drive”, “go”, “ride”. Множина іменників. Мовленнєві зразки: What is in the city? In the city there are many people, shops, supermarkets, cafes, playgrounds, kids centers, parks, etc.	What do you like driving/going/ riding with? I riding by bike, motocycle. I like to going by bus, car. I like to have a trip on subway. ***Монологічне висловлювання:*** My name is Jack/Maria. I live in the city/town/village. My city/town/village is big/small. In the city/town/village are shops, supermarkets, cafes, cars etc. ***Міні-діалоги:*** -Where do you live? –I live in the town, and you? - I live in the village. –How is your city? My city is big. –How is your village? –My village is small. 2. What do you like to drive? -I like to ride a bike. And you?-I also like cycling.	Do you like to go to the supermarket, store?

			-What do you like driving with? -I like to have a trip on subway.	

Я – українець ***I am ukrainian***	Ukraine, America, Great Britain, ukrainian, american, british, culture, speak, come, Europian country, Ukrainian independent, customes, rigions, clothing	Present simple: "speak". Мовленнєві зразки: Where are you from? I'm from Ukraine. Are you a Ukrainian? Are you speak Ukrainian? Yes, I speak Ukrainian. Is Ukraine big?	I am from America, I'm american. I'm from Great Britain, I'm british. ***Монологічне висловлювання:*** My name is Taras. I'm from Ukraine. Ukraine is big. I live in Kiyv. I speak Ukrainian. **Міні-діалог**: -Good day! My name is Pete, and you? -My name is Ann. Where are you from? -I'm from Ukraine. And you? I'm from America.	Do you speak English? Yes, I do, I speak English.
Скоро в школу. Алфавіт ***Soon to school. Alphabet***	School, write, read, learn, alphabet, book, booklet, computer, desk, copybook, diary, pen, pencil, class, classroom, homework, students doing exercise	Present simple: "write "learn", "read", "calculate", "want" Модальне дієслово "can". Знайомство з алфавітом. Мовленнєві зразки: Do you want to go to school? What can you do in school?	Do you want to go to school? What can you do in school? I can write/ learn/read/ calculate in school. What do we take to school? I take ... to school. ***Монологічне висловлювання:*** I am going to school soon. At school we can study, write,	

		I can write/ learn/read/ calculate in school. What do we take to school? I take ... to school.	learn, read and calculate. I want to go to school. ***Міні-діалог:*** -Are you going to school soon? - Yeah, I'm going to school soon. -What do you do in the school? -I learn to write, read and calculate in the school. -Do you like to go to school? -Yes, I want to go to school. And you? – I also want!	

ОСВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Диференціюють звуки іноземної мови, вимовляючи їх правильно, з відповідною інтонацією.

Вживають іншомовні слова різних частин мови:

- іменники (в англійській мові вміють утворювати множину;

- дієслова (за мовленнєвим зразком педагога вживають допоміжні дієслова для утворення простих часів, а саме: теперішнього, минулого, майбутнього);

- прикметники, які позначають колір (до 8 кольорів) та якість предмета;

- числівники (від 1 до 10 у прямому та зворотному порядку);

- займенники (особові (англ. I, *he, she, it*), присвійні (англ. *my, his, her, its)*

- вказівні (англ. *my, his, her, its, this*);

- сполучники (англ. *with, and, as*);

- прийменники місця і простору (англ. *in, on, at*).

Розуміють іншомовні мовні одиниці: сприймають на слух та реагують на звернення, запитання, прохання, вказівки педагога.

Відповідають на прості запитання стосовно імені, віку, місця проживання, своєї родини, їжі тощо.

Знають і можуть розказати та інсценувати іншомовні вірші, римування, пісеньки (малі фольклорні жанри).

Прагнуть вести діалог, ставлять прості запитання співрозмовникові.

Здатні зробити коротке зв'язне повідомлення за запропонованою (вивченою) тематикою.

Уміють досягати комунікативних цілей засобами обмеженого володіння іноземною мовою.

Знають особливості поведінкових реакцій у пропонованій іншомовній комунікативній ситуації.

ХОРЕОГРАФІЯ

4–5 років

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

- Розвивати уміння дітей розуміти зміст творів музичного мистецтва, уважно слухати музику та координувати рухи відповідно неї.
- Формувати навички ритмічного руху залежно від характеру музики.
- Удосконалювати танцювальні рухи: прямий галоп, «пружинка», кружляння по одному та в парах.
- Навчати рухатися у парах по колу в танцях та хороводах, ставити ногу на носок та п'ятку, ритмічно плескати в долоні, виконувати найпростіші перебудови (з кола врозтіч та назад) та підскоки.
- Продовжувати удосконалювати навички основних рухів: ходьби (урочистої, спокійної, таємничої) та бігу (легкого, стрімкого).
- Формувати у дітей початкові знання з елементарних основн их понять музичної грамоти: «мелодія», «мотив», «фраза», «пауза», «темп» (швидкий, помірний, повільний).
- Вчити розпізнавати вступ та закінчення музичного супроводу, а також розвивати уміння щодо його відображення в рухливій діяльності.
- Вміти виділяти основні динамічні відтінки (голосно, тихо) музичного супроводу та характеристики музичного твору.
- Виховувати повагу та любов до естетичного забарвлення хореографічного мистецтва.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Метою програми є сприяння естетичному вихованню та фізичному розвитку дітей середнього дошкільного віку, надання їм початкової хореографічної підготовки, виявлення схильностей та задоволення потреб у руховій активності, розвиток почуття ритму,

танцювальної виразності, координації рухів та на цій основі виховання художнього смаку, уміння повноцінно сприймати мистецтво танцю.

Враховуючи поставлену мету та завдання програми, на початковому етапі навчання необхідно сприяти музично-ритмічному вихованню дітей середнього дошкільного віку, яке має складатися із засвоєння теоретичних понять та їх практичного застосування у розминках для тіла та ритмічного сприймання нескладних хореографічних рисунків на слух, що включає безперервний процес проходження трьох етапів засвоєння ритмічних рухів.

I етап — набуття навичок рухів посередині зали.

Основні позиції	**На початку навчального року**	**На кінець навчального року**
Позиції рук (п.р.)	підготовча, I, III	II — руки на поясі, за край спіднички
Позиція ніг (п.н.)	VI, I, III	II; уклін у VI п.н., пізніше в I п.н.

Розвинути основні ритмічні рухи у дітей можна за допомогою застосування таких вправ:

— для розвитку м'язів шиї (нахили, повороти з поступовим перекатом голови в різних напрямках);

— на розвиток плечового поясу (піднімання, опускання, розгортання);

— на розвиток рівноваги (почергові піднімання ніг);

— висування ноги по підлозі вперед з I позиції "battements tendus" (батман тандю) як підготовка до кроків;

— напівприсідання на двох ногах, не відводячи п'ятки від підлоги "demi plié" (демі пліє) у VI та I позиціях («пружинка»);

— переведення ноги вперед, з підніманням коліна на 90° "passe retire" (пассе ретіре) з VI позиції («чапля»);

— піднімання на півпальцях з VI, I, III позицій "releve" (релеве);

— перегинання тулуба, нахили вперед та вбік.

Під час виконання основних вправ необхідно акцентувати увагу дітей середнього дошкільного віку на плавних рухах руками: спочатку підготовчі переведення рук по позиціях, пізніше — I позиція "port de bras" (пор де бра); на підготовчому русі для переходу з однієї ноги на іншу "pas de gage" (па де гаже).

ІІ етап — сприяти засвоєнню дошкільниками колективно-порядкових вправ.

Знайомити з поняттями *лінія, інтервал, коло, колона*, а з ІІ півріччя — з поняттям *діагональ*.

Формування навичок маршірування:

— крокування по одному, по колу, в діагоналях (з носка, на півпальцях, крокування з високим підніманням коліна);

— фігурне маршірування (розходження праворуч, ліворуч, з'єднання у пари).

— перешиковування у пари, в коло, вільне розташування у просторі.

ІІІ етап — розвиток музично-слухового сприймання. На цьому етапі необхідно спрямовувати увагу дітей на вслуховування у музичний супровід, а також вчити дошкільників плескати руками нескладні ритмічні малюнки на слух та почергово з притупуванням (самостійно або разом з педагогом).

Вчити дошкільників починати та закінчувати рухи разом з музикою, а також узгоджувати їх відповідно до характеру та темпу музики через застосування дидактичних вправ на розвиток уваги.

У процесі музично-ритмічної діяльності доцільно застосовувати ***допоміжні гімнастичні вправи —*** "par-terre"(хореографія на підлозі). Під час виконання цих вправ знайомити дітей з основними законами правильного дихання та формувати навички основних рухів партерної гімнастики, що надають тілу легкості, гнучкості, а також зміцнюють м'язи.

Використовувати на заняттях вправи для підйому ніг: натягувати ноги до самих кінчиків пальців ступні і виводити їх у положення на п'ятки (ноги паралельно), розкривати ступні ніг з природної VI позиції у I, потім знову у природну позицію VI (у зворотному порядку, сидячи або лежачи на спині, руки заведені під голову або вбік на підлозі), колообертальні рухи стопами разом та по черзі.

Для координації в хореографічних рухах доцільно використовувати такі гімнастичні вправи:

— пасе (ковзний рух ногою по підлозі), почергово кожною ногою, з VI п.н., сидячи або лежачи на спині; ноги, витягнуті в колінах та підйомі, тримати паралельно; виконується рух почергово однією або двома ногами;

— піднімання вгору правої та лівої ноги почергово та обох ніг разом;

— «Метелик» — вправа на розвиток виворотності в паху; обидві ноги розгорнути в боки, сидячи прямо;

— «Метелик збирає мед-нектар» — вправа на розвиток виворотності в паху; обидві ноги розгорнути, сидячи прямо, нахиляти тулуб вперед;

— «Бутерброд», або «Складка» — вправа на гнучкість і розвиток м'язів спини і колінних зв'язок; нахили корпуса вперед до підлоги;

— «Лялька» — вправа на гнучкість, розвиток і розтяжку м'язів ніг; нахили вперед та до розгорнутих в боки ніг;

— «Велосипед» — вправа для розвитку черевного пресу з елементами початкових знань про темп музики (швидкість руху варіюється концертмейстером); робота ніг імітує рух під час їзди на велосипеді (виконується лежачи на спині);

— «Ножиці» — вправа для розвитку м'язів пресу (виконується лежачи на спині);

— «Змія» — вправа на гнучкість і розвиток м'язів спини та пресу; виконується рух, лежачи на животі, ноги прямі;

— «Змія згинає хвостик», або «Кільце» — вправа на гнучкість; виконувати рух лежачи на животі; одночасно піднімаючи корпус на витягнутих руках і згинаючи ноги в колінах, намагатися дотягнутися до голови ступнями ніг;

— «Човник», або «Дельфін» — вправа на гнучкість і розвиток м'язів спини та преса; виконується рух, розгойдуючись вперед-назад, лежачи на животі, ноги прямі, поперемінно підіймаючи корпус з витягнутими руками вперед і обома витягнутими ногами догори;

— «Літак» — вправа на гнучкість і закріплення м'язів спини та преса; виконується лежачи на животі, ноги прямі, одночасно підіймаючи корпус, розкриваючи дві руки вбік та дві ноги догори;

— «Човен», або «Кошик» — вправа на гнучкість і розвиток м'язів спини та преса; виконується рух лежачи на животі, трохи розгойдуючись вперед-назад, тримаючи обома руками ноги за щиколотки, підіймаючи корпус та ноги догори; — розтяжки, шпагати.

Музично-рухові та рольові ігри. Пропонувати дітям ритмічні вправи, музичні ігри, музичні завдання на слухання та аналіз різноманітної музики, для розвитку музикальності. Формувати музичне сприймання (передавати музичний образ через рух, характер образу має підказувати музика). Ознайомити з поняттями «образ» та «сюжет»; навчити імітувати пластику тварин і птахів; вправляти дітей у розвитку координації рухів за допомогою відповідних вправ, зокрема вправи «Сходинки». Формувати уявлення про виражальні

засоби музики, розвивати почуття ритму та елементарні акторські здібності.

Оволодіваючи навчально-тренувальними вправами, діти середнього віку вчаться створювати та передавати образи в етюдах. При виконанні етюдів важливо надавати творчу самостійність, заохочувати дитячу фантазію, що сприяє розвитку артистичності юних виконавців.

Вчити відтворювати динамічні відтінки твору “forte” та “piano” (голосно і тихо). Застосовувати вправи на формування активного сприймання музики, використовуючи різні темпи (швидкий, помірний, повільний), розвивати уяву, ініціативу, фантазію. Формувати уміння втілювати художній образ у рухливих рольових іграх, імітувати сезонні розваги. Ознайомлювати з рухами, що відтворюють уявні предмети та дії з ними (наприклад: м’яч, палиця, сніжки), вправами-іграми на розвиток уваги («Ліліпути — велетні»).

Запроваджувати вправи із використанням національного фольклору, які складаються з танцювальних елементів та рухів українського народного танцю: підготовче положення — I, III позиції в українському народному танці; положення рук — за край спіднички (для дівчаток), на поясі (для хлопчиків); тримаючись за одну руку, вільна рука на поясі, «човник» (у парі) та “port de bras” (пор де бра).

Вправляти дітей у танцювальних елементах, нескладних сюжетних постановках, в яких діти навчаються яскраво відтворювати фольклорні особливості та національний колорит: танцювальний крок з носка “pa marche” (па марше), крок на півпальцях, крок на п’ятах; крок з високим підніманням колін (марш), потрійний крок в VI п.н.; підскоки на місці з виведенням колін високо вперед (поперемінно), підскоки з просуванням вперед; легкий танцювальний крок-біг на півпальцях; винесення ноги на носок та п’ятку вперед і вбік; гуцульський дрібний хід «Тропіточок» (на місці, з просуванням); “pas gallop” (боковий); притупування однією ногою, двома ногами, потрійний притуп; плескання у долоні в певних ритмічних малюнках; присядка у I п.н. (для хлопців) типу «м’ячик» і «жабка», присядки-пружинки; повороти навколо себе на півпальцях та стрибки на двох ногах “sote” (соте) у VI позиції.

Музично-ритмічна діяльність матиме значно більшу результативність в умовах двостороннього навчального процесу батьків та педагогів.

Основні закономірності навчально-виховної роботи в сім’ї:

— підтримувати інтерес дітей до музично-рухової діяльності;

— частіше створювати ситуації для танцювальних імпровізацій дітей середнього дошкільного віку;

— використовувати музику при виконанні фізичних вправ (ранкова гімнастика, лікувальна фізкультура);

— при обговоренні балету, танців, побачених у фільмі в кінотеатрі, на спектаклі в театрі, на концерті, звертати увагу дітей на красу рухів, можливості мови жесту, міміки, пози.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Діти мають набути навички:	**Діти мають знати:**	**Діти мають уміти:**
виконання музичноритмічних вправ під музику; виконання вправ партерної гімнастики; виконання основних танцювальних кроків; виконання танцювальних рухів; виконання музичних ігор; виконання рольових етюдів, заснованих на попередньо вивченому матеріалі	основні танцювальні елементи; назви вправ партерної гімнастики; позиції ніг: I виворітну та VI пряму; позиції рук: I та III, підготовче положення рук; поняття: «коло», «ко-лона», «лінія», «діагональ», «інтервал», «темп», «динамічні відтінки», «образ», «сюжет», «музична фраза»; правила виконання ритмічно-рухових вправ та вправ на підлозі	ритмічно ходити, лег-ко бігати; маршірувати, розходитись у різні малюнки, виконувати повороти праворуч, ліворуч; виконувати основні танцювальні кроки та рухи; виконувати музично-ритмічні вправи під музику; змінювати рухи відповідно до характеру музики; виконувати вправи партерної гімнастики; передавати рухами та мімікою різноманітні за характером музичні образи; виконувати ігрові етюди, засновані на попередньо вивченому матеріалі

Показники успішного музично-естетичного розвитку дитини:

- з добрим настроєм іде на заняття, вільно взаємодіє з дітьми і дорослими у процесі музичної діяльності;
- радіє музиці, емоційно переживає і цілісно сприймає музику;

- отримує задоволення від музичних рухів (основних, образноігрових, танцювальних), підспівування, імітування;
- відтворює в русі загальний характер музики, відгукується на темпові та динамічні контрасти, невимушено поводиться у музичноруховій забаві, грі, танці;
- без напруги ритмічно виконує рухи;
- співпрацює з дорослими та дітьми заради музичних дій, у повсякденні, під час занять, розваг, свят виявляє доброзичливу й домірну особисту активність у спільних діях.

Орієнтовний репертуар:

— *хороводи, інсценування:* «Не сварітеся», «Гляньте всі», муз. і сл. В. Верховинця; «У садочок...», «Про чемного Михася (Марійку)», муз. Г. Терлецького, сл. Я. Кузьмова; «Диби-диби», «Равлику-Павлику», «Гоп-гоп», «Печу, печу хлібчик», муз. В. Верховинця, сл. народні; «Котилася тарілочка», укр. нар. пісня; «Ну ж бо, зайчику, танцюй», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної; «Котик волохатий», «Люлю, люлешику», «Ходить кіт по горі», укр. колискові; «Іди, іди, дощику», укр. нар. пісня; «Я — коза», муз. М. Лисенка з опери «Коза-дереза», сл. народні; «Цвінь-цвірінь», муз. О. Злотника, сл. Л. Ямкового;

— *рухливі забави:* «Мир миром», укр. нар. мирилка, обр. Я. Степового; «Ладки, ладки», муз. В. Верховинця, сл. народні; «Катерина і Василь», укр. нар. хода-співанка; «Ляльки танцюють», на мел. укр. нар. пісні «По дорозі жук, жук», обр. В. Зентарського; «Одна ніжка тупоче», укр. нар. забавлянка; «Дудочка», «М'ячі», «Кішечка», «Погладь пташку», муз. Т. Ломової; «Легко бігаємо», муз. М. Любарського; «Дощик», «На конячці», муз. О. Гречанінова; «Кроки в казку», муз. Д. Шостаковича; «Сумна казка», «Рухатись і відпочивати», муз. Я. Степового; «Весела хода», на муз. Г. Свиридова «Веселий марш»; «Пройдемо у ворітця», муз. Е. Парлова, Т. Ломової; «Плескаємо-тупаємо», на укр. нар. мел., обр. Я. Степового; «Граємось із брязкальцями», муз. А. Козакевича; «Бавимось із дзвониками», муз. З. Хорошко; «Зробимо коло», муз. В. Верховинця, сл. народні;

— *ігри:* «Розважаємось із сопілочкою», за укр. нар. піснями «Я маленька дівонька», «Я маленький хлопчик»; «Гра з лялькою», муз. Ю. Шишакова; «Труби, Грицю, в рукавицю», муз. В. Верховинця, сл. народні; «Збираємо гриби», муз. Т. Шутенко; «Зайці і ведмідь», муз. Т. Попатенко; «Прогулянка і дощик», муз. А. Філіпенка; «Горобці та автомобіль», муз. Г. Фріда, М. Раухвергера; «Ведмедик і лісові звірята», муз. і сл. В. Верховинця; «Горобчик», на укр. нар. пісню «Не шугай, горобей»; «Кішка і кошенята», муз. М. Раухвергера; «Злови в

коло», муз. Б. Гундера, сл. В. Антонової; «Карусель», на рос. нар. мел. «Камаринська», обр. Т. Ломової; «Гра з брязкальцями», на муз. М. Римського-Корсакова з опери «Ніч перед Різдвом»; «Зайчикпострибайчик», на укр. нар. пісню «Засмучений зайчик»;

— *танці:* «Веселий танок», на укр. нар. мел. «Гречаники»; гратанок «Мир миром», на укр. нар. пісню; «Танець з ляльками», на укр. нар. мел., обр. Т. Шутенко; «Таночок зайчика», на муз. В. Барвінського «Зайчик»; «Туп-туп веселенько», укр. нар. мел., обр. М. Різоля; «Стукалка», укр. нар. мел., обр. М. Метлова; «Танець із листочками», на муз. К. Стеценка; «Гопачок», укр. нар. мел., обр. М. Раухвергера; «Козачок», муз. М. Ведмедері, сл. Л. Куліша-Зіньківа; «Танець із дзвіночками», на укр. нар. мелодію; «Бігти до ялиночки», на муз. В. Сметани «Полька»; «Ось ялинонька прийшла», муз. А. Філіпенка, сл. Я. Чарноцької; «Подружилися», муз. Т. Вількорейської; «Веселий танок», муз. Т. Шутенко; «Танець з ляльками», «Танець парами», на укр. нар. мелодії, обр. М. Лисенка; «Нові чобітки», муз. В. Костенка, сл. Є. Макшанцевої; «Будемо танцювати», мел. і сл. Н. Грановської, гарм. І. Кишка; «Танець із квітами», на муз. М. Лисенка; «Навскочки», муз. М. Чембержі.

5–6 років

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

- Сформувати естетико-творчі здібності дітей на основі особистісно орієнтованого підходу.
- Розвивати фантазію та креативність дітей в танці.
- Закріпити хореографічні вміння дітей в різних музичноритмічних рухах.
- Навчити дітей старшого дошкільного віку пластично рухатись відповідно до характеру музики.
- Виховувати любов та повагу до хореографічного мистецтва, розуміти його естетичну цінність.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Метою програми є формування творчої особистості дитини

старшого дошкільного віку через навчання мови танцю, музичне та виразне виконання різних видів основних і танцювальних рухів, удосконалення техніки їх виконання, залучення до світу танцювального мистецтва, що є надбанням загальнолюдської та національної культури.

Методичні умови реалізації програми. Завдання та зміст програми мають практичний характер та визначаються завданнями творчого та духовно-морального розвитку дитини. Рівень умінь у хореографії залежить від якості уявлень дітей про реальні речі.

Основне завдання педагога — розвивати дитячі уявлення, насамперед шляхом спостереження, та на їх основі будувати навчання, послідовно ведучи дітей до оволодіння основами зображення художніх образів мовою танцю. Осмислення, переживання та відтворення художнього образу активізує процес творчого та духовного розвитку.

Отже, при організації навчального процесу з музично-ритмічної діяльності важливо звертати увагу на емоційну сферу: застосовувати захоплюючі емоційні розповіді (наочність, образність, зацікавлення тощо); викликати здивування, захоплення, зацікавлення до вивчення мови танцю; стимулювати позитивні враження, пов'язані з передачею художніх образів у танці; використовувати ігри та ігрові прийоми в музиці.

Відтак для реалізації програми необхідно використовувати наступні ***методи навчання і виховання:***

— наочні (пояснювально-ілюстративні);

— практичні (вправи, етюди, пізнавальні ігри, створення «ситуації успіху»);

— словесні (спостереження, розповідь, бесіда).

Методи діагностики особистісного розвитку дітей старшого дошкільного віку:

— спостереження;

— бесіда;

— порівняння та аналіз виконаних вправ, етюдів; підсумковий аналіз отриманих вмінь та навичок дітей за період навчання.

Види та форми контролю засвоєння програми:

— поточний (після кожної теми);

— підсумковий (наприкінці навчального року проводиться узагальнююче заняття).

ВаріативначастинаБКДО

Технології виконання хореографічних рухів. Ознайомити дітей з поняттями «постава», «постановка корпусу», «положення голови», «уклін-привітання», «VI позиція ніг». Навчити елементам оплесків у долоні — простих та ритмічних з відповідним положенням рук (перед собою, вгорі, внизу, праворуч та ліворуч на рівні голови). Закріпити назви положень голови: вперед, вгору-вниз, «покласти вушко» вправо та вліво; повороти вправо та вліво; вправу «тік-так — покласти вушко» із затримкою на кожному боці (можна з ритмічним малюнком). Ознайомити з музичними темпами (вальсом, полькою), вчити імпровізувати відповідно до темпу руху.

Застосовувати вправи:

— «Пружинка» — легке присідання; музичний розмір 2/4; темп помірний; присідання на два такти, потім на один такт і два присідання на один такт;

— «М'ячик» — стрибки в VI позиції ніг; музичний розмір 2/4; темп помірний; стрибок на два такти, потім на один такт і чотири та більше стрибків на один такт;

— для рук і зап'ястків — руки підняти вперед на рівні грудної клітки, потім розвести в сторони, підняти вгору та опустити вниз у вихідне положення (у кожному положенні робити «ліхтарики» — кругові рухи зап'ястками з відкритими пальцями, а також «кивання» — згинання та розгинання зап'ясть);

— для плечей — почергово піднімати вгору та опускати плечі, зображаючи здивування; положення рук — на поясі та внизу;

— «Млин» — кругові рухи прямими руками вперед і назад, двома по черзі й по одній;

— «Посміхнемось собі та другові» — нахили корпусу тіла вперед і в сторони з поворотом голови праворуч та ліворуч (виконувати поклони можна як в VI п.н., так і в II);

— «Топотушки» — притупи з неглибоким присіданням на місці та у русі;

— «Пташка» — носок відтягнутий вперед в сторони;

— «Прасочка» — стопа скорочена, винесення ноги на п'ятку вперед та в сторону;

— «Прапорець» — піднімання ноги до коліна з натягнутою стопою.

— навчити потрійним притупам із зупинкою; логіки поворотів праворуч і ліворуч: повороти на позначках, крокуючи на місці — за два кроки в кожній позначці; підніманню на носочки в VI п.н.

Основні види рухів. Закріпити з дітьми основні види рухів з метою удосконалення їхніх хореографічних умінь:

— кроки з носка по колу; музичні розміри — 4/4, 2/4;

— кроки з високим підніманням коліна; музичний розмір — 2/4;

— кроки на півпальцях;

— кроки на п'ятах;

— кроки в комбінації з ударами;

— стрибки-«зайчики» у русі по колу в глибокому присіданні та на прямих ногах;

— біг на місці та в русі «конячки» (вперед коліна);

— галоп (обличчям до кола).

Гімнастичні вправи. Для розвитку пластики в основних хореографічних рухах варто виконувати вправи на підлозі для розтяжки та еластичності м'язів ніг, спини, живота, зокрема, такі:

— для підйому стопи — сидячи на підлозі, ноги витягнуті вперед, спина пряма, намагатися торкнутися великим пальцем підлоги;

— для виворотності стопи — сидячи на підлозі, ноги витягнуті вперед, спина пряма, розкрити стопи так, щоб торкнутися мізинцями підлоги;

— «Буратіно» — на підлозі, ноги на ширині 90°, руки в сторони; музичний розмір — 2/4 (1–2 такти — нахил корпуса до правої ноги, корпус витягнути уздовж ноги, руками торкнутися носків; 3–4 такти — повернутися у вихідне положення; рух повторити з лівої ноги);

— «Сонечко» — на підлозі, ноги на ширині 90°, руки розкинути в сторони; музичний розмір — 4/4 (1 такт — нахил корпуса до правої ноги, корпус витягнути уздовж ноги, лівою рукою торкнутися носка правої ноги, правою рукою торкнутися лівої ноги; 2 такт — повернутися у вихідне положення; рух повторити з лівої ноги);

— «Складочка» — на підлозі, ноги витягнуті вперед, руки на поясі; музичний розмір — 4/4 (1 такт — нахил корпуса вперед, руками намагатися дістати до носочків, підборіддя тягнути вперед; 2 такт — повернутися у вихідне положення);

— «Метелик» — на підлозі, ноги підтягнуті до тулуба, коліна в сторони, руки на колінах, намагатися дістати колінами до підлоги «розгорнути крила метелика»;

— «Човник» — лежачи на животі, ноги прямі, руки витягнуті вперед, почергово піднімати ноги і руки, зображуючи човник;

— «Рибка» — лежачи на животі, ноги разом, стопи в сторони, п'ятки притиснуті до підлоги, руки уздовж корпуса.

Просторові перешиковування

Графічне забарвлення танцю. Вправляти дітей старшого дошкільного віку в поняттях просторових перешиковувань: лінія, колона, коло.

Коло	Лінія	Колона
Відпрацювати навички руху по колу: — обличчям та спиною до кола; — по одному та в парах	Коригувати дітей у русі: — в лініях; — зміни лініями; — в лініях праворуч та ліворуч; — в лініях вперед та назад	Закріпити поняття «колона» в русі: — рухатися в колоні вперед та на місці; — з нахилами в сторони через одного і разом
Координувати увагу дітей, вчити збиратися в маленьке коло та розходитися у велике, перешиковуватися з вільного розташування в коло та назад	Виконувати вправу «Змійка» — рух по лінії один за одним, перебудовуючись у коло	Виконувати вправу «Грайливий ланцюжок» — рух у колоні з нахилами, чергуючись через одного

Танцювально-образна імпровізація. Відпрацьовувати вміння висловлювати в імпровізованих рухах своє образне уявлення, пов'язане з образом звірів, птахів, людей різних професій (наприклад: коваль, вишивальниця, водій, художник), явищ природи і неживих предметів. Вправляти у танцювальних рухах в образах тварин (журавля, лисиці, кішки, мишки, ведмедя, птахів, слона та ін.); учити зображати неживі предмети та явища (море, хвилі, дерева, квіти; їзду в машині, потязі; політ літака, старт ракети тощо).

Запропонувати дітям за допомогою танцювальних елементів зобразити події з повсякденного життя, а саме: як вони допомагають вдома мамі, татові (наприклад: забивають цвях, підмітають підлогу, миють посуд, прасують білизну і т.д.), граються з однолітками, піклуються про домашніх тварин.

Прості елементи танцю. Діти старшого дошкільного віку повинні закріпити комбінації раніше вивчених основних рухів.

Комбінації рухів на місці:

1) вихідне положення — ноги разом, руки на поясі; музичний розмір — 2/4: 1 такт — відвести праву ногу на носок вперед («Пташка»), 2 такт — повернутися у вихідне положення, 3–4 такти — вправа «Тіктак»

ВаріативначастинаБКДО

головою, 5 такт — відвести ліву ногу на носок вперед («Пташка»), 6 такт — повернутися у вихідне положення, 7–8 такти — вправа «Тіктак» головою;

2) вихідне положення — ноги разом, руки на поясі; музичний розмір — 2/4: 1 такт — крок правою ногою в сторону, корпус нахилити вперед, витягнути шию вперед, 2 такт — повернутися у вихідне положення, 3–4 такти — те саме повторити ще раз; комбінацію повторити з лівої ноги;
3) вихідне положення — ноги разом, руки на поясі; музичний розмір — 2/4: 1 такт — відвести праву ногу на носок вперед («Пташка»), 2 такт — перевести праву ногу на п'ятку («Прасочка»), 3 такт — підняти праву ногу, зігнуту в коліні («Прапорець»), 4 такт — повернутися у вихідне положення; комбінацію повторити з лівої ноги.
4) вихідне положення — ноги разом, руки опущені вздовж корпуса; музичний розмір — 2/4: 1–2 такти — права рука зображає хвилясті рухи справа наліво, 3–4 такти — ліва рука зображає хвилясті рухи зліва направо, 5–6 такти — руки перед собою, зігнуті в ліктях, кисті в кулачках (виконувати кругові рухи «кулачок за кулачком»), 7–8 такти — руки розвести в сторони.

Комбінації рухів у просуванні по колу:

1) вихідне положення — ноги разом, руки на поясі; музичний розмір — 2/4; три кроки з правої ноги — приставити, три плески в долоні — вихідне положення;
2) вихідне положення — ноги разом, руки вільно уздовж корпуса; музичний розмір — 4/4; чотири кроки з вільними рухами рук, потім поворот праворуч на півпальцях, руки підняти вгору («розкрита квітка»);
3) вихідне положення — ноги разом, руки в сторони; музичний розмір — 2/4: 1–4 такти — дрібний біг на півпальцях; 5–8 такти — глибоко присісти, руки опустити вниз.

Основні організаційні вимоги до проведення занять. У процесі проведення занять з музично-ритмічної діяльності мають бути враховані такі організаційні вимоги:

— обладнання спеціального приміщення, оснащення його станками, дзеркалами, килимовим покриттям для партерної гімнастики;

— дотримання санітарно-гігієнічних вимог та правил техніки безпеки;

— наявність спеціального взуття й форми одягу у педагога та дітей (відповідно до температурного режиму);

— педагогічно обґрунтоване розміщення акомпаніатора, педагога та дітей;

— технічне забезпечення заняття; — добір необхідної наочності, реквізиту та інших атрибутів.

Прогнозований результат. Діти старшого дошкільного віку повинні уміти:

— музично, ритмічно та виразно рухатися, утримуючи правильне положення голови, рук та тулуба;

— самостійно та за зразком педагога виконувати доступні танцювальні рухи різної видової спрямованості;

— орієнтуватись у просторі та переміщуватись відповідно до певного малюнку танцю;

— емоційно сприймати музику, аналізувати та пластично передавати її характер;

— передавати танцювальні образи, використовуючи виразні засоби хореографії;

— вигадувати нові танцювальні рухи, інтерпретувати знайомі та імпровізувати на основі рухового досвіду, життєвих вражень та музики;

— відрізняти особливості повільних хороводів та швидких танцювальних ритмів українського народного танцю, відчувати характер старовинних та сучасних жанрів музики;

— виразно виконувати доступні танцювальні композиції;

— дотримуватись правил постановки рук, позицій ніг, положення в парі та знати термінологію відповідних танцювальних напрямків; — знати правила культури одягу та культури поведінки на заняттях; — ввічливо та з повагою ставитись до партнера.

Орієнтовний репертуар:

— *танці:* «Гопак», на укр. нар. мелодію «Коло», обр. Я. Степового; «Плескач», укр. нар. мелодія; «Український танець», укр. нар. мелодія; «Метелиця», укр. нар. мелодія, обр. М. Різоля; «Жартівливий танок» на мелодію укр. нар. пісні «Ішов козак потайком»; «Полька», муз. М. Різоля; «Дощик», укр. нар. мелодія; «Гуцулка», на укр. нар. мелодію «Коломийка»; «Весела литовська полька», на литовську нар. мелодію; російський танок «Мотрійки»; білоруський танець «Кружечок»; «Вару-вару», муз. Р. Паулса; «Каченята», на муз. Т. Вернер, рос. текст Ю. Ентіна; «Човник», на муз. Р. Квінти, сл. В. Куровського; «Вальс з квітами», на муз. Д. Россіні;

— *хороводи:* «Барвисті віночки», «Подоляночка», «Ой, минула вже зима», «Заплетемо шума», «Ой на горі льон», «Весняночка», «Чарівна

підкова», «Жартівливі сперечання», «Ой у полі діти, зайці і лисичка», на мелодії укр. нар. пісень; «Галя по садочку ходила», обр. Л. Ревуцького; «Ой у полі жито», укр. нар. пісні, обр. К. Стеценка; «Кривий танець», укр. нар. пісня;

— *ігри:* «Торба-мандрівниця», «Ладки із Васильком», «Помиримося», «Розважаємося із сопілочкою», на укр. нар. мелодію; «Василю, вгадай, яка робота у нас», муз. і сл. В. Верховинця; «Гра з лялькою», муз. А. Штогаренка; «Мишка та кіт», укр. нар. пісня, обр. Я. Степового; «Спритні вершники», на муз Р. Шумана «Марш»; «Хто швидше візьме іграшку», на латв. нар. мелодію; «Не пустимо», укр. нар. мелодія; «Займи будиночок», муз. М. Магіденка; «Поспішайте до мене», мел. В. Верховинця.

6–7 років

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

- Формувати систему знань та уявлень про сутність, види та жанри хореографічного мистецтва, особливості художньо-образної мови мистецтв.
- Ознайомити з різними видами хореографічного мистецтва (класичним, народно-сценічним, історико-побутовим та сучасним танцями) та їхньою термінологією.
- Навчати дітей прийомам самостійної та колективної роботи, самоконтролю та взаємоконтролю.
- Формувати практичні уміння та навички з хореографічного мистецтва.
- Закріпити знання дітей з різних жанрів хореографічного мистецтва та техніки виконання танців.
- Вчити самостійно користуватися отриманими практичними навичками та теоретичними знаннями.
- Вчити імпровізувати під будь-який музичний твір.
- Розширювати та збагачувати художньо-естетичний та емоційно-естетичний досвід дітей.
- Продовжувати розвивати художні вміння та навички у практичній діяльності.

- Розвивати хореографічні, музично-ритмічні, фізичні та творчі здібності, збагачувати хореографічну лексику.
- Розвивати увагу, уяву, фантазію, спостережливість, пам'ять, волю, художньо-образне мислення.
- Розвивати у дітей активність та самостійність спілкування.
- Розвивати координацію та точність рухів, музично-рухову пам'ять.
- Розвивати творчу уяву, художнє мислення, виразність, фантазію, артистизм.
- Розвивати фізичну витривалість, зміцнювати здоров'я дітей підготовчої до школи групи.
- Виховувати моральну та естетичну танцювальну культуру, толерантність.
- Формувати та вдосконалювати комунікативне міжособистісне спілкування («виконавець — педагог», «партнер — партнерка», «учасник — ансамбль/колектив»).
- Виховувати художні інтереси, смаки, духовні та морально-ціннісні орієнтири, потребу у художньо-творчій самореалізації та самовдосконаленні.
- Формувати загальну культуру особистості дитини, культуру поведінки та спілкування.
- Формувати почуття відповідальності, працьовитість, уміння працювати в колективі.
- Виховувати здатність сприймати та інтерпретувати художні твори, висловлювати особистісне ставлення до них, аргументуючи свої думки.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Метою програми є формування засобами хореографічного мистецтва творчих здібностей, уяви та фантазії дітей; розвиток художнього мислення у виконанні танцювальних малюнків; виховання дисциплінованості та комунікативності в умовах двостороннього творчого процесу між однолітками та педагогом.

Методи опрацювання навчального матеріалу програми:

— словесні (бесіда, розповідь, пояснення, інструктаж);

— наочні (ілюстрації, демонстрації, покази);

— практичні (тренувальні вправи, індивідуальні та творчі завдання);

— репродуктивні (відтворювальні вправи);

— частково-пошукові (виконання за зразком, під керівництвом педагога);

— пояснювально-ілюстративні (демонстрація наочного навчання, організація сприймання, спостереження);

— самостійної роботи;

— стимулювання навчальної діяльності;

— формування пізнавального інтересу (пізнавальні ігри, навчальні дискусії, створення ситуації успіху); — контролю та самоконтролю.

***Основні засади формування музично-ритмічної діяльності у дітей*:**

— поповнювати запас основних та танцювальних рухів, продовжувати працювати над технікою та якістю їх виконання (пружністю, легкістю, координацією);

— продовжувати вчити народним та бальним танцям, розвивати емоційність дітей під час їх виконання;

— вчити відображати у вільних, природних рухах динаміку розвитку музичного образу;

— продовжувати працювати над розвитком м'язового відчуття; особливу увагу надавати виразності рухів рук;

— продовжувати працювати над розвитком орієнтування у просторі, пропонуючи дітям ролі ведучих, що організовують переміщення по залі;

— запроваджувати ігрові вправи та етюди з використанням уявних предметів та ситуацій;

— сприяти розвитку музично-рухової імпровізації в сюжетних етюдах;

— стимулювати створення відкритих творчих композицій; —

формувати у дітей уяву та творче мислення.

Початковим етапом навчання дітей 6–7-річного віку музично-ритмічній діяльності є закріплення їхнього вміння рухатися відповідно до різноманітного характеру музики, розрізняти та точно передавати в рухах початок та закінчення музичних фраз (довгих чи коротких), частин та всього музичного твору. Вчити відзначати в русі нескладні ритмічні малюнки, акценти, самостійно прискорювати та

сповільнювати темп різноманітних рухів, реагувати на динамічні зміни в музиці.

Відтак потрібно продовжувати вчити дітей виразно рухатися відповідно до музичних образів та емоційно передавати ігрові образи. Вчити ритмічно, легко та невимушено діяти зі стрічками, шарфами, кульками, м'ячами, обручами та іншими предметами. Під час кожного заняття слід вимагати від дітей пластичності, легкості, невимушеності, «польотності» у виконання всіх рухів, а також розширювати діапазон навичок виразного руху:

— хода різного характеру (спокійна, бадьора, м'яка, пружна, високий крок);

— ритмічний біг (легкий, широкий, стрімкий, високий);

— підскоки (легкі, сильні);

— бічний прямий галоп;

— крок польки, хороводу, перемінний;

— змінні притупи;

— напівприсідання з виставленням ноги на п'ятку;

— присядка (варіанти для хлопчиків), різні елементи українських танців («мотузочка», проста та складна, «гармошка», «ковирялочка», «козлик», «качалочка» (проста та складна) тощо);

— легкі, плавні рухи руками.

Організація заняття. Заняття з хореографічного мистецтва складається з чотирьох взаємопов'язаних частин (тривалість заняття — 45 хв):

1) *організаційної* (*5–7 хв*): вхід до зали, шикування, привітання учасників; початкова форма ввічливості (уклін); тема, мета та завдання заняття оголошуються дітям після поклону;
2) *розминки* (*10–12 хв*): марш на місці, в комбінації зі стрибками, підскоками; розігрів верхнього плечового поясу; нахили та згинання корпуса;
3) *основної* (*20–25 хв*): робота над постановкою корпуса, голови, рук, ніг; робота над танцювальними комбінаціями посередині зали; танцювально-ігрові вправи;
4) *заключної* (*5–7 хв*): вправи на відновлення дихання; підбиття підсумків, можливе домашнє завдання; заключна форма ввічливості (уклін); вихід із зали.

Хореографічні вправи у програмі займають більшу частину часу. Вони є основним джерелом інформації для тіла. Вправи можуть бути репродуктивними, спрямованими на відтворення побаченого,

вивченого матеріалу, зокрема: 1) з розвитку орієнтації у просторі, які формують у дітей уміння використовувати просторовий малюнок; 2) з розвитку «м'язового відчуття», які виробляють самоконтроль за рухами; 3) творчі, пов'язані з проявом самостійності мислення, спостережливості, винахідливості.

Основні вправи для розвитку ритміки:

— стрибки з однієї ноги на іншу;

— підскоки на одній нозі, другу зігнути в коліні на 45°, винести вперед або назад (від 2 до 4 разів);

— галоп з великим просуванням та у швидкому темпі;

— па польки вперед, назад, навколо себе.

Основні вправи для розвитку танцювальних рухів

1. Колективно-порядкові вправи.

Теоретична частина. Ознайомлення з поняттями «коло», «колона», «шеренга», «інтервал».

Практична частина.

1. Постановка корпусу, рук, ніг, голови.
2. Виконання перебудов у малюнках: коло, колона, шеренга, інтервал.
3. Повороти праворуч, ліворуч.
4. Маршірування: по одному по колу; перебудови праворуч, ліворуч через одного; з'єднання у пари, четвірки; перебудови парами, четвірками.
5. Перебудови під час маршірування: з колони по одному в пари; з пар в колони; побудова кола з колони; вільне розміщення в залі.

2. Вправи на підлозі (партерна гімнастика).

Теоретична частина. Ознайомлення з назвами вправ партерної гімнастики, основними законами правильного дихання під час виконання вправ на підлозі.

Практична частина.

1. Вправи для підйомів.
2. Нахили корпуса вперед до підлоги.
3. Підйоми вгору правої та лівої ніг почергово та обох разом.
4. Вправи «Велосипед», «Літак», «Кільце», «Кошик», «Котик», «Метелик», «Ножиці» (для розвитку преса).
5. Розтяжка.

3. Музично-ритмічні вправи.

Теоретична частина. Ознайомлення з поняттями «темп» (швидкий, помірний, повільний) та «динамічні відтінки» (голосно, тихо) музичного супроводу.

Практична частина.

1. Розвиток музично-слухового сприймання: уважне прослуховування музичного супроводу, початок та закінчення рухів разом з музикою, оплески в темпі музики, вправи на розвиток уваги.
2. Вправи для голови: повороти, нахили.
3. Положення рук: на поясі, тримаючись за спідницю (у дівчат), за спиною (у хлопців); положення рук у парі — тримаючись за одну руку, вільна рука на поясі.
4. Ознайомлення з позиціями рук: підготовче положення, I позиція, III позиція.
5. Ознайомлення з позиціями ніг: I вільна та пряма позиції; II вільна та пряма позиції.

4. Вправи обличчям до станка.

1. Позиції рук: підготовча, I, II, III.
2. Позиції ніг: I, II, III (напіввиворітні).
3. Висування ноги по підлозі вбік, вперед, назад з I, III позицій “battements tendus” (батман тандю).
4. Напівприсідання на двох ногах за I, II, III позиціями “demi plié” (демі пліє).
5. Піднімання на півпальцях у I, II позиціях (релеве).
6. Згинання корпусу.

5. Вправи посередині зали.

1. Уклін (для дівчат, хлопців).
2. Положення рук: на поясі, за край спіднички.
3. Плавний рух руками “port de bras” (пор де бра — I, II).
4. Стрибки на двох ногах за VI позицією “saute” (соте).

6. Основні кроки: на півпальцях, на п’ятах, з високим підніманням колін, у сторону, у сторону з присіданням по I прямій позиції, простий танцювальний, перемінний; підскоки у просуванні; “pas” галопу; різні види стрибків; уклін дівчаток та хлопчиків.

7. Танцювальні етюди, постановчо-репетиційна робота.

Теоретична частина. Ознайомлення з поняттями «образ» та «сюжет».

Практична частина. Вивчення танцювальних етюдів, створених на основі попередньо засвоєного матеріалу: «Курчата», «Гномики», «Веселі мавпочки», «Ось яка ялинка», «Сніжинки», «Спортивна хвилинка».

8. Музичні ігри.

Теоретична частина. Пояснення правил участі в іграх.

Практична частина: «Мишки», «Ластівки, горобці та півні», «Пташки і автомобіль», «Пташки і лисичка», «Гномики», «Горобчики».

Основні рухи у різних видах танців

1. ***Рухи народних танців:*** елементи рухів українського танцю: «Бігунець», «Вихилясник» з притупом, «Бічна доріжка», «Жабка» у напівприсіданні, напівприсідання з підніманням ноги вперед.
2. ***Етикет бального танцю:*** виконувати танцювальні кроки на півпальцях у характері музики на дві, три чверті; виконувати підготовчі рухи до вальсу, різні положення у парі, хвилеподібні рухи в ритмі вальсу; танцювати «па шасе» та «па польки» вперед, «па боковий галоп», розлучатися та зустрічатися з партнером; виконувати у фігурі «віконечко» крок з боку в бік та вперед-назад (спрощене балансе).
3. ***Рухи в характері польки:*** кружляти підскоками навкруг себе, у парі, під руками, навколо партнера; застосовувати випад на коліно та кружляння дівчинки навколо хлопчика; виводити ногу вперед на носок з І позиції та двічі вдаряти носком по підлозі (на зразок піке), завершуючи рухи потрійним притупом; підскакувати у боковому галопі по колу (на три такти), на четвертий такт — потрійний притуп, потім змінити напрямок галопу.

ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ УЧНІВ НА КІНЕЦЬ ПЕРШОГО РОКУ НАВЧАННЯ

Діти повинні знати:	Діти повинні вміти:

що танцювальний рух, ритмічні вправи виконуються під музичний супровід; виражальні засоби музики впливають на ритмічну структуру виконання танцювального руху; основні танцювальні позиції; термінологію основних ритмічних рухів; основні позиції рук, ніг; основні жанри хореографічного мистецтва	визначати темп і характер музики, що су-проводжує танцювальні рухи; орієнтуватися на площинні, координувати свої рухи з музичним супроводом; починати рух з початком звучання музики, виконувати танцювальні вправи, поклони; передати особливості музичного супроводу за допомогою танцювальних рухів; бути частиною загального танцювального дійства; виконати танцювальний етюд

Діти мають набути досвіду:

- володіння навичками вільного руху в просторі (залу, сцени);
- володіння навичкою виконання танцювальних рухів;
- виконання музично-ритмічних вправ під музику;
- виконання вправ партерної гімнастики;
- виконання основних танцювальних кроків;
- виконання танцювальних рухів;
- виконання музичних ігор;
- виконання танцювальних етюдів, заснованих на попередньо вивченому матеріалі

Перевірка та ***оцінювання*** знань, вмінь та навичок здійснюється у ході поточного та підсумкового контролю у формі проведення концертних виступів, відкритих та підсумкових занять. У кінці кожного півріччя проводяться відкриті підсумкові заняття, а в кінці кожного навчального року — звітний концерт. Для розширення світогляду дітей, залучення їх до хореографічного мистецтва програмою передбачено відвідування концертів, участь у різноманітних фестивалях і конкурсах, зустрічі з професійними хореографами, а також участь членів танцювального колективу в інших культурно-масових заходах